پہاڑی افسانے

سُلؤ

مولوی شبیر احمد خان شمس

ناشر: جموں وکشمیر پہاڑی مشاورتی ترقیاتی بورڈ

افسانوی مجموعہ
پہاڑی

سلوٗ

مصنف
مولوی شبیر احمد خان شمس

کتاب داناں:............ سَلوٰ

نوعیت:.................... افسانے

مصنف:.................... مولوی شبیر احمد خان شمسؔ

تزئین کار:.................. نعیم آکرناہی

سنہ اشاعت:................ ۲۰۱۲ء

تعداد:...................... پنج سو

صفحات:.................... ۲۱۷

قیمت:...................... ۳۰۰ر سوروپے

چھاپہ خانہ:..................

سرورق:................. بی، کیو، کمپیوٹرس

کمپوزنگ:................ بی، کیو، کمپیوٹرس

فہرست

انتساب

اپنے والدین دے ناں

جنہاں اُمیداں ماہڑے نال وابستہ رکھیاں

ہور پاک ماحول میسر آندا

تہ

اپنے بڑے پہئاجی

محترم مولانا نذیر الحسن قاسمی

جنہاں

سُن ماہڑی تعلیم تہ تربیت دا

خیال رکھیا

اظہار تشکر

ماہڑی ایہہ کتاب بعنوان "سلو"
جموں وکشمیر پہاڑی مشاورتی تہ ترقیاتی بورڈ
دی گلی مالی تعاون نال اشاعت پذیر ہوئی ہے۔
کتاب چھاپن واسطے میں دل دیاں ڈونھگائیاں نال
بورڈ دا مشکور رہاں۔ (مصنف)

(نوٹ: میں تحریری طور تے ایہہ بھی قلمبند کرداہاں
جے ماہڑی اِس کتاب بچ کوئی بھی ایہجیا قابل اعتراض مواد
شامل نیہہ جس نال کسے مذہب، فرقے، طبقے یا زبان بولن
والے لوکاں دے جذبات مجروح ہون)۔ (مصنف)

پیغام

ناقابل فراموش کردار دا انکشاف، دوسئے دی اکھیاں نال

کائنات دا خیالی نظارہ، حقیقت دا جلوہ ہور تخیل دی گہرائیاں دا احساس تہ

انکشاف افسانہ آکھالدا ہے۔ پہاڑی بچ پچھلے تریہئی برساں تھیں افسانے

لکھے جُل رہے ہین۔ پہاڑی زبان دی احیائے نو دے نال نال

افسانے دا جنم ہو ویادا ہے۔کئی افسانوی مجموعے شائع ہو چکے دے ہین

لیکن زیر بحث مجموعہ ''سلو'' اپنی نوعیت دا شائد پہلا مجموعہ ہے۔ایہہ فخر دی

گل ہے کہ کرناہ دی ذرخیز دھرتی دا ہک دینی تہ مذہبی نوجوان مولوی

شبیر احمد کہانیاں دے تیز تہ نوکیلے ہتھیار نال اپنے پہاڑی سماج

دیاں برائیاں تہ اچھایاں کو پُھلو رہیا ہے۔اِسدی کہانیاں بچ خوبصورت

تہ لامثال مکالمے بھی ہین، منظرکشی بھی ہے ہور خوبصورت تہ چونکا دتے

والے پلاٹ بھی ہین۔خیالی پلاٹ حقیقت تھیں کھٹ نیہہ نظر ایندے۔

نوویں دنیا تہ زمانے دے مسائل نوویں انداز بچ پیش کیتے گئے دے ہین ۔ مولوی شبیر احمد ہک ذہن سر جن نالوں سماج دی چیر پھاڑ کر دے وسدے ہین ۔

ضرورت اِس گل دی ہے کہ اسدے افسانہ نگار حضرات شبیر احمد ہوراں نالوں ایہجی کہانیاں کو جنم دیون جنہاں کہانیاں دے اثرات نال سماج دیاں برائیاں دور ہوسکن ہور آسدیاں نوویاں نسلاں اَج دے ٹیکنالوجی دے دور بچ بھی کہانی دی اہمیت کو سمجھ کا اِسدی طرف راغب ہوون ۔ پہاڑی مشاورتی بورڈ ایہجیاں کتاباں کو شائع کر دیاں خوشی ہی نہ بلکہ فخر محسوس کر دا ہے ۔

کفیل الرحمٰن (کابینہ وزیر)
وائس چیئرمین
جموں وکشمیر پہاڑی مشاورتی تہ ترقیاتی بورڈ

پیش لفظ

پہاڑی افسانے دی تاریخ اگر چہ مُچ پرانی نیہہ مگر نویں وی نیہہ ہے پہاڑی ادب اس ویلے لگ بھگ تری پینتری سالاں دا سفر طے کری رہیا دا ہے۔

کلچرل اکیڈمی بچ پہاڑی شعبہ قائم ہون نے نال ہی پہاڑی ادب نے میدان بچ اہجیئے افسانہ نگار باہندے آئے۔ جنہاں کی اس ہراول دستے نے شپائی آکھی سکدے ہاں۔ کیانکہ کسے وی کم دی شروعات مشکل ہوندی ہے۔ اُنہاں اپنی محنت تہ قلم دی جنبش دے نال اس رکڑ تہرتی کی زرخیز بنایا تے پھر اُنہاں تھیں تحریک لئی کے اساں نے متے سارے لکھاری افسانے دا ہر متوجہ ہوئے۔

اُنہاں افسانہ نگاراں بچ غلام مصطفیٰ پنچھی، راجہ نذر بونیاری، کریم اللہ

قریشی، نور اللہ قریشی، اقبال عظیم، شاہباز راجوروی، حیدر ندیمؔ، ماسٹر شاہ محمد، آزاد احمد آزادؔ، نثار راہیؔ تہ ظفر اقبال خان قابل ذکر ہین۔ مگر ویلے دے نال نال ایہہ صنف نویں نسل داہر منتقل ہوندی رہی۔ ایہہ الفاظ قلمبند کرن بچ میگی بالکل عار نیہہ کہ اس کی اگے بدھان بچ پہاڑی شعبے دیاں ملازماں بڑا اہم رول ادا کیتا۔ اُنہاں لوک کہانیاں دی سام سمبھال دے نال نال نوے افسانہ نگاروی تلاش کر کے باہندے آندے اس دوسری پیڑی بچ جنہاں افسانے دیاںؔ زُلفاں سنواریاں انہاں بچ اقبال نازشؔ، خورشید بسملؔ، محمد ایوب میر، فاروق انوار مرزا، نازؔ نوشاد، شکیل شاکرؔ تے میں ناچیز شامل ہاں۔

تری سال پہلیں دے مقابلے بچ اَج جس ویلے اس پہاڑی دے شیرازے اُپر نظر باہندے ہاں تے بالکل مایوسی نیہہ ہوندی۔ نویں نسل دا اک نوخیز کارواں نویں منزل داہر رواں دواں ہے یقیناً ایہہ اُس محنت دے بوٹے دا پھل ہے جہڑا اساں دیاں بزرگاں تری سال پہلے لایا سا۔ اج اَس اُس بوٹے دی چھاں وی محسوس کردے ہاں تے پھل دے نال وی مستفید ہوندے ہاں اہیو وجہ ہے کہ اس ویلے پہاڑی ادب نے اسمان اُپر۔ شباب مرزا، روبینہ بھٹی، زینت فردوس، آزادؔ کریوی، زبیر قریشی، تے شبیر احمد خان جیئے تارے چمکنے نظر اچھنے ہین جنہاں چن بن کے ادبی حلقیاں اپر اپنی لئو باہی حالانکہ پہاڑی ادب بچ لکھن دی کافی گنجائش موجود ہے اس تناظر بچ راجہ نذر بونیاری اپنے ہک مقالے بچ لکھدے ہین۔

"پہاڑی افسانے دا کینوس بڑا وسیع ہے اس بچ لکھن والا چاہوے تے دساں سطراں بچ وی بہت کجھ آکھ سکدا ہے۔ نوے پہاڑی افسانے بچ

کہانی پن بلیں بلیں ختم ہورہیا ہے جہڑاافسانہ نگاری دی صنف دے واسطے ہک لمحۂ فکر یہ ہے افسانے دے بچ کہانی پن ہونا ہک لازمی چیز ہے۔ اُنہاں افسانیاں کوناقداں افسانہ آکھن تھیں انکار کرچھوڑیا دا ہے جس بچ کہانی پن نہ ہوئے۔ اس واسطے جدید علامتی افسانے کومسترد کردتا گیا ہے۔ افسانے دے موضوع تہ اسلوب دے بارے بچ ادب دیاں سیانیاں دے خیالات تہ مشورے جدید افسانہ نگاراں کو پڑھنے چائیدے ہین تاں جا کا اوہ افسانے کو حقیقت تہ فکشن دی اس صنف کو ہردل عزیز بنان بچ کامیاب ہوسکدے ہین"۔

اس تناظر بچ جس ویلے اس شیر احمد خان شمشؔ دے افسانے تکنے ہاں تہ اساں کی بالکل مایوسی نیہہ ہونی۔ اُنہاں دے افسانیاں دے پلاٹ بڑے جاندار ہین۔ اُنہاں بچ کہانی پن وی پوری طراں موجود ہے۔ اُنہاں دی زبان وی شگفتہ ہے مگر انہاں زیادہ تر بیانیہ انداز اپنایا دا ہے، علامتی، تجریدی تہ تمثیلی انداز کو اپنے افسانے بچ بالکل جگہ نیہہ دتی۔ انہاں سپاٹ لہجہ اپنایا شاید اس واسطے کہ قاری کو پڑھن ویلے کوئی مشکل پیش نہ آوے۔ اسے واسطے انہاں دے افسانے پڑھ کے ہر قاری ایہہ اندازہ بخوبی لاسکدا ہے کہ شبیر ہوراں اس سماج بچ رہ کے جو مشاہدہ کیتا اُسے کی محسوس کر کے انہاں کا غذ ور منتقل کیتا یعنی جو کجھ اُنہاں کی اس سماج کولوں اتنی عمر نے تجربے تھیں بعد لبھا اُس کی انہاں مِن وعن قارئین دے اگے پیش کیتا۔ بقول ساحر لدھیانوی ؎

دنیا نے تجربات و حوادث کی شکل میں
جو کچھ مجھے دیا ہے وہ لوٹا رہا ہوں میں

ہک افسانہ نگار دے واسطے ضروری ہے کہ اوہ ذہنی طور اُپر ہک آزاد خیال انسان ہوے تاں جے اُس دے اندر بولن تے لکھن دی جرات پیدا ہو سکے۔ اُس دی تیسری اکھ پوری طراں سماج اُپر ٹکی دی ہوے۔

ادب کی مفید ہور غیر مفید بنان بچ ادیب نی شخصیت نا بڑا عمل دخل ہونا ہے کیانکہ ایہو ادب نا خالق ہوندا ہے سماجی تے معاشرتی حالات کی اپنی تخلیق دے ذریعے پیش کرنا اس دی ذمہ داری بندی ہے۔ کیانکہ اوہ سماج دے بچکار رہی کے اس دے نشیب و فراز تھیں متاثر ہو کے ادب تخلیق کردا ہے۔ سماجی حالات ہور روزمرہ دے مسائل کی فنکاری دے نال پیش کرن ویلے اگر اس دا شعور اس کی ایہہ دسے کہ اوہ اپنی تخلیقات بچ جمالیاتی پہلو وی سمیٹے تہ اس دی تخلیقات دا اثر بدھ جاندا ہے ہور سماج دے افراد واسطے اس دے خیالات ہک اہجیئے پیغام دی حیثیت حاصل کر لیسن گے۔ جس دے مفید ہون بچ کسے شک دی گنجائش نیہہ۔

چونکہ شبیر ہوراں دا جم پل پہاڑی تے گرائیں ماحول بچ ہویا جتھے ٹھیٹھ پہاڑی زبان دا زیادہ اثر ہے اس واسطے انہاں دیاں افسانیاں بچ پہاڑی زبان دے زیادہ ٹھیٹھ لفظاں دا استعمال لبھدا ہے۔

شبیر ہوراں دی افسانوی تخلیقات بچ جنہاں کرداراں نال اساں کی واسطہ پیندا ہے اُنہاں دا تعلق اساں دے کلچرل تے ماحول نال ہے۔ جس بچ اس ساہ لیندے ہاں۔ انہاں دے افسانے اس زخمی ابابیل دیاں کہانیاں ہین۔ جہڑی کہاہ دے تیلے چن چن کے اپنا آہلنا بناندی ہے۔ ہور اپنا رزق لوڑن واسطے تہاڑی راتی محنت مشقت کردی ہے۔ اُنہاں دیاں افسانیاں بچ اہجیئے

زندگی ہے جہڑی جدوجہد تے کشمکش نال لبریز ہے۔ انہاں دیاں لکھتاں بچ انہاں کالسریاں داذکر ہے جہڑیاں غلامی دیاں سنگلاں بچ گرفتار ہین۔ جنہاں کی رواجاں نیاں کنداں بچ قید کر کے رکھیا گیادا ہے۔ ہور انہاں بچ کجھ اجیئیاں کالسریاں وی ہین جنہاں کی سماجی بندشاں پریشان کیتادا ہے۔

شبیر ہوراں دیاں افسانیاں بچ گرائیں ماحول تہ گرائیں کردار اپنے منہ تھیں گلاں کردے نظر اچھدے ہین۔ انہاں دے افسانے پڑھن تھیں بعد ایہہ فیصلہ کرنا مشکل نیہہ جے اوہ پوری طراں اپنی مٹی دے نال جُڑے دے ہین

اُنہاں دیاں افسانیاں بچ جفاکشی، خودغرضی، رشوت خوری، رشتیاں دے زخم، ہمت واستقلال، حوصلہ، تعلیم دی اہمیت، تھوکھے بازی، زندگی دیاں تلخیاں، زمین دے قضیئے، تعمیری سوچ، بے وفائی، صراط المستقیم پر ٹُرن دی نصیحت جیئے موضوع لبھدے ہین۔ خبرے ایہہ اس دینی تعلیم دا اثر ہے جہڑی انہاں کو اپنے اجداد تھیں وراثت بچ لبھی دی ہے۔

مختصراً اتنا کہ ایہہ نوجوان اپنے افسانیاں دے ذریعے اس سماج دی ترجمانی کر رہیا ہے۔ انہاں دیاں کجھ کہانیاں قابل ذکر ہین۔ مثلاً سیک، پھاٹک، قحط سالی، آدم خور پلیار، پونے بچ سپ، اتھرواں دی شڑک اس بچ شک نیہہ کہ اج پہاڑی افسانے روایتی حداں تھیں نِکل کے جدیدیت دا ہر قدم بڑھایادا ہے۔

ہور اردو افسانے بچ نویں نویں تجربے ہور ہے ہین۔ شبیر ہوراں کو وی انہاں افسانہ نگاراں دا مطالعہ ضرور کرنا چائیدا تاں جے اوہ گرائیں مسائل دے نال نال شہری زندگی دے مسئلیاں اُپر وی اپنی قلم چلاسکن تاں جاکے انہاں دا

شمار پہاڑی زبان دے کامیاب افسانہ نگاراں بچ ہوسکسی گا۔

''سلوٗ'' انہاں دی پہلی کاوش ہے اس واسطے کجھ خامیاں درگذر وی کیتیاں جاسکدیاں ہین لیکن مستقبل بچ انہاں کی انہاں ساریاں گلاں کی مدنظر رکھی کے اپنا ادبی سفر جاری رکھنا پیسی گا۔

تاں جے آن والیاں نسلاں اپنے مقالے بچ انہاں دا ذکر ہک کامیاب افسانہ نگار دی حیثیت نال کرسکن۔

ایہہ آکھنا دی مناسب رہسی گا کہ انہاں اپنے افسانیاں بچ کرداراں نال پورا پورا انصاف کیتا دا ہے۔

زندگی دے کنڈے نما پھلاں کی پرو کے جھڑا ہار انہاں ''سلوٗ'' دی شکل بچ اپنے قارئین دے آگے پیش کرن دی جسارت کیتی ہے اس دی خوشبو قارئین کو اپنے پاسے کس قدر متوجہ کرسی اس دا فیصلہ قارئین ہی کرسکدے ہین۔ امید ہے انہاں دی اس کوشش کو پہاڑی حلقیاں بچ قدر دی نگاہ دے نال تکیا جاسی گا نالے مستقبل بچ اوہ اس تھیں وی خوبصورت ادب تخلیق کرسن گے میں اُنہاں نے پہلے قدماں کی ''جی آیاں نوں'' آکھدا ہاں ہور دعا کردا ہاں کہ اللہ کرے زور قلم ہور زیادہ...... آمین۔

پرویز مانوس

آزاد بستی نٹی پورہ سرینگر

اپنی گل

دنیا تے موجود ہر چیز دی پرکھ تہ نچھیڑ اُسدے قول تہ فعل یا خاصیت تہ خصلت تھیں ہوندی ہے۔

غالباً ۱۹۹۷ء یا ۱۹۹۸ء بچ ناچیز ریاستی کلچرل اکیڈیمی دے شعبہ پہاڑی دے دفتر گیاں۔ ماہڑی ملاقات محترم ڈاکٹر فاروق انوار مرزا ہوراں نال ہوئی تہ انہاں مکو پہاڑی دے کُجھ شیرازے ہتھ بچ باہے تہ آکھن لگے کہ میں اگر لکھے دی شوق رکھداں تہ فر پہاڑی شیرازے واسطے لکھاں۔ شعبہ دے اس ویلے دے ایڈیٹر جناب سید اقبال ملنگامی ہوراں بھی پہاڑی بچ لکھے واسطے اصرار کیتا، شاید ماہڑی خوش قسمتی کہ انہاں محسناں نال ملاقات ہوئی تہ فر میں کُجھ سدھیاں پُٹھیاں چھرہٹاں مارنیاں شروع کیتیاں۔ ماہڑا پہلا افسانہ شعبہ

پہاڑی دی وساطت نال ۱۹۹۸ء بچ چھپیا تہ مکو شونکی مل گئی۔ ایہہ سلسلہ شاید تیزی نال اگا چلے آ۔ اسدی بد قسمتی جے اسی عرصے بچ باڈراں تے دُواں ملکاں بشکار گولہ باری شروع ہوگئی تہ ناچیز کدے سرینگر تہ کدے کرناہ کھئر والیاں دا پتہ خبر رکھے کو این گین پئے گیاں۔

دُو ترا سال بعد میں سرینگر واپس آ گیاں تہ ہِک وارا چانک ہی ڈاکٹر انوؔار صاحب ہوراں نال ملاقات ہوگئی۔ بڑے پیار تہ خلوص نال اُنہاں گلہ کیتا جے میں ہِک افسانے تو اگے نہ بدھ سکیاں، مکو بڑی شرمندگی ہوئی تہ میں فیصلہ کہدا جے ہُن انشاء اللہ متاواتر لکھساں۔ فر ڈاکٹر صاحب حوصلہ دیندے رہے تہ میں اِس اُوبکھے بُوٹے دی ڈالی تے پلمنے دی کوشش جاری رکھی، البتہ اگر اِس کماں بچ میں کامیاب ہاں تہ فر اس بچ ڈاکٹر صاحب ہوراں دی کوشش تہ خلوص چھلکدا ضرور دکھسو ہور دوئے پاسے ماہڑی کم مائیگی تہ کم عقلی دی چھلک بھی نظر ایسی۔ اسطراں متاواتر شیرازے بچ چھپن لگاں، ہور ایہہ سلسلہ تا وقت جاری ہے، جیاں پہلاں عرض کیتا جے ماہڑی کم مائیگی مکو اپنے افسانیاں کو کتابی شکل دتے واسطے اجازت نہ دتی تہ آخر اللہ پہلا کرئے پہاڑی شعبے دے ریسرچ نال جُڑے محترم نعیؔم کرناہی ہوراں داجناں ۲۰۰۸ء بچ اصرار کیتا کہ میں اس کھنڈرے دے مواد کو جمع کر کا کتابی شکل دیواں۔ انشاء اللہ اج میں اس کم بچ ہکسھا یا ہو کا لگا داہاں ہور دلی شکریہ ادا کرداہاں محترم نعیؔم کرناہی دا، جندی مسلسل کوشش اِس کتاب دی اشاعت بچ ماہڑی معاونت کر رہی ہے۔ محترم سید اقبال منگانی ہور جناب ڈاکٹر انوؔار صاحب ہوراں داجنہاں دی پرُ خلوص حوصلہ افزائی تہ کوشش نال میں صاحب کتاب ہویاں۔

ہک گل روز روشن نالو باندھے ہے جے وقتاتھیں پہلاں انسان کجھ بھی حاصل نیہہ کرسکدا۔

اپنی ماء بولی ''پہاڑی'' اسدی پہچان ہے، اگر اسیں اس زبان نال محنت تہ جدوجہد نہ کرساں تہ ضروری گل ہے جے زبان ترقی نیہہ کرسکدی ہور جدزبان ترقی نہ کرسی تہ اسدے بولنے والے بھی ترقی ہور شناخت تھیں محروم رہسن۔ بالکل اُسی طراح جسطراں فرنگیاں سن برصغیر بچ عربی ہور فارسی نابود کر چھوڑی۔ اس واسطے اساں کو اپنا دماغ، دل تہ اکھیاں کھُلیاں رکھ کا محنت ہور لگن نال زبان کو زندہ رکھنا ہے۔

اِس وقت لوک فرنگیاں دی زبان، تہذیب تہ معاشرے کو ہی ترقی دا ذریعہ سمجھدے ہین، پر انسان دی لیاقت اُسدے اپنے معاشرے، ادب تہ تمدن ہور تہذیب نال پرکھے گیندی ہے۔

اسدے پہرا اپنی زبان نال اپنی بساط دے مطابق محنت کرر ہے ہین، شاید اُوہ کم بھی ہووے پر حوصلہ افزائی کیتے جُلے تاں ہر فرد اپنی زبان دی ترویج تہ ترقی واسطے لک بھن کا تیار رہسیی۔

اِس کتاب داناں ''سلوّ'' اِس واسطے تجویز کیتا کہ ہک تے راقم خود اپنی مادری زبان ہور اسدے ادب دا طالب علم ہاں تہ ہجاں تکر پہاڑی زبان وادب دے حوالے نال، ادھا ہی ہاں، پوری روشنی نیہہ رکھی تہ دوا اس واسطے کہ شاید ماہڑی اِس نکی جیئی محنت دے کُجھ حرف بیں دے طور تے جم کے مستقبل قریب بچ پہاڑی دے پُھلدے تہ پھلدے درخت ہوون۔ انشاءاللہ۔

ماہڑی اِس کتاب کو شائع کرن دا مطلب ہرگز ایہہ نیہہ کہ میں اُس

ف بچ کھلتا نظر آواں جتھا باقی دے لوک اپنی مادری زبان دے احسان دا بدلہ
چکا کے کھلتے نظر ایندے ہین بلکہ اِس واسطے کہ میں اس پہاڑی زبان بولن والی
مائیو دا پُتر فخر نال اکھال سکاں ہور اپنی مائیو دا خدمت گار بن کا فرما برداراں دی
صف بچ کھلتا ہوواں۔ فر دنیا تہ آخرت دوئیے جہاناں بچ سرخروئی نصیب
ہووے۔

میں اپنے قارئین کرام دا مشکور ہوساں اگر اوہ ماہڑیاں غلطیں تہ
خطایائی جیہڑیاں کتاب بچ اُوہ ٹھونڈ کے کڈھن یا نشاندہی کرن، کیانکہ حدیث
شریف بچ بھی آیا کہ مومن مومن دا آئینہ ہے۔ اس واسطے قارئین شیشے نالو
لکھاری دے سامنے اُوہ غلطیاں تہ کھوٹاں آن رکھدا ہے جیہڑیاں لکھاری بچ
ہوندیاں ہین۔ عرصے تھیں ہک آرزو آسی جئے اپنی زبان واسطے کُجھ کرسکاں۔
شکر اُس پاک ذات دا جس سن اس قابل بنایا کہ کُجھ ڈنگے تریڈے حرف جمع کر
کے اپنی زبان دی جھولی بچ پا ہُ رئیاہاں۔

دراصل اَسدی زبان دا مُنڈ اسدے جذبات نال شروع ہوندا ہے ہور
اَسدے جذبات تہ احساسات اسو یلے ہور بھی زخمی ہوندے ہین جدا ایہہ پتہ
لگدا ہے اسدی زبان کتنی قدیم ہے ہور اُس دور تھیں تا وقت اِسدے بولن
والے لکھاں بچ ہین مگر تعصب ہور حسد دی مٹی تلہ دبے رہے ہین۔ ۱۹۷۰ء
تھیں جد اس زبان (پہاڑی) دا احیاءنو ہویا تہ میں بچہ اَساں، ہور جد جوان
ہویاں تہ اپنے بزرگاں کولو اسدی تحریک ''احیاءنو'' بارے سنیاں۔

اس خابِ غفلت تھیں جاگے دی ہک وجہ ایہہ بھی ہوئی کہ مذکورہ تحریک
کرناہی تہرتی تھیں شروع ہوئی اس واسطے جلدی جاگیاں بھی ہور پہاڑی دا

سبق بھی یاد کرن لگاں۔

اِس وقت بھی ساری دنیا دے مسئلے مسائل اپنی جائی پر پہاڑی زبان ہور اِس زبان کو بولن والے لوکاں دے مسائل ہک پہاڑ دی صورت اختیار کر گئے دے ہین لیکن انہاں مسائلاں دا ازلہ کرن دا کوئی ییہہ کہن رہیا۔ اسیں اپنی بُکلی بچ اگر مُنہہ بہاہ کا دِکھاں تاں اپنے عیب تہ لاپروائیاں اُساں کو ضرور نظر یسن۔ ضرورت ہے کہ ہک باعزت ہور غیور قوم دے پُتراں نالو اسیں اپنی کاہلی چھوڑیاں تاں کسے منزل تے پُہچ سکدے ہاں۔

اسدی زبان دے حوالے نال اسدیاں بزرگاں ناقابل فراموش قربانیاں دتیاں ہین، کہر بار فناہ کیتے، اپنی اولاد کو والدین دے پیار ہور نگرانی تھیں محروم کیتا، جیلاں کٹیاں، ملک بدر ہوئے، تاں جُل کے پہاڑی زبان ہور اِسدے بولن والیاں دی شناخت بنی۔ اَج دویاں علاقائی زباناں دے نال نال مڈل اسکول تکر پہاڑی زبان کو بھی نصاب بچ شامل کیتا جُل رہیا ہے۔ اگر کوئی کمی بھی ہے تہ اوہ بھی اسدی اپنی ہوسکدی ہے جس کو دُور کرنا وقت دی اہم ضرورت ہے۔

تاوقت پہاڑی زبان دا جیہڑا ادب جمع ہویا ہے، معاشرے بچ موجود اُونچ نیچ، کالا چٹا، امیر، غریب، افسر، ماتحت، زمیندار، کسبی ہور زیلدار تہ نمبر دار دا فرق سب چیزاں کو اسدیاں لکھاریاں سُن انگل لا کے اپنیاں تخلیقاں بچ شامل کیتا ہے، ہور انشاء اللہ اج ایہہ چیزاں بڑی حد تکر قابو بچ آرہیاں ہین۔

ایہہ کتاب ماہڑے محترم قارئین دے ہتھیاں بچ ہے، قارئین خود فیصلہ کر سکدے ہین کہ میں اپنے معاشرے دیاں عیباں، کھوٹاں تہ بدعتاں کو

کس حد تکر نشانہ بنایا ہے۔ میں کس قدر کامیابی حاصل کیتی ہے اسدا فیصلہ بھی قارئین ہی کر سکدے ہین۔

اس کتاب بچ میں اپنی بساط دے مطابق جیہڑی زبان استعمال کیتی ہے اوہ زبان عام بول چل دی زبان ہے، جس کو نیچھ یا ٹھیٹھ پہاڑی آکھیا جُلدا ہے۔ عام بولُ چال دی زبان، ادب ہور لوکاں دے رشتے کو جوڑ کا رکھدی ہے۔ اس بچ وی اگر کوئی خامی یا کوتاہی رہی ہوسی اس کو میں بشری تقاضے نال تعبیر کرساں۔ کیانکہ کامل انسان صرف حضور اقدسؐ ہین۔

مزید پہاڑی زبان کو پرکھے سمجھے ہور لکھن واسطے میں جموں و کشمیر پہاڑی ویلفیئر سوسائٹی دے زیر اہتمام چھپن والیاں کتاباں تہ شمس بری میگزین دا بغور مطالعہ کیتا ہے۔ ہور جموں اینڈ کشمیر اکادمی آف آرٹ، کلچر اینڈ لنگویجز دے شعبہ پہاڑی تھیں شائع شدہ شیرازہ، استاد ادب تہ شیرازے دے سپیشل نمبر وغیرہ بھی بغور پڑھے ہین۔ مزید نجی سطح تے نثری تہ منظوم ادب جیہڑا کتابی صورت بچ اساں کول موجود ہے، مطالعہ کیتا ہے۔

بہر حال میں اپنی گل کو توالت بچ کہن گیا۔ اپنی مادری زبان دی خدمت کردیاں ہویاں ماہڑی ایہہ کوشش کتاب ''سلوّ'' تُسدیاں مبارک ہتھاں بچ ہے۔ ماہڑی ایہہ کوشش کس حد تکر کامیاب ہے، اس دا فیصلہ تسیں خود کر سکدے ہو۔ ہِک گل ضرور آکھنی چاساں جے اِس کتاب بچ جتنیاں خوبیاں ہین اوہ خدادی دین ہے ہور اس کتاب بچ موجود خامیاں دانا چیز ذمہ دار ہے تہ خامیاں ماہڑے نفس دیاں ہین۔ مختصراً میں جموں اینڈ کشمیر کلچرل اکیڈیمی دا مشکور ہاں کہ اس ادارے سن ماہڑی اس کتاب دی اشاعت بچ جزوی معاونت

کیتی ہے۔ نال ہی میں اُنہاں ساریاں بزرگاں، دوستاں ہور ساتھیاں دا بھی مشکور ہاں جنہاں اس کتاب دی اشاعت بچ ماہڑی ہتھ بٹائی کیتی ہے یا مکو اپنے قیمتی مشوریاں تہ آراء نال نوازیا ہے۔

من لم یشکر الناس فمن لم یشکر اللہ

طالب دعا

مصنف

مولوی شبیر احمد خان شمسؔ

کدے میں بادشاہ ہونداں!

حکم دِتا گیا سپاہیاں کو کہ اس کو ظالماں تہ بددیانتاں دے طبقے بچ قید کرو سلطان عاصف کو کہرو سپاہیاں گرفتار کر کھڑیا آسا انہاں نال ہک بڑا افسروی آسا جیہڑا سخت ہی ڈراونی شکل تہ صورت والا آسا۔ بڑی خوفناک اکھیاں، سپاہی وی ہتھا بچ گرزاں چائیاں دیاں، ہکیں کول پلے چائے دے ہین مگر پھکا والے انہاں پلیاں نالوں اِتنی پھک آوے جے مغز پھٹے، سلطان کول سپاہی جیئاں آئے تہ چوفیری ہو گئے۔ سلطان کو پکڑ کے مارن پے گئے۔ گُرزادی سٹ مارن تہ ساری دنیا اُتے واز پہچے مگر سلطان دے امیر تہ وزیر فوج تہ رکھوالے کیاں نیہہ سُندے سارے کہر والے اُتھئی موجود ہوندیاں وی کوئی سلطان دی مدد نیہہ کردا، کوئی وی انہاں سپاہیاں کولوں کھڑیندا نیہہ، آئے دیاں

سپاہیاں کوافسر سُن حکم دِتا کہ اس کو بیڑیاں باہوٗ ہور ٹرو، اس کو وی نال کھڑ و، ایہہ
ظالم اج ساریاں ظلماں دا بدلہ چکھسی ہور اس سن غریباں تے بڑا ظلم کمایا،
مجبوراں تہ بے کساں یتیماں کو اس سُن خوب رج کے ستایا لوکاں تہ قوم دے
خزانے بچوں دولت اپنیاں رنگ رلیاں تہ شراب نوشی عیش پرستی تہ شہوانی
خواہشات پوری کرن واسطے قومی دولت غریباں کو ننگا تہ پُھکھا رکھ کا تباہ تہ بُرباد
کیتی، بے ایماناں کو اس سن دربار بچ خوب موقع دِتا جے اوہ وی عام لوکاں تے
ظلم کرن، اپنیاں کوٹھیاں بناون، غریباں دا حق مار مار کا اپنیاں جندکاں کو باہر
دیاں ملکاں بچ پڑھالن تہ مُڑ کے اوہی ساری قوم دے افسر تہ حکمران ہوون،
غریب پڑھ لکھ کا اُندی غلامی کرن۔ سپاہیاں دا افسر آکھدیاں آکھدیاں گرز ہِک
مار کا سلطان کو فرلگا آکھن، تُسیں جاندے ہو اس سن کتنے لوک قتل کرا لے؟ ہِکیں
سپاہیا آکھیا جناب اس سن تہ کوئی قتل نہیہ کیتا اوہ تہ اسدیاں نوکراں مُشٹنڈیاں
سن کیتے۔ افسر سن جواب دِتا "کہ جس کو حاکم مقرر کیتا جلدا ہے سارے
معاملات اسدے ذمے ہوندے ہین ہُن اُس کو پکڑ کا ٹُر و حالاں اس کو قید کرنا
ہے تہ فر عدالت دی سزا اسنائی جُلنی ہے......"

سلطان بیڑیاں پئیاں سپاہیاں اگا اگا جُلدا اہے۔ ہِک قدم وی نہیہ ٹُرن
دیندے کہ گرز ادی ماردے ہین ست زمیاں ست اسمان نظر این لگدے ہین۔
سلطان سوچیا کہ افسوس میں کس مصیبتی بچ پھس گیاں، ایہہ بلاؔ میں کیاں اپنے
سر سہیڑی آسی، ماہڑی اتنی دولت رہی ماہڑی فوج ماہڑی حکومت ماہڑے
رکھوالے وزیر درباری حمایتی دوست یار، عیال، رشتے دار ناطے دار اُف، سارا
کُجھ بیکار گیا۔ کیتا کرتایا دارائیگان ہویا، اَج اوکھی کہڑی ویلے ماہڑے کوئی

وی کم نہیہ آیا، میں جیئیاں مسافر آساں ماہڑا جیاں کوئی وی نہ آسانہ ماہڑی حکومت آسی نہ ماہڑا تخت آسا تہ نہ ماہڑے کول دولت آسی میں اتنا سوچیا آسا تہ ٹرپ پچھو سپاہیاں لت ماری ستمی زمی تلاپہچ گیاں۔ سپاہیاں دی خواتنی مندی بے گجھ نہ پوچھو صورت اللہ نہ دسے، بڑیاں بڑیاں کتاباں رکھیاں دیاں ہین۔ ماہڑاناں وی ہکیں کتاب بچ لکھ کے کتاباتے مہر مار کا ہک مہر ماہڑے متھے تے وی مار یکھ......

ناں والی کتاب ہکیں بڑی الماری بچ بند کرسٹی، میں آکھیا کہ پہراؤ مکو معاف کرو میں اَج توں بعد کدے وی کسی تے ظلم نہ کرساں ساریاں بے ایماناں کو اپنے تھیں دور دفع کرساں، اپنی ساری دولت صدقہ کرساں چنگیاں کماں تے خرچ کرساں، غریباں بے کساں تہ یتیماں نال سوہنا تہ نیک سلوک کرساں، ٹر، سپاہیا سُن طوق دی زنجیر چھکدیاں مکو ٹُرنے دا حکم دِتا۔ میں جتنی وی فریاد انہاں اگا کیتی سب بے کار کیا نکہ نہ اوہ ماہڑی گل ہی سمجھدے ہین تہ نہ انہاں کو ماہڑی اس حالتی تے ذرا وی ترس ایندا ہے اِیاں جیاں کلّے ڈورے......

لہو بگدے کئی لوک آئے ہور مکو جکے تھیں پکڑ کا تہرون لگے ''تُدھ اساں کو قتل کیاں کرالیا، ہک ہور آیا تہ تُدھ ماہڑا حق کھادا، ہک ہور آیا تُدھ ماہڑی زمی کیاں ہڑپی، ہک جنا ہور آیا تدھ ماہڑے تے ظلم کیاں کیتا'' ہک ہجوم لوکاں دا بٹلا ہو گیا سارے ماہڑے تے سوار ہو گئے۔ میں پہلیاں ہی اَدھ مویا ہو گیا آساں داند ہک آیا تہ سنگ ماہڑی بکھی بچ ماریا ہور بکھی پھاڑسٹی، تُدھ کہاہ سرکاری کہوڑیاں جُگا مُل کھڑیا تہ سیالے مکو رج کا کہاہ نہیہ تھہایا ماہڑے

مالکا لالچی بچ آ کا سارا کہا پیچ چھوڑیا، بکری ہک آئی تہ چک مار مار کھین لگی تُدھ بن سارا کپال سٹیا ہور اُساں کو کھین جُگا کجھ وی نہیہ تھہایا، ماہڑا مالک غریب جنا آسا زمی آسی نہ جے کہاہ کپد ایا مُل آندا میں پہکھا نال موئیاں ہک کُڑی آئی جیہڑی مُمیاں تھیں بدھی دی آسی ہور اگی نال سٹربل کا مرنڈی ہوگئی دی آسی فِر وی ٹُرے، گلاں کرے اوہ وی کھوریاں کھوریاں مکو لگی آکھن اوہ ظالماں ایہہ دِکھ کِہن میں عذابا بچ پھسی دی ہاں تو ہڑے زمانے بچ رواج تہ داج اِتنا آسا کہ میں بیاہ نہ کر سکیاں ماہڑے ماء تہ پے غریب تہ لاچار آسے نہ رواج نبھا سکدے آسے تہ نہ اوہ داج پورا کر سکدے آسے۔ میں جوانی دی بیماری کو دور نہ کر سکیاں ہور بری لت لگی اج میں تو ہڑی وجہ تھیں اس عذابا بچ پھسی دی ہاں، دس ظالماں ہُن توں کے آکھدا ہیں، چڑی ہک آئی ہور چونڈاں مارن لگی ماس پھٹا کا کڈھن لگی تدھ ماہڑے بچے مارے اَج بدلہ دے...... میں اِتنا لاچار تہ مجبور ہوگیاں کہ موت موت کرداں مگر جواب ملدا اہے کے بس ہُن موت نہیہ ایندی مرنا صرف ہک واریں ہے میں معافی وی نہ منگ سکدا ماہڑی گردن زمی اسماناں کولو پہاری ہوگئی دی ہے۔ میں سوچداں کہ کس طراں چھٹاں میں فنا ہو گچھاں میں مٹی بن گچھاں نہ میں مر سکداں نہ میں جی سکداں، میں دنیا تے چالی سال حکومت کیتی مگر لگدا اہے میں جیاں کدے آزاد ہی نہ ہویا حکومت کرنی تہ دورا دی گل ہے میں کدے ہک کہڑی وی زندگی بچ آرام نہیہ دِکھیا میں ہک واریں بھی جیاں سکھا دا ساہ نہیہ کہدا۔

اِچر ہک آواز آئی تکو حکومت کس جُگی دتی آسی کہ تُدھ فلانا فلانا گناہ نہیہ کیتا؟ تُدھ ایہہ نہیہ کیتا تدھ اوہ نہیہ کیتا اے بنی آدم حیوان پرند ہر چیز

تو ہڑے ظلم دی ماری دی ہے تکو میں اپنا خلیفہ بنا کے پھچیا ہور تو اپنے دشمن
شیطان دا مرید بن گیا ہیں تو اقرار کردا ہیں ہاں ہاں میں پٹیاں فر ہک آواز اس کو
دؤر کرو اِس کو مالک دے حوالے کرو اسکو درداں والے عذابا بچ سٹو ہور اسکو تہرو
کا اوندھے مُنہ اگی دے کھوہا بچ تہند و مکولگ گے تہروئے کو میں سوچاں جے
میں اس تہروئے نال مر گیساں مگر موت کرے ہوئے وی تہ آوے اوہ ہجی جاء
ہے جتھا موت بھی ڈردی سامنے نہیہ ہوندی تدھ توڑیں قید خانے دے افسر
کول پہچ گیاں مکو تہروئے والے سپاہیا آکھیا کہ مالک ایہہ ہک ہور ظالم قیدی
اَج سخت پکڑ بچ آیا دا ہے اس افسر دے ماتحت کیئں افسر ہین باقی بے شمار ہین
افسر ن اِتھادیاں سپاہیاں کو حکم دِتا کہ اس بد بختا کو ظالماں تہ بددیانتاں والے
طبقے بچ قید کرو۔ کھاہدے پیتے دا انتظام رت تہ پوں (پاک) اُتھے موجود ہے
ہور کہن جلو، سپاہیاں ہک بوہا کھولیا مچ بڑا ماہڑی ساری بادشاہی کدے کھٹھی
بوہے بچوں اندر یا باہر کراں مٹ گیسی ایاں تہ کئی بوہے ہین مگر اتھو اندر جس
ویلے نظر پئی تہ مکو فرشتے سٹ گئے اندرا لمبے اگی دے مگر کہجی اگ لکھ کالی بہیٹھ
بہیٹھ کا بلے کدے لوہا اس بچ سٹاں تہ پڑ ولایا گیسا نالوں چھٹ کھڑی بچوں
سڑ کا سہا گا وی نہ تھہاوئے آمیں انہاں سپاہیاں کو ہتھ بنھداں کہ مکو پھانسی دیو مکو
تسیں ایٹم بم مارو مگر اس اگی بچ نہ سٹو مکو کپوٹکو پر اس اگی تھیں پناہ دیو نہ اوہ کوئی
جواب دیندے ہین نہ اوہ کھلدے ہین اگی بچ مکو کہن کا ٹر گئے اُتھا تھا کے
وادیاں بوٹے مکان، محل ہر چیز ہے مگر سارا کجھ اگی دا۔ اگ بھی کے بس اللہ دی
پناہ کئی جنے ہین اِتھے کئیں گُڑیاں دِکھیاں اندی کے حالت میں دکھی مکو اُتنا ہوش
گُتھا آسا، اپنی پئی دی آسی مکو ہکیں مکان بچ بند کر کا جُل گئے ہور میں نسنے دی

کوشش کیتی سپاہی دوڑے مکو پکڑ کا مار مار اگی دے ہکی صندوقا نچ بند کر آئے، ٹھکنا انہاں بند کیتا ماہڑا ساہ بند ہون لگا میں جیئاں جاگیاں ماہڑے کمرے نچ بخاری بلدی، طاق بوہے سب بند ہین پر سیادی چھٹ ہو گیا داہاں شکر کیتا رب دا کہ اج میں اپنے کمرے نچ ہی ہاں میں تہ صرف ہک واری اتنا سوچیا ہی آسا کہ کدے میں بادشاہ ہوندا کدے اصل نچ میں بادشاہ ہونداں تہ ماہڑی تہ سچی مچی ایہی حالت ہوندی۔

ہیر وِ کسراں بنا

بڑے گیٹا تھیں ٹھیل کا باہر کڈھیکھ شہنا زسن مچ کوشش کیتی جے میں اسراں بے عزت نہ ہواں، پر نالا دیاں اسکو مالک دے حکم نال تھکے مار کا کہرو کڈھ چھوڑیا۔ اِنہاں ٹھیلیاں دا اسکو بڑا دُکھ ہویا اندر سڑیا پر کے کرے؟

شہنازوی ہوراں نڈیاں نالو کہرونس کا آیادا آسا، کہر وتہ نسیا جے میں فلمی ہیرو بنساں، پر شہر نچ جس ویلے دوترے تیہاڑے پُھکھا رہیا، راتاں شڑکاں تے گذارنیاں پیاں تہ فلمی ہیرو تہ دور رہیا آسا صبح ہی سونتے والا آیا تہ مانجے دا چکھُن دے کا اُٹھالیا۔ سارے گُرے شہناز پھریا پر کم کرُے بھی نہ تھہایا۔ ہن چنتے نچ اِتنے روپے بھی نہیہ رہے جے شہنار مُڑ کا کہرا کو جُلے۔ کدے کجھ شش پنج کر کا شہناز کہر جُل بھی گچھے مگر اُتھا ہُن، سارے کے آکھسن، نالا دے سنگی ہور لوک کے آکھسن شہناز توں مُڑ کا نس آئیں۔ تکو

کھریاد آیا اماں دیا لاڈ لیا اسیں ہواں تہ کدے بھی مُڑ کانہ آواں ضرور فلمی ہیرو بناں فر اساں کو سنیما ہال دے پردہ تے دیکھیں آں۔ ہیرو نہ بھی بناں مگر ڈاکو ضرور بناں اوہ بھی کدے نہ بناں جو کرتہ بن کار ہواں ہور اسدا ناں پوری دنیا تے چمکیا۔ شہناز ایہہ گلاں سوچ سوچ کا کہرادا خیال دل بچوں کڈھ چھوڑیا۔

"جناب مجھے کم ملے گا" شہناز سن ہکی دکاندار کولوں پچھیا۔ دکاندار آکھیا۔ "اوہ خان تم کدھر رہتا ہے، کیا کام کرتا ہے"۔ شہناز سن جواب دِتا جناب میں کجھ وی نہ کردا، پہلے کہر دا کم کردا آساں 'دوکاندار' اچھا۔ تیرا کیا نام ہے؟ شہناز سن موئے دے انداز بچ آکھیا، شہناز۔ "دوکاندار۔ گھر سے بھاگ کر آیا ہے۔ نہ جناب، شہناز تاولا تاولا بولیا۔ دکاندار، دیکھو تم اگر گھر سے بھاگ کر آیا تو میں کام دے گا۔ شہناز سوچیا جے کدے میں سچ دس چھوڑیا تہ ایہہ مکو پکڑ کا پولیس دے حوالے کر چھوڑسی۔ اوہ مکو کہر موڑ چھوڑسن تہ میں ہیرو کس طراں بنساں۔ شہناز سوچدا ہی آسا کہ دوکاندار دی گل کناں بچ پئی۔ اچھا تم گھر سے بھاگ کر نہیں آیا ہے ٹھیک ہے۔ مگر تم کس کے واسطے آیا ہے اِدھر...... میں، شہناز سن سرہلا کا آکھیا۔ دوکاندار ہاں...... شہناز شرمندہ جیہا ہویا آکھیا میں تہ فلم بچ کم کرنے واسطے آیا آساں مگر پہلیاں کجھ ہور کم کر کے دولت بنیساں تہ فر میں ہیرو بنساں۔

دکاندار بڑا چالاک تہ شاطر قسم دا آسا۔ شہناز دے موہنڈے پکڑ کا بڑے لاڈا نال آکھن لگا۔ میں تم کو اپنے ایک دوست کے پاس نوکری دے گا۔ وہ بڑا افسر ہے اُدھر تم کو کھانا مفت ملے گا اور تنخواہ بھی کھلا ملے گا...... شہناز کو دکاندار دیاں گلاں ہتک تہ حقارت لگدیاں آسیاں مگر نال نال خوش ہویا۔ سوچن

لگا جے بس تھوڑے جے وقتا بچ میں مُچ ساری دولت کمیساں ہور اِتھا مکوشہر بچ رہ

کا ساریاں نال سیان جان ہوسی فرتہ میں چھٹ فلماں بچ ہیرو بن گیساں۔ فر

مکو ماہڑے سنگی سنیما دے پردے تے دِکھسن ہور ماہڑا ہرجائی ناں ہور عزت

ہوسی ماہڑے کول کاراں ہوسن ہور ماہڑے نوکر ہوسن۔ ہیروئن ماہڑے نال جس

ویلے فلم بچ گانا بولسی ہور میں جس ویلے فائٹنگ کرساں سارے غنڈے ہوا بچ

جُلسن ماہڑے کول ہک بڑا کہر ہوسی جس کو لوک ٹھارایا کوٹھا نہ آکھسن نہ لڑی

آکھسن بلکہ اُس کو بنگلہ یا محل آکھیا گیسی، آہا جس ویلے میں جہازاں تے

چڑھساں اُس ویلے کتنا مزا ایسی۔

تجھے ہم اتنا روپیہ کدھر سے لاکر دے گا، خان تم کیا سمجھتا ہے اِدھر ہم تم

لوگوں کو روپیہ بانٹنے بیٹھے ہیں۔ پنج سال گذر گئے شہناز سن سوچیا کہ مکو تہ ہور

کجھ بھی نہ تھہایا، اَج افسرا کولو پیسے منگے مگرا کرم صاحب بگڑ گیا۔

جس ویلے شہناز اس کول آیا آسا اُس سن ہزار روپے تنخواہ رکھی پنجاں

سالاں دا سٹھ ہزار روپیہ بن گیا دا آسا۔ ہُن شہناز احساس کمتری دا شکار ہو گیا دا

ہے، ہر ویلے بوٹ پالش کرنے پلے تھونے صبح ہی بوری سگ کا سیمینٹ ہور

لیٹرین باتھ روم تھُونے ٹیبل صاف کرنے پھانڈے تھونے ستھرا سٹنا ہور صبح

چینا ٹھنڈا پہت کھینا ہور ایجے کیئں کم آسے جیہڑے کردیاں کردیاں آپا کو

غریب تہ لاچار اِنساں سمجھن لگا۔

کدے کدے اوہ افسر شہناز کو اپنے پرانے پلے لائے واسطے دیندا

آسا۔ گزارہ کرنا پیندا آسا۔ نویں پلے لائے دا ہور کہئر جُلنے دا خیال مُچ آیا

پر کے کرے کول چوانی بھی نہیہ کیا نکہ جدوں بھی تنخواہ منگی جواب ملیا کہ تھوڑے

تھوڑے پیسے کہن کا کے کرسیں پنج سال کم کر فرج روپے بٹلے کر کا کھر جلیں۔
شہناز ہر واری چپ ہو گیندا آسا۔

فلمی ہیرو تہ دور رہیا آسا۔ ہُن کدے فلم دِکھنی بھی نصیب نہیہ ہوندی
ہُن تہ ٹی وی دِکھے داوی ارمان ہی رہیا شہناز کو...... شہناز دوکاندار کول گیا تہ
رون لگا دوکاندار کو اس افسر سن فون کر کا سارا قصہ پہلیاں ہی دس سٹیا دا آسا۔
شہناز کو دکاندار اُسن پچھے منگے بغیر دو چار تھپڑ سیٹ چھوڑے۔ شہناز تہ ہُن روندا
بھی نہیہ کیا نکہ پہلیاں تہ اسواسطے روندا آسا جے ایہہ ماہڑا ہمدرد تہ سجن ہے،
پر ہُن اسکو پتہ لگ گیا کہ اس دنیا بچ کے ہوندا ہے۔ شہناز کے سوچ کا آیا تہ کے
تماشہ بن گیا۔

سپاہیا پکڑ کا ڈنڈے چھ ست موراں بچ سٹے نال ٹور کھڑیا۔ دوکاندار
سن شہناز تے چوری دا الزام لایا ہور فرِ رُسلا سپاہی آیا دکاندار کو لو کجھ کہن کا پیتا
دے پچھلے چنتے بچ با ہیا شہناز کو لتاں اگا رکھیا تھانے دا ہر ٹُر پیا۔

میں چوری نہیہ کیتی صاب ماہڑا اسٹھ ہزار روپیہ اندے کول ہے۔ شہناز
روندیاں روندیاں سپاہیا کو آکھیا۔

سپاہی اُوے خان بکواس کرتا ہے۔ تیرے باپ نے رکھا تھا تو کہاں
رہتا ہے ابھی تھانے پتہ چلے گا۔ شہناز مچ کجھ کردار ہیا پر اوہ ہک بھی نہیہ سندا۔
شہناز حوالات بچ بند ہو یا رات گذر گئی۔ صبح ہک سپاہی آیا لت ماری شہناز کو
اُٹھالیا چل صاحب کے پاس۔

صاحب دے کمرے بچ پہچ گئے، سپاہی۔ یہ ہے جناب وہ چور جس کو
ہم نے پکڑا تھا۔ ایس پی صاحب جیاں اُراں دِکھیا تہ غش کھا گیا۔ کیا نکہ شہناز

اُسدا نکا پھرا آسا۔ اُس سن شہناز کو گلا نال لایا۔ پچھیس جے توں اِتنے سال کُتھا رہیا ہیں۔ ایہہ تُدھ اپنا کے حال بنایا دا ہے۔ شہناز سن سارا گذریا دا واقعہ سنایا پہا جی انہاں مکو پچ ستایا، اِچر شہناز کو کلوک نکل گئی۔

شہناز کو نال کہن کا دکاندارا کو وی گرفتار کیتا فر اس شیطان افسرا دی وی واری آئی۔ دُواں ہی دے خلاف ایف آئی آر درج کیتی گئی ہور اِنہاں کو اَن تھانے بچ اہجا سبق پڑھالیا کہ مرکا بھی یاد کردے رہے ہوسن۔

خورشید شہناز دا بڑا پہرا آسا جس ویلے شہناز نس کا آیا ستویں بچ پڑھدا آسا تہ خورشید سن سب انسپکٹری واسطے فارم پہئر یادا آسا۔ اللہ دے کرنے اوہ ہُن اسی شہر بچ ایس پی بن گیا دا ہے، ٹرینگ تو مُڑ کا خورشید کہر گیا۔ ماؤ سن شہناز دا پچھیا ہور آکھن لگی بچیا اس کو سال ہون لگا نسے دے کو نہ اوہ کسے دکھیا نہ کسی کو ملیا اُتو قہر پیا دا ہے، خورشید آکھن لگا اماں میں کسی وی طراں شہناز کو کڈھ آنساں۔ خورشید آکا اخباراں بچ اشتہار دِتے، ٹی وی اُتے اطلاع گمشدگی دتی۔ پنج ہزار روپے دَسنے والے کو انعام رکھیا پر کون ہوئے جیہڑا شہناز دا پتہ دیوے۔ کیاں جے اشتہار دِکھ کا ہن شہناز کو کہر و باہر گچھے دی وی ڈھک آسی۔ ہُن شہناز کہرا کو تیار ہو یا دِلا بچ آکھن لگا اس طراں بندے ہین ہیرو۔

قربانی چڑھیاں

ایینہ دو ہڈیاں دی زندہ تصور رہ گئی دی ہے، کینتھ پہندی ہے، جنڈ اجنڈا نالو چہانٹھیاں پہنیاں چھنگاں دی پہری بن گئی ساری تیہاڑ لگ گیندی ہے مکو چھنگاں دی مٹھی بٹیلے کو انہاں چوکھراں کو کدوں تونی سامساں، میں قضیئے دی ماری دی ماہڑے واسطے اللہ کرے موت بھی نہیہ پھیجدا میں ہُن اپنی لاش تہرو کاٹُردی ہاں، ایینہ پہری بنھدیاں بنھدیاں رون پے گئی۔ ایینہ کو کیئں سال ہو گئے آسے ماؤ کول بیٹھیاں دیاں بس چوکھراں نال جُل، گینا ٹکڑے دی رُٹی سٹ دینی ماؤ کو تہ زندگی ہک جبری طور تے اُس کو زندہ رکھیادا آسا۔

رحمت علی ایینہ داپے آسا جس کو محمد حسین نال بڑا پیار تہ بڑی دوستی آسی ہکیں دوئے نال ہر مشکل ویلے کھلنا ایہہ ایمان سمجھدے آسے۔ رحمت علی اپنے نکے پہراؤ کولوڑ تہونڈ کا ہُٹ گیا آخر کار محمد حسین کول گیا۔ اندر پُچھ کے بیٹھا رحمت پہاجی کے گل ہے خیر تہ ہے تُسیں کجھ پریشان جیئے لگدے ہو۔ محمد حسین

سن آکھیا رحمت علی سن آکھیا کہ دِکھ دوستا تکو پتہ ہی ہے کہ ماہڑے پھراؤ کو دس سال ہو گئے دے ہین تہ اُس سن اَج تکر کوئی چٹھی نہ جولی۔ تہ نہ کوئی پتہ خبر ہک واریں بھی مُڑ کا کہرا کونہیہ آیا۔ نہ مکواس بغیر راتیں نیندر ایندی ہے تہ نہ کجھ کھاہدا دالا گوں ہی لگدا ہے جو کجھ بھی کھیند اہاں ماہڑا اس سوا ہور ہے وی کون؟ میں سوچدا آساں جے کدے توں بھی ماہڑے نال ٹُریں شہر جُل کا اِسدی گُرے لوڑ ٹہونڈ کراں تہ اس کو میں کہر موڑ کا آناں ماہڑی جان وی اُوہی ہے ماہڑی قوم وی اُوہی تہ ماہڑا قبیلہ وی اُوہی ہے۔

بس کر رحمت پہاجی بس ہُن بچ چر ہو گیا اَج کتنے تیہاڑے ہو گئے دے ہین میں نکلاں تہ تُسیں رج کا گلاں کرو کہر تہ پچھ جُلاں شوکت رحمت علی کو ہکیں شہر بچوں تھہایا دا آسا۔ دوستا میں توہڑا ایہہ احسان کدے وی نہ مُکا سکساں کدے تو ماہڑے کولو ماہڑی جان وی منگیں میں کدے وی منکر نہ ہوساں رحمت علی سن محمد حسین کو آکھیا۔

پچھا تسیں وی جمعہ پڑھے کو نکل گیسو مکو تساں کول کجھ کم آسا محمد حسین سن رحمت علی دے چلہے اگا صبح ہی چاہ پیندیاں آکھیا کیاں اجہا کے کم ہے کہ توں چھکدا ہیں۔ رحمت علی سن محمد حسین کو آکھیا۔ دِکھ پہاجی میں تُسدے ہی کہر پلیاں عیالا کو بھی میں اتھو کھڑ کا کھوال کا پالیا مگر میں سوچدا آساں جے، محمد حسین کے؟ رحمت علی میں رشتے واسطے آیاں پہاجی میں ساری عمر تُسدا نوکر غلام ہوساں ماہڑا سارا عیال مُدے تونی تُسدا غلام تہ نوکر رہسی جس طراں آکھسو اسی طراں ٹُرساں سبے موڑسو سبے مُڑساں کھبے موڑسو کھبے مڑساں۔

رحمت علی محمد حسین کو خالق جیڑا محمد حسین دا بڑا پُتر آسا جگا رشتہ دے سٹیا

امینہ دے رشتے دی ہاں کرسٹی۔

خوشیاں نال بیاہ ہویا سال وی پورا بیاہ کو نہ ہویا دا آسا کہ خالق سن دوا بیاہ کر کہدا۔ امینہ بے چاری کو قضیہ پے گیا۔ معصوم بچی آسی امینہ ماؤ پیوٗ دی لاڈلی قوم تہ قبیلے والی کس قہرا اگے چڑھ گئی خالق گلا گلا اُتو ہُن امینہ کو مار کُٹ کا کہرو کڈھ چھوڑ دا ہے کیئں راتیاں امینہ سُن ڈباچ کڈھیاں، رحمت علی دی شرافت تہ محمد حسین دے پترا خالقا دالُچا تہ کتیماں والا حال اَہا عزتی والا چُپ کرے شرما نال، کمینہ سوچے ڈر گیا ماہڑے تھیں۔ محمد حسین دوئے بیاہ دا سُن کا راتیں ستا صبح گئے تہ کدے نہ اُٹھے واسطے ستا دا آسا محمد حسین فوت ہوئے نال رحمت علی دیاں ساریاں امیداں تہ ارمان دفن ہو گئے دنیا بدل گئی ہُن کون ہوئے اُندے کہر بچ جہڑا رحمت علی دیاں اشاریاں اُتے چلے تہ ہر گلا دی تہ ہر کما دی تابعداری کرے۔

شوکت دا بیاہ وی رحمت علی سن کرالیا مگر بیاہ دے چوتھے ہی تیہاڑے شوکت بڑے پہراؤ رحمت علی کو لگا آکھن پہاجی ماہڑی زمی بنڈھ رحمت علی سن زمی بنڈھ کے ساری پیش کر چھوڑی میں لگیں توں ساری رکھ نا میں تہ ایہہ جندک ماہڑے مزدوری کر کہنساں خیر شوکتا سچی مچی ساری زمی رکھ کہدی مکئی دی باڑی بچو کڑماں دی باڑی تہ گُنڈا والی ڈوگی ہک بڑے پہراؤ کول رہن دتی، رحمت علی شوکت توں کے کرسکسیں بنڈھ کا ساری توں رکھ توں بہہ میں کما کا دیسیں شوکت آکھن لگاہاں پہاجی اوہ تہ ہے ہی کمیسو تہ تُسیں مکو جاچ ہی نہیہ ایندی۔

ہاں ہاں پیسے ماہڑے جگی اِنہاں روپیاں دی لڑی چاہڑ بٹے کاٹھ مزدوری دے کا بھی بدھ گیسن۔ شوکت سن آکھیا۔ شوکت تو کہیاں گلاں کردا

ہین، تگو کے ہوگیا رحمت سن آکھیا میں اوجیاں ہی گلاں کرداں مکوہکیں مہینے بچ لڑی چھاہڑ کا دے نہیہ تہ میں جرگہ ٹاہکساں تاں فر آپا کو عیالا کو بیچ کا ماہڑیاں دساں سالاں دا حصہ پورانہ ہوسی پہاجی، شوکت سن گردن موڑ آکھیا۔ رحمت علی جیب دنداں تلے دے کارہ گیا۔

لڑی بن گئی شوکت جُل تو پردے دکھ رحمت علی سن آکھیا......شوکت جواب بچ آکھن لگا ہاں ہُن۔ نکلتھے ناپرانے چاندی دے روپے شوکت سن چلھے اگے اگ تپتیاں منہ کہر والی داہر کرکا آکھیا۔

رحمت چھ مہینے لا کا لڑی بنائی، جندک سارے سکول دا ہروں ہٹا کابٹیاں تہ لکڑیاں تلے دے رکھے اس پرانے مکانا بچو بھی رحمت علی سن نکے پہراؤ شوکت کو چاہا چھوڑیا دا ہے ہک کوٹھی جس بچ چھلے لکھیا دا ہے جندک سارے ستے واسطے میڑا اُتے سیندے ہین۔

شوکت علی ہُن نِکل کانویں لڑی بچ جُلن لگا تہ اس لڑی دیاں چالیاں طاق تھم، فرش، چھت پٹ کا کہن گیا، اس لڑی کو پرانے زمانے دا کھنڈر بنا گیا۔

امینہ کو اج ستائی سال ہوگئے ماؤ دے کہر۔ پیوٗ جنتیا کو عمر ہوگئی دی ہے مرے دیاں، کدے پے زندہ ہوندا تہ امینہ اتنی بے حال نہ ہوندی امینہ دا سامان بیاہ دا بھی خالق کھا گیا۔

شکر ہے اللہ ماؤ داٹھنیگر وی ہے نہیہ تہ میں کے کراں مکو تہ اے سن چاچے واسطے قربانی چاہڑیا۔ امینہ سن کینتھی دی پہری چائی تہ کہرا کوٹڑی۔

آس نہ ترُٹی

ٹھیکیدار صاحب ملوکماں تے رکھ کہنو، ملوکوئی بھی کماں تے نہیہ رکھدا سارے آکھدے ہین کہ توں نکاجیاہیں توں کے کم کرسیں، کم کرنا کوئی کھیڈ نہیہ، جُل داگدریا گُرے گچھ کا کھیڈ اِتنی گل کردیاں ہی بالے کواتھروں نکل آئے، روندیاں روندیاں آکھدا ہے ٹھیکیدار صاحب ماہڑی ماء ... نکے پہین پہراء پہکھے ہین، نہ اُسدے کہئر تیل ہے نہ ہلدی مرچ ہے نہ آٹا چاول ہین، اُدھار بھی کوئی نہیہ دیندا۔ بالا آخر ہُدک ہُدک کارون لگا، اللہ دا واشطہ ملوتشئیں کماں تے رکھو، ملکو اَدھی ہی تیہاڑ دیو۔

بڑی سوہنی جئی زندگی گزردی آسی مگر اوہ عرفہ، اوہ عرفہ بڑی عیدی دا عرفہ صبح عید آسی نہ...... نہ عید نہ آسی ماتم آساہاں، آں افو...... مُشّے سن لمی ساس کہدی گڈھی کیری تھیں کنڈیاریاں پچھور رہڑی تہ ہائے قیامت ہوگئی اتنے لوک مرگئے پندراں بھیی کے جوان تہ کے بڈھے تہ کے اَدھ کھڑ کسی کو بھی

موتو سن نہ بخشیا، کیئں یتیم ہوئے ماہڑے نالو جیاں میں ہور ماہڑے پہین پھراء ہوئے اساں کو ماؤ سمیت قضیہ پیا......

فِر میں ِگرف بچ کم کیتے واسطے گیاں ملکواَدھی تیہاڑ دیندا آسا بابو مگر اوہ بچ چنگے لوک آسے چار پنج جنے ماہڑا کم کر چھوڑ دے آسے شامی ویلے۔ تیہاڑی تہپا بچ لگے رہون اپنا کم مکاون خیر ایہہ جسراں کسراں کر کا کڈھیا گرف دا کم مُک گیا، سیال آ گیا سادھنا گلی دا راہ بند ہو گیا۔ چواں پنجاں مہینیاں بچ مُشا جیہڑا حالاں صرف باراں سالاں دا آسا اوہ ہُن مُشا قلی بن گیا دا ہے، ڈیرا بہکا بچ آسا صبح ہی نالا دے آون تہ ڈنڈ کرن مُشیا ٹُروا پڑ ہو گیا، ماء اُٹھ کا تاولی تاولی ٹکڑا ایا بہت ٹپینا بچ باہ دیندی مُشیا میں لگیں واسنا سُکا جے کجھ ہے تہ گرا کھا کہنیی مشا جیاں کہروں نکلے تہ پچھو ماء دکھدی رہوے اکھیاں تھیں جیاں ڈوہنگا بچو اوہلے ہوئے تہ مُشے دی ماء سڑی دی پر تھا تلے چھپ کا بہوئے تے روندی رہوے سر درد ہو یادا اکھیاں سجھیاں دیاں مُڑ کا آوے تہ گاں میل کا چوکھراں کو اُتاں شاٹھا دا ہر مارے فر اسی طراں بریادِ ے تیہاڑے ٹپا کھڑے۔

کوٹھے توں برف ستیاں ستیاں رات پے گئی مُشیا آ ریئو۔ رہن دے ہُن صبح کسے کو لیساں تہ سٹ چھڑ سی مُشے کو ماؤ ڈنڈ کیتی بلی تلو ماہڑیاں ہتھاں کو نسویاں لگی دیاں ہین میں کے کراں اوہ ماہڑیا اللہ داوہ ربا ماہڑے ہتھ چھڑ گئے دوے سال گجھ تنگ ہک دِکھیا چھڑ یا داتاں فر گجھ کھواڑے نال تختے کہڈے اوہ آن لائے کوٹھے تے۔ ٹہاراچوئے تھیں بچ گیا......

لوکاں ملکییاں را چھوڑیاں، اسدی زمی حالاں تکر کیٹرن بھی نہ ہوئی دی آسی داند منگ کا آندے تہ ٹورے کون میں اماں سمیت بدھے داند میں ہلا نال

چاہا دا جلداں سیہاڑ ہک بھی نہیہ لگدا باہنواں بچ ٹرٹ کا ذات نہیہ رہیاں ماہڑے اتھروں تہ پرسے ہک ہی کجھ ہوئے دے ہین اماں دواں تروں کو آ کھیا بھی پر کوئی بھی نہ آیا ٹالے ٹولے کر گئے چرٹیاں جیاں ماریاں مکئی سٹی اگاں جان مکائی خیر اللہ کیتا اوہ جم وی گئی تہ لوکاں دی کولو چنگی پہلی۔

سارے سیال با گلے تہ پھلیاں کہرادے جھڑے آسے تہ بہکا دا ہروں اماں سن ہولا (ہک قسم دا ساگ) تروبڑا سکا کا آندا آسا کجھ شڑلیاں بھی سکائی دیاں آسیاں کدے کدے پہٹ کھیندے آسیاں نہیہ تہ مکئی دا ٹکڑا پکایا ساگا نال کھا کہدا۔

میں جس کول گچھاں ملکو کوئی بھی کماں اُتا نہ رکھے لکڑیاں آن آن کا ہوٹلا والیاں کو بیچیاں، گچھیاں واسطے ٹہا کاٹہا کا بن بن چھان ماریا اُندے کجھ روپے آئے اماں جوڑ جوڑ کارکھدی رہی نکے پہین پہراء سکولاں بچ داخل کر چھوڑے زندگی رُہڑ دی گڑدی نکلدی رہئی، میں سالاں نال بڑا ہوندا رہیاں پر ماہڑا قد بڑا نہ ہو یا جیاں قدا کو کوئی ہک بھی سال نہیہ لنگھتا۔کدے کدے میں بھی کسی ٹھیکیدارا گے یا میٹا گے رویاں جے ماہڑے پہین پہراء تہ میں پہکھے ہاں ملکو کم دیو پر کسی سن بھی ماہڑے اتھروں نہ پونچے نہ ملکو دلاسہ دِتا کدے کسی سن پڑ تھمیا نہ اوہ ماہڑ رب آسا جس ہراوکھے ویلے اساں کو تھمیاں ہور...... ہور سب مطلبی دکھے دنیا دے لوک جدوں مشے نکا نکا بپار شروع کیتا ڈر لگے کہ کدے کہاٹا پے گیا تاں میں کے کرساں، بس اللہ دی سائی آسی لک بنھ کا لگ گیاں ہور اَج ایہہ حال ہے جے مشاقلی ٹھیکیدار مشتاق صاحب بن گیا دا ہے۔آپ ان پڑھ ہی رہیا مگر نکے پہراء پڑھالے دے ہین، ہک پولیس افسر بن گیا دُوّا

ڈاکٹر بن گیا تریا ماسٹر لگ گیا۔ سارے پھراء ہکیں دوئے دے مہنواں بچ کڈھ کا کھیندے ہین، اَج ڈاکٹر اکمل دا مکان چڑھدا ہے، ہور بالا اِتھا ہی ٹھیکیدار کول آ کا رویا تہ ٹھیکیدارا کو اپنا ویلا یاد آیا، ٹھیکیدارے دے اُتھروں ڈہلن لگے اتھروں پونجھ کا ٹھیکیدار اسن بالے کو گلا نال لایا ہور اس کو سکول جولیا، اُندے جوان تہ ملازم ہوئے توڑیں سارا خرچہ دیندار رہیا ہور بالا جس داناں اقبال آسا تہ اَج اوہ ایس ڈی ایم بن کا گیا ٹھیکیدار بُڈھا ہو گیا دا ہے ہن اوہ کتھا اتو نہیہ اُٹھ سکدا اپر اقبال سن اسدی خدمت اسراں کیتی جسراں اُسدے اپنے کلیجے دے ٹکڑے بھی نہ کرن ہاں، انسان کدے ہمت نہ ہارے تہ خدا اس کو کدے بھی نہیہ سٹدا، بچیا ماہڑی ایہہ گل توں ماہڑی ساری قوم دیاں لوکاں کو آکھیں ایہہ آخری نصیحت کر کا ٹھیکیدارا اقبال دیاں ہتھاں بچ خدا کو پیارے ہو گیئے۔

وتولیا

چِیّا وَٹ بوکار چینکار تھوڑ ہی تھوڑ گڑ ڈم گڑ ڈم ہائے ہوئے کڑ کڑ کڑاز
ڈپ شٹرئیں شٹرئیں کھڑ کھڑ ڈار ڈرئیں کڑل کڑل گوں گوں شوں شوں......

اماں بوہے اگا گائیں کو کہاہ باہ کے کول کھلتی دی آسی میں سرگی کھاکے
سے رہیاں تہ ہُن اُٹھ کے منہ تہوتا جندک وردیاں لیندے ہین۔ کُڑیاں مانجھا
پہاری کر کے کھل راس کیپتے کو جُلن لگیاں کوئی لوک دکاناں کھول رہے دے
ہین کوئی لکڑیاں کو جُل گیادا ہے۔

ماہڑا ہک پیر غُسل خانے اندر دوا باہر زمی کمی میں کمیاں لگیا چکر آیا تھم
پکڑیا تہ تھم ہتھا بچ دوڑیاں بوہے داہر بوہا بند نسیاں طاقے داہر کندھ رہڑن
لگی الماریاں بچو پہانڈے چھڑکن تلا آرہون ہُن کے کراں باہر کس کو ڈنڈ کراں
کس کولوں مدد منگاں کون مکواتھو بچیسی میں کے کراں ٹیم کے ہویا کہڑی غسل
خانہ جس بچ میں ہُن منہ تو ہتا آسا سینمٹا داٹھیر ہے اج محرم ہے اج جمعہ ہاں

ہاں میں کون آں میں کے آں اج اسرافیلؑ صور پھُو کیا اُف کلمہ پاک ورد کیتا ہُن کے فائدہ کلمہ پڑھے دا اج کسی دا کلمہ قبول نیہہ اج ایمان قبول نیہہ قیامت آئی ایہہ واز گرڑم سوں سوں...... شوں شوں ڈپ پر قیامت تہ تیاڑی ایسی ایہہ تہ رات ہے راتیں تہ قیامت نیہہ ایندی...... سرا نچ کڑی لگی۔

ہسپتال نچ ہوش آیا دکھیا تہ میں کٹھا اُتالماں کیتا دا آساں سرا کو پٹی بدھی دی ہے چھٹی ملی تہ باہر نکل کا پتہ لگا کہ ایہہ ہوترا نچ ہسپتال ہے نیلے رنگا دیاں دیواراں پتلیاں چھنگ میں سمجھ گیاں کہ ایہہ میدانِ حشر ہے ہُن ماہڑا حساب لکسی۔

کہر دکھیا تہ لگے او اُتا دی چھت کندا بغیر تھا بغیر ہن آچھڑسی کہرا دے سارے دکھے لوک دکھے ٹھا کے دکھ فر لگا کہ ایہہ قیامت نیہہ پکھم آسا۔

□○□

بے انصافی دا انجام

رفیع سن بھی فارم پھریا نذیر ہور اسلم بھی فارم پھریا جتنے بھی گدرے تعلیم پڑھ کا مکیندے آسے تے فرلکڑیاں آنیاں کہاہ کپنے ہل مارنی گوڈی کرنی ایہہ کم انہاں کو چنگے نہ لگدے آسے بلکہ ہر کوئی چھندا آسا جے میں کوئی چنگا جیا کم کراں سائنسی دور ہے ترقی دادور ہے اج تکر اسیں لوک ان پڑھ آسیاں تاں سب دنیا کولو پچھا رہیاں پر اج اساں کول تعلیم دی دولت ہے۔ اسیں ہُن باقی دنیا نال مقابلہ کر سکتے آں ہر مدان ہور ہر کماں بچ اسیں پچھا کیاں رہواں۔

ایہہ دور ہور نادوراں نالو حاکماں دے نشے دادور آسا انہاں اس نویں نسل دے جذبے ہور ولولے جوش تہ گرم لہو دا تہان نہ کیتا بلکہ اوہی پرانے لوکاں نالو جس طراں ملیا دلیا اس شعلے نما نسل کو بھی دبائے دی سوچی۔ سیاست بچ جھڑا گیا اوہی لوکاں دا خدا بن بیٹھا۔

اَج سارے گدرے انٹرویو دتے کو گئے مگر اتھے تہ تعلیم دا انٹرویو ہر کسی

دے خاندانی انٹرویو ذاتیاں دا انٹرویو پیشیاں ہور کسباں دا انٹرویو بلکہ ایہہ
انٹرویو ہر کسی دے پیو دا انٹرویو ہک جیہڑے انٹرویو کہندے آسے انہاں آخر کار
جندے پیوں پہلیاں سیں دودھ سوا سوا دے دتے اوہ انٹرویو بچو پاس ہو گئے
یا جندے پے سرکاری آفیسر آسے اوہ بھی پاس ہو گئے رہ گئے، باقی تہ ہور توں
کس دا پتر ہیں جی ماہڑا پے درزی ہے جل درزیاں دی اٹکل سکھ تہ اوہی کم کر
توہڑا پے کے کردا ہے ماہڑا پے لوہار ہے جل توں لوہاری کم کرسیں، توں دس
ماہڑا پے نائی ہے لوکاں دی حجامت کون کرسی تو اوہی کم پکڑ ہچھا توں زمیندار دا
پُتر ہین ہل کون مارسی توں گچھ کا زمینداری دا کم کر توہڑے جُگا اِتھا کوئی بھی کم
نیہہ ہچھا تہ کالیا توں دس توہڑا پے کے کردا ہے جی مزدوری تاں توں آفیسر بنسیں
پے مزدوری کردا ہے پُتر آفیسر بننا چاہندا ہے۔ بالآخر ایہہ غریباں دے گدڑے
سارے کڈھ چھوڑے تہ سرکاری ملازمت انہاں کو نہ تھائی۔
میر صاحب اس میٹنگ دی صدارت کردے ہین۔ ڈار صاحب اُٹھ
کے سباں دا تعارف کرالدے ہین، ایہہ صدر جناب میر صاحب ہین، انہاں
پردے سجے پاسے جناب قریشی صاحب ہین ہور دوہے پاسے جناب مرزا
صاحب ہین، انہاں اُردے جناب پیرزادہ صاحب۔ ڈار صاحب ادھا کھنٹہ
تعارف کرالدا رہیا ہور تمام لیڈراں ہور بڑیاں بڑیاں آفیسراں دے نال ندا
رہیا۔ گل بات شروع ہوئی رائے دیندے رہے پچھدے رہے فیصلہ ہوبا کہ
غریباں دیاں بچیاں کو اگانیہہ این دنیا چاہے اس واسطے اساں کو کُجھ بھی کرنا
پوے، ہُن ایہہ سبیل ماہڑی مرزا صاحب کول بیٹھے دے ہین افسرا آکھیا کہ
اسیں انہاں کو بالکل بھی سرکاری ملازمتاں بچ جگہ نہ دیواں ہور ایہہ پُٹھے کم کرسن

تہ اسیں کوئی غریب نوجواناں کوآن کا ہک فوج بنا کنا ہور کدے دوئے ملکو ہتھیار
آن سن تہ اس پاسیو بھی اندے ہی لوک انہاں کو مارسن ہر پاسیو غریب نوجوان
مرسی اسیں اپنیاں بچیاں کو فارین ملکاں بچ پہیج چھوڑساں اس طراں اسیں اس
بلائی تھیں آپا کو چھوڑال کنساں دستخط ہو گئے۔

ایشیا ایاں بھی ہُن ہک بارود دے ٹہیر اتے آباد ہے تہ انہاں نوجواناں
کو تربیت دے بندوق حاصل کرنی اِٹی ڈنڈ کھیڈ نے دے برابر آسا کیاں کہ
یورپ دیاں ملکاں سُن اسدے ملکاں کو مُنہواں دا گراکھس کا بندوق پکڑا لی لوک
پہئکھے ننگے مردے رہے پر ملکاں دیاں دشمناں تہ انسان دشمناں سُن لوکاں کو
روزی رُٹی دتے دے بجائے گولے دتے، ایٹم بم دتے ایہہ نوجوان جنہاں کو
حقارت نال انٹرویو بچو کڈیا گیا دا آسا تہ لگے ہُن افراتفری مچین بم پھٹیندے
گولیاں مار دے تہ کوئی وی محفوظ نیہہ۔ دوئے پاسیو انہاں کو مارے واسطے
غریباں دی جیہڑی پہرتی ہوئی دی آسی اوہ ہر روز دس باراں مردے ہین، اس
طرفوں انہاں لیڈراں ہور افسراں اپنے بچے رشتہ دار سارے نالائق سرکار
بڑھائی، لوک سِر اا تا بہاواں تہر تہر روندے رشوت خوری، کم چوری، بدزبانی،
نال ہرجائی نوجوان گدریاں آن دفتراں بچ رونقا واسطے چھوڑیاں۔ بے حیائی دا
دور ہیجا آیا شیطان نس کے کوہ کافاں بچ توبا کرن لگا، انساناں دی فریاد ہُن کوئی
نیہہ سُندا، غریباں دے پُتر مرالے، کوئی جنگجو بڑا کے کوئی مرالے فوجی بڑا کے فر
کے ہویا ہک انقلاب آیا، غریباں سُن اُٹھ کا علم بلند کیتا ٹھا کے کمن لگے، تہرتی
چرن لگی، اسمان لال ہویا جیاں قیامت آئی، ہک طوفان آیا، غریباں سُن نہ کوئی
حکومت چھوڑی نہ کوئی سرمایہ دار چھوڑیا، نہ افسر چھوڑے نہ لیڈر چھوڑے سب

مکائے۔

فِر مُڑ کا انصاف ہویا، بے انصافی دا انجام ہجا مندا ہی ہوندا ہے۔
اساں کولو ساری دُنیا والے سبق سکھے آخری آواز انہاں لیڈراں دی آسی جنہاں
کو کاگاں ہلاں گرجاں کھادا۔

سیک

اَج فر بیگمی کو خصماں مار کُٹ کا کھر ولواڑیا تہ لڑی تلدے بینسا تلا آ کا روندی ہے، ایہہ کوئی نویں گل نہیہ بلکہ ہر دوئے تر یئے تیہاڑے بیگمی کو لتاں مار کا کھر وکڈھے گیندا ہے، پر بیگمی روز اسی بنیسا تلا آ کا بہہ کا روندی ہے۔ تہ فر گُفتاں کو اُٹھ کا اپنی میٹرا تے چڑھ کا سے رہندی ہے۔

بیگمی ماؤ کول کدے ایندی ہے تہ ماںواں تہیاں بہہ کا سوٹھا کر دیاں ہین۔ ماء بیگمی کو آکھدی ہے بچیئے صبر کر صبر کر تو ٹرا صبر پیسی اس جوانی مر گا کو ہُن اسیں لوکاں کو نہ تماشہ دس سکدے کیاں جے تو ٹرا پے تہ ایہہ بے عزتی چھل نہیہ سکدا۔

آخر ہک تیہاڑے بیگمی وی مُچ تنگ آئی تہ ماؤ کو لگی آکھن جے اماں توں ماہڑا فیصلہ کر نہیہ تہ میں اپنی جند ہی مکیساں۔ دالی چھنلئی، ماؤ سن بیگمی دی سنی اَن سُنی کر چھوڑی۔

بیگمی دا جنا ہِک اَن پڑھ جنا آسا جیہڑا لوکاں دیاں زمیاں ٹکیاں لیندا آسا، یا لوکاں دے داند ٹوردا آسا، آسا مُچ مندا اکلکترہ تہ کرودھی ہر کسے دے منہ پے گیندا آسا، تاہیں تہ اُس نال تاولیاں کوئی مُنہ نہ گڈدا آسا۔ بیگمی دی قسمت کھوٹی جے بیگمی دا اس نال بیاہ ہویا۔

بیگمی تیہاڑی ٹکیئی دی راکھی کردی، رکھادی راکھی تہ نال چوکھر چرا لنے شامی مُڑ کا اینا مار کھینی تہ راتیں پہکھیاں سینا بیگمی مچ وقت سوچدی رہی کے کراں، کس کو آکھاں، کس اگا فریاد کراں۔

بیگمی سن روندیاں تہوندیاں ویلا کڈھ کھڑیا۔ ہِک تیہاڑے بیگمی سوچیا.. جے میں کُرے نس گچھاں فِر سِر ہلا ایس نہ نہ میں کُرنساں موتو دا ہر نساں ہور کُرنساں میں اپنے پیو دی عزتی کو دکھدی ہاں میں مرگیساں مگر اپنے پیو دی بے عزتی نہ کرالدی، ماہڑے پیو کو لوک آکھسن تہئی نس گئی ہے، داڑھی منیا، نک کپیا میں اپنا سر منال چھوڑساں، سر کپ چھوڑساں، جنگاں کپ چھوڑساں، میں نہ نسدی، کدے ماہڑے جنے کو ماہڑے تے ترس ایسی۔ کدے تہ اوہ مکولاڈ کرسی، مکو پیارا نال رکھسی۔ ماہڑے ہتھا بچ سارا گُجھ ہوسی۔ میں سباں کو چیزاں کڈھ کا بنڈساں۔ اسیں دوئی محنت کرساں، میں گائیاں رکھساں، اُندا دُودھ میلساں، دُدّھ جوڑساں رِڑکساں، کھیے بنسیاں، ہور کھیے بیچساں۔ میں پیسے آن کا اپنے دُلے کو دیساں۔ ماہڑا دُلاّ خوش ہوسی مکو لائق سمجھسی، میں فِر ہور بکریاں وی رکھساں کُکڑوی رکھساں، پوتے وی کڈھالساں، کُکڑ بیچ کا وی میں خوب روپے بٹلے کرساں۔ فر میں نویں پلے آنساں، اکبرے دی کہر والی سن جیہڑا سوٹ لایا دا ہے، میں وی اوہی سوٹ آنساں...... میں جندکاں واسطے وی

سوہنے سوہنے سوٹ بزاروں مُل آنساں۔ ماہڑے جندک وی کتنے سوہنے لکسن لوک ماہڑیاں جندکاں کولاڈ کرسن کوئی وی ضِد نہ کرسی مکوفراوتری کوئی نہ آکھسی، مکولوک وی گلاں نہ کرسن دلاّ وی مکو مار کا کہرو نہ کڈھسی۔ اَج ایہہ ماہڑے ہتھا پچ تہ نہیہ ابسوس جندک کدے ماہڑے ہتھا پچ ہوندے میں آپ ہی پنجاہ جندک دیواں مگر کے کراں میں روئی ہاں میں پڑلی ہاں، ماءپے وی مکو مندا آکھدے ہین۔ دُلاّ ماہڑا، مکوروزادی مارتہ گالیاں، اَج تھیں کوئی تنگ نہ ایسی ماہڑے تھیں۔ میں نوکر بن بن رہندی ہاں مکوسارے دُشمن سمجھدے ہین، میں اَج ساریاں کواس بلائی تھیں نجات دیندی ہاں، سوچدیاں سوچدیاں بیگمی ٹُر پئی صبح کٹھے دے چھماں تو جھنڈا اُتوں چھپری تھہائی مگر کدے فِرمُڑ کا بیگمی نہ تھہائی، دُلاّ لوڑ دار ہیا، ماءپئے لوڑ دے رہے۔

بیقدراں دی کے قدر؟

پھوک پھوک کا سرا کو درد ہو گیا مگر اگ بلے داناں نہیہ کہندی سُکی دیاں چھگاں وی لائیاں، دِلھی وی لائی مگر میں کے کراں نہ کوئی اگ بالے جوگا نہ کوئی پہانڈے تہوئے جگا نہ کوئی پلے تُھوے جوگا انور دے اتھروں چُلھے دی تھلی تے ڈُھلے انور سڑ کا اُٹھن لگا تہ چُلھے دی نا دوی پہن گیا ہور پانیاں دا کٹورہ پہر کا چُلھے بِچ سٹ کا اَج فر پہکھا کماں کو جُل گیا، نِکا جیا جندک وی اُٹھ کا نال پچھلن لگا ابّا مکو پہکھ لگی دی ہے، مکو چاہ دے مکو پہت دے (سمیر) پیو کو کتھو کماں اُتا گین دیوے تنگ آ کا انور گدرے کو چنڈاں دو لاسٹیاں تہ فر مُڑ کا لگا اگ نویں سِرے بالن، کاسمی کو بائی سال ہو گئے انور نال بیاہ ہوئیاں دیاں مگر کاسمی ساری عمر روندی ہی رہئی انور کو ہلاں ہک جندک آسا تہ کسی والی ریشماں نال انور دے تعلقات جڑ گئے ہور ہک مدت توڑیں عشق دی بلائی بِچ بدھا رہیا جسراں کسراں ریشماں نالوں جان چھوڑائی تہ ذرا ہک کھر بِچ چھلا بلن لگا تہ انور کو کہئر

کھاہدے کو آوے۔ مت کجھ لوڑ ہاے پلے لائے واسطے مت لوڑ ہین، ہُن کسی
وی چیز ادا خیال نہ آسا کاسمی کہرادیاں دانیاں تے گُزارہ کردی رہی ان لونا اَن
تڑ کا وی کھادا صبر کردی رہی مگر انور کو کدے وی خیال نہ آیا کہ میں عیالدار جناں
ہا ملکو کہرادا خیال تہ رکھنا ضروری ہے۔ کاسمی سُن کدے پہراواں اگا یا کسی ہورین
اگا شکایت نہیہ کیتی نہ ہورنا گڑیاں نالوگراں تہ محلے بچ سباں کول بے پردہ کیتا
جے کجھ ہویا کہراں بچ نبھ نبھا کیتا کوڑا کھٹا سب مصری سمجھ کا ہضم کیتا۔
توں اِتھو دفع ہو پچھ انورسن کاسمی کو آکھیا ہائے جوانی مرگا توہڑی ٹٹھی
کھاواں میں پرونا بچ پانی چاہڑ کا کہر بنایا ملکو اللہ سن نکے نکے جندک دِتے تدھ
ہر ویلے ماہڑے نال ایہی کیتا پہلیاں ریشماں تچھو دوڑ دار ہیں ہُن ایہہ بے
ایمان دی کسے گُتے دی اسدے پیو دی قبر سڑے جہڑی توہڑے پچھواندی ہے
اجاں توڑیں میں سارا کجھ چھلدی رہئیاں کہ توں اَج کجھ بناسیں کہر داہر
تہیان کرسیں۔ لوکاں دے جندک انگریزی سکولاں بچ پڑھدے ہین میں
توہڑی جندو کو روندی ہاں جندکاں کو سکول جولاں نہ وردی ہے نہ بستے نہ کتاباں
نہ پن نہ سیاہی رنکی گدری دی تختی بچ گئی دی ہے میہنہ ہو گیا تکو آکھدیاں
آکھدیاں کرُے کھوڑی دی پھٹی ہک آنے ہاں تہ میں ترکھاناں کولو کہڑ ال کا
آنا ہاں آٹا مکدا چاول مکدے ہین میں لوڑاں انور کو انور ناڑاں بچ تہ بیلیاں بچ
لوکادیاں گڑیاں نال بیٹھا داہوندا ہے اوہ چپ کر ٹینہکیی، انورسن بڑی لہر ونال
کاسمی دی گلا بچو گل ٹکدیاں آکھیا۔
انور اُٹھیا ساریاں کو ٹھاک آندا میں اُسکو کہیڑی چیز ادی کمی لیند اں
اسکو کدے میں چاولاں دا کہاٹا نہیہ لگن دِتا۔ آٹا چینی چاہ تیل دس چیزاں آن کا

ٹھیر کیتیاں۔

کاسمی اُٹھی سارے پہانڈے آن اگا رکھے ڈِکھو سیر ہک چاول رہے دے ہین باقی پہانڈے خالی ہین۔

ڈِکھ سن کا سارے آکھن لگے انور توں چیز آن چھوڑدا کر رہئی کاسمی توں چل چل نہ کردی کر، خیر ساریاں اِدھر اُدھر کر کا کہول مکایا آئی گئی گل ہوگئی مگر کاسمی داجنا کسی ہورین نال ہوئے کاسمی دے کلیجے بچ اس گلاسن بڑے بڑے گڑھ کر چھوڑے دے ہین۔

کاسمی اندرو ہی اندر وغماں کھادی ہور فر آخر ہک تیہاڑے کاسمی وی اس عارضی سفر کو چھوڑ کا ابدی کہئر ٹر پئی۔ انور دے سارے عشق نکل گئے۔ ہوش آیا تہ ساری دنیا بچ کھلارہ گیا دا آسا بدمزاجی گلہ گلہ اُتو منہ پے گینا۔ کسی نال نہ اُٹھنا نہ بہنا آخر ہن انور کو وی کوئی پچھے والا نہیہ معشوقہ وی کاسمی دے مرے نال ہی منکر ہور ہی انور ہُن کاسمی کو لوڑدا ہے مگر مُڑ کا اوہ نہیہ ایندی۔

پھاٹک

چوکھر سارے پھاٹکا نچ ہین دالمبردار صاحب ٹُرتوں وی مڑے نال اسیں گچھ کا چوکھر آناں انہاں ظالماں سُن کوئی جانہیہ چھوڑی جتھا اسدے چوکھر چرن، ہُن تہ اِتھا بسناوی اوکھا ہوگیا داہے توں کھلیں میں کسی کولو پیسے اُدھار کہن آواں چوکھر آن کا اسیں تحصیلاتے جُل کے اِنہاں کودساں کہ لکیاں زمیاں ملنیاں کے ہوندیاں ہین ہک چُوک کدے کسی کواپنی آسی اس سُن نکے مل کہدے......اَج تہ چوکھر کہن ہی آیا۔ منور شیخ مالدار تہ بڑا محنتی جنا آسا اُس چوکھر پہاروں، بکریاں، کھوڑے سارا کجھ ہی رکھیادا آسا، پہارواں بکریاں نال پُتراکو جول دیندا آسا۔ ہور چوکھر آپ کھول کھڑ دا شردتہ بھاندی ہک دو مہینے چوکھر گراں دیاں نکیاں نال رہندے آسے، سیالے کھئر بدھے دے کھاہ کھیندے آسے ہور ساری برہیاں ماہلیاں تہ بھکاں نچ رہندے آسے، پر ہُن تہ گراں نچ مہینہ دو مہینے چوکھر رکھے جوگی جاء ہی نہ رہی دی آسی کیاں......

اوہ اگاں روہڑکھ کھڑکا کمیںیاں، چراغ بیگ باوکھ میں تکولکھ واریں
آکھیا، چوکھر اِدھر نہ آندا کر، مگرتوں تہ بے عزتی دا یار ہیں تکو چرا توڑیں چنگی
طراں ٹکنی نہ ملے توں باز نہیہ ایندا، ایہہ کمال اگو چوکھر ڈکدا تہ اپنی ٹھکی بچو
چوکھراں کو نہیہ چڑھن دیندا۔ دوئے پاسے منور شیخ چوکھر ٹوردا وی ہے، تہ کمالا کو
کھر ہریاں کھو ہریاں وی سناندا ہے۔ ایہہ توڑے پیو داراہ نہیہ عمر ہوگئ
اِدھروں چوکھر چاہڑ دیاں، اساں کو کدے کِسے سن وی نہیہ ڈکیا، ٹکو پتہ نہیہ کہ
ماہڑے اللہ سن الخان باہیا دا ہے، توں ہُن لوکاں دے راہ وی بند کرن لگیں
خدا دے خوف تھیں ڈر، اُسدے قہر تھیں ڈر، تکو خدا دا خوف وی نہیہ رہیا دا......
منور شیخادی گل ٹک کا کمالا بولیا مکو توہڑے کو لو خدا دا خوف مچ ہے، ایہہ اتنا سارا
کھلہ ہک چوکھراں پہاروں بکریاں دار کھیا دا ہے، ہُن اسیں توڑے واسطے
ٹکیاں وی نہ کمیساں۔

چوکھراں والیاں کو ہن روز روز ہی ایہہ ڈنڈ سننی پیندی ہے۔ اگو اوہ وی
چتالا کا گلاں دا جواب گلاں نال دیند دے جُلدے تیہاڑے گزردے گئے ہور
آپا بچ نفرت بدھدی گئی، کہراں بچ گلاں ہون لکیاں تہ جتھا جنے چار بٹلے
ہوون اُتھا ایہی گلاں لگ کُچھن مگر ساریاں گلاں کو گلاں توڑیں ہی محدود رکھیا
اِس تو اگا کوئی کُجھ وی نہ کرسکیا، دوئے گراں دی گل ہوئے تہ گرائیں سارے
بٹلے ہوون تہ کھول کرن ہور کُجھ کرن مگر اِتھا کے کرن ہک پہرا چوکھراں والا تہ
دُوّازمی والا ہک چوکھر چرالے والا دُوا چوکھر ڈکے والا ہکیں کو خدا چوکھر دِتے تہ
دوئے کو زمی، چراگاہاں کو ٹکیاں بنا کہدا چوکھراں دی چگے دی جائی کو مکایا۔
ہوئے اوہ گدرئیے چوکھر مکئی کھا گئے خصماں دا ماتماں کرکھ ناسکینہ کو

اسلم سن پارو ڈنڈ کیتی دو سال پہلیاں اِتھاں چوکھر چردے بہندے پانی وغیرہ
پیندے آسے مگر اسلم سن اَج اِتھا کھُن کھُن کا مکئی راء چھوڑی دی ہے، صبح سنجاں
ہر ویلے چڑھدیاں لہندیاں چوکھر منہ تہ مارہی گیندے آسے چوکھراں والے
وی کے کرن، چوکھراں کو چاء کاوی تہ لہاڑ چاہڑ نہیہ نہ سکدے مگر نِکے دی ڈنڈا
اِتھی نہ مُکدی آسی بلکہ گراں بچ خاسا کہول کہمسان وی ہوندا آسا۔ اَج اسلم سُن
سکینہ کو ڈنڈ کیتی ہور کہول کِیتا، گالیاں کڈھیاں تہ گراں بچ اگی نالو ایہہ گل
ساریاں دیاں کناں بچ پہچ گئی گراں بچ کہول شروع ہو گیا۔ لوک منور شخیا نال
ہو گئے سکینہ ہک اچھے شریف کہرا دی گدری آسی، اَج فرمنورا دے چوکھر کھڑا کا
پھاٹک دِتے آسے لوک گئے چوکھر کڈھال آندے قانونی کارروائی کرساں،
قانونی کارروائی کرساں، ہر پاسیو ایہہ آوازاں این لگیاں کیاں کہ اصول پسند
ہور شریف قوماں دا طرزِ عمل ایہی ہوندا ہے مگر لوکاں کو کے پتہ جے اساں جنہاں
لوکاں کولوں ایہہ سبق سکھے اوہ لوک ہُن اس دُنیا بچ نہیہ رہنے، کمال ہوئے رستم
ہوئے اسلم ہوئے تہ اوہ ووٹاں ویلے چھنڈے چاء کا نعرے ماردے ہوندے
ہین۔ گراں بچ بڑے بڈیرے سوچدے آسے جے ایہہ اوہی ویلا ہے جیہڑا
انہاں اپنیاں بڑیاں نال دکھیادا آسا۔

سارے گرائیں جمع ہوئے تہ تحصیلدار کول گچھ پہچے پہلیاں تہ چپراسیا
سن کسی کو اندر گین ہی نہ دِتا ادھی تیہاڑ ایڈ یکے دے بعد دو جنے اندر چھوڑے۔
اکرم چاچا سلطان تایا، تحصیلدار اُسن آکھیا کہ تساں نال ہور لیڈر کون کون ہے
! انہاں جواب دِتا تحصیلدار صاحب اِتھا لیڈری کے ہے اسیں فریاد کہن کا آئے
دے ہاں۔ ایہہ کمال تہ رستم ہور اسلم انہاں ساریاں چراگاہاں مل کہدیاں دیاں

ہین اساں لوکاں دا جینا حرام کر چھوڑیا دا ہے، تُسیں انہاں کولوں ایہہ زیناں موڑ
کالوکاں واسطے کھلیاں چھوڑو، تحصیلدار سن آکھیا کہ تُسیں لوکاں کو موڑ کھڑ و ورنہ
میں تساں تے پبلک سیفٹی ایکٹ دے تحت مقدمہ دائر کر کا اندر کر چھوڑ ساں،
عزت دار ادی شرافت اکرم چاچا سلطان تایا بڑے گرم ہوئے مگر تحصیلدار ادے
کارندے انہاں کو پکڑ کا باہر کہن گئے۔ آخر مایوس ہو کے باہر نکل گئے، سیانے
سیانے آکھن لگے ٹروا پھر اوُ اساں کو ہُن اپنیاں بڑیاں دی بے عزتی کرالنی رہ
گئی دی ہے اسیں ہُن اسے واسطے رہ گیاں ماسٹر پہا جی بولیا جے تُسیں انہاں
کولو زمیاں نہوں موڑ سکدے کیاں کہ اَج اصل بچ ایہی لوک حکومت کردے
ہین جیہڑے چمچے چیلے ہین حکمران اِنہاں اُگا اُف نہیہ کر سکدے کل ووٹ
کون دیا لسی...... منور شیخ ساری تیہاڑ پٹوڑا کہن کا فر دار ہیا مگر اس کولو کسے پٹوڑا
نہ کہدا کیئاں کہ اَج رِفر منور شیخا دے چوکھر پھاٹک لگے دے ہین، منور شیخ
تھک ہار کا مُڑ یا تہ سوچس جے اَج شریفاں لوکاں دی زندگی عذاب ہے، شریف
زندہ رہوے مگر کھاوے کماوے کے، پھاٹکا بچ اوہ حکمران دیندے آسے
جیہڑے انہاں ظالماں کو کھُل دیندے ہین انہاں سپاں کو پالدے ہین، ابسوس
کے ویلا آگیا نوکر اَج عزت دار بن گئے ہور خود کفیل مالدار لوک غریب تہ لاچار
ہو گئے قدرت دے کم تہ قدرت دے کھیڈ۔

پرائی اماں

جیاں جیاں لہوٹُر دا ہے ایاں ایاں درد بدھد ا جُلد اہے۔ ابسوس اماں افوے! کتھولوڑاں، کس کوآ کھاں، کس کومیں اپنے درد دساں اوہ ماہڑ یئے اماں توں حسینے پہٹا نال نہ گئی دی ہوئیاں اَج ماہڑی ایہہ حالت نہ ہوندی۔ اتھرواں نال پہرنی پہرے گئی دی ہے۔ ایاں تہ اتھروں مہنواں توڑیں مچھاں نال چمڑ گیندے ہین مگر ساری عمر رورو کے اکھیاں کولوں تلاں کسیاں پے گیاں دیاں ہین۔ ساری عمر گئی لوکاں دا گُلا بنے دیاں بوٹا نالو ہر کوئی تہرو کہند اتہ پیرا نال اگاں ٹُند چھوڑ دا کہ ماسٹر تہ بابو تہ افسر تہ کے وزیر جس تلا لگا انسان تہ اوہی چم کڈے دی گل کردا۔ اوہو ظالمو میں تسدا کے گمایا اچھا اوہ ماہڑیا اللہ مکوتدھ جے راہ دا کہاہ بناستیا جیہڑے کومرضی لگی پیر ماریا جس کومرضی آئی مُنہ ماریا۔ ماہڑی قسمت ہی سڑی دی ہے میں کسی کوآ کھاں مگر ماہڑے نالو درداں دا پہریا داوی ہور کوئی نہ ہوسی پیرا نال پٹوڑی وی بنداوی جُلدے منگوتہ آپا نال ایہہ گلاں کردا

جلدا ہے لہوڈ کن وی نہیہ ہوندا۔ اتاں اُٹھے واسطے جیاں زور دیسیں کڑاک ہویا مڑ کا بجیا تلا، سوچیا آسس کہ ہولیاں ہولیاں کہرا کو جلاں جے کپے دے پیرا کو کجھ دوا لولاں لہو سارا نہ ٹرچھے مگر کس طراں اٹھیا کہ جنگھ چوڑے بچوں پہچ گئی دی ہے۔ جس ویلے منگو سر تلاں تہ جنگاں اُتاں بجیا۔ بیاڑی اُتو چھڑ یا اسی ویلے چوڑا دو ہو گیا آسا۔ ہُن دوئی واریں منگو منڈے پچھا لگیا تہ مہنواں تھیں بس اتنا نکلتھا اوئے ماسڑ اقہر آوئی کہرا تے جس دے کہرا کو میں اگ لائے واسطے بنا کو آیاں منگوا دی عمر اس ویلے ستر سالاں تھیں اُتا ہو گئی دی ہے زمی جتنی آسی اوہ ساری لوک کھا گئے ہُن منگو بے چارا لوکاں دے درے اُتا پیادا ہے۔ بس لکڑیاں آنیناں کہاہ شاہ کپ کا آننا ہور نکے شُکے کم کرنے منگو ہن تہ ایاں اپنے آپا جگا وی نہیہ رہیا دا مگر کے کرُے جُلے کُرے کہر نہ بار زمی نہ باڑی ہوتر نہ ٹکی جس کول مال تہ دولت قوم تہ قبیلہ نہیہ ہوندا اس کو اس دنیا بچ کون سیاندا ہے تائیں منگو وی بے چارہ بے کسی تہ بے بسی دی حالتا بچ پیادا ہے کون اس کو چیسی کون کھٹ آنسی گراں کھڑسی کا لو چاچے کولوں کون جنگھ بنالسی۔

اَج عید ہے منگوا کو ساریاں کولو چنگے پلے لگے دے ہین پورے گراں دے جندک منگوا نال ٹرنا فخر سمجھدے ہین۔ منگوا دے پیوسُن مہنگے تہ سوہنے پلے لوالے منگوا کو، منگوا دا پیو سراج چاچے دے کہروں کوئی وی ننگا پہکھا تریہا یا نہ گیندا آسا۔ اللہ دادِتا دا مچ آسا۔ بڑیاں بڑیاں رکھاں گراں میکئی دیاں دو باڑیاں بنگسا دے مدانا نالوں ٹھکیاں ہور بکریاں پہاروں چو کھر کھوڑے تہ منگوا کو عیدی اُتا سارے گراں بچوں البیلا بنایا گیا آسا۔ منگو تہ اُسدی پہین رانی دوہی مسیتی کول گدریاں سمیت کھیڈ دے گلاں کردے ہسدے لوک بٹلے

ہوئے بہت مسیتی ٹُر دے سراج چاچے دے کہروں دو تھالیاں آئیاں ماسا دیاں پہری دیاں نمبر دار اسن گدرے کو ڈنڈ کیتی، اوئے گدریا اِدھر آنا، بڈیریاں دی چوکی بن گئی تہ لگے بہت کھین، سراج چاچا ہر عیدی اُتا ہنڈو ماردا آسا جد تکر بہت مسیتی نہ گیندا آسا اچر کسی کو مہنوان دا ہر دانہ نہ کھڑن دیندا آسا۔ منگولا ڈا تہ پیارا نال پلدا اہے ہر کوئی منگوا کو لاڈ کردا ہے نمبر دار وی منگوا نال سخت ڈاہڈا لاڈ کردا ہے ہوراں دی تہ گل ہی نہیہ منگولا ڈا نال بانکا رہیا مگر پڑھے لکھے دار واج نہ آسا جے پڑھیا۔

سراج چاچے کو فوت ہوئے دیاں کئیں سال ہو گئے منگو ہُن کہر ادا کم تھوڑا بچ کرن لگا ہے پیو دی کمی اتنی ہُن محسوس نہیہ ہوندی مگر فر وی پیو دی جاہُن کون پوری کر سکدا اہے، زمی وی ہُن تھوڑی جیئی رہئی دی ہے، منگو ہُن جوانی دیاں منزلاں بچ پیر رکھے دے ہین مگر......

منگو ہک تیہاڑے جیاں کہر مُڑیا تماشاں ہو گیاں دیاں ہین بوہے بچ جیاں پہچیا اندروں گلاں دا واز آیا چنگا مہر پنج سو روپے زمی باڑی نال ہی ہے گدری مر گئی تہ منگوا کو نال ہی......اگلے مہینے جیٹھا بچ بیاہ رکھو ٹھیک ہے. جی ٹھیک ہے، ٹھیک ہے دعا خیر ہوئی تہ سارے لوک نکل کا جُل گئے منگو خوش ہویا نعیمہ نال ہُن ماہڑا بیاہ ہوسی سوہنی جئی لڑی بنیساں ایہہ کرساں اوہ کرساں صبح کو گیا ساریاں سنگیاں کو آکھ آیا فلانے تیہاڑے ماہڑا بیاہ ہونا ہے۔

ٹہول بجدا ہے عبدل نچدا اہے۔ نکی پچھدے کڑیاں بچ کھیڈ دی ہے منگوا بڑا خوش ہے گرائیاں ساریاں کو اس گلا دا علم ہے مگر منگو تہ اُسدے سنگی پہلاوے بچ لگ گئے دے ہین سنگی منگوا کو آکھدے آسے یار امت تو بیاہ کرکا

اساں کو پہل گچھیں منگو شرم کا جواب صرف اِتنا ہک دیندا ہے داوا یرا کے ہوئے
ہے۔ منگو اج بڑا خوش ہے منگو سوچدا ہے کہ کدے اَج ماہڑا اپیو جیندا ہوندا تہ اس کو
کتنی خوشی ہوندی ماہڑے بیاہ دی، منگو ٹُر دے فِر دے لوکاں نچ سوچدا ہے جے
بس ہُن مکو ڈنڈ کرسن، نہوالسن، شوہالہ بناسن۔ دینہہ ٹھا کے اُتا گچھ رہیا دا ہے۔
پراں داہروں مُچ سارے لوک ایندے ہین ہک ڈولی وی چائی دی ہے۔ لوک
جنج ڈولی سمیت منگو دے کہر آ بڑے حسین پٹ کہوڑی اُتے چڑھیا دا ہے، حسین
چاچا اَج ماہڑا بیاہ ہے شکر ہے دعوتی والے گدرے اُتھے پُج گئے تسیں اَج
ماہڑے بیاہ نچ آیو منگو اِتنا آکھیا کہ اتنے بچوں ہاہا ہا جانجی لگے ہسن۔ سین پٹ
کہوڑی توں لتھا تہ منگو دا منہ پکڑ کا ہتھا بچوں کھکھاڑی کڈھ چھوڑی ہاں ہاں
منگو اُسدی کنڈ تکدا رہیا...... منگو اُٹھ کا نماز اکو ٹُرن لگا بانک کناں نچ پئی مولوی
صاحب منگو ادی جیندی لاش سامنے کھٹا اُتے رکھ کے جنازہ پڑھالنا ہے۔ منگو
کفنا نچ اپنی لاش دِکھی تہ ہک واریں فِر بے ہوش ہویا۔ کدے وی ہوش نچ نہ
اِن واسطے۔

ہائے ابسوس

ڈُلے تائے کو بونی دے بوٹے تلا چھاماں بہندیاں ہی اپنا نکیاں داویلایاد آیا ہُن تہ دِکھ دِکھ کالا ہلی سڑگئی دی ہے لہوادے اتھروں روروکا مکائے ہن تہ اتھروں وی نہیہ ایندے انہاں خیالاں دے سمندراں دیاں ڈوہنگیاں بچ ڈوبیاں مارن لگا ہور جِند انگاراں دی تپش ہور سیکا بچ سڑ دی ہے ننگے پڑاں کو نکیاں تھیں سڑدیاں سڑدیاں ماہڑے نالوسڑے دا احساس وی نہیہ رہیا دا۔ نکیاں نکیاں جندکاں دیاں چینکاں کناں بچو حلاں تکر نہیہ گیاں جدوں کرُسیاں تو کھول ہوندے رہے۔ یتیم نکے نکے جندک ہُن رنڈیاں اوہ بے قصور کھڑیاں رہون ریگستاناں دیاں تھوراں دیاں چھوباں کدے کلیجے بچ لگن آ اتنا درد نہ ہویا جتنا اَج اِس جنت جے مُلکا کو دِکھ کے ہوندا ہے، ہر پاسے ریگستانی ریت ہے ہور سیمینٹ ہی سیمینٹ ہے نہ گرے بُوٹے رہے نہ گرے سبزہ رہیا نہ گُرے باغ رہے نہ گُرے مدان رہے ہُن کبڈی کس بچ

کھیڈ ساں۔ سیالے برفو والیاں پہاڑاں دیاں زمہریر ٹھنڈا نالو میں وی ہُن ٹھنڈا ہو گیا داہاں کے کر سکدا اں لوکاں کو بارودا نال کھیڈ دیاں دِکھ کا نہ ٹھنڈا کر سکدا اندی جوانی دی گرمی مرنے دی گرمی خونا دی گرمی اکھیاں دے لہوادی گرمی اندے دماغاں دی نفرت ہور بدلے دی اگ کے کراں کس طراں ٹھنڈ باہواں، شردادی پتر چھاڑی پھُلاں دے ٹوٹے ٹوٹے ہو کا ہر پاسے پئے دے میں بٹلے نہ کر سکدا پتر جیہڑے ڈالیاں نالو چھڑ گے انہاں کو میں فرموڑ کا نال نہ لا سکدا اکیاں جے میں بہار نہ میں ہُن سکیاں دا بوٹا ہاں نہیہ تہ میں کدے وی پتراں کو نہ چھڑن دیواں کنی کنی نہ ہون دیواں۔ ماہڑے بچ کدے نیلوری دی طاقت ہوئے آ ابسوس۔

اُجڑے دیاں گلزاراں دیاں ساہ ٹُرٹ دیاں یاداں نہ پہلا سکدا دل کڈھ کا باہر تہند چھوڑاں تاں کُجھ ہوسی میں بلبلاں نالوں انہاں گلزاراں بچ لمی عمر کڈھی ہُن کے ہے بس بیابانا انہاں گلزاراں بچ پھُلاں دی جائی گولے پھٹدے ہین میانس لگدے ہین لوک منڈے لولے ہوندے جُلدے ہین کہکیاں دے گلزار بن لکڑاں دے گلزار کو نکادے گلزار جنہاں گلزاراں بچ سینہہ تہ رِچھ وی اَسدے واقف آسے، رونساں دا گلزار بن بکریاں دا گلزار پھیگریاں دے گلزار ہُن گلزار نہیہ مرگزار ہین پکھنو گُرے وی نہیہ بولدے۔ بندوقاں دیاں گولیاں بولدیاں ہین توفاں تہ مارٹر بولدے ہین ایل ایم جی دیاں پٹیاں دی آواز ایندی ے۔ ایل ایم جی دے ٹک ٹک سُننے دی عادت ہوندی جُلدی ہے۔ لگو ہُن نہیہ، ہُن جڑی بوٹیاں دی جائی زہر والی کنڈیاں دیاں تاراں جمدیاں ہین۔

خوشبواں دے چشمے سُک گئے، نہ کسے پھُلا نالوں اوہ اگا جئ مُشک اینڈی ہے ہُن ہر پاسے شہر دیاں گندیاں نالیاں دی بدبو ہے، ہُن شاید کوئی چشمہ نہ ہوسی ہر چشمے دی جائیو تھواں جُلدا ہے ہُن تر یہہ کدے وی نہ بجھ سی...... ہُن تلی سڑدی ہی رہسی ہُن چشمیاں کوزنگ لگ گیا، ہُن تہ زنگا والا پانی تھہسی اوہ اللہ اسدے خوشبوئی والے چوے گُر گئے۔

نِنھیاں نِنھیاں معصوماں دیاں مسکراہٹاں کو ماںواں دیاں بچھوڑیاں سُن اتھرواں پہریاں اکھیاں نال ٹھڈاں تے پھولی چاہڑ چھوڑی جندڑی دے دو حصے کر چھوڑے جند کُتھور ہوے کلیجا دو اکھیاں کنی تک ادھا ادھر ادھا اُدھر جتگھ ہک رار ہک پار ہے تہ کوئی ظالم آری کش ہے اج اساں کو وی چیر سٹیا ابسوس کر کر کا ساساں مُک گیاں اندرو ہُن ساہ وی مساں اتناں اینڈا ہے جے ساہ کہندے رہواں اساں کو دنیا تے نال خداوی جولدیاں ابسوساں تہ ارماناں دیاں مُٹلیاں بنّھ دتیاں نال کہن کا تہر وندے ہاں۔

پہکیاڑ اساں تے بدگمان ہے پر اسیں زندگی تھیں بدگمان ہاں بس سر دردی ہے اساں لوکاں دا جینا وی بے مزہ حیات کو کے کراں تمام نہ ہوئی اے سجناں دی انھیری غماں بچ بیماراں دی راتیں نالو اساں کو بہار لگدی ہے، سیالے دی چنا پہئری رات وی دُکھاں نال رچی دی ہے ظلم دی رات کدوں مُکسی اساں تے ایہہ کہجی رات آئی کے اساں کو کوئی لوڑ وی نہیہ شاید پنجرے کو اسیں کنڈیاں دی ڈالی سمجھ کا آہلنا بنا رہیاں ہاں پتی تلا بڑ گئے دے ہاں یا گدڑا سہیئیاں نالوں کڑکی بچ پھس گئے ہاں۔ کے پتہ کتھاں اسدا کے ہوسی خدایا اساں کو پتہ وی نہیہ اسیں گُتھا ہاں مکو تہ لوکاں دے سارے انگ زخمی لگدے

ہین کرے اسیں مگر مچھاں دے تلابانچ گچھ لگے ہاں نہ نہ اسیں تہ اسی گلزاراں چ
ہاں پر اِتھا ایہہ کے ہور ہیا ہے پنجرے، پہتیاں، کڑکیاں، مگر مچھ ایہہ مت سارا
کجھ اسدے گلزاراں چ آرہیا دا ہے، پھکیاڑ وی اِتھا کھیٹ نہیہ کلیچئے تہ اِنہاں
پھکیاڑاں پھاڑے پنجریاں بچ زخمی کرکا کس سُن سٹیاں، پہتیاں کس چھلیاں
سُکے بچ ایہہ مگر مچھ کُتھو آ گئے۔

ایہہ زندگی وی دنیادی کالی راتیں تھیں کھیٹ نہیہ ہوندی ۔ دنیاوی
زندگی ہک اہجی اگ ہے جیہڑی آدمیاں کو اندر واندری ساڑ کا مکا چھوڑ دی ہے
فر پچھا بہانہ پہانویں درد ہوئے یا بڈھیما ہوئے سباں کو ابسوس ہی رہندا ہے۔
''دُتے تائے سُن پگ چا کا سِر اتار کھی ٹُرپیا''۔

ماسادی راکھی بلّا

اَج بنگلہ تیار ہو گیا، پچاسی لکھ روپے لگ گئے رنگ روغن سارا کُجھ تیار ہو گیا، ہورایہہ باغ پنج لکھ روپے لا کا بنیا۔ ایہہ بنگلہ ہے کہ صدام دا محل ہے۔

اَج وزیرآ کا اِسدارِبن کپسی ہوراسیں ہِک دعوت کرساں جس بچ ناچ گاناوی ہوسی فِر رنگ بھی جمسی۔

جناب سیکٹریٹ تھیں ایہہ تُسدے ناں دا آڈر آیا دا ہے۔ کلرک بو ہے بچوں بڑدیاں اپنے افسر کو آکھیا۔ اِدھر دے توں، جیاں افسر سُن کھولیا تہ منھواں سیں واہ نکل گیا۔ کلر کا سُن پچھیا ہے جناب! افسر کلر کا دی گلا دا جواب دِتے دے بجائے ہُن مزا ایسی سر ہلا کے کلر کا داہر مُڑ کا توں ماہڑے نال رہ۔ رفیق میں تکووی عیش کرالساں۔ ایہہ کے ہے جناب۔ رفیق دو ہی دفعہ افسرا کولوں پچھیا۔ ایہہ اللہ دین دا چراغ ہے رفیق۔ افسر سُن مُشکدیاں مُشکدیاں آکھیا، دوّاں ہتھاں بچ لفافہ پکڑ کا افسر خوشی نال رتا لال ہو گیا دا آسا۔

ٹریں ٹریں فون بجیا تہ افسر اُسن چایا کناں نال لا کا سلام کیتا، جناب بندہ حاضر ہے۔ غلام کو کے حکم ہے، ہاں ہاں میں پکڑ کہدا، نہ جناب ابھی کوئی گل نیہہ ہاں ہاں میں سمجھ گیاں نہ قلم ماہڑی کہئر تسدا نہ ماہڑے آکھے دا مطلب ایہہ نیہہ تسیں تماشا دِکھوایہہ جنگلی لوک کے جانن قلماں دا ہیر پھیر دستخط سبھاں دے ہوسن لِشٹاں وی میں بنیساں موئے دیاں داناں وی شامل کرساں۔ اپنیاں خاص خاص آدمیاں دے گوال، کوچھیاں، ہٹیاں، ٹکی دے کوٹھے، ٹٹیاں وی کدے کنی ہویاں تہ میں انہاں کو وی نہ چھوڑساں اتھا ایہہ ماہڑا اپنا آدمی رفیق ہے۔ پہروسے دا آدمی ہے۔ کلرک ہے ماہڑا جناب، ٹھیک ہے جناب، اچھا چھا چنگا، السلام علیکم......

آفیسر ٹیلیفون دا ریسور تلا چھوڑ کا ماہڑے داہر مُڑ یا میں سوالیہ نظراں نال رنگے صاحب داہر دکھدا آساں۔ رفیق ایہہ سُنیا تُدھ کون آسا جناب ایہہ میں افسر کو لو پچھیا لفافہ چا کا جس سُن ایہہ جولیا رفیق گل ہوگئی ہُن تکو محنت کرنی ہے۔

گراں بچ لِشٹاں بنیاں شروع ہویاں ہویا کے اوہ ہی ہویا جو کُجھ پہلیاں تھیں طے ہو گیا دا آسا۔ نعوذ باللہ اَج لوک پورے خُدا بن گئے نکیاں سی میں سُندا آیا آساں فر پڑھیا قرآن بچ کہ خدا اُسن سارا کُجھ جیہڑا ہویا ہے یا ہوسی پہلیاں تھیں طے کر چھوڑیا دا ہے۔

پر اج انتظام چلانے والے لوک، لوکاں دی خدمت کرن والے لوک، لوکاں دی اُجرت کھنے والے لوکاں دے ہی خُدا بن گئے ہین۔ لوکاں کو امداد دتے دی واری آئی، پورے انصاف نال پنجاہ آدمی تہ دو آدمی برابر کر چھوڑے

کیاں کے امداد دینی ہے کدے ووٹ، کہننے ہون تاں پنجاہ دا کٹبہ کٹی ہوسی دواں دا کنبہ کٹی پر اتھا ووٹ تہ نہ آسے بلکہ عوام دا مال عوام کوہی دینا آسا خزانہ کا ہڑا، خزانہ تہ قوم دا ہے۔قوم کون ہے؟ قوم تہ ایہہ لوک ہی ہین جندے مکان نہ رہے کہیر ادا مال جائیداد دب گیا، جندے بیر، پئے، بچے، پہناں تہ ماواں مویاں جیہڑے لوک بارشاں بچ نیلی چھتری والے دی چھتا تلا بیٹھے دے اس اڈیک بچ ہین کہ ہُن کوئی اُندی مدد کو ایسی حق داراں دے حقوق مار کا کھاہدے والے لوک تہ ہر دور بچ ہوندے ہین ابسوس میں دورِ عمرؓ اول ہور دورِ عمرؒ ثانی کُھتوں آناں جس بچ دودُھ پیندے جند کا دا حق وی ضائع نہ کیتے گیندا آسا۔ خلیفہ اپنے آپا کو تمام جانداراں دا ذمہ دار سمجھدا آسا۔ کے دُور آسا۔ کے لوک آسے۔ پَر اَج دنیہہ اگا ہتھ دے کا آکھدے ہین لوہ نیہہ ہوئی رات ہے سے رہوا یہہ قوم کدوں تکر سیندی رہسی بچر خاک ہوگیسی۔

کیاں لوکاں کو دکھیا درخواستاں چاہی دیاں دردر فردے آسدے دفتر بچ وی کئی لوک آئے پرا گوں قانون دی پٹی پڑھال کا موڑ چھوڑے، ایہہ قانون بھی کے چیز ہے، دُنیا اُتا جتنے وی قانون بنیے دے ہین لوکاں دے تحفظ واسطے مگر اتھا دا باوا آدم ہی نرالا ہے اتھا صرف بڑیاں لوکاں دے کہئر پہرے واسطے قانون وی استعمال کیتے گیندے ہین۔ کیاں کے اساں لوکاں سُن علم دی طرف تہھیان نیہہ دتا جس کدے پڑھیا وی تہ اوہ شہری بن گیا اس سُن قوم کو ٹھو کھادِتا۔ اس سُن صرف قوم دا حق ماریا ہور اپنے آرام واسطے شہر نال جُڑ گیا۔

ڈاہڈا مارے رون وی نہ دیوے اوہ ہی گل ہوئی ہک تہ ڈاہڈے سُن کہئر اپنے اُتو بے انصاف حکمران آن دِتے جیہڑی کسر رہی دِی آسی اُنہاں

پوری کیتی آخر کدوں تِکر ایہہ دُنیا دیاں اکھیاں بچ تھوڑ بہندے رہسن ، کتنی مُدت کوڑ ماردے رہسن۔

اریاں روپیاں دا بٹوارہ ہویا مزماناں واسطے ککڑ آندا۔ دتی فِر جنگھ مزماناں کو۔ ککڑ کھاہدا کھہُر ادیاں رنگے صاحب دا بنگلہ مکمل ہو گیا باقی بڑیاں نکیاں بنڈ کھاہدا جِتدے کھہُر گیئے اوہ فِر گیئے ہُن مہنگائی کر کے جیہڑی رقم حاصل ہوسی اوہ اسیں فرلوکاں کو کاغذاں بچ دیساں مگر اوہ خالی کاغذ ہوسن تِکا کھاوئے کون جیہڑا ماسادی راکھی ہوئے اس کو آکھدے ہین ''ماسادی راکھی بلا''۔

انّھا دیہنہ

پر سیو پر سے ہویا دا عارف مساں مساں بونی دا بوٹا دِکھ کے تاولا تاولا پچھلانڈ لہاڑ کے چھاماں بیٹھا۔ اُف خدایا! ساس پہر کے آکھن لگا اے ماہڑیا خدایا تُدھ ماہڑے جُگا ہور کوئی وی کم نہ رکھیا آسا تکواساں واسطے کامن ہوگیا دا ہے، نیلی سلا بچ بچارے کیڑے کو وی رزق دیندا ہیں مگر اساں واسطے نہیہ، پیشیں ہوگئی، آندریاں سُک گیاں، ٹہیڈ لکا نال چمڑ گیا، چار گراں پھر آیاں مگر کجھ وی حاصل نہ ہویا......

اُٹھ بچہ چوکھر کھول تہ جُل کنکے داٹکڑا ر و مالا بچ بنّھ چھوڑیا رُٹی نال کھڑ تہ دو پہری کو سری تے چوکھراں کو پانی پیالیں سنجھاں چھنگا دی مٹھی ہک وی پہئن آنی عارف ماؤ کو آکھن لگا اماں ماہڑے نالا دے سارے گدرے سکول گیندے ہین تہ میں چوکھراں کو حلال کر دار ہساں میں ذبح کرساں۔ اماں میں کدے وی سکول نہ گیساں ہور سارے گدرے سوہنے سوہنے پلپے لا کے

کتاباں تختیاں کہن کے سکول گیندے ہین مگر مکو پیراں نچ لائے جُگے بوٹ نہیہ،
ایہہ دِکھ ماہڑی تبنی جنواں تو پھڑی دی ماہڑیاں موراں اتو پہرنی ٹرٹ کا ذات
نہیہ رہی اماں مکو کدوں سکول جولسو......

عارف اَج مچ خوش ہے ساریاں کو دسدا فردا ہے آکھدا ہے جے میں
اَج ترے سو روپے دی نویں کہڑی کہن کا بدھی گرف نچ کم کر کر کے جان ترٹ
گئی، اگے کے ہوسی عارف کو اچانک خوشی نچ مایوسی دا اثر غالب آگیا، سوچن لگا
ہُن اللہ سن نِکے نِکے جندک دتے دے ہین۔ کجھ ہور کراں دوکان باہنواں یا
کجھ ہور کراں کیانکہ میٹ حاضریاں وی کھا گیندا ہے۔ ہور اساں کو لوانگوٹھے
لواں کہند اہے، کدے میں وی سکول گیا داہواں تہ میں وی اَج پڑھ کا بڑا افسر
ہواں یا میٹ ہواں مگر ماہڑی قسمت نچ چوکھر چرالنے لکھے دے آسے میں کے
کراں......

بڑی محنت تہ جتن کر کا عارف ہٹی باہی آسی مگر لوکاں ادھار کھڑیا موڑنہ
آندا مال قیمت خرید کولوں کہٹ ریٹا تے بیچیا کیانکہ عارف پڑھیا دانہ آسا
تائیں اُدھار نہ لکھ سکیا ہور بل نہ پڑھ سکی آخر قرض چڑھ گیا ہٹی وی مُک گئی......

عارف اَج فیری کردا ہے گراں گراں تہ کہئر کہئر پھر دا جُلدا ہے۔
ریشمی کپڑے کہنو، سوٹ کپڑے کہنو دوپٹے کہنو مگر اس نچ وی کامیابی نہیہ
ملدی ہور ہک تیہاڑ ہکیں مہینے دے برابر لگدی ہے، کپڑیاں دامن چاء کے
ساری تیہاڑ موہنڈے لہہ گئے پیراں دیاں تلیاں گل گیاں۔ سر ادے بال اُٹھ
گے عارف کو پرسیاں نال اتھروں وی جلدے ہین۔ بونی دے شکرڑے موراں
نچ کھُب گئے دے ہین عارف کونکیاں تھیں اجاں تونی سارا کجھ جس ویلے یاد

آیا تہ اس کو اسدیاں اتھرواں تے قابو نہ رہیا داڑھی وی تر ہوگئی پہرنی تے
اتھروں جیاں چنتے بچ پین لگے عارف سن دکھیا تہ اندروہی اندر سڑ گیا جۓ
ماہڑے چنتے بچ روپیاں دی جائی اتھروں پین لگے عارف سن حسرت تہ ابسوسا
نال اسماناں داہر دکھیا ہور شکوے دے طور تے آکھن لگا اے خدایا میں کدے وی
ہمت نہیہ ہاری ہور نہ کدے کوئی بُرا کم کیتا نہ میں حراما داہر دوڑیاں نہ میں کدے
کسی کو دکھ دتا نہ میں کدے توہڑی عبادت چھوڑی فرِ کیاں ماہڑے نال ہر ویلے
مندا ہی ہوندا ہے ہائے ابسوس میں کدے نکیاں سکول جولیا داہواں تہ اَج میں
وی شاید قسمت دی اس رُبڑا کولوں بچ گیا داہواں۔ اساں غریباں دا اے خدایا
توں ہی ہیں۔

کدے کجھ مہنگا ہوندا ہے تہ ملازماں کو تنخواہ بدھ گیندی ہے مگر اسیں
کس کول گچھاں کس اگا فریاد کراں حکومت کدے اساں واسطے وی سوچے آ
ایہہ ملک اسدا زمین اسدی سب کجھ اسدا مگر اسیں لوکاں دے محتاج عارف سن
پلیاں دی پنڈ چائی تہ ٹُر پیا سوچن لگاہُن میں راتیں دے روز اجگے چاول کس
کولو کھڑاں، کہر جندک اکھیاں کھول کھول دِکھدے ہوسن کیا نکہ کہئر کھاہدے
جو گا اَج کجھ وی نہ آسا عارف پچھلا نڈلائی تہ میٹر ہتھا بچ رکھ کا چاولاں دی لوڑ
بچ ٹُر پیا۔

کھبّلا دی تند

مار مار کا پُٹھ سُپٹھا کیتا دا ہے۔ رشیدا کو ادھروں نہیہ آیا تے بوتھا تے چمڑے دے بوٹ لائے دیاں لت مار رہیا تہ رشیدا جیاں مرگی والا فر گیا، نکے بڑے کل لوک بٹلے ہوئے دے ہین ہور رشیدا دا مُنھ تھُکاں نال پھریا دا ہے۔ امجد ایندیاں سیت ہی ٹُھڈ ابوتا دا مار ہیا پیڈواں بچ گرُدے دے درد اوالے نالو رشیدا دُوھرا ہو گیا منھ کھل گیا، کھڈّ الاں بچوں اڑی دی گند، نالیاں دا کوتھر، گوا جے جس کو تھیدا اوہ آن کا رشید کو ملا جیاں چوہا پانیاں بچو نکل کا باہر پیا دا ہے......

''قاضی صاحب توں ماہڑی تھیو کو طلاق دیال چھوڑ نیہہ تہ نتیجہ مندا ہوسی'' ہیں وار شیدا! میں شریعت دا فیصلہ کرساں یا توہڑی مرضی اُتا چلسا۔ ایہہ گلاں قاضی صاحب نال رشیدا کذا ہے، رشیدا اِک بدزبان ہور بے دین تہ مرتد جیا جتّا آسا، جس سن اپنی تھیی تریئی جائیو مکائی ہور ہُن اوہ گدرے والیاں کولو مہر، داج، بستاں ہور بیاہ دا خرچ تہ لکھ روپیہ منگدا ہے، منشا جس سن عاسمہ

رشیدے دی کرڑی کو چھ مہینے کہر رکھیا ہورا یہہ چھ مہینے قیامتی دے کڈھے کیاں کے روز روز کہئر اچ کہول کمسان لگا رہیا......

عاسمہ سن آکھیا "میں پیکیّاں جلدی آں" منشا اکھن لگا "توں کچھ پر یادا ناں اوہ سونا شونا کہن ہی آئیں مت پہل کچھیں" "تدھ کے ہر ویلے بکواس لایادا ہے وامیں جس ویلے اُدھراناں کہندی آں تہ فٹ بچو سونا شونا کہن آئیں"۔ کہراوالی مُڑ کا منشے کو آکھن لگی منہ ڈنگا کر کے ہتھ ہلا کے آکھس۔ ماہڑے ماپیو کے چور ہین اُتھا اوہ سمہالے دے ہین میں اتھا آن کا انہاں کولوکاں دے ہتھا بچ نہ چھوڑ سکدی "بدذاتے کمینیں" منشالہرو ناں الماری دا بُوہا ماردیاں عاسمہ داہر مُڑیا "لوک کون ہے" اکھیاں بچ اکھیاں ملا کے اُکھن لگا "توہڑے کہرادے" عاسمہ مُڑ جواب دتا اس سن کیئاں کہاٹاں دا پانی پیتیا دا آسا اس اگا منشا کے چیز آسی اس سن پیو دے اشارے تے دوڈھائی لکھ روپے ہضم کیتے واسطے ہی تہ ایہہ بیاہ کیتا آسا، رشیدے سن پہلیاں ہکیں جائی عاسمہ دا بیاہ کرالیا تہ اوبدچلنی دے الزام بچ مطلقہ ہوئی حالاں تکر عدت پوری نہ ہوئی دی آسی رشیدے دوئی جائی بیاہ کرال چھوڑیا ہورا تھے وی سال پورانیہہ ہویا تہ کنگا پروندی کہن کے کہر آرہئی......

رشیدے سن ہُن یامین ناں گل کیتی ہور اس ناں وی سوداجُڑ یا فر کے آسا رشیدے زبان دے سٹی یامین وی ایہہ نہیہ جاندا کے جس گدری ناں اسدے بیاہ دی گل ہوندی ہے اوہ کنواری نیہہ بلکہ بیاہی دی ہے۔ تہ مکو کے پتہ ہے کے اس ترئے بیاہ کیتے دے ہین، ہور اسدا پیو شریف سدھا سادھا جنا نہیہ بلکہ اوہ بدمعاش ہور دا ہوس قسم دا جنا ہے۔

اج رشیدے سُن عاسمہ دا بیاہ یامین نال طے کر چھوڑیا ہوریامین جنج

کہن کے آر ہیا شوہالہ یامین بڑا خوش آسا جے اج اُسدا بیاہ ہوسی کھر بوہٹی آن

ساں عاسمہ اس کو بچ سوہنی لگی اس دیاں نظراں بچ عاسمہ معصوم تہ پھولی جیئی

گدری ہے، بڑی لمی جنج آئی بڑے بڑے لوک نال آئے کیئں گراں لنگ کے

جے آئے دے آسے یامین کھوڑی تے چڑھ کے آیا......

''ہیئے !اوگدریئے'' گوشے نال رشیدے سُن تھی ٹا ہکی ہواس سن اندر

باہڑ کھڑی ''بوہامار بوہامار'' رشیدے سُن تھیو کو آکھیا'' کے گل ہے ابا'' ''ابے

دیئے بچپیئے توں کے پھُر کار کردی ہیں ہُن گُرے گرائیں کوئی نہ اگ لاوے میں

ایہہ کہکھاں دی چھگی بنائی دی ہے۔ منشاء ہُن ادھر نہ آر ہوئے میں قاضی

صاب نال گل کیتی دی ہے پراوہ نہیہ منداوہ ہک گل وی ادھرادی نہیہ سنندا

ہُن مکو فکر لگی دی ہے''۔ داابا توں فکر نہ کر آپ سباں کو جواب دیساں ماہڑا چھک

پھج گیا داہیی میں ہُن کسی تھیں نہ ڈردی ہاں نہ میں کسی کو چھکتی ہاں لوک کون

ہوندے ہین اسدے کماں بچ اڑم باہے والے، میں تہ ایہہ گل نہیہ منندی

قاضی صاب سدھی طراں طلاق دیال چھوڑی تہ ٹھیک ہے نیہہ تہ میں یامینے نال

بیاہ کر کا جُل گیساں'' میں کے دلاّ آساں پر توں تہ ماہڑے کولو وی نمبر کھڑ دی

ہیں'' رشیدے سن تھیو دیاں گلاں سُن کے آکھیا......

چیاوٹ پے گئی دی ہے یامینے بے چارے کو بوہٹی دے بدلے سوٹیاں

تھایاں ہور اوہ مساں مساں اپنی جان بچا کا نسیا ہور پٹدا گیا'' ماہڑا پنجاہ ہزار

ماہڑا پنجاہ ہزار'' کل لوک جمع ہوگئے دے ہین، انہاں کو جو کجھ تھایا پھن تروڑ کے

سٹیا، منشا وی آگیا قاضی صاحب کو وی ٹھاک آندا رشیدے ہور کوئی چارا نہ جانتا

گچھ گو ہالہ دی کھُرلی نمبر نو بچ چھپیا، عاسمہ کو پکڑ کا لوک کہن گئے رشید اوی راتیں تھا رہیا.........

صبح سب لوک جمع ہوئے ہور جرگا بہے گیا جرگے بچ معزز لوک بیٹھے، قاضی صاحب وی تشریف کہن آئے ہور ہُن گلاں ہون لگیاں منڈو کہن شروع ہویاں، رشیدے تہ عاسمہ دیاں گلاں اندے کرتوت اندی بے حیائی دے قصے لگے تہ آخر کار ثابت ہو گیا جے ایہہ نکاح دی آڑ بچ ٹھگ آسے ہور صرف اُندا مقصد روپے کمینے آسا، ہور سماج اندر اہجا نتھور، دتورے دا بیں، چپّیری دی چال، سلانڈے دیاں ترپلیاں، کیتاں جئی بے شرمی، حیواناں جئی رشتہ داری، کاگاں جئی حرص، ہِلاّں جیا چھو، سپاں جیا ڈنگ، پڑلھی جیا روّا پن، رِچھاناں لو ہوڑ، گرجاں جیا بد نصیبی دا نشان، شیطاناں جیا مکر ہور اُٹھوویں جیاز ہر مردار اجیئی پھگ، گراچھے دا کنڈا تہ چوے کیرادا بوٹا، کنٹر کولی دی کانڈی ہور کتنے لفظ انہاں نال لگدے ہین میں سوچدا ہی آساں قاضی صاحب دا واز کناں بچ پیا "تُسیں سارے انہاں کو ایسی سزا دیو جے ایہہ کے باقی انہاں جئی سوچ رکھے والے ماؤ کو جمد یاں دس واریں سوچ کا جمن، دِکھو تُسیں کوئی ماہڑے بزرگ وی ہو ہور نکیو نو جوانو تسیں خاص کر ایہہ گل یاد رکھو جے تُساں کدے اپنے ماحول کو صاف ستھرا تہ پاک رکھنے ظاہری باطنی گندنہیہ پین دینی تسیں اے کدے نہ سوچیو جے اساں کے کرنے سرکار آپ سب کم کرسی سرکار کے کرسی کرسیاں بچیسی یا لوکاں دے حالات سدھارسی، سرکاراں اج او سرکاراں نہیہ رہیاں بادشاہ اج بادشاہ نہیہ رہے بلکہ صرف ایہہ اصول بناؤ جے اساں سارا کجھ آپ کر نا ہے نئے سماج بچ جتنیاں وی برائیاں جمن انہاں کو آپ ہی مکینے، جیاں ساونا

بچ تہائیں، مکئ، دی تالی کر دے آں کدے اسیں تالی نہ کراں تاں کے ہوسی
شاک ہور ملاّ، کھبل، آئی، گنیار نہ تہائیں ہون دیسی نہ مکئ ہوسی اس کیتے
نوجوانوں کدے تُسیں اپنے اپنے والے ویلے کو روشن بنیناں چھیندے ہوتاں
فراٹھولک بنو ہور ہمت تہ ایمانداری دا مانجھا پکڑ کا ساری گند تہ کوتھر سماج بچو
صاف کروَ......

پولیس سِر منیاں دا رشیدے دی تہیو کو گرفتار کر کھڑیا ہور اُستے کیئں
ایکٹ لگے، تہو کھادہی، خلفشار مچیناں، توہین مذہب، کُڑیاں دی عزت داٹھٹھا
وغیرہ، رشیدے کو وی ادمویا کر کے چھوڑیا پر اتنے بچ پولیس آرہی ہور بزرگاں
سُن لوکاں کو رشیدا پولیس دے حوالے کرن دا حکم دِتا اسطراں مُڑا کا فرکسی سن
اہجی حرکت کیتے دی جرأت نہیہ کیتی لوک عزت نال زندگی گذارن لگے......

سینہ سڑی قید

مشتاق تڑفیا مچ تڑفیا پھڑ کیا اندروگلوٹ اُٹھیا اکھیاں سکیاں رہیاں ٹھڈ بندرہے نہ ہُڈ کے نال ہانساں دیاں ہڈیاں ہلیاں نہ اتھروں ڈُھلے نہ کلوک نکلتھی نہ کسی رومال دتا نہ لوڑپیئی پرسمندر کجھ نیہہ ماہڑیاں اتھرواں اگا، کوئی جہنم ماہڑی ساساں کولو تپیا دا نیہہ کوئی دُکھی واز ماہڑی کلوکا کولو دردا والا نیہہ، کسے بیمار دی رات ماہڑے دردا جئی نیہہ، کوئی شیشۂ ماہڑے ارادے نالواج تکر چور چور نیہہ ہویا، کوئی پتھروی ماہڑے نالو مجبور تہ بے کس نیہہ بن تِلا دی پھلی وی ماہڑے کولوتا ولی نیہہ پھٹی، پانیاں مکود کھیا تہ چھماں تو سر چاچا کا مارن لگا ہوڑ آ گئی ذہن آ گئی پر مکو نہ ہوڑ آئی نہ ذہن آئی میں کوزکادے بچے نالو ریت بچائی نہ مکو بدہضمی ہوئی نہ مکو ہُکلی آئی نہ دل فریا بس منھواں دی بشاشت رُکن دتی کیئں رنگ آئے تہ کیئں رنگ گئے۔

سینہ سڑی قید اگ لگے اس فانی دنیا کو میں کے کرساں اس کو حاصل

کر کا میں دنیا کو حاصل نہ کردا بلکہ دنیا مکوا اپنے فریب واسطے حاصل کیتا دا ہے،
میں ہن اس دنیا کو لت ماراں پر لت آپا کو لگدی ہے لت رزقا کو لگدی ہے، ایہہ
گلاں چوتھی منزلا دے سامنے دے ہکیں کمرے بچ بہہ کا مشتاق کردا ہے جیہڑا
اس دا آفس ہے مشتاق اس شہر بچ ہک بڑا سوداگر بزنس مین سمجھے گیندا آسا،
اُسدی تجارت دویاں ملکھاں توڑیں پھیلی دی ہے۔ نکیاں تھیں مشتاق پڑھائی
دی اسی شہر بچ کیتی فر ملازمت بھی کردار رہیا ہن مشتاق کول اپنا ہک بزنس ہے
جس نال اسدی شہرت ہو عزت بنی دی ہے۔ اُچی کرسی تے بہہ کے مشتاق چکور
فر دا پر کرسی نو کرانا لو نال فردی ہے ہکیں پاسے کندا تے ملازماں ہور دفتریاں دی
فہرست لگی دی ہے دوئے پاسے ماہلیاں تے برف، تلاں نیلے بوٹے تہ بشکار
ہک باغ ہور باغا بچ ہک مکان ہے، لڑی کولو پانی کھنڈر کا ٹُر دا اگا ہک چھم ہے
جیہڑی جائی پانی فر بٹلا ہو گیندا چھماں تو تلا لگدا فر پھُٹکا پھُٹکا ہو گیندا اتریئے
کیبن بچ آئے جوگا بوہا ہور باقی پردے پیئے دے ہین چوتھے پاسے ہک بڑا
شیشہ لگا دا ہے جس بچوں باہر دور اتکر نظر گیندی ہے تہ نال ہی باہرا دی رونق تہ
مخلوق وی دسدی ہے، مشتاق سگریٹ پہکھا کا دو چار کشاں لیندا اسامنے ٹیبل
ہے سجے پاسے اسڑے ہور پانی رکھیا دا ہے سگریٹ اسٹریا دی نظر کر کے پانی
منھواں نال لا کیندا اپنی جائی بیٹھا دا چواں پاسے فردے ملازماں والی لسٹا تے
نظر پیندی ہے تہ سوچدا ہے میں وی اس لسٹا نالو اتھا قید ہاں میں ہن جسم دی قید
تھیں چھٹکارا نہ کہن سکدا، خلاصی دا کے ذریعہ کراں فر ڈرا یرہ بچو سگریٹ ڈبی
کڈھ کا کھبے ہتھا نال سگریٹ کڈھس منھواں بچ رکھی تہ فر لا کھدی، دوئے
پاسے مُڑیا عجیب وغریب سینڈری بنی دی دیورا اُتا کاش اتھا...... ہجی جائی ماہڑا

کہئر ہووئے آچھوگی ہی ہووئے آٹھاراہی ہووئے آمیں آزادہواں میں جدھر
مرضی لکیا ٹر پواں مکوکوئی مجبوری نہ ہووئے آڈ ہک ٹھیل نہ ہووئے آانچھک خیال
آیا جے میں آفس بچ بیٹھاداہاں سامنے ذاتی سکریٹری کھلتا آسا، مشتاق اسقدر
خیالاں بچ ڈوب گیاداآساکے اس کوکسی دے آئے داخیال نیہہ رہیا۔
سَر تُسیں ٹھیک ہوراز دان سُن پچھیا مشتاق پانیاں دا گلاس چیندیاں
آئی ایم رائٹ مسٹر رازداں" موںڈے ہلا کا کے" میں تساں کوفٹ نہ لگدااج ذرا
نندر چنگی طراں نیہہ کیتی تاہیں میں تھکیا دا لگدا ہاں اچھا دس کے گل ہے"۔
"ایہہ تسدے دستخط کرنے آسے اج پارٹیاں کوڈرافٹ بھجنے ہین" قلمدان بچو
مشتاق سُن قلم چایاتہ دستخط کیتے......
کافی چِر اتکر مشتاق کم کار کیتے دی کوشش کیتی پر کجھ وی نہ کرسکیا ہر چیز
جیاں کھادے کوآوے، آخر اُٹھ کے کوٹ موراں تے رکھ کے نکلتھا تہ باہر نکل
کے ٹُرپیا ملازم سب لگے دے ہین اپنیاں کماں کو کِسے کو پتہ نیہہ جے اُندے
صاحب تے کے گزردی ہے۔صاحب اگا اکھ چا کا کون دکھے کدے کسی دی
نظر پے وی گئی تہ بس سمجھیا جے صاحب لہر وبچ ہے خاموشی بچ ہی اپنی عافیت
سمجھی، مشتاق جس ویلے اپنے دفتر سیں نکلیا روبی دی نظر مشتاق دیاں جنگاں تہ
ٹوری تے پیئے گئی، اج صاحب ٹھیک نیہہ اُٹھ کے اس کُجھ آکھنا چاہیا پر مشتاق
سُن کوئی تیہان نہ دتا اگا بدھ گیا روبی مُڑ کا اپنی جائی بہہ رہی۔
پلیز اوپن دی ڈور واز آیا تہ مشتاق سُن عبدل کو آکھیا" عبدل ذرا دکھیں
کون ہے" صاحب ایہہ رُوبی جی ہے" "چنگا اندر بھیج چھوڑ" "گڈ ایوینگ سر
روبی سُن بڑ دیاں ہی صوفے تے مشتاق جنگا تے جنگ تہر کا سجا ہتھ پر مٹے کو

مُٹھیاں پہرے کولایادا ہے۔ ''گڈ ایونیک میڈم آوآواتھاتشریف رکھو، ہے تہ
خیر ہی نا'' مشتاق سُن پچھیادوئے پاسے روبی بہہ کا چھولی بچ پرس راس کردیاں
''خیر ہے شکر اللہ دا'' آکھس چھٹ کھڑی چپ رہی تہ فرروبی سُن آکھیا اج
تسیں ..... منھواں تے حیرت دا انداز بڑا کا آکھدی ہے کے میں تساں کواج
دفتر بچونکلد یاں دکھیا مکوتسیں کجھ عجیب جیئے لگیو'' مشتاق ہس کا ''نہ نہ تساں کو
ایاں ہی لگا ہوسی میں تہ ٹھیک ہاں، ہورشامی پنج چھ بجے سیں پہلیاں کدے وی
آفس نہوں چھوڑدے پراج دو پہری کو'' روبی سن بڑی اوپری گل سمجھ کے مشتاق
اگار کھی پر مشتاق کوہن ایہہ گلاں بڑیاں نہ لگدیاں آسیاں ''میں بس ذرا ہک کم
آسا مکو میٹینگ ہک اٹنڈ کرنی آسی میں تاں سبیلا نکل آیا آساں''۔ مشتاق دی
گل پوری نہیہ ہوئی روبی سن آکھیا ''ایہہ تُستیاں ٹھڈاں تے پھولی کیاں چڑھی
دی ہے، چہرے دارنگ وی بدلیا دا ہے''۔ روبی گلاں کردی ہے مشتاق دیاں
دکھتیاں رگاں پکڑ کِدھی دیاں ہین اس سُن، مشتاق سوچیا جے دکھ توں اسکو
ماہڑے ٹھڈ چغل خور منھواں دارنگ بے وفا کس طراں ماہڑے اندرادے حال
بکھان گیا نہ اتھروں آئے کے ایہہ دِکھے نہ دویاں جے واز آوے پراکھیاں
داخمار رورو کے سجائے کولو وی بدھ ہے۔ ''مکودسو کے گل ہے'' روبی آکھیا ''میں
تسدی صرف ملازم ہی نہ بلکہ تسدی ہمدرد وی ہاں، صوفے تو راس ہوندیاں
ہوندیاں مشتاق سُن آکھیا ''تسیں بلاوجہ پریشان ہوندے ہونو میڈم نو پرابلم
مجھے کوئی پریشانی نہیں ہے آپ کیالیں گی ٹھنڈا گرم'' ''مکو کجھ وی نیہہ چاہیدا میں
ہُن کھاپی کے آئی دی ہاں کوئی گل نیہہ میں ایاں تُسد اخبر پتہ رکھے کو آرہی
آسیاں''۔ اُٹھ کے روبی سن سرِ اتے پلہ راس کیتا پرسادی بہدری چوہری

کرکا ہتھا پچ پکڑ کا ٹُرگئی ''اچھا خدا حافظ'' روبی مُڑ کا پچھاں نیہہ ڈٹھا، مشتاق ٹرٹر اولے ہوئے تکر تکتا رہیا......

نماشاں دے بعد مشتاق کار کہن کا باہر جُل گیا ہور ہوٹلا ہکیں بچ گچھ کا دل بہلائے دی کوشش کیتی پر کجھ نہ ہویا فرڈانس کلب پچ گیا ہور پہئی اندر خفقان ہون لگا، نکلتھا شہر دیاں خوبصورت پارکاں بچ ٹہل رہیا عجیب وغریب بجلیاں دے نظارے آسے دکھ رہیا نیلے تلے بجلی دی لوئی تے ہور سوہنے لگدے ہین، فوارے پانیا دے، پر مشتاق کسی وی چیز انال نیہہ رجدا بس پُھکھ ہے نویں قسم دی پہُکھ ہے جیہڑی دل کھیندی ہے ایہہ بھی پہُکھ ہے تِلی وی سڑ گئی جوس پیتا کوک پیتا بوتل بند پانی پیتا کجھ نہ ہویا تِلی سڑدی ہے قفتاں کولو چیر کا جیامُڑیا کہئر ادے نیڑے پہُچ کا ایاں لگا جیاں ایہہ کہئر نیہہ بلکہ اذیت ناک جیل خانہ ہے، جسراں تسراں تہ کار موڑی ہور بس فراوہی سینہ سڑی قید، دفتر قید، کہئر قید، جندڑی قید...... مشتاق سوچیا جے اتھا کیہڑی ہک چیز قید نیہہ جینا قید مرنا قید فر آپا کو آکھن لگا'' چھوڑ توں اے مشتاق کے چیز ہین اتھا دھینہ تہ چن قید ہن کائنات قید ہے پانی ٹردا دسدا پر اوہ وی قید ہے اگ بلدی دِسدی ہے اوہ وی قید ہے ہوا چلدی ہے پر اوہ وی قید ہے۔ مشتاق اٹھیا لا کرا بچو دوایاں کڈھیاں کنی کر کے چھوڑیاں فر مُڑیا وارڈ روب کھول کا پلے کڈھے نائٹ سوٹ لایا، پلنگا اُتا آ کالماں پئے رہیا نیندرا دی دوا کھادی جھٹ کہڑی بے حِس ہو گیا پر نیندر تہ آرام نہ آیا صبح ہو گئی......

مشتاق ہک تیہاڑے اپنے گراں کو گیا اتھا دی دنیا ہی الگ آسی سب کجھ ہور آسا نہ سیمنٹ آسی نہ شیشے دے کہئر آسے، نہ کاراں تہ لوک فردے

آسے نہ آرام دہ مخملی بسترے آسے، نہ سنگ مَرمَر لگادا آسا نہ ٹائل آسے، فر کے
آسا مٹی دے کہئر آسے اندر و باہر وگارے نال لمیں دے آسے، ہور ڈیریاں
کووی مٹی نال مانجھیادا آسا، پچھیاں ڈھائی دیاں آسیاں یا کِسے کِسے پرالی ہی
ڈائی دی آسی، نہ گیس آسے نہ پاور تے چلنے والے لکُر آسے بس ہک چولھا جس
بچ اگ بلدی سلور ہور مٹی دے پہانڈے آسے شیشے دی کراکری نہ آسی، پلے
آسے کرنجاں والے استری نہ آسی، خالی پانیاں نال ہتھ منہ سِر تہوندے آسے،
پر رونق آسی منھواں تے، شیمپو نہ آسا، نہ میک اپ دا سمان آسا، مشتاق ہکیں ہکیں
چیزا کو بڑی ڈونگی طراں دکھتا تیہاڑی لوک کاراں تے بہہ کے بزار تہ دفتر نہ
گیندے آسے بلکہ، ہل مارن، ٹکیاں بچ گوڈیاں کرن، بناں بچو لکڑیاں آنن
سارا کجھ ہتھاں نال کرن، مونڈیاں تے ٹہون، چوکھر چرالن ہسن...... تے
کھیڈن اشٹرے کھا کا خوش ہون مکئی دا ٹکڑا نال چٹنی گُٹ کِنن لسی تھاوے تہ
بڑی نعمت ہوئے کھبے دودھ کھاون راتیں سارے اکھٹے بہون گیتاں بولن
فرہتھ منہ تہو کے قرآن پاک دی تلاوت کرن، صبحی سبیلا اٹھ کے مسیتی جل چھن
مڑ کے آون تہ تلاوت کرن ٹھنڈا گرم جو کجھ ہوئے تہ کھاون یا نال ٹپنا بچ بہاہ کا
ٹرپون، ساری راتیں آرام دی نیندر سون کھورے پٹوڑے تہ لویاں کہن کے
باٹیاں پچھیاں، تے آرام جیہڑا ہور جیاں گُھرے وی نہ ہوئے بس مشتاق وی
اُٹھ او ہی کم کیتا ہک تیہاڑے صبح اُٹھ کے نماز پڑھی قرآن تلاوت کیتا ہور ٹھنڈا
بہت کھا کے بناں کو جل گیا، لکڑیاں دی پہری کہن آیا گردن پچھ گئی مور پھٹ
گئے جنگاں کو چھول پئے گئے پُرسکون ہے جند جیاں قید سیں آزاد ہو گئی دی ہے،
جوں سُتا تہ دو بجے ڈنڈاں کر کر کا جگالیا ہور نماز پڑھ کا لسّی نال ٹکڑا کھادا پہلیاں

ہک دونوالے تہ گل پھاڑن پر ایہہ اصل پہکھ آسی جس بچ بڑا مٹھا لگے ہاڑیاں
شولچیاں گدرے پونچ آنن تہ اوہ وی مشتاق کھاوے مچ مٹھیاں لگیاں کیئں
تیہاڑے گذر گئے پر ہن نہ خفقان ہے نہ تہ زندگی قید لگدی ہے نہ تہ سینہ سڑدا،
ٹھنڈ پئے گئی دی ہے جیاں، نکیاں بڑیاں داادب اخلاق ہر کوئی خوشی نال کم کردا
ہے، نہ تہ اندر ہائے ہائے کردا ہوئے اتو چمکیلے کپڑے سوٹ بوٹ ہون فرجیاں
لاش کو مشین بہا کاٹوراں ہن مشتاق کوئی دواوی نیہہ کھیندا جے نیندر آوے
آپ ہی باٹی جائی کھوریاں پلیاں تے مٹھی نیندر ایندی ہے۔

دس سال گذر گئے مشتاق ہن خوشحال ہے جدوں کوئی غم ایندا تہ راتیں
اٹھ محبوب نال گلاں کردا بس سارے غم رحمت دی امید ختم کر چھوڑ دی ہے،
مشتاق ہن سارے کم آپ ہی کردا، زندگی سادگی دا نمونہ بن گئی، اللہ واسطے
مسکیناں کو دیندا، کھینے بچ سادگی آئی یعنی زندگی دا نظام بدل گیا، لوک آکھن
صاحب اسیں ایہہ کم کرساں پر مشتاق اپنا کم آپ کردا آخر ہک تیہاڑے فرمڑ
گراں داہر گیا، اتھے او گراں نیہہ بلکہ شہر چا آندا تھا کاٹھیہری تہ اوہی ہین پر اتھا
ایہہ کے ہویا بڑیاں بڑیاں بلڈنگاں کھلتی دیاں سر اسماناں نال لائے دے ہین
کسی وی ہن میلے پلے نیہہ لائے دے نہ کسی ٹاکی لائی دی ہے، نہ کسی دیاں
پلیاں تے کہر جاں ہین نہ کوئی پیدل ٹردا گڈی سوا کوئی نیہہ ٹردا چلھے مک گئے
گیس آ گئے، ہیٹر لگ گئے دے ہین، مٹی کسی جائی وی مکاناں بچ نیہہ، سیمنٹ
ہی سیمنٹ ہے سب لوک بے کار فرار و ہو گئے دے ہین ہن کوئی وی کم نیہہ کردا
باہر دیاں ریاستاں تو مزدور آئے دے ہین اوہ کم کردے، بس ہن لوک چھر کے
اٹھدے ہین قرآن پاک دی تلاوت کرنے دی آواز وی ہر کہئر اںچو نیہہ ایندی

''البتہ میڈیکیٹ'' ہور ''انگریزی دواخانہ'' بورڈ ملکو مُچاں جائیاں دکاناں تے نظر آئے پہلیاں اے وی نہ ہوندے آ سے مشتاق پچھلیاں پیراں مڑکا نسیا فر اس اپنی سادگی نہیہ چھوڑی اس کو سکون ہور آرام سن نہیہ چھوڑیا فر کدے مشتاق مُڑ کا ادھر اداناں نہیہ کِدھا۔

ان رجے کدوں رجسن

گتے سن گراں بچ زمی باڑی ، رکھ ، بیلا ، کھوڑیا بنیس ، شفید ے بیچ کا شونق پوری کیتی تہ شہر بسیا۔

منھواں دا گراہ منھواں بچ ہتھادا ہتھا بچ ترامیاں تے روگن جوش ، رستے ، کباب ، چانپاں ، چٹنی ، پنیر ، پالک ، دودھ ماس ، یخنی دی رس تہ گشتابے ، وازایاں سُن باہے پر جن دے نصیب جتنا ہوندا اُتنا ہی اس کو ملدا۔ کوئی کے کرے قدرت اگا دم کوئی نہیہ مار سکدا۔ کہہ دعوت آسی کہہ لوک آسے شامیانے بچ ہک پاسے کُرڑیاں ، بچو پردہ تہ دوئے پاسے جنیں شامیانے اندر بڑکا ایہہ احساس وی نہ رہندا آسا کے اسیں ہک ترپالہ دے بڑائے گئے دے کہئر اچ ہاں بلکہ لگدا آسا کے ایہہ جیاں شاہجہاں سُن تاج نالو دوا محل تعمیر کرالیا داہے۔ شامیانے کو رنگین کندھاں جھڑیاں ترپال جیئے کپڑے نال بنائے گیاں ہین۔ اندر و چٹے رنگ دا جالی دار کپڑا اسطراں لڑکا یادا ہے جیاں پریاں اڈدیاں ہون ، چھت ہے ترے پردے کنی کنی کپڑا اُتا واٹر پروف پانی اندر نہ این دین والا اس تلا کتال اندرا دا استر پھُلدار چھانجراں والا ، شامیانے بچ سنہری زنجیراں بچ لڑکائے دے چنجراں والے جھومر بڑا عجیب دلکشن نظار پر......

سلیم شوہالا بنیاں دوست یار سنگی ساتھی سب نال بٹلے ہوئے دے ہین خوشی داماحول بن گیادا ہے جیاں بیاہ ہوئے پر یا تہ اس طراں اوہ ہک مستی ہور مسرت داویلا آ گیا دا ہے۔ جنج ٹُرنے سیں پہلیاں ہر قسم دی تیاری ہوگئی شہر دے بڑے بڑے لوک آ گئے دے ہین سلیم کو ماؤ سن پہلیاں ہی ایہہ گل آکھی جے بچا توں ساریاں بڑیاں بڑیاں کو دعوت کارڈ جو لیں کیاں جے اس نال اسدا فائدہ ہی فائدہ ہے سو آدمی جنجو نال ٹُر پیا ایسٹیم پھلان نال سجا کا بوہٹی واسطے ہے تری چالہی گڈیاں نال ہوروی ہین، صبح ہی کچھ جنے چار نکاح پڑھ آئے گدری دے کہئر ''ارشد گڈیاں ہین''۔ سلیم سُن دوستا کولو پچھیا ارشد سن جواب دتا او یار توں فکر نہ کر گڈیا مچ ہین پنج آلٹو ہین چار تیویرا، دو مٹیز، چھ سینٹرو تہ چار زین ہین ترے نیوا تہ ہوروی بچ گڈیاں ہین تو فکر نہ کریں کدے لوڑ پئی تہ حنیف موٹرس کو فون کرساں ہور گڈیاں منگال کہنساں۔

سلیم کو نکلدیاں ماء آئی ''بچہ گل سن'' سلیم کھبے ہتھا نال سہرا چایا'' کے اماں'' ''ماہڑی گل تکو یاد ہے نا''۔ ماؤ سُن آکھیا ''یس مماں یس مکو چنگی طراں یاد ہے میں کدوں ایہہ پُہل سکدا اں'' ''او کے (Ok) توں جُل'' ''او کے مماں بائے بائے'' ماء جُل کا سلیم کو خیال آیا جے میں صبح جہڑا اماں چھکڑے اُتو اندر کھڑیا مکو تہ ایہہ عمری جُگہ بچ ہے مکو بس ہُن عیش کرنی ہے ایہہ اوہ مال آسا جہڑا اگڑی دی طرفوں آسا پورا ٹرک پہریا دا آسا جس بچ واشنگ مشین، فرج، کلر ٹی وی، سوفہ سیٹ، بریف کیس، سوٹ کیس، ترامے دے پہانڈے، کرسیاں، ٹیبل، قالینا، مسند، لاکر، کیئں قسم دیاں چیزاں سلیم سوچن لگا جے میں ہُن اوہ چیز وی کہدے سوا نہ رہندا تاں فر بس مکو کجھ فکر نیہہ کیاں جے میں دفتر ہُن اس گڈی بچ بہہ کا

گینداکرساں مکو ہر ویلے لتاں ٹھلیے کھینے پیندے آسے ہُن دفتر بچ وی ماہڑی
عزت ہوسی جسلے ماہڑے کول سوہنی جئی گڈی ہوسی……
سلیم کوکُڑی والے استقبال کیتے کو آئے پر سلیم گڈی بچو تلا نہیہ لیند امنت
عاجزی کیتی عرضاں سماتاں کیتیاں پر سلیم اک گل وی منے واسطے تیار نہیہ بلکہ سلیم
سن صاف آکھیا کہ مکو گڈی دیسو میں تاں تلا لھساں نہیہ تہ میں مُڑ کا اسی طراں کہڑ
جلداں، کڑی والے بڑے حیران ہوئے سباں سلیم کو نصیحتاں کیتیاں سمجھایا "پتر،
دوستا، پہراوا، بیرا جس کو اوہ جس طراں لگدا گیا آکھدے رہے کہ ایہہ گل نہیہ چنگی
اُٹھ توں اندر آخر ہوسی کے، غیرت مند نوجوناں دا ایہہ کم نہیہ ہوندا پُھپھڑا آبا
مانواں آیا ماسڑا آیا کسی دی نہ منی آخری پیو کول تہ اتنی طاقت نہ رہی دی آسی جے
اوہُن جماترے کو گڈی دیوئے یا اس سن تہ پہلیاں ہی چھ لکھ روپے داداج آندا آسا
جہڑا شوہالے کو جو لدتادا آسا، جنجو دی رٹی تیار کرالے تہ صرف اسدا دو لکھ سٹھ ہزار
روپے لگ گئے دے آسے، ایہہ سارا کجھ کردیاں کرتییاں چار لکھ روپے دا قرضدار
ہو گیا آسا ہُن اس کو ہوش نہیہ رہیا دا او پاگلاں نالو کہڑی شوہالے دے پیر پکڑ دا
کہڑی مُڑ کا اندر گیندا فرحت سن پیو کو واسطہ باہیا "ابا تساں کو رب دا وسطے تسیں فکر نہ
کرو ہیجے نال نہیہ گیناں" "نہ بچیئے نہ" پیو سُن مُڑ کا تیہو کو آکھیا پے تہی حالاں گلاں ہی
کردے آسے جے ڈاڑے پھٹے ہور گیتاں بولے دا واز آیا رمضان میر فرحت دا پیو
خوش ہویا جے ماہڑا جماترا ضد چھوڑ کا آرہیا۔
مگر فرحت دے چاچے غلام حسن میر سُن دو تیہاڑے پہلیاں آندی
دی گڈی سینٹرو دی کنجی آن دتی سلیم دی حرص پوری کیتی ہور سلیم گڈی اُتو لہے کے
دعوت کھادے والیاں نال شامل ہو گیا اتھا پانیاں دی جائی کو ک چلدے مزمان

تکیاں نال کھبے سجے بکھی پہار پئے دے ہین کسی سگریٹ لائی دی ہے کسی
موبائیل کناں نال لایادا ہے کوئی گپ شپ کیتے کو لگے دے ہین اڑیک ہے تہ
بس شٹریں طشتاں کوزیاں داواز شُرڑ شُرڑ پانی لٹے داواز آیا ہور پانی دین والے
آگئے چتر کاری پھلداری نویں تازہ قلعی کیتا داطشتاں کوزیاں دی نمائش داویلا
آگیا چٹے کھدڑا دے دستر خوان ڈاہئے گئے، سر پوش بند پہتادیاں ترامیاں
آگیاں نالونال کشمیری کاری گری دانمونہ تیلیاں دیابنیاں دیاں ٹوکریاں جس بچ
کوک بوتل ڈیڑھ لیٹر، چٹے تولیے بند لفافہ تیلی سپاری ملی دی مٹھائیں، خاص
سپیشل ماس چائے دے لفافے وغیرہ بچ کجھ ادھر نال ترامے دے گُنڈیاں بچ
ملائی والاجمیادادودھ سر پوش ہٹائے گئے چار خانہ ترامی کاغذ اتو چائے گئے۔

بس لوک سالم کُگڑ تلے دے چار چانپاں چار تبک چار کباب دس کلو
ماس دکھ کا بسم اللہ پڑھنی پہل گئے دوہئے پاسے بڑے مجمے آگئے۔جنہاں بچ دس
قسمی چٹنیاں پلاؤ بریانی انچار کے کھاواں کے ستاں اٹھاراں قسم داماس اتو ہور
آن باہیا لگے کلیاں دے تھیلے پہرن ٹُن ہو گئے جس ویلے سارے تہ بس ہُن
لگے ہتھ تھون فرنی آ گئی حلوہ ہور نال لفافے جنہاں بچ بدام کشمش کا جو ہور منقہ
خوبانیاں نال سوسو روپے دانوٹ......

شوہالہ نکلن لگا ہُن باقی جُل گئے دے ہین خاص خاص سنگی رہ گئے
دے ہین بوہٹی کڈھے گئی بدھیا ہوندیاں اس سن ماؤ پیو پھر اوجھڑا نکا جیا ہے
دے گلا نال لگ کا بچ رویا ماہڑیئے اماں کے کراں تساں کو چھوڑ کا میں کسراں
جُلاں مکوتسیں نہ جولو کہرونہ کڈھو میں مندی لگدی ہیں جذباتی ماحول بن گیا ہور
فر آخر بدھیا ہونے داویلا آگیا جیند اجنازہ کہئر وکڈھنا کوئی کھیڈ نہیہ پر کے

کرن قدرت دا نظام تہ قدرت دے کم فرحت گڈی بچ بیٹھی تہ گڈی گیتاں نال بدھیا ہوئی دِکھتیاں دِکھتیاں اکھیاں سیں اوہلے ہوگئی ماء پیو چھم چھم اتھروں کیر دے ہین، غلام حسن میر آیا تہ پہا.جی توں غم نہ کر میں فرحت واسطے جان وی دیواں تہ گڈی کہڑی بڑی گل ہے ایہہ گل سن کا رمضان میرا دیاں پراں تلوں ریت نکل گئی کمن لگا ہے واحسنا تدھ کل آندی دی گڈی اس کو دے سٹی'' رمضان میرا نکے پہراؤ کو آکھیا'' ہاں پہا.جی فر کہہ ہویا میں کدے اس کو گڈی دے چھوڑی''۔

کہر پہچ کا سلیم کو ماء گڈی سمیت دکھدیاں ہی صدقے تہ قرباں ہون لگی سلیم وی بڑا خوش آسا مائیو کول گیا'' مماں دھُئی میں گڈی آندی کے نہیہ آندی'' ماء بولی'' سلیم انہاں گڈی کسطراں دے چھوڑی رمضان تہ آکھدا آسا کہ ماہڑے کول ہُن بس جو آسا میں دے چھوڑیا''۔'' نامماں'' سلیم سن ماؤ دی گل ان سنی کر کا آکھیا فرحت دے چاچے سن مکو گڈی دتی'' ایہہ گل سن کا سلیم دی ماؤ دا منہ کھل گیا دوئی ہتھ منھواں تہ رکھ کدے چھٹ کہڑی اسی حالت بچ رہی فر کچھ کا گل نکلتھی'' حسن سُن گڈھی دے چھوڑی'' سلیم گردن اکڑا کا سینہ تن کا بولیا'' مماں میں انہاں کو اتنا مجبور کیتا کے اُندی عزتی اُتا بن آئی سارا خاندان ہی بے عزت ہوندا آسا فر کے آسا انہاں اپنی عزت بچائے اسطے مکو گڈی دے چھوڑی'' گلا بچ پیا داسونے دا چین پکڑ کا ماؤ کو دسیا تہ آکھن لگا'' ایہہ چین تہ پونڈ وی تُد دِکھیا آسا نا میں کسراں کہدے آسے فرحت دے پیو سن جہڑی زمی بہیہ سال پہلیاں کہدی دی آسی اوہ میں بیچا ل رہیاں'' اندرو سلیم دی ماؤ کو کسی سن ڈنڈ کیتی تہ اوادھر ٹُر گئی'' سلیم جُل توں ہُن دوستاں کول......''

بوہٹی آندے دی خوشی بچ دعوت شروع ہوگئی یا جوج ماجوج نالو لگے

دودھ چٹن، پہت پھکن، ماس چبن، ہڈیاں چرونڈن، پہجے نیگلن، لذتاں لالا مزے کہن کہن بیلٹاں ٹھلیاں کر کا جیاں پہکھے ترہائے ڈھکے دے آن کالوراں دیندی رکھا بچ ہل ٹور کا داند کھلے چھوڑ دتے دے ہون۔ شو ہالہ اندر گیا روم ہیٹر لایا ''چل یار گرمی کر کن''۔

آپا نال گلاں کرن لگا خیال آیا جے میں کے کے منگے سیں رہ گیاں سوچاں بچ پئے گیا سوچس جے ملکو دس سال تہ کجھ وی نہیہ آ ننا انہاں ہی خیالاں بچ قمیھاں دے چنتے بچو سگریٹ کڈھی ہور ماچس نہ تھائی لائیٹر لوڑن لگا پر گُہرے وی نہ تھایا ہیٹر ادا خیال آیا سوفے تو تلاں ہو کے سگریٹ ہیٹر انال بالن لگا سونے دا چین راڑاتے گچھ لگا ذرا یک پھڑ کیا تہ بس سُتادا آسا جیاں کھہر ادیاں کو پتہ لگا تہ قیامت ہو گئی وائے ولیا پئے گئی، اسی کو آکھیا گیا دا ہے آدمی لالچ ہور حرص امیداں، خواہشاں بڑیاں لمیاں رکھدے پر پتہ نہیہ کھہڑے ویلے سارا کُجھ سٹ سٹا کا جُل گینا پوئے ظلم ہور بے حیائی خدا پسند نہیہ کردا نہ اوہ برداشت کردا سلیم بے حیائی دی حد کر چھوڑی، ظلم دی چوٹی تکر ہتھ ماریا پر اسدے ہتھ کجھ نہ آیا داج تہ دور رہیا اسدا اپنا وی کجھ اس کو نفع نہ دے سکیا ماؤ دے آکھے تہ جو کجھ کیتا ماء نال نہ گئی کہلی جنڈری انہیری کوٹھی بچ چھلسی عملاں دا بدلہ، رمضان میر سٹر گیا دا آسا ہُن ٹُرٹ وی گیا ایہہ گلاں کر کا پہیاں بہہ رہیا، گِتے سن اسی ویلے شہر بچ مُل کدا دا مکان بیچیا تہ مُڑ کا فر اپنے گراں بچ دماں کڈ لیس۔

چُھنڈ اتے شرد

نعیمہ کالی کلوٹی ہوگئی دی ہے، دواں ہتھاں کریم تہ پوڈر ملدی ہے پر
رنگ اُو جہا چٹا نہیہ ہونداہُن تہ پشتیندی ہے ہُن پشتاوے نال کے ہوئے، جسلے
ویلا آسا اُسلے نہ تیہان کیتا کے سوہنا رنگ سارے علاقے بچ کسے دا نہ آسا،
سارے نعیمہ دیاں مثالاں دیون، اسدے حُسن تہ پاکبازی دیاں قسماں کھاون
لوک آکھن کدے اسدے داماناں تے نماز پڑھاں تاں وی غلط نہ ہوسی کیاں
جے اس سُن اپنی عزت اسطراں سمہال کے رکھی دی ہے۔

نعیمہ بچر اتکر کہر رہئی اچرا توڑیں تہ اسدی ہر گل ظاہری تہ باطنی حالت
اہجی صاف ستھری آسی کے اس سُن جیاں باہرادی چھنگ وی نہ لگن دتی ہوئے
پر ہن اسدے باہر نکلن داویلہ آگیا پڑھائی شروع ہوگئی لوکاں دیاں مجمیاں بچ
اینا گیناں لگارہیا ہور شرمادی ماری دی زمی بچ لہے گچھے پر نعیمہ دی چُھنڈ نعیمہ
دے نالو نال نیلے کھنے بوٹے دی چھاماں نالواس تہ نہ تُھپ پین دیوئے نہ اس کو

کسی غیرادی نظری بچ این دیوے، نعیمہ دی پال پوس بڑے چنگے جے کہراں بچ
ہوئی دی آسی ، نعیمہ دے ماء پیو بڑے سدھے سادھے نیک محنت کش سچے،
باغیرت حلال روزی کھادے والے نعیمہ دئے پیو تہ ماء صبح سرگی کو اٹھ کا نماز
پڑھن قرآن پاک دی تلاوت کرن فر اپنے کم کارشروع کر کھنن تہ دھینہ چلکے
تکر اوہ اپنے کم مکا کے آرام نال چوکھراں پہارواں، بکریاں، ککڑاں کو دھن تہ
کہاہ دانہ بہاون ، کدے کدے پچھاں لہاماں داہر لا کے آرہون تہ زمی باڑی
گوڈی تالی، راوچی، سگ جہڑا کم ہوئے اوہ کرن ہر چیز کہرادی خدادی دتی دی
آسی اللہ کدے کسی چیز ادی تھُڑک نہیہ لائی کہرا دا پہت ، ساگ، مرچاں،
چینگن ، بیگن، کدوں، پھلیاں، ترڑیاں، سلٹیاں، تریلے، الّاں، پٹھے ، چونوے،
پیاز، مکیئی ، کہاہ، کھوڑ، چوٹے، ہاڑیاں، شولچیاں، بٹاروں، بٹنگ، ناکھ، ملوک،
داکھاں، آلو بخارے، زرچے، توت، پھگاڑے، دودھ، کہے، لسی ، کلاڑیاں،
مکھن، سیالے جوگے سُکے دے ساگ لوبڑ، تڑوبڑا، سونچل، کنجی، لانگڑو، کڑم،
تے پہاندی للورا، بتھوا، ٹھپر، چلیری، لون سلونی، گنیہار، پلیہاک، چھپ،
اسطراں ککڑ، پوتے، ککڑیاں انڈلے دیندیاں، کُڑک ککڑیاں، بچھے، لیلے، بکروٹے
دیناوی ضرورت دی ہر اک چیز بے تحاشی ہوندی آسی۔

دہُن لوکاں دی طبیعت بدل گئی دی ہے اگا اگا دوئے دی بچی اپنی
ہوندی آسی پرہُن اوگل نہیہ رہئی بلکہ ہوا ہن بدل گئی، ٹھنڈے چھکڑ چھلن لگے
دماغ تے اس بے غیرتی دی ٹھنڈ وسن کو راجما چھوڑ یا اکھیاں تے پمن بالاں دی
جائی سلاکاں لگ گیاں، تیوی دے نور بچ مانہہ دی چٹی برف جم گئی جیبھ
شیطاناں دا سنگ پکڑ گئی جہڑا جس کو جسطراں چاہوئے زخمی کرے دلاں کو زخمی

عزتاں دی بکھی بچ سنگ مار کا اندر اس کڈھ چھوڑے نک جھڑا پھلاں دی خوشبو مُشک سونگدا آسا ابلیس دی ہکیں نسلا دی ٹینگی بن گئی جس بچ ہُن پھلاں دی خوشبو مشک سونگے دی جائی کوئیلیاں دی واہٹر سونگدا ہے، کن ہن سچ نہیہ سن سکتے، نہ ہن اوہ آسمانی واز سُن سکدے ہین بلکہ کن ہن غیر محرماں دے سریلے گانے گیت تہ باجیاں دیاں آوازاں نال جاگدے ہین، ہُن کسی بادشاہ یا کسی عادل دے کن کسی مظلوم دی فریاد نہیہ سن سکدے بس ہتھ ہن کسی دی مدد کیتے واسطے نہیہ اٹھدے بلکہ اوہ کسی مسکیناں کو لو رُکھا ٹکڑا یا پہورا کھسّے واسطے ہلدے ہین پیر ہن کسی بیمار دی خبر پتہ کہدے واسطے نہیہ ٹردے بس اوکدے ٹُردے ہین تہ صرف عزازیل دے میلے بچ، عزازیل سن میلا ایہجا آن لایا کہ بس ہاروت تہ ماروت کدے اس تیہاڑے ثریا کو لو بچ وی گیندے اج دے اس میلے بچو زمانیاں بچ نہ اپنا دامن پاک رکھ سکن آ'' نعیمہ دے پیو اکبر سن پکھی نعیمہ دی ماؤ کو آکھیا''۔

نعیمہ دی چھنڈ ہُن کدوں دی لہے گئی دی ہے جس ویلے نعیمہ کو پتہ لگا کے مغرب بچ گھُڑیاں کس طراں جلدیاں ہین کیاں جے تعلیم دا زیور اسکو ہتھ آیا مگر ہن ایہہ زیور ہیریاں تو بغیر ہی ہے اس بچ اوہ قدراں دے ہیرے نہ رہے جھڑے صلیبی ڈاکواں کڈھ کھڑے، ہُن اسدا ہر اک فرد اندے باہے دے ہیرے ہی جھڑے معمولی شیشیاں دے بنائے دے ہین اصلی ہیرے سمجھدے ہین۔ ایہہ زیور گلا بچ باہے نال ہی سرادی چھپری چھک کا لہاڑ کھڑدے ہین کیاں جے ایہہ خالی بٹیاں تہ شیشیاں دا پہار ہے اصلی ہیرے پہارے نہ آسے بس لو آسی چمک آسی چھنڈ اتلا وی نور دیندے آسے نکھار ہور کہونہ دے کا صفائی

پیدا کردے آسے۔

بیوٹی پارلر گچھ کا نعیمہ سن میک اَپ کرالیا کیئاں قسماں دے پوڈر، کریماں ہومشکہ واسطے انگریزی پرفیوم تہ ہور باقی سارا کجھ آیا پراوہ حسن ہُن مُک گیا جھڑا مثالی حسن آسا ہُن زمانے دی تھوپہ سُن رنگ کالا کر چھوڑیا، سرا دے بال کلف کر کا چٹیاں سیں کالے ہوئے نونہہ رتے لال کر کر کا سُرخی لہوادی مک گئی ہور ساری نونہاں تے آ گئی ہر پلے جتھاں سن حسن دا لعل ٹھک کا رکھیادا آسا بزاراں دی ہوا سن اُڈار کھڑے ہُن پا چھی چمڑی سُن آٹے دی کھلاّ نالو حسن دا آٹا باندا کیتا نعیمہ کو اپنے اس بدلاؤ تے بڑا دکھ آسا پر ہُن اوہ جِتاں نالو سپ بن کا فرجن نہ بن سکتی آسی پھُلا نالو کھل کا کلی نہ بن سکدی آسی، کماناں بچو تیرا نالو نکل کا فر مُڑ نہ سکدی آسی منھواں بچو گل نکل کا نہیہ مڑ سکدی اسطراں نعیمہ سوچدی رہی جے میں مُڑاں جسطراں میں بچپن گذاریاں نکیاں سیں پلیاں بڑی ہویاں جیاں پھلی بچ دانہ کوری بچ دودھ آسیاں پر ہُن کے آں بس اک بُت جھڑا کاغذاں تے ہوندا ہے سکیادا پتر ہاڑادا گول مول بٹا جس کو وقت دا پانی چرچا ہوئے روہڑ کھڑے......

نعیمہ ہُن صبح ہتھ منھ تھوکا آئی شیشہ دکھتیاں نال ہی اس کو جیاں بجلی دا کرنٹ لگا ہور انجھک ''اوہ نعیمہ'' اسدے منھواں تھیں نکل گیا'' ایہہ کے قہر کر رہئی دی ہیں اللہ تو ہڑی شکل بگاڑی ایہہ کے حالت بنا چھوڑی دی ہئی اپنی ''فرتاولی تاولی اٹھی تہ ٹرنکا بچو اپنا فوٹو کدیس جھڑا پہلیاں دا چایادا آسا نویں فوٹو کیاں ماڈل طریقیاں نال بنوائے دے کنداں تے لڑکائے دے ہین پر اج نعیمہ کو اپنا اویلا دکھنا آسا جس بچ کوئی بناوٹ کوئی تھوکھ نہ آسا نعیمہ کو خیال آیا جے

کدے میں اپنی چُھنڈ نہ چھوڑی دی ہوویا نالے پلے لیندی ہواں اج مکوانہاں
بکواساں دی لوڑ نہ ہوّیا کھبا ہتھ مار کا میک اَپ داسمان ڈسکا تو تلا ٹُھند ماریا،
''ماہڑ یئے اماں میں لگیں میں تکو کُتھو لوڑاں تو مکو جو کجھ آکھدی آسیں میں نہ
کیتا، مکو اَج سمجھ آئی کہ توہڑا آکھنا کے آ بساجیاں شردا ایچ چھٹی نال بوٹیاں نالو پتر
زرد پیلے ہوئے دے زمی تے چھڑھ گیندے ہین اسطراں میں اس بوٹے نالو
خالی رہ گیاں ماہڑے نال نہ پُھل رہیا نہ پتر رہے ہائے ماہڑ یئے چُھنڈے
ہائے ماہڑ یئے چُھنڈے میں ہُن بس راہ دا کہاہ آں جسدی کوئی قدر نہیہ۔

شیشے ایچ دکھ کا نعیمہ سُن آکھیا کدے اسیں ایہہ گل سب جان گچھاں تہ
فر اسیں اوہ حسن جہڑا چُھنڈ اچ محفوظ آسا، اسیں فر اپنی چادر لوڑاں چھنڈ بناواں پر
اوہ ہُن شر دادیاں پتراں نالو اُڈر گئی، سیال آ گیا اج جسراں نیلے پتر نہیہ بوٹیاں
نال لگ سکدے اسراں ہی ماہڑی چُھنڈ وی گئی نعیمہ شیشے اگو اٹھی تہ اُٹھ کے ڈیوٹی
جلن دی تیاری کرن لگی......

قحط سالی

''اسلام علیکم چاچا!'' ''توں کون ہیں'' میں جیاں میر محمد چاچے کو سلام کیتا اس سُن مکو سیانتا ہی نہ میں اس کو دسیا جے میں اسلم ہاں مقبول دا پُتر ، میر محمد چاچے صرف سر ہلایا ہور بس میں بچ حیران ہویاں یرا ایہہ چاچا روز اسدے کہر صبح اکا چاء پیندا آسا فرا بّے نال کماں تے جُل گیندا آسا اسدے کہرا دی ہر چیز تھیں واقف آسا بٹے لکڑیاں سیاندا آسا چو کھر بچھے سب کجھ اس کو پتہ آسا، فر کے گل ہوگئی کے ایہہ مکو یعنی اسلم کو نہیہ سیاندا جہڑا اس کو روز سلتی پہُن کا دیندا آساں چاء ٹکڑا اگدے رکھدا آساں برفو والے پلے پٹوڑا پٹی، بوٹ باہر ٹک کا سُکا کا دیندا آساں کیں سالاں تکر فر کے گل ہے۔ پر ایہہ شاید کوئی ہور جنا ہے جس کو میں میر محمد چاچا آکھداں کیاں کے میر محمد چاچا تہ فوم دے ٹاکیاں والے بوٹ ترُٹے دے پلے کو نہیاں جنواں اُتو ہر ویلے چھرے دے ہوندے آسے پٹی پھٹری دی میلی آسی پرانے چمڑے دے بوٹ کوٹ تہ پتلون سرا تے چمکتی کرا قُلی نہ نہ ایہہ میر محمد چاچا نہیہ میں پلا وا کیتا۔

باراں سال ہو گئے مکو میں بیرونی ملکاں بچ رہ کے آیاں اتھادی دنیا ہی بدل گئی دے ہے۔ نہ اوہ لوک نہ اوہ مکان نہ اوہ خوبصورتی نہ اوہ سبزہ نہ اوہ خاموشی تہ سکوں ہُن کے بس پہیڑ پہاڑ گڈیاں دے تہویں نہ اوہ پیار نال پہرے دے مکان جناں کو اسیں لڑیاں آکھدے آسیاں اتو کہاہ دیاں چھتاں یا اسدے داہر تختیاں دیاں چھتاں یا شنگلی بس اج رسماں بدل گیاں رواج بدل گئے تائیں میں کل حمیدا دوستا کول گیا انہاں مکو کھڑ کا مزماناں والے کمرے بچ بہالیا ہور بڑے جئیے مجمے بچ چاء آ گئی ٹکڑے میکئی دے نابود، بیکریاں دا سامان میں آکھیا میکئی دی رٹی کھوالو حمید آکھن لگا ''یار توں وی کے گلاں کر دیں کجھے جندر اوہ پرانیاں گلاں مُک گیاں نہ اوہ لوک رہے نہ اوہ چیزاں رہیا بس یاداں رہ گیاں نہ کوئی میکئی کھاوے نہ لاوے۔

ہاڑ آیا تہ نہر ادا نا وا اُہڑ گیا تمام گرائیں ہل گے ہور کڑیاں بٹیل بٹال کا آن ناوالا یا یا کوئی گل ہوئے تہ سارے گرائں اکھٹے ہو گیندے آسے پراج کے کوئی کسی نال گل نہیہ کردا میں دُعا کرالی سباں گرائیاں کو دعوت کیتی پر تھوڑے مچ لوک آئے بڑے پہاجی سن مکو پہلیاں ہی آکھیا آسا کے اتنا نہ پکا ہُن لوک نہیہ ایندے ہر کوئی ہُن ہتھہک سمجھدا کسی دے کہر گیناں پر میں نہ منیا اپنا نقصان کرالیا''

اتنے بچ بانگ لگی مکو بڑا او پرا لگا کیاں جے اج لوڈ سپیکر اتے بانگ لگی اتھا کوئی وی لوڈ سپیکر نہ ہوندا آسا، ہتھ منھ تہو کے میں میستی داہر ٹُرپیاں میستی کو رنگ روغن، فرشادی جائی والٹوال ڈاھیادا ہے۔ پنکھے لگے دے ہین، پر نمازی غیب، پہلیاں جدوں بانگ لگدی آسی تہ غسل خانے کول اتنی پہیڑ لگ گیندی آسی جے کڑیاں تلاں اُتاں نہ ٹُر سکدیاں آسیاں اج اتھا اک دو آدمی دکھے، میستی بچ چار پنج آدمی دکھے ہک دو تہ اوہ جھڑے گراں بچ بڈیائی دا دعویٰ کرن

والے، کجھ دکھے غریب لوک، باقی لوک کُھر گئے، خیر میں نماز پڑھی مکوانداز ہویا
کہ واقعی اتھا اوہ لوک نہیہ رہے اس بستی بچ، ہُن نویں مخلوق ہے شکلاں صورتاں
تہ اندیاں اوہی ہین پر مٹی اوہ نہیہ کیا نکہ اگلے لوک ذرا بارشاں مچ ہون لگن یا روڑا
کھل گچھے تہ چھٹ پیسے، چاول، لکڑیاں جس کول جو ہوئے بٹلا کرن تہ فرداندآن
کا صدقہ کرن یا کڑاہ کرن اج کجھ وی ہو گچھے کوئی پرواہ نہیہ جیاں انہاں لوکاں دا
خداوی پیسہ ہی ہے ہر چیز اس نال حاصل کیتے دی کوشش کرن لگدے ہین۔

مکواوہ ویلا یاد ایندا ہے جس ویلے اسدے بڑے بڈیڑے کم کردے
آسے ہور کے مجال جے اوہ تھکن یا بیمار ہون تیہاڑی کم راتیں بہہ کے کتاب
پڑھنی یا قصے سنانے سارے کول بہہ کے کن لا کا سُندے آسے ہور دل دلا نال
رلے مِلے دے آسے اج کل دے لوک اپنے آپا کو تعلیم یافتہ ہور تہذیب یافتہ
اکھالدے ہیں پر ایہہ چمک صرف باہر و باہر ہی ہے بس ظاہری بناوٹ اندرو
کالے ہوندے جلدے ہین دل تعلیم یافتہ نہیں باطن تہذیب یافتہ نہیں ہر کوئی
اپنے آپا کو خدا سمجھدا ہے کدے دعویٰ کوئی نہیہ کردا خدائی دا نمرود نالو پر عمل پورے
فرعون والے ہین، میں تہ سمجھداں کے اس بستی کولوا اوہ لوک چنگے، میں جرمنی بچ رہ
کے آیاں اتھا تہ لوکاں دا ایہہ حال نہیہ کوئی کسی دا حال نہیہ پچھدا کدے پچھدا ہے
تہ فر اوہ تکلیف دور کردا اتھا پھرا کدے ننگا پہکھا ہوئے دو یئے لکھ پتی پھرا اوکو پرواہ
نہیہ ہوندی جتھا دی مٹی ہکیں دوئے واسطے قربان ہوندی آسی جتھا دے پہاڑ،
جتھا دی ہر چیز صرف پیار بنڈدی آسی فرتہ انسان......

□○□

آدم خور پلپیار

"کھل" واز آیا میں کھل رہیاں پر انھیر ے نچ نظر نہیہ ایندا ٹھپ ٹھپ وازاں نیڑے این لکیاں "ہتھ کھڑے کر" گرجدار آواز آئی میں ہتھ پٹوڑے دی چھماں بچو کڈھے تہ کھلے کر کہدے چُسمُسے نچ مکو تُہت جئے نظر آئے گچھاں دیاں شاٹھاں بچو دیاراں دیاں بوٹیاں بچو کالے کالے تُہت کہواڑی دیاں بنجیاں نالو بندوقاں تنی دیاں پنج ہک گز، ماہڑے کولو دوراڈھے کھل رہے، اچن چیت ماہڑے تے بیٹری دی لو پئی جیاں ادھی راتیں انچک دھینہ پھٹ کا دوپہر ہو گچھے ماہڑیاں اکھیاں دی لو مُک گئی، میں ہتھ اکھیاں داہر آندے "اتھ اوپر کر" رُعبدار آواز آئی بیں اکھیاں نہوٹ کا ہتھ فراپنی جائی رکھ کدے "دو قدم آگے چل" فراک ہور آواز آئی میں مشکل نال دو قدم چائے "تھاپہ تلاشی لو اس کی" بندوق ہکیں ہتھا نچ پکڑ کا لگا پھلورن کچھاں، ٹوٹے کو بکھیاں، ٹہڈ ٹوٹے کو موردبائے کو، جنواں دیاں کچھاں جنگا دیاں پنیاں گئے

وی کھوٹے مت مکجھ رکھیادا ہوئے ،لکھ کالا تھہت پھلور کا باندا ہو یا تہ آکھس ''چلو
اگے'' میں ٹرپیاں ست اُٹھ قدم ٹریا ہوساں تہ ''اتھی کھل'' واز آیا پچھو یں
ڈُھنڈے نالوزمی پکڑ گیاں جیاں ڈُھنڈے دی کوئی اپنی مرضی نہیہ ہوندی بس
اوہی حال ماہڑا وی آسا پاس دس نہیہ توہڑے کول'' میں کوک مار کاہاں کیتی اس
ہتھ اورلل آندا تہ میں گلا نچ لڑکائی دی گتھی کڈھی اس بچو پاس کڈیا'' ایہہ لو
صاب'' پاس دیندیاں آکھیا، پاس ماہڑا اس تُہتا سُن کہدا ہتھا نچ رکھ کا فوٹو اتے
بیٹری لائی تہ ہیرس آن فر ماہڑے منھواں تے بیٹری لائی کدے پاسا تے
کدے ناہڑے منھواں تے، تو کدھر رہتا ہے''۔ اُس تُہتا سُن ماہڑے کولو
پچھیا، بانہہ دے شارے نال ''ادر تلاں صاب'' میں جواب دتا'' کس گاؤں کا
ہے'' میں گراں داناں دسیا تہ'' نام کیا ہے۔ میں اپناناں دسیا تہ'' باپ کا نام'' میں
پیو داناں وی دسیا، اک دل آیا کالے ریچھادے پُترا کو آکھاں جے پاس
توہڑے کول پچھدیں ماہڑے کولوا کھیاں کو کگرے پیئے گئے دے بیئے، پر کے
کراں سُکے دے چلہو تھراتے کھلتھادا آں فوم دے بوٹ لائے دے ہین
ٹاکیاں لالا کا اندے تلے دا اصل نشان وی مکو نہیہ یادرہیادا تراہڑوی ہے تہ
اُوکھا وی، اگا چھنچھاں والا پڑ ہے میں کدے انہاں نال چھیڑ ساں کجھ فات
مارسن یا گولی دی ست کڈھ کار وہڑ چھوڑسن، کہرا دیاں کو دسمیں تیہاڑے تھیساں
''ادھر کیوں آیا ہے'' ہکیں سُن بندوقڑی دا چکھن دے کا پچھیا'' صاب گاں گم
گئی'' میں اکھیا'' گاں گم گئی ہے کہ جاسوسی کرتے ہو'' میں کناں کو ہتھ لا کا توبہ توبہ
''کلو'' میں دکھیادا ہے اوہ وی رار پار جاسوسی کردا آسا، تہ اسدا حال کے ہویا، میں
کدے وی اس دی گل نہ پہلساں تہ فر میں جاسوسی کرساں، کدے جم کا وی

نہ۔ میں مر گیاں ترے چار تیہاڑے سیں گائیں پچھا۔

ماہڑے داہروں پچھاں مُڑ یا تہ ''پیو کیا کریں اس کا''، شاہد اوہ اُندا بڑا آسا او آکھن لگیس ''بڈھے کو بہن کا نال کھڑ وا تھا ہی دکھساں کے کرنا ہے دوّ ا بولیا یہ تو مجھے دشمن لگتا ہے'' ''نیں صاب نیں میں دشمن نہ میں مزدوری کرداں'' میں بس اتنا آکھیا تہ اکھیاں تے پٹی بہن کا ٹورن پئے گئے میں چھڑھ چھڑھ گچھاں ہتھ دوئی پچھو کنڈی بدھے دے ہین، ٹردیاں چھاٹھیاں وی منھواں تہ خمے مارن، آکھاں یرا اتھا دی ہر چیز بیری ہے، کسی جائی جڑاں نال اڑاں تہ تڑاک کر کا بجاں، ہکیں جائیو میں کھہڑی توں چھڑھ گیاں خدا ہی بچایاں کُہرے چلہو تھرا تو پیر ترڑ گچھے ماہڑا یہہ ٹُرنا جیاں غلامی دیاں صدیاں گذر گیاں پر کے کراں ہُٹا مٹا دے بیری سُکے مالک ''ماہڑ یا خدایا تو ماہڑی مدد کر'' ''موٹو'' ہک ڈراولی جئی واز آئی دوئے پاسیو ''جی صاب'' ''اس بڈھے کو ادھر لاؤ سب کے ساتھ'' ایہہ اوہی ڈراونی آواز آسی فر جواب آیا ''سر'' انچھک کسی ظالماں دے پُترا پچھو مکو ٹھہلا ماریا میں اوندے منھ کسی کنداں نال گچھ لگاں پر مکو لگے دا احساس تہ نہیہ ہویا ایاں تہ صنعاف آ گیا فر اک واز آئی ''ایہہ بڈھے ادھر بیٹھ جا'' ہکیں سُن ماہڑی اکھ نہوٹے دی پٹی کھولی، میں ہُن کجھ دِکھ وی نہ سکدا اکھیاں میچے گیاں دیاں ہین چھٹ کہڑی میں اکھیاں ملدا رہیاں ہُن ذرا ہک دِسن لگا۔

میں جہڑی جائی پیا دا آں ایہہ اک کٹھو ہے یا غار ہے چھ X چھ فٹ ہور اُچا پنج فٹ ہوسی باہر دھینہ لگ گیا دا آسا میں بے تاب ہویاں کے باہر نکلاں دھینہ لگ گیا ٹہا کیاں دیاں چونتریاں تے ایہہ صبحی مچ سوہنا وی لگدا ہے اور مکو

فکر گائیں دی جے میں گاں لوڑاں ترے تیہاڑے ہوگے مکو گاں لوڑ دیاں لوڑ دیاں مکو پورا یقین آسا ماہڑی گاں اتھاہی سجے کھبے کسی پاسے ہوسی میں سوچدا ہی آساں کھڑپ ہویا بو ہا مارے گیا بو ہا وی بڑا ہی عجیب آسا میں ہُن بہہ رہیاں۔

ہیئے پئے نہیہ مُڑیا وا شادیا ماؤ سُن اپنے پُترا کولو پچھیا توں کیاں پرشان ہوندی ہیں لی اماں ابّا مُڑ ہی ایسی بس ایندا ہوسی گاں تھا گئی ہوسی کہن کا ایندا ہوسی اج چوتھا تیہاڑا ابے کو اوہ ضرور گائیں کونال آن سی نہ وا گدریا ماہڑا دل کھتولیاں بیج ہے اللہ خیر کرے، خیر ہوسی گائیں کو حلال کرتوں دا کسی کولو پچھیں آں، کسی مت ڈٹھا ہوئے اللہ خیر کرے اللہ اساں مسافراں دا توں ہی ہیں" اسماناں داہر ہیرس تہ بس گوئے دی بچی چا کا ہوتر ادھر ٹُر گئی......

شادا اُٹھیا تہ نکے لگ آیا جھڑ اوی ایندا گیندا مِلد اہے اسکولو پچھدا ہے تُساں ابا تہ نہیہ ڈٹھا پر احمد علی کسے سُن وی نہیہ ڈٹھا صرف اک جنا ملیا تہ آکھن لگا "شادیا تو ہڑا پیؤ احمد علی میں کل نماشاں ویلے کُھدری بیج ڈٹھا آسا آکھدا آسا گاں ہک گم گئی دی ہے سارا ملکھ پچھ آیاں پر گائیں دا کوئی اتہ پتہ نہیہ لگا میں اس کو آکھیا آسا آراتیں ٹِکار ہو صبحی لوڑیں گاں شاں، آکھدا آسا میں تا جے کول جُلداں تو تا جے دے کہر جُل کا پتہ کرتکو اتھوں ہی اسدا نیواں تھیسی"۔ شادا تا جے دے کہر گیا" پچھیا "چاچا ابا ادھر تہ نہیہ آیا" تا جے سن اندر چلھے اگا بیٹھے دیاں ڈنڈ کیتی" لنگ وا اندر آڑٹی دا چپا کھا، ابا تھا رہسی اوہ صبی سرگی کو اٹھ کا نکل گیا میں میستی جُل گیا آساں، آلنگ توں اندر، نماشاں ہون لکیاں توں باہر کیاں کھلتھا داہیں آبڑھ دالی گدریئے او پھیرڑا اُراں آن"۔ "نہ چاچا میں جُلداں کہر سارے راہ تکتے ہوسن میں اِتھا بہہ رہواں ابا کہر نہیہ آیا نہ کسی ڈٹھا

تیہاڑی'' شادااس امیداتے مُڑیا کے ابا اسدا کہر آرہیاداہوسی......

شادے داپیو احمد علی اسو یلے اس غارا بچ یا کٹھوا بچ بند ہے تیہاڑی اسدے نیڑے کوئی نہیہ آیا نہ کسی دکھیا نہ کسی کھادے کو کجھ دتا نہ پانی دتا نہ پچھیا نہ دکھیا، اک دووا ریں احمد علی سن بوہا چھکیا پر بوہا نہ کھلتھا پہلیاں خوفاناں منھ سک گیا فر جیبھ سکی فر گل وی سکیا پر ہُن اندرادیاں رگاں وی سُک گیاں جگر سکیا تلی سکی ہور گرُدیاں سن کم کرنا چھوڑ دتا۔

کھٹ کھڑٹ ہویا تے بوہا کھلتھا پر رات پئے گئی دی ہے احمد علی انھیر ے بچ آیا انھیر ے ہی بچ رہیا تے ہُن......وی انھیر ے بچ ہی ہے، بوہا کھولیا تہ بیٹری دی لو بلی، احمد علی دیاں اکھیادی لو مُک گئی کجھ نہیہ دسدا ایہہ کیہی لو ہے جس انھیر اکر چھوڑیا ایہہ اج نویاں لوکاں دی لو ہے جہڑا اصل بچ انھیر ا ہی ہے لو جیاں جیاں نیڑے ایندی گئی ایاں ایاں احمد علی کو انھیر ادستا گیا۔

احمد علی منھواں پہار ہویادا مچھی نالو پھڑ کدا ہے کسی ظالماں سُن اس دے پیڈواں بچ لت دے ماری، لت وی سمے والے بوٹادی، احمد علی دوہرا چوہرا ہو گیادا ہے، حالاں احمد علی ہوش نہ سمالیادا آسا دوئے سن کسی چیزادی سٹ جنگادی نلی تے ماری بس کڑک واز آیا ہڈی دو ہو گئی دی آسی احمد علی دیاں ٹانگاں ناں اسمان پھٹتا آسا زمی پہور ے پہور ے ہون لگی، ٹہا کے کم گئے جھنڈ چُھل گئے پہاڑادیاں اسماناں ناں گلاں کردیاں چوٹیاں سجدے بچ پین لگیاں، نیلیاں سِلاں دو ہو گیاں پر انھاں تے کجھ اثر نہیہ ہویا جھاں سُن احمد علی دی جھنگ پہنی، بناں دے رُکھ وی ہدک ہدک کارون، مارنا والے خوش ہون نہ اندے سینے پھٹے نہ کلیجہ کمیاں نہ اندراں سکیاں نہ بدن ڈریا، فِدا آیا ہور اس سُن احمد علی

دی حالت دکھی، گِٹا پکڑ کا تر ہو کہدا احمد علی دیاں کلوکاں جلدیاں ہین جیاں احمد
علی دا درد بدھد اجلدا اُندی خوشی بدھی جلدی ہے۔شاید انسانیت کوزخمی کرکا انہاں
لوکاں کوخوشی ملدی ہوئے، ٹھنڈ پیندی ہوئے، احمد علی دے منھواں سیں ہکوئی آواز
نکلدی ہے اوہ اللہ توں ہی ہیں یا اللہ مدد کر اللہ داناں سُندیاں ہی انہاں تے جیاں
نیلے نملا دی بج پئے گئی، فراوہی ڈراولی آواز آئی ’’بڈھے کواوپر اس کے پاس بھیجدو
بڈھا اُدھر ہی اس کو یاد کرے گا‘‘ اس دی گل مُکی اچن چیت ہی احمد علی دی کیاڑی بچ
سٹ لگی تہ احمد علی داواز بند ہو گیا نہ اسدا واز مُڑ کا فر کسی سُن سنیا۔

اسلام علیکم چاچا تُسیں کیھے ہو خیر ہے جندک بل ہین ہور سارے
گھرے خیر خیریت ہے باغا بچ بڑدیاں ہی احمد علی کونورے سن سلام کیتا ہور
نورے نال مچ سارے اوپرے چوپرے لوک ہین، نوجوان، ادھ کھڑ، بڈھے
احمد علی سن اتنا سوہنا ملکھ کدے وی نہ دکھیا دا آسا عجیب پھُل، میویاں دے
بوٹے انار، داکھاں، چوٹے ناکھ پر اُسدے مُلکھا کولوسوہنے ہور ہجے میوے
وی ہین جہڑے کدے دکھے نہ سنے، نہراں چٹیاں سونے دی ریت بچ دودھ،
بگدے ماکھیاں دے کٹھے احمد علی نورے کولو پچھیا ’’تسیں تہ بونڈری تو پار نس
گے آسیو......اتھا کُر، تُسیں تہ دوئے ملکھا بچ جُل گئے آسیو وا‘‘ ہاں چاچا ایہہ
دوا ہی ملکھ تہ ہے ساریاں کورت بگدی ہے کسی کو درد نہیہ احمد علی سُن جھنگ دِکھی
لہو بگدا ہے پر درد نہیہ سرا بچو خونا دے ناڑے لگے دے ہین پر درد نہیہ سرا کو ہتھ
لاکا دکھیا پھٹ گیا دا آسا ہتھ لہوانال پھرے گیا پر دُکھتا نہیہ احمد علی حیران ہو گیا دا
ہے کے ایہہ کے وجہ ہوسی مکو درد نہیہ مکو کسی داڈر نہیہ اِتھا، بن نہیہ ایہہ تہ باغ
ہے انھیر انہیہ لو ہے لو وی کے اوہ لو نہیہ جہڑی انہا کرے بلکہ اوہ لو ہے جہڑی

دِلاں کو روشن کردی ہے ٹھنڈ پئے گئی دِلاں بچ سارے ارمان پورے ہو گئے'' ابا ابا
استنے بچ اک نکی جئی معشوم جئی آواز آئی نِکا جیا جندک دوڑ دا آیا احمد علی سُن
دکھتیاں ہی سیان کہدا'' نکیا توں وامیں لگیں واتوں تہ مر گیا آسیں'''' نہ ابا میں
مریا نہ ایہہ دِکھ توں میں جیندا آں اباتوں کدوں آئیں اماں بل ہے اس کو کیاں
نیں آندا اتھا درد نہیہ ہوندا اتھا کوئی وی اساں غریباں کونہیہ ماردا''۔ اچر نورا آیا
ہور احمد علی کو نال کہن کا اُڈرن پئے گیا گچھ بوٹے ہکیں تے بیٹھا احمد علی کو آکھن
لگا'' کھا کھا چاچا جو مرضی لگئے'' احمد علی مزے نال جہڑا میوہ مرضی لگے کھاوے،
دل جو چاہوے کھاوے ہر چیز حاضر نورے آکھیا'' چاچا توں وی اپنی کہانی
سناناں آدم خور پلیپارا دی ایہہ پلیپارا سدی راکھی نہیہ بلکہ ایہہ اتھا غم، درد، دُکھ،
ٹانکاں، چینکاں، رونا، بلکنا، چچلیناں سارا کجھ اساں تے ازمائے کو لائی دی
ہے، چاچا مکو وی اس آدم خورا پلیپارا سُن مندی طراں کھادا، میں میانساں بچ
کیں تیہاڑے ایڈا بچ رہیاں مندی طراں ماہڑی موت ہوئی اتھا کوئی مکو پانی
دتے والا وی نہ آسا پر ہُن میں سکھا بچ آں'' احمد علی آکھیا'' ہاں ہاں نوریا تدھ سچ
آکھیا اسیں تہ ہُن مزے بچ آں......

دواں کالیاں تہتاں سن تر ہوکا احمد علی دی لاش ٹھیری توں تلاں بگا
کاروہڑ سٹی، جتھا نورے دی لاش وی ہے ہور وی کیں لاشاں پیاں دیا ہین،
گاں آکا احمد علی دی لاشا تے ساری رات رُوندی رہئی فرگا ئیں سوچیا جے ایہہ
سارا کُجھ ماہڑی وجہ تو ہویا'' ایہہ باڈراں لایاں کس کیاں لایاں''؟ گاں آپنے
آپا کو آکھن لگی جے'' اتھا دے لوک جس ویلے سیپے رہے، نکمّے ہوئے، بے کار
ہوئے، بہادری تہ شجاعت گئی موتو سیں ڈرن لگے تاں انہاں لوکاں کو آن

ظالماں لتاڑیا، ماریا بے عزت کیتا'' گاں صبجی اُٹھی تہ ٹُر پئی فرمڑ کا گاں اِدھر نہیہ آئی تہ نہ ہی اوہ کہر گئی شاید احمد علی ہور سنگیاں دے دفن کفن لوڑے کو گئی دی ہوئے پر حلاں تکر نہیہ مُڑی، آدم خور پلیار لہو چوس کا پھوک تہند چھوڑ دی ہے اسراں اوہ پلیار باٹی ہوندی جلدی ہے کون ہوسی جہڑا اس پلیار ادے چل پٹ کا سیالے چُھلے بچ ساڑسی۔

آ کڑیا دا عاجز

سن کاسی کنڈے چڑھ گئے، لہر و نال ٹھڈ کمن لگے، پر دل روندا اکھیاں
بچ اداسی تہ خاموشی بسوس چہرے توں صاف دسن لگا ہک رنگ ایندا دوا رنگ
گیندا، نظام الدین صوفے تے بہہ کے سوچن لگا۔ میں ایہہ کے کیتا میں آپا
جوگی آپ کھُن رہیاں، میں اُنڈے آکھے تے ایہہ کے کیتا میں نہ دینا دار ہیاں
نہ دنیا دا، ہُن میں اتھووی نکلنا ہے، ایہہ کہر، ایہہ شان، ایہہ ٹھاٹھ، ایہہ مزے،
ایہہ عیشاں تہ آرام، سکھ تہ چین، امن تہ سکون، موز تہ مستی، دوست تہ یار، ایہہ
سمان تہ پہانڈے، کپڑے تہ بسترے، مخملی فرش تہ سنہری تالوا، نوکر تہ ملازم،
سکورٹی تہ رکھوالی، دولت تہ روپے، ساگ سلونے، ککڑ تہ ہنڈو، ماس تہ مچھی کلیجے
بچ جیاں سویاں لگدیاں ہین مگر......

گراں بچ صلاح ہوئی جر گے ہوئے برادریاں اکھٹیاں ہویاں بڑے
نکے بن بس ہک ہی ناں کہد اجہڑ اناں آسا نظاماں، نظاماں اک پڑھیا لکھیا دا

نوجوان آسا ہوراوہ لوکاں دی طرفداری قانونی طور کردا آسا، راشناں دی گل ہوئے، بجلی دی گل ہوئے، پانیاں دی گل ہوئے بس نظاماں اگا ہر جائی لوکاں دی بلائی لگے واسطے نظاماں قربان، تائیں سبھاں سن الیکشن واسطے نظامے داناں کہدا، لوکاں بڑیاں امیداں تہ ارمان جوڑ کہدے آسے اس ناں نال تاں ہی ساریاں بڈیاں بڑیاں سن نظامے کومنڈیٹ دیالیا ہور ہن خوشی نال ووٹاں دی اڑیک بچ عیدی دے چنانالو بے تاب ہوگئے، گراں بچ نہ تہ بجلی ہے، کدے کدے ایندی ہے، پانیاں دا ناموںنشان وی کرے نہیہ، چوئے سک گئے، نہراں، کولاں، گندیاں ہوگیاں شرڑ کا داناں ہے بس اہڑل تہ گڑنگ ہین ہور بے کاری تہ بے روزگاری سن نوجواناں کو مایوس کر چھوڑیا دا ہے، محنتی تہ جفاکش نڈیاں کو فیرارو بنا چھوڑیا۔ لوکاں دے ہزاراں مسلے اہجے آسے جنہاں کو حل کرنے واسطے کسے خاص ہک نڈر لیڈر دی لوڑ آسی۔

''ترواں ترواں گدریاں دی جنڈی بنا کے ہر کہرا بچ جولو ہور کڑیاں جنے سبھاں کو ووٹ باہے کو آنو''۔ ایہہ صمد چاچے صبحی میستی کول بہہ کے حکم دتا تہ سبھاں ووٹ باہے ہور نتیجہ ایہہ ہوہا کے نظام الدین اکثریت نال اس حلقے دی سیٹ کہن گیا۔ جیاں لوکاں دے امیدوارادے جتنے داا علان ہویا تے لوکاں سن، دہلیاں، چمنیاں، دیئے، موں بتیاں جو جسدے ہتھ متھے ایندا آسا خوشی دے ظاہران واسطے اس سن اوہ کیتا، ہر پاسے لو ہی لو ہے، تہ اہجا لگدا کے اج گھٹیاں دوترا عیدیاں آگئی دیاں ہون، میستی بچ اج خصوصی دعا ہوئی ہور شکرانہ ادا کیتا گیا۔

جس کول ریڈ وا ہے اس دے کہر لوک جمع ہوگئے دے ہین کیاں

لوکاں نویں ریڈیوے آندے جے اوہ اپنے نظامے دی تقریر سنین، اُسدا لیڈر اسدے مسئلے ایوان بچ اٹھالسی، راتیں ویلے خبراں لکیاں ہور اعلان ہویا کے نظام الدین کو کلڈارے دا ایم ایل اے ہونے ہور منسٹر بنائے دے موقع تہ حلف رازداری دتا جلدا ہے، نظامے سن حلف چایا، جس بچ روایتی الفاظاں نال نال آکھن لگا ''میں اج تھیں اپنی قوم تہ ملک دی خدمت کرساں ہور لوکاں دیاں جس قدر مشکلاتاں تہ پریشانیاں ہین انہاں کو دور کرسا''......

بیگم نور عرف بیگمی روندی روندی تھانے پہوچی ''صاحب ماہڑا گدرا تساں کیاں پکڑ آندا اس سن کے کیتا داہے'' تھانے دار ''جُل واکڑیئے اتھو گُنڈیاں کو نہ پکڑساں تاں فرکس کو پکڑساں'' بیگمی تھانے دار صاحب اسراں اج تکر بدتمیزی نال کسی وی ماہڑے نال گل نہیہ کیتی اسیں ہُن نظام صاحب کو آکھساں تہ فرتساں کو پتہ لگسی'' تھانے دار ''احمد دا اس کو کھڑا اگاں نہیہ گیندی تہ اسکو وی اندر ہی ڈھک چھوڑ'' پولیس والا آیا تہ بندوقا دے بٹانال ''ٹرلی اُراں نکل صاحب کو کم کرن دے بیگمی (بیگم نور) بڑی فریاد کیتی پر کُجھ وی نہ ہویا۔ بیگمی نکل گئی تھانہ دار اسن احمدے کو آکھیا ''لحاظ کدے کرن لکیاں تاں عمری اساں اسی حالتی بچ رہنا ہے، اتھا امن تہ امان ماہڑیاں اکھیاں بچ چبن لگا، مکو ہُن ایہہ برداش نہیہ ہوندا اتھا بدامنی آنی ہے بس آنی ہے''۔

کمال سٹور تے گیا تہ راشن نابود خالی ہتھاں مُڑیا۔ مٹی دے تیلا واسطے گیا تہ اوہ وی راتیں ٹینکر آیا اسی ویلے مُک گیا لوکاں دا پٹاس پیا داہے، اہیواں راتیں بیرلاں اندر بڑیاں اسلے تسیں کیجا تیل لوڑ دے ہو۔ ماہڑے کو لو پچھو ترے مہینے ہو گے کین تہ راشن کاٹ کہن کا ایندا اں پر تیل انہیرے بچ ایندا تہ

انھیر بِچ گم گیندا۔ لالے سن آکھیا۔ کمالا بولیا ''قیامت ہوگئی وا میں ہُن سٹور تومُڑ کا آیاں اتھا حرام کجھ وی نہیہ نہ چاول نہ آٹا نہ چینی، خالی مولی ہانڈ ہوئی۔

جھڑے مسئلے لوکاں دے آسے اوہ بدھدے گئے ہور مشکلاتاں بِچ اضافہ ہوندا گیا لوک ڈاہڈھے پریشان ہوگئے، نظامے کو ووٹ دتے سیں پہلیاں فر کجھ نہ کجھ حل نکل ایندا آسا پر ہُن تہ بس اہنیر نگری چوپٹ راجے والی گل ہے، ووٹاں سیں پچھا نظاما کسی نہیہ ہیریا لوکاں داڈُکھ ہُن لاوابندا گیا ہور ہِک واریں پھٹ کا نکلے واسطے بے چین ہوندا رہیا۔

نظاما ہُن شہر بِچ ہِک سرکاری حویلی حاصل کرکا عیش دی زندگی گذارن لگا ہور اس کو اوہ گلاں اوہ لوک سب کُجھ پُھل گیا قسماں وعدے بسار رہیا۔ نظاما اس ویلے حویلی بِچ نٹ ووڈ دے ہِکیں شپشل صوفے تے لتاں سٹ کا پیا دا ہے صدیق اس کول بیٹھا دا ہے ایہہ اسدا دوست ہے تہ نظاما آکھن لگا۔

''صدیق یار اسدی قوم کس قدر بے مقوف ہے جس مٹھیاں دو گلاں کیتیاں تہ بس اس پچھا جان دین لگدے ہین میں کدے ساری عمر کے دس عمراں وی محنت تہ کوششاں کراں ایہہ عیش تہ آرام، مال تہ دولت حاصل نہ کر سکدا آساں پر دِکھ لوکاں چھٹا بِچ مکو کتھا پچھا چھوڑیا'' صدیق اکھن لگا ''دوستا دکھ ایہہ ٹھاٹھ باٹھ کدے کسی دا ساتھ زیادہ دیر تکر نہیہ دیندی توں انہاں مستیاں بِچ نہ رہے بلکہ لوکاں دے مسائل حل کر''۔ نظاما ''صدیق یار توں وی کے گلاں کر دیں اج توڑیں ہور کس سُن لوکاں کو پچھیا جے میں انہاں کو پچھساں، دکھ یار اتھا دی سیاست ایہئی ہے کہ بس عیش کرو، باہر دکھیئے کتنی پولیس تہ سیکورٹی لگی دی ہے، ایہہ حویلی دکھتیں، ماہڑا تہ ارمان ہِک ہوندا آسا جڑا پورا ہویا''۔ صدیق

بولیا ''نہ نہ توں غلط آکھداہین ایہہ سارا کجھ تکواللہ سُن دتا ہورلوک وسیلہ لگے''
نظام ''خدا کسی کو زمی تہ آکے کُرسی نہیہ دیندا بس یار قابلیت ہونی چاہیدی ہے
آدمیاں نِچ انسان کجھ وی حاصل کرسکدا ہے''۔ صدیق سن نظام الدین دی گل
ٹک کا آکھیا ہئے توں تہ پکا کافر ہو گیا داہیں ملحد ہو گیا داہیں تدھ ساری انسانی تہ
مذہبی قدراں تُروڑ چھوڑیاں، ہر مذہب تہ ملت نِچ خدا دا تصور موجود ہے، مگر توں
یار توبہ توبہ'' کن پکڑ دا پکڑ دا کھل گیا ''اچھا یار توں جان تہ توہڑے کم جانن میں
کجھ وی نہ کر سکدا'' صدیق بوہے بچو نکل گیا۔

لوکاں دے کیئیں وفد آئے پر منسٹر صاحب نال ملاقات نہیہ ہوندی۔
ہک تیہاڑے لوک باہر آکا بہہ رہے ہور نظام صاحب جیاں نکلتھا ایاں لوکاں
ہجوم بنا کہدا ہور اوہ گلاں سنن واسطے مجبور ہویا۔ عبداللہ آکھن لگا ''دکھ صاحب
اساں تساں کو ووٹ تائیں دتے آسے کہ اسیں جہنم جا کراں اپنی، پانی، بجلی،
دوائیاں، ڈاکٹر، قانون، انصاف تہ بے روزگاری دے مسئلے حل ہون پر تُساں
انہاں پنجاں سالاں نِچ کدے نظر نہیہ ماری، مُڑ کے اساں دا ہر نہیہ ڈٹھا، اساں
مسکیناں دی خبر پتہ نہیہ کہدا عبداللہ حالاں ہور گلاں وی کرے آپر اسکو روکیا
گیا لوکاں سن استو احتجاج کیتا پولیس سن ڈنڈے چلائے تہ انہاں نِچ اکثر
بڈھے بزرگ آگے بڑی طراں زخمی ہو گئے، ہُن شکایت کس اگا کراں۔

اگلیاں حکومتاں دی معیاد مک گئی، نویں الیکشن آگے، نظام الدین ہُن
بڑا نواں سپتہ ہو کے رفر ووٹ منگے کو منھواں تے بے شرم کُتے دی چمڑی مڑ کا
حاضر ہو گیا، پر جلسے نِچ خاکی وردیاں دے علاوہ کوئی وی نہیہ، کیئاں جائیاں
وردیاں لہاڑ کا سیول پلے لواں کا بہالے ہور جلسہ ہویا مگر گھر کا والے کُتے

سیں جیاں لوک نسدے ہین۔ ووٹ بھنے دا وقت آیا تہ نظام الدین صرف ترے ووٹ کھڑے ہور اسدا مخالف دوئی پارٹی دا انور حسین جت گیا، بس فر کے آسا اللہ دی شان جھڑی ہر ویلے باقی تہ موجود رہسی، نظام الدین دی سکورٹی انور حسین صاحب کول پہچ گئی انور صاحب وی منسٹر بن گیا اسی کوٹھی بچ رہنا ہے جھڑی کوٹھی بچ نظام پنج چھ سال فرعون نالو خدائی کیتی، خدائی کرنی کوئی خالہ جی دا کھر نہیہ ایہہ ہر کسی دے وس نہیہ ایہہ صرف اسی ذات واسطے ہے۔

اج منسٹری سیں حکم نامہ آیا ہور نظام الدین کو کوٹھی خالی کرن دا حکم دِتا گیا، مہلت دو دن آسی مک گئی، نظام الدین کھر گچھے کھر گراں بچ لوکاں ساڑ سٹیا کیاں کے اندے کلیجے اس ساڑے انہاں سن اس ویلے اسدا کلیجا تہ نہ ساڑ سکیا مکان ساڑ چھوڑیا، نظام الدین شٹر کاتے بیٹھا دا روندا جھڑا کوئی وی اُرو لنگدا چھٹ پیراں چھڑ گیندا امکو معاف کرو ماہڑے تھیں غلطی ہوئی مکو اسراں بے آسرا نہ کرو، پر دنیا دی ریت ہے جے چلدی دا ناں گڈی، جب توڑیں انسان اول وقت سیں ہی اپنے انجام ہور ماضی کو یاد رکھ کے اگانہ ٹرسی اسدا انجام اس نظام الدین آکڑے دے عاجزانا لوہی ہوندا رہسی طاقت ویلے حکومت تہ عہدیاں ویلے اوہ ویلا یاد کرو جے کیئں کہر مت ہون ظلم مت کسی تے ہویا ہے نصر اللہ خان ایہہ گلاں سوچ کا انور کول گیا تہ اس کو نظام الدین دے انجام دی خبر دے کا بے خبر نہ ہونے دا مشورہ دِتا۔

قاتل دی موت

بہیڑے پوری تہرتی برفو نال شفید چٹی ہوگئی دی ہے۔ راتیں نمبل ہوگیا اس نال برفو تے کورا لگ گیا، برفوسن ڈِشنگڑی بہن کہدی تہ چن پوری طراں چمکن لگا ایاں وی سیالے دا چن صاف تہ سُتھرا ہوندا ہے پر اج کجھ زیادہ ہی چمکن لگا، بوٹیاں دیاں ڈالیاں نال جُتھا گُرے برف آسی اوہ اُتھی چمڑ گئی دی آسی چھٹہ چھٹہ کو کرے کُتے پہو نکے دا واز ایندا فر "چاؤں" ہوندا تہ بس اِکدم چھپ ہو گیندی ہے دورو کرے کتیاں دے بڑے دا واز آیا تہ فر ایہہ واز نیڑے نیڑے ایندا گیا فر کسی چیز ا پچھا رُو لگی دی رہی کتے اسی پاسے گئے ہور فر......
چُھپ

ظہورا اُٹھے جگا ہے نیہہ جے اوہ اٹھ کا باہر جا کھ مارے آ اُسدے چوڑے کو پھٹی بدھی دی، ترے تیہاڑے پہلیاں اوہ لڑی تو برف سٹد یاں ترڑ کا تلا آ لگا تہ اس دا چوڑ ادھ لکو دو ہو گیا، ہڈی دے ست ٹوٹے ہو گئے تے اس کو

چا کے دو سے چاچ کول کھڑیکھ اس سن دکھیا تہ آکھن لگا نکیو اسدی ہڈی چورے
چورے ہوگئی دی ہے اس واسطے اس کو تسیں ہسپتال تہ نیہہ کھڑ سکدے میں
فروی اس کو لسّا دا لیپ کر کا اتو پھٹی بہن چھوڑ ساں پر تسیں اسکو صبح ویلے ہسپتال
کھڑیو تہ ڈاکٹر اسدے چوڑے بچوا ایہہ پہچی دیاں ہڈیاں کڈھسن تہ تاں اسکو
کجھ سہولت ہوسی نیہہ تہ ایہہ ہن کدے اٹھے جوگا نہیہ تہ ایہہ مڑ کا کہر آرہے۔
ہسپتال وی اتھوں بڑا دوراڈے ہے جے ظہورے کو کوئی اس پاسے کھڑے آ اتو
برفوں سن کسی کو سر باہر نہیہ کڈن دتا لوک کدے باہر نکلتھے وی تے لکڑی، کہاہ یا
چھتاں تو برف سٹے کو تہ بس نیہہ تہ کون اتنی جان آنے جے اوہ اس قہرانچ کرے
نکلے، کرُ ے کسی پشی تلا آوے یا کرُ ے راہ نچ سینہہ پکڑ کا اسدا لہو پیوئے
کھُرافٹ نچ ڈُب گیندا آسا تاں کدے کوئی کہر ونکل کا دور جُل گچھیا تہ اس کو کوئی
لوڑیا وی کرُ اسطراں ظہورا آپریشن تھیں رہ گیا تہ اس کو اج سخت ڈاہڈا درد اُٹھیا دا
ہے کھٹا تے جولنا بنیاں پوہریاں توں راہ ہے کدے کرُ ے تلیک گئے تہ
کہدے دیاں دیناں پے گیسن کیاں کہ اسی کو کدے اک ہور دب لگ گچھے یا
کوئی نور واجناں چھڑھ کالا رہوئے تے فرکے ہوسی کدے شڑک ہو یا گڈی دا
نظام ہو یا تہ اسی ویلے ظہورا ہسپتال نچ رہو یا تہ اسدا آپریشن ہو گیا دا ہو یا پر
قسمت کے کرے کوئی ظہورا جسلے روندا تہ چن وی جیاں لگدے کے ہن اٹھ کا
چھپ رہسی اسدیاں کلوکاں باہر پئی دی برفو نچ دفن ہو گیندیاں ہین چنڈاں
نال بے حال ہو گیا دا ہے پر اوہ اس دردا کو کرُ کھڑے ذرا اک سرگی کو کچھ کا
چنڈ ٹکی تہ ظہورا آکھن لگا ''ایہہ مکو تو ہڑی بدعا لگی واما ہڑیا پہرا وامیں کے ظلم کیتا
آپا واسطے جہنم کمایا''۔ ایہہ گل ظہورے کو چوڑے دے دردا کو لو بدھ کا درد کر دی

کیا نکہ اس سُن نکے پہرہاؤ کو بیلچے دی مار کا سِر پھٹا چھوڑیا آسا اوہ ایہہ جیاں سوچن لگا......

''بارش آگئی زمی تاء آئی دی ہے میں دو پہری کو تر ہیل مار کا مَساں مکائی تہ میں دوڑ کا ہوترا دی ڈوگی کو پانی لا آواں'' ایہہ گل ہشمے سن کہرا والی کو آکھی تہ نال ہی آکھن لگا ''میں اتھا مڑوا پچھا پیل چھوڑی آسی نہ اتھا پیل ہے تہ نہ کھانو دا ہلی مکو بہلی لوڑ کا دے لوک ہُن دوڑ دے ہین'' ''کہرا والی'' ایہہ کہنو جی گدرے شید گوڈی کیتے کو گئے دے ہین تہ تسیں ایہہ کھانو کہن گچھو'' ......ہشما گیا تہ رکھڑیں تو سیالے سک بند کہتے واسطے بٹے تہ چماں دیتی دیاں کھانواں نال پٹن لگا آکھدا ہے ''خدایا توں ذرا اک رحم کریں جیٹھ دی چھڑی مچ مندی ہوندی ہے کدے جیٹھ مورا ہل گیا تہ فر ساری محنت ضائع گیسی'' اِچر پچھو ظہورے سن آکھیا'' اوہ مرے جُگیا توں کے تاولا ہوگیں کیہڑا اِتھا چہر ہو گیا لوک کھا گئے تہ توں رہ گیئں۔ حالاں رکھڑاں نہ پٹ میں اگدے ہوترا کو پانی لایا دا ہے اوہ پہرے گچھے فر توں سارا پانی موڑ کالا کہنی'' ہشمے سن بٹے ہٹیند یاں ہی آکھیا ''پہا جی میں اسکو تر ہیل ماری دی ہے اگو قبلے دا ہرو کجھ نہیری آگئی کدے اج بارش لگ گئی تہ تُساں کو پتہ ہے زمی سج گیسی فر کون ماہڑا ساری بر ہیا نچ بڑ ہیا رہسی تُساں کو پتہ ہے پروں وی آئی ہوگئی دی آسی تہ دس دفعہ میں ہتھ مار رہیاں مگر اس سن تہائیں نہ ہون دتی کدے تیراں وی سجدی ہے تہ فرا گو کے ہوسی تہائیں، میں آکھیا بہلیاں اس کو پانی لاواں'' ظہور ابولیا ''اخا ماتما تو ہڑا جوانی مرگ کم کار کجھ کردا نہیہ تہ بیٹھے دیاں مچ زمی کمین ہوندی ہے پچھاں ہٹ (چوکن دے کا) کرٹا تو ہڑا ہوسی بارش آگئی (مندا جیا منھ بنا کے) ایہہ اراں

پراں شید چوکھر ہوسن ہک توں ہی سیانا ہیں ماہڑا اہنگا اہنگا دکھدا صجی کو ہلا کو کھکھ
ذرا پانیادا پھٹکا وی نہ آسا، کسی سُن کٹھے تو مہیڑ ہی ترودڑ چھوڑیادا آسا نزامُر ا اگچھ کا
لگا رہیاں دوا میں تکو پروں وی آکھیا جے توں رکھڑاں اتھو نہ رکھ اتھو ماہڑے
بنے کو کور لگدی ہے تکو میں لکھ واریں آکھیا توں اگدیو پانی لا کہن'' ہشما'' دا پہا.جی
جلودا نہ ایں ہرویلے کنگاس لا کا رکھدے کرو میں کے ایہہ رکھڑاں اج کوئی
نواں تہ نہیہ بنا کہدا ایہہ پیودا دے زمانے دا ہے اگدیو کدھے میں بنا پٹداں
تاں اتھوں ساری کو ہل ڈک لگ کا ہوترا کو لگ گیسی تاں میں اتھو پرانے رکھڑیں
تو پانی لینداں، رہ گیا بنا تہ ایہہ اُکڑ کا دکھ کہنو میں کور نہ لینداں بلکہ میں اتھا ایہہ
اگو چماں دتی دیاں ہین''۔ ظہورا ابیلچا گارکا ہشمیاں میں تکو آکھداں توں ایہہ
موتو نال کھیڈا ہین اتھور کھڑاں نہیہ رکھنا اتھوا گدیو کڈھ کہن دوا پانی نہ لائیں
ماہڑا ہوتر پہرن دے'' ہشما اُٹھیا تے پانی لا رہیا ظہورے کو جیاں جن چمڑ گیادا
آسا، ہشما تلاں ہویادا پانی جیاں فیرن لگا ایاں ظہورے سن گاریادا ابیلچا اسکو
پچھو کیاڑی داہروں سروڑی بچ سٹ کڈھ رہیا ہشماں سٹ لگے نال ہی اٹھی سرا
پہار تلا بجھیا لوک تلدیوا تریو دوڑ آئے ''اوہ ظالما ایہہ کے قہر کر رہیں'' بکالو ہار
آکھن لگا شمے سن داند اتھی سٹے تہ شماوی دوڑ دا گیا شمے دا ہشما سانڈ وآسا ساریاں
سن چاپاتے ہشما ڈاکٹرا کول آندا اسکو کھوپڑی دی ہڈی پچھ گئی دی آسی بڑا مُدا
ہشما ہسپتالاں بچ رہیا فرمڑ کا کہر آرہیا ظہوراوی تھانے والیاں کھڑیا تہ دس
پندرہ تیہاڑے بند رکھیا دکھیا را اوہ تہ نہ مویا ہُن تہ اس کو چھوڑنا پیسی روپے شمے
کھادے کہر جول چھوڑیا۔

ہشما کوئی ڈیڈھ ہک سال اسی طراں چھوردار ہیا ہُن اوہ روگ لدہے نہ

کوئی کم کیتے جگّے نہ کجھ ہوراتو ہشما اک تیہاڑے چنگا پہلا آسارا تیں سُتا تہ فر صبح کو اوہ نہیہ اُٹھیا۔

''اپنی کیتی دی اگا آئی، میں جو کجھ پہراوُ نال کیتا ماہڑے نال قدرت سن کیتا'' ایہہ ظہورا اسو یلے آکھدا ہے جلسے اس کو دردا دیاں چلیساں نکلدیاں ہین ''کسی سیانے آکھیا'' ماء پیئو تہ پہن پہرا نہیہ تھیندے ہور دنیا دی ہر چیز انسان حاصل کر سکدا ہے اج کدے توں زندا ہویاں تاں میں اسراں نہ پیادا ہواں ابسوس ماہڑیا پہراوا ماہڑے تہ کے قہر پیا میں پاگل ہو گیا دا آساں توہڑے بدلے مکو موت آگئی دی ہواندی توں اج جیندا ہویاں میں کھٹا لگا دا اسراں بے آسرا نہ پیادا ہواں توں مکو زمی اسمان ہک کر کا ماہڑا علاج کرالیاں، میں جنہاں واسطے تکو ماریا اوہ وی ماہڑے نہ ہوئے، میں دنیا واسطے دین گمایا دنیاوی ہتھ نہ آئی، ارماں ماہڑیا بیرا میں تکو ہُن کتھولوڑاں میں تکو دلھی بال کا وی لوڑاں توں تہ ہن نیہہ تھیندا'' ہتھ ملدا ظہورا ''تلیاں ملے نال ہُن کے ہوندا ویلا کھڑا کا ویلے دیاں نمازاں تہ کویلے دیاں ٹکراں''۔ ایہہ اندر بڑدیاں ہی مبا آکھن لگا۔ ظہوریا توں ہن کجھ وی کردار ہو ہن اوہ پہرا تکو مُڑ کا نہیہ تھیندا''۔ ''ہیں واہا پہرا تہ نہ آسا ماہڑا قوم تہ قبیلہ آسیئے، ماہڑیاں باہواں تہ اکھیاں آسیئے، وابیا پہا جی مکو اسی دی ہائے لگئی ییئی وا'' اتھروں ڈاڑھی تو پہونجدیاں ہویاں ظہورے سُن بُلے کو آکھیا ایہہ گلاں کردے ہی آسے جئے باہر وشورا داواز آیا دوراڈے ہکئی چھیاوٹ پئے ظہورے سُن گدرے کو ڈنڈ کیتی'' کے ہویا وا گدریا گُرمر گیو سارے مکو تہ دسونا ہویا کے''۔ اسدا گدرا اندر بڑیا تہ آکھن لگا'' ڈنے تولانی چھُٹ آئی آسی مگر کھوڑیاں نچ اڑگئی نیہہ تہ اج سارے گئے آسیاں ٹھیری والی کھوڑ

پھٹھی پئی دی ہے تہ اس پچھا کل رُکھ ڈنپ لگ گے دے ہین''۔

اٹھویں سال اٹھ کا ظہور اسوٹی دے پہار ٹچکد ٹچکدا ٹردا ہے کوئی تاولیاں اس نال گل ہی نہیہ کردا ہور ہر کوئی اسکولو دور ہی رہے دی کوشش کردا ہے۔ ھشما تہ یک ہی واریں مر گیا ذاء تہ مچ چاپا اس سن وی مگر ذلت دی زندگی نہیہ گذاری ہر کسی دی ہمدردی پیار دکھیا اس دے دوے پاسے ظہورا ہزار واریں تیہاڑی مردا آسا پر اس کو موت نہ ایندی آسی ہر پاسے طعنے مینے تہ ناں کنایاں کیاں جے پہاڑی معاشرے بچ غلط کم کرن والیاں واسطے کوئی جا نہیہ کوئی آکھن ''سٹ باہیا آ گیا'' تہ کوئی قاتل آیا'' تہ کوئی دلا تہ سورا آکھن تہ کوئی پہیڑا تہ بدروا آکھن، کہر کدے کسی نال اُچا بولے تے آکھن پھر ہاؤ نالو ہن اساں کو وی بیلچے دی سٹ مار کا مارسیں، آمار سٹ مار کرے جند مکے تہ رام کراں اسیں توہڑا کوڑھ پُن پُن کا ہُن تنگ آ گیاں تدھ اسدے اس چاچے کو ماریا جس اساں کو مونڈیاں تے چا کا پالیا اپنے منھواں بچو کڈھ کا کھوالیا اس سُن لہوا نال پالیاں تدھ اساں واسطے کے کیتا عمری در پدر رہیں بچر کیتے جُگا آسیں اچر توں کھڑ پنچیاں داغلہ لیڈراں دے دُمڑ پکڑ کا ہر جائی توہڑا فتنہ رہیا تدھ اساں واسطے کجھ وی نہیہ کمایا ہُن اسیں تکو نہ رکھے جوگے نہ مارے جوگے دل کردا تکو، ہتھ تہ اکھیاں میچ کا باہر نکل گیا آصف۔

بؤلا بولیا تدھ لُٹ چھوڑیاں توہڑے کتنے آپریشن کرالے تہ توں بل ہوئیں تہ نہ توں...... زمی دی چوک چوک بک گئی تدھ چاچا کس واسطے ماریا۔ اے آکھ کا بولا رون لگا ہاڑاں مار مار کا رون لگا......۔

پوہ دا مہینہ جیاں مکیا تہ مانہہ سن ایندیاں سیت ہی چھرڑھ چڑھیا تہ اردیو

پر دیو ٹھا کیاں داہرو برف لمک آئی نماشاں کو برف گراں بچ لگ گئی تھُس تھُس...... چھڑ ڈپ......چھِل چھرچھ پڑپ......واز ایندا رہیا تہ اج ظھورا اندروا اندری مر گیا دا ہے پر روح اجاں تکر پنڈے کو نہیہ چھوڑ دا کیاں جے اے باہرو باہر جو دکھیا سنیا چھل گیند آسا پر اج ایہہ اگ اسدے کہر تہ اسدے دِلا تکر پہچ رہی دی ہے باہر جیاں جیاں برف جمدی تہ ہر چیزا کو ٹھنڈا کر کا ٹھکدی جلدی ہے ایاں ایاں ظھورے کو اگ گرم کر کر کا ساڑ دی جلدی ہے اگا اگا تہ اوہ روندا ہوندا آسا واز بولے سیف الملوک بولے کجھ ایاں ساساں دے کا واڑاں کڈے رو رو کا دعائیاں منگے راتیں اٹھ اٹھ کا روئے فر کجھ دل ہولا ہو گچھے، کدے کدا ایاں کوئی اس کول وی آر ہوئے گلاں گپاں ہون وقت گزاری دا ذریعہ بن گچھے پر ہن تے او کہل مکہلا ہوندا تہ او ساڑ لپہیڑی کہڑی دا جسلے ہشمے کوسٹ ماری دی آسیس سوچن لگا ”میں اس لا دی واسطے کے کیتا ایہہ مکو اج کسراں اکھیاں دستے ہین تہ میں خدا اگا کیہڑا منھ کہن کا گیساں جس دی کدے میں عبادت نہیہ کیتی، کدے اُسدیاں حکماں دی تابعداری نہیہ کیتی میں ہر ویلے نافرمانی کردار ہیا میں عیالا واسطے کے کے کیتا مکو ایہہ تیہاڑا یاد نہ آسا مکو خدا دی خدائی تے یقین نہ آسا؟ مکو کے ہو یا دا آسا میں اس دنیا دے جنجالا بچ مندی طراں پھس گیاں ہُن مچھی نالو پھڑکاں جے کجھ کراں ماہڑی موت مندی ہوسی میں ہک ہی وار کیاں نہ مردا ایہہ کہڑی کہڑی ساڑے بچ سڑ سڑ کا مرے کو لو ہک ہی وار مکو موت آو یا نہ اج کہرے اوہ لیڈر ہین تہ دولت مند لوک جنہاں پچھا میں عمر گمائی، جان گالی دین گمایا پہرا کھڑ ایا ارام تہ عزت کھڑ ائی ایہہ تہ اتھا ماہڑا ایہہ حال ہے اگے کے ہوسی، اگا تے میں ہشمے دا کہوڑا ابنیاں میں کدے نیکیاں کیتی

دیاں ہون آ اوہ ہی دے کا جان مکاواں اوہ وی نہیہ ......ظہوراا یہہ سوچدیاں
سوچدیاں سے گیا صبح اُٹھ کا جگالے کو گیئے تہ منھ کھلا اکھیاں تانیاں جنوں ٹھڈا
تے آسے سدا کرر ہے پر نہ ہویا اسراں ہی مُٹلی بنا کا دفن کیتا دوئے تیہاڑے قبر
ترٹ گئی تہ کھو پانیا دا پھریادا آسا۔

زخمی روح

قاسمی کونویں پلے لوالے دے ہین جنہاں تے تلہ چڑھیادا ہے۔ پر قاسمی دے بال اُشٹرے دے ہین، اکھیاں غماں دیاں اتھرواں نال ڈھلکتیاں ہین اکھیاں اندر تہس گئی دیاں ہین چھڑلیاں پئے گیاں دیاں ہین قاسمی کو کے پتہ آسا کہ اسدے کہرا کو اسطراں اگ لگسی پر قاسمی سن جس پتر اکو ساریاں کولو زیادہ لاڈ کیتا اوہی پتر قاسمی دی زندگی دا سودا کر رہیا۔

قاسمی ہک قضیے دی ماری دی آسی اس سن بڑی مشکلی نال اپنی جائیداد بندھے بیچ دتی دی موڑی آسی۔ اسو یلے لمبردار اتر ئی جایو اٹھ کا سنیارے کولو چاندی کہدی تہ قاسمی دی زمی سنیارے کو دے رہیا۔ قاسمی دے جندک ان پڑھ تہ غریب وی آسے ہک چھوڑ دواں بلائیاں تلا آ لگے۔ سنیارے سُن زمین ساری دب کہدی تہ زمی دا مالک بن کا بہہ رہیا۔ قاسمی آپ تہ کجھ نہ کر سکدی آسی پر اس سن جندک پڑھالے، انہاں کو چنگی طراں تربیت تہ سکھلائی دتی، قاسمی

سوچتی آسی جے ''ماہڑے کول فرمُڑ کا ماہڑی زمی کدوں ایسی پر قاسمی سن بچ تڑلے تروڑے آخرکار قاسمی تہ اسدے جندک کھئر تہ زمی موڑے بچ کامیاب ہو گیئے''۔

پر وقت ہکسان جیا نہیہ رہندا قاسمی سوچیا آسا جے ''ہُن ماہڑا کھر تہ جندک خوشحال زندگی گزارسن، پر اوہ ہی ہویا جہڑا بدقسمتاں دا حال ہوندا ہے، قاسمی جس ویلے کھرا بچ اپنے جندک رُلدے دکھے اس دے کلیجے بچ گم ہو گئے مگر اس سُن زمی دی راکھی واسطے اک چوکیدار آندا ''یرا جنیا توں اتھا اسدی زمی باڑی دی راکھی کرا یہہ گمانڈی آکھدے ہین زمی اساں کو دھیکی دے چھوڑ اسیں کمیساں تسیں وی کھاؤ تے اسیں وی کھیساں، اگے گمانڈی ہین وی ہڈل، اسدے میں سوچتیاں جے ماہڑے پُتر اتکو راکھی واسطے آندا کے سوچ کا آندا'' قاسمی حالاں گلاں کردی آسی بڑا پُتر بولیا ''اماں میں نہ وی آنا پر اس بچ سنیارے دی صلاء وی ہے سنیارا آکھن لگا ''دکھ پھر ہا وا توں ہن کوئی گمانڈی توہڑی زمی نیہہ'' دب سکدا کیاں جے ایہہ جناہیئی بڑا پہلوان توں دھیں تسیں ارام کرسو میں تاں من کہدا'' چوکیدار بولیا ''دکھو تسیں ذرا ماہڑے جئے ہوتہ ایہہ جہڑے گمانڈی تساں کو دھیکی زمی لائے دا آکھدے ہن اساں نال کوئی ہوئے دے ہین پر اسیں انہاں نال گل نہ کردے، جس ویلے اساں سن انہاں کو کئی کیتا تہ اساں سُن وی انہاں کو بنجر زمی دتی جہڑی زمی یا باغ آسے کمائے پھلے والے اوہ اساں سن انہاں کو نہیہ دتے تاں ایہہ تساں کو لوزمی دھیکا تے لائے واسطے زور کردے آسے'' تہ اسراں چوکیدار لگا راکھی کرن تہ قاسمی کو کے پتہ آسا جے چوکیدار کھڑے کھرادا ہے پہاندی چوکیدار اسُن داند آندے تہ ہل بھن کہدی

زمی بچ ہُن چوکیدار جھڑا راکھی کیتے کو آیا آسا اس زمی مل کہدی۔
جسلے چوکیدار اُسن زمی مل کہدی نال گل آشے گوا شے بٹیل کا آندے
تہ جندک ہُن ڈبہ تلار ہن لگے۔ چوکیدارا جس ویلے ستھرا نہ تھایا اس سُن قاسمی کو
پکڑ کا اسدے سرادے بال کپ کہدے جو کجھ آسادب کھڑیا۔ ہُن قاسمی تہ
اسدے جندک پھکھے رہن لگے۔ چوکیدارا کو جسو یلے جُٹھا مِٹھا بچ گچھے تہ اوہ
آن کا قاسمی دیاں جندکاں کو ٹھگے۔ کدے کدے جندکاں سُن پٹ پٹاس کیتا
مگر چوکیدارا کو کجھ اثر یا پشم نہ ہوئے ہک تیہاڑے خاصا کھول ہو گیا تہ پنچایت
سن آکھیا "چوکیدارا توں اسراں نہ کرتوں آکھداہیں جے ایہہ جندک ماہڑے
نال خوش ہین پراندا تدھ کے حال کر چھوڑیا داہے توں انہاں کو کنی چھوڑ تہ ایہہ
جانن تہ زمی جاننے پہاویں ایہہ آپ کماون یا گمانڈیاں کو دھیکی دیون" پر
چوکیدار اُسن پنجات دا ایہہ فیصلہ نہ منیا تہ کیئں سال لنگ گے ہک تیہاڑے قاسمی
دے جندک اُٹھے تہ آکھن لگے "یا چوکیدارا توں زمی تہ کہر چھوڑنیہہ تہ اسیں اگ
لیساں اس کہراہی کو، کہر کدے اسداہی ہے پر توہڑے جُگا وی نہ چھوڑ دے"۔
لگے ایہہ جندک پہن تروڑ کرن تہ لڑی بچ جائی جائی انہاں سُن اگ لینی شروع
کیتی پر چوکیدار اُسن کے کم کیتا جے قاسمی کو بوٹے نال بہن کا میخاں مارنیاں
شروع کیتیاں، قاسمی دی حالت دِکھے جُگی نہ رہئی بس قاسمی کو دِکھ کا آدمی ڈر گیندا
آسا قاسمی دی شکل بگڑ گئی زخمی حالت بچ قاسمی بے ہوش ہو گئی کیئں تیہاڑے
بے سُرت رہ کا جسلے قاسمی کو ہوش آیا تہ اُسدی دنیا ہی بدل گئی دی آسی اسکو جو کجھ نظر
آیا تہ اوہ سب کجھ دِکھ کا قاسمی فر بے ہوش ہو گئی پر درداسُن ہک واریں فر قاسمی کو
اٹھا لیا قاسمی دے جندک ہُن جیہڑے چوکیدارا نال رل رہیے تہ اوہ مزے کرن

لگے جھڑے چوکیدارا کو حالاں تکر کڈے تے زور دیندے رہے انہاں کولو
دویاں پھرہاواں چوکیدارا نال مل کا سارا کجھ کھس کھدا، قاسمی سُن اولادمندی
حالتی بچ دکھی تہ ادھے اُسدے دشمناں نال مل رہے دے آسے فر قاسمی آکھیا
”جے ایہہ خدایا میں اولاد پالی آسی سکھا واسطے پر ایہہ سکھ دینا دور رہا آسا انہاں
سُن پھرہاواں نال کے کیتا“ قاسمی کو نہ موت آئی نہ جیندی رہئی بس لاش بن کا
رہ گئی، قاسمی دی روح زخماں نال چور چور ہوگئی نالائق اولاد نکلتھی قاسمی کو ہُن
کوئی احساس ہی نہ رہیا جے خوشحالی کے چیز ہوندی ہے کیاں جے جیہڑے
جندک چوکیدارا نال رہے اوہ وی منگ چن کا تہ پھرہاواں کو ستا کا کھیندے
ہین، رہ گئے دوئے تہ انہاں دا خدا ہی حافظ ہے اَج قاسمی جیاں بہوٹی بن گئی دی
ہے پر اسدے زخمی روح سُن اس کو بے حال کر چھوڑیا ہے۔ ہک واریں قاسمی
فر بے ہوش ہوگئی کے پتا قاسمی ہن کدے ہوشا بچ ایسی یا نہ ایسی کدے آئی وی
تہ اپنی شکل شیشے بچ دکھ کا فر بے ہوش ہو گیسی۔

پونے پنج سپ

سلامے کو اج ٹھیکدار اسُن مزدوری دے روپے دِتے، سلاما بڑا پھُنڈ یا دا آیا جیاں کہیر بڑیا تہ جند کا کوڈ نڈ کیتیس ''مِنیاں داوا پانیاں دی کھُٹ ہک آن تہ توں آ اج کم ہو گیا'' مَناں پانی کہن کا اندر بڑیا تہ ''ایہہ کہنوں بابا پانی'' گلاس کہن کا سلامے سن پانی پیتیا'' ماؤ کووی ادھر ڈنڈ کر'' جند کا کو آکھس اوہ گیا تہ ماؤ کووی ٹا ہک کا کہن آیا، سلاما'' ہاں لی ایہہ دکھ تہ فرصبی گچھ کا اِسدی فیس پر ہیو ہورا ایہہ امتحان دیسی'' کہراوالی'' ایہہ کتنے روپے ہین'' سلاما'' ایہہ پنج ہزار روپے ہین لی گُرڑیئے۔

سلاما وی پڑھیا لکھیا دا آسا پر غریب ہوئے دے طفیلو اس کو کُرے وی سرکاری ملازمت نہ تھائی کیاں جے یا تہ رشوت واسطے بنڈل ہون یا فرکسی بڑے آدمیاں دی سفارش ہوئے پر سلامے کول نہ تہ دَتھے آسے نہ سفارش، پرائیویٹ نوکریاں کردا رہیا پر ہزار پندرہ سو نال کے گذران ہوئے تہ اس سُن

کاروبار کیتے دی وی کوشش کیتی پر مالا نال حال ہے تہ اس بچ وی کوئی کامیابی نہ

ہوئی، تیہاڑی سو پنجاہ سیل یا بکری کردا آسا اس بچ عیالا دے اخراجات پورے

نہ ہوئے تاں فراوہ مزدوری دی راہ لگا......

سلامے کو اللہ سن دو جندک بلبل جئے دتے تہ اوہ وی انہاں نال مچ پیار

کردا ہے۔ اس سُن سوچیا جے میں انہاں کو پڑھالاں تہ ایہہ آپنے آپا جوگے

ہو گچھن ماہڑے نالو سختیاں نہ چاون مگر سلاما ایہہ گل پہل گیا دا آسا جے اج

پڑھائی کرالنی اِسدی نوکری حاصل کرن دے برابر ہے۔ خیر آکھن لگا جے میں

جسراں تسراں انہاں کو پڑھالساں اس سن بڑے جندکا کو کھڑ کا اک انگلش میڈیم

سکول بچ داخل کیتا۔ اک ہزار داخلہ فیس پہری ہور سو روپے ماہوار مقرر ہوئے۔

دوّئے سال فیس ٹک آئی تہ ماہوار ساڑے ترے سو روپے فیس لکھی

دی آئی سلاما بڑا اپھڑ کیا بڑے بیٹھے شیٹھے کھادے اس سن ''میں صبح انہاں کو دساں

میں اُندے نخرے شکھرے سارے کڈھساں، صبح اُٹھ گیا سلاما، پرنسپل نال

ملاقات ہوئی۔ سلاما ''ہیں جی صاحب پروں میں گدرا داخل کیتا سو روپے فیس

رکھی تہ اج سیالے بچ ایہہ فیس کتھو چڑھ گئی۔ پرنسپل ''دکھو جی اج ہر چیزا دا پہا

چڑھدا جلدا ہے۔ اساں کو مکان دا کرایہ چڑھدا ہے ٹیچراں کو تنخواہ انکریمنٹ

ہور کتنے ہی خرچے ہین۔ سلاما ''صاحب جی میں وی اے پرائیویٹ سکول بچ

کم کیتا دا ہے پر تسیں ٹیچراں نال کے کردیو مکو سارا پتہ ہے ہور اے بو دا مکان

ہے اسدا تُسیں اتنا کرایہ چاہڑدے جُلدے ہو قسمت ہے انہاں لوکاں دی اس

بچ راتیں ''ہو ہو' جناں دی آواز آوّیا مگر تُساں سُن اسکو سونے دی کان بنا

چھوڑیا۔

خیر تسیں مکو دسو جے تسیں ایہہ فیس والیس لہا ڈو تہ اتنا قہر نہ کرو میں غریب آدمی ہاں "پرنسپل" پھر ہاوا ایہہ کوئی خیراتی ادارہ تہ نہیہ جے میں اتھا غریباں کو مفت پڑھالاں" سلاماں مایوس ہو کے آیا ہور ڈائریکٹر دے دفتر گیا اتھا باہر بڑا بورڈ لگا دا آسا ایہہ بورڈ پڑھ کا اندر گیا۔ تہ ہکیں کلر کا کو پچھیا ڈائریکٹر صاحب کہڑی جائی بہندے ہین اس سن اشارے نال اُرادا پاسا دس چھوڑیا ہور کمرے کمرے فردیاں فردیاں ڈائریکٹر صاحب دا کمرہ تھہا گیا۔ جندک نال ہے سلاما اندر بڑ گیا ہکیں گھٹا داہر ہک جنا بیٹھا داہے۔ سلاما "ڈائریکٹر صاحب کتھا ہین"۔ بڑے راماں نال مُڑیا "صاحب سکولاں دے دورے تے گئے دے ہین" پرائیویٹ سکولاں دی بڑی شکایت ایندی ہے اسی واسطے صاحب دورے تے خود تشریف کہن گئے دے ہین"۔

سلاما خوش باش ہو کے مُڑ آیا ہور دوئے جندکا کو کہن کا دوئے تیہاڑے سکول جُل گیا جے اسکووی میں داخل کراں دفتر بچ پتہ لگا کے دس ہزار روپے فیس داخل کرنی ہے تاں فر چار سو روپے ماہوار دینے ہین ما سلامے کو چکر ایندا ایندا بہلا اٹھیا باہر ٹوٹی کھول کا منھواں نال لائیس، پرنسپل کول گیا تہ" جناب پشلے سال میں ماجد داخل کیتا تہ ہک ہزار روپے داخلہ فیس آسی ہور اج ایہہ نِکا جندک مکو داخل کرنا آسا دس ہزار منگدے ہین" پرنسپل "یراتوں مکو دس توں کہڑی جائی ہوندا ہین اج مہنگائی دا قہر نیہہ دِکھتا توں، توں کہڑی دنیا بچ بسد ہین کوئی تیہاڑے پہلیاں توں آئیں تہ فیس مچ ہے اج توں آکھدا ہین ایڈمیشن فیس مچ ہے کل کو توں آکھسیں جے ہُن اتھا فیس بالکل ہی نہ رکھیو"۔ سلاما "بولیا نہ نہ صاحب مفت تہ کجھ وی نہیہ ہوندا پر تسیں سرمائے والیاں نال اساں لوکاں

داوی خیال کرو"۔ پرنسپل آکھن لگا" دِکھ کدے توں اتھا نیہہ پڑھال سکدا تاں فرسرکاری سکول بچ چھوڑ دے" سلاما اُٹھ کے نکل آیا......

ایجوکیشن تھیں آئے والے افسر سکولا بچ پہچ رہے انہاں سن پہلیاں ہی پتہ پہچ چھوڑیا دا آسا، اسواسطے خصوصی چاہ دا، بندوبست آسا ہور سکول بچ افسر "ذرا اراایویل دسو دکھی ہور اُستا نوٹ لکھن ہویا جے سب ٹھیک ٹھاک چلدا ہے، کیش بک دسو کیش بک دکھی تہ افسر ادا چہرہ جیاں کھل اٹھیا ہور اسکو اندروا اندری سائی لگ گئی جے اج تیہاڑی اساں کو خوب کمائی ہونی ہے پیئے رجسٹر دسو، پیئے رجسٹر دسی تہ استے ٹیچراں دی تنخواہ چھ ہزار سیں اُتا ہی اُتا ہے کنی کمرے بچ ٹیچر بلائے گئے تہ انہاں کولو باقی انتظام نال ایہہ وی پچھیا کہ تنخواہ کے ہے، اسلم صاحب ٹیچر پندراں سو روپے طارق صاحب اٹھاراں سو روپے اسراں کردیاں پنجی سو تھیں اُتا کوئی وی نہیہ چڑھا۔

پرنسپل سن اِندا منہ لڈو تہ نمکیناں نال پہر چھوڑیا ہور ہُن قلم خالی آسی تہ چیک پیش کرن ہوّیا جھڑا اچھی ہزار روپے دا آسا۔ افسر "پرنسل توں مکو دس جے ایہہ توں انہاں ٹیچراں بے وقوفاں کو اتنا کم دیندا ہین پر دستخط ترے چار گنا تے کراں کہندا ہین کدے سچ پچھیں تہ انہاں بچاریاں تے ایہہ ساری کمائی دا دار مدار ہے پر انہاں کو تسیں حق دا دسماں حصہ دیندے ہو پرنسپل سر ایہہ کجھ اسیں کدے نہ کراں اندا حق پورا دیواں تاں اساں کو کے فائدہ (اشارہ ہتھا دا ہر چیک والے) ایہہ خدمت کس طراں ہویا اہیی تہ وجہ کے تساں واسطے اسیں جمع کردے ہاں"۔

سلاما اس خوشی بچ رہیا جے ہُن صاحب جیہڑا دورے تے گیا دا ہے

اوہ انہاں کوسبق سکھالسی پر ہونا جیہڑا اہونداا وہ ہوکا رہنداہے، سلاما کوئی تیہاڑے دے بعد فر دفتر ٹُر پیا جے میں اتھو پتہ کرساں اج جمعہ آسا مزدوراں دی چھٹی دادن آسا، اُرو اولادی دا درد آسا دوئے پاسے اپنے چنتے دی ہمت نہ ہونے دے دکھ تہ درد وی سنگ نہ چھوڑ دا آسا، دس بجے سیں کچھ کا اڑیکاں بچ آسا کے کدوں بڑے صاحب ایسن ہور انہاں کو میں اپنے دکھ دی کہانی بیان کرساں آکھسن ایہہ کہن میں تکولکھ کا دینداں تہ ہور میں دورے دے دوران انہاں کو سخت ہدایت دتی جے اوہ اس تعلیمی نظام کو تجارت نہ بناون بلکہ اس عظیم ہور متبرک پیشے کو پاک ہور صاف رکھن انہاں سوچاں بچ سلاما گم ہو یار ہیا اچر بانگ کناں پئی پیشنی ہوگئی تاولا اندر گیا" صاحب کدوں ایسن" دفتر بچو جواب ملیا" صاحب اج نہیہ ایندے اُندی ضروری میٹنگ ہے اج ایس کے آئی سی سی بچ"

سلاما حالاں کجھ آکھے تہ دو آدمی ہور بڑآئے ہستے ہستے اندر بیٹھے دے کو آکھن" خوب وزن ہے، بڑی گرمی ہے" بیٹھے دے سُن جواب دتا" چھوڑ یار بڑے تیہاڑے کڈھے مکو سنٹرو دا پروگرام بن گیا آسا پر اج دا دن اُف ایہہ میٹنگ بڑا نقصان ہو یا، سلاما بولیا جناب عرض کیتے کو آیا آسا کے، دس بیٹھے دے سُن آکھیا، سلاما اُج کل سکول وی گول مال ہی ہین" کے مطلب ہے۔ فر سلامے کولواس جنے پچھیا۔ سلاما" جی بی سکول بچ پڑھدے...... اندا کجھ علاج کرو" بیٹھا دا جنا دوئے دا ہر مڑ کا اکھی دے شارے نال" چیھی والے دا آکھدا ہے" ترپاں سن کیتا ہاہاہا ٹھاٹھا...........

□○□

شمشابرّی دا سیل

مونگرے بال کا تمام بہکا والے لوڑن لگے اَدھ رات ہوگئی تلنے تہ
آحمدے سُن دِلیاں دیا پھریاں نال چائی دیاں ہین، شاٹھاں بچوں تریٹرونال
مونگرے سج کا بجھ گیندے ہین۔ تھہندیاں دِلیاں دیاں تمیاں ہتھاں تے
رکر کا ہتھ وی سڑ دیے ہین پر رات بڑی سہانی ہوگئی دی ہے نہ گرمی دا احساس نہ
ساوناں دا گرتھ، بارش ماہڑے خیالا بچ راتیں دس بجے ہٹی اِچر کسی کو سر نیہہ پٹن
دتا، کوٹھیاں تے بلیاں دیندے رہے یا پچھوالی دیاں بلیاں تے مٹی سٹدے
رہے گچھ، تنگ، ہولا، گوگھوں، آن آن کالاون کسی طراں چوابند ہوئے اندر
ڈیرے تے ستھرا سارا سجھ گیا دا ہے، پھگلے، پھورے، لویاں بار شادی چھاٹا نال
تہ کوئی کُرسی داہروں پانی لہیہ کا گوچھڑ ہوگئے دے ہین......

صبح ہی چھمسے بچ خان پہاجی، غنیا، اکبرا، سراجا، تہ نال ہی کڑیاں
ٹرپیاں، اَج کیئں تیہاڑے ہوگئے دے ہین صلاح بنائے دیاں جے ہُن اسیں
بیرواراکو شمشابری کو گیساں جیہڑے پہلیاں گئے دے آسے انہاں کو تہ شمشابری
داپتہ آسا البتہ جیہڑے نویں حالاں تکر نہ گئے دے آسے انہاں کو بڑا شوق تہ
ارمان آسا، کیاں جے کہراں بچ بڑیاں کولو شمشابری دیاں تعریفاں سنی دیاں
آسیاں، بڑے بڈیرے آکھدے آسے ماہلی دی بارشاتھیں اللہ دی پناہ منگو تیہاڑ
وی رات ہوگیندی ہے پر جنہاں سن دورودکھی دی آسی اوہ سوچدے آسے جے
ایہہ کیہڑی گل ہے جے تیہاڑی رات ہوگیسی ایہہ کیہڑی بڑی کوئی دورادی جاہے
زرلےتھیں جس ویلے اُتاں لکیاں کسیاں چاٹھیاں بچولنگدے آخرکار
چوٹے نکے اگاپچ رہیاں، ٹھکی چڑھ کا اسیں چوٹے نکے تے کجھ رہیاں اتھاراہ کو
دکھیا کے تنگ سڑے دے کھلتھے دے ہین انہاں سُن جنگ عظیم تھیں وی بدھ کا
بارود رکھیا دا ہے۔ اس جائی کھل کا اسراں لگن لگا جے اسیں ساری دنیا کولو اُچے
ہوگے دے ہاں پر اُتاں مُڑ کا نظری ماری تہ ایاں لگدا آسا جے شمشابری اساں کولو
دور ہوندی جُلدی ہے۔ ایہہ ایاں رارلے ٹھاکے تو تہ لگدی آسی جیاں منھواں اگا
کوئی چیز رکھی دی ہوئے، ہُن مکووی احساس ہویا کے سچانال بڑیاں دی گل بڑی
ہوندی ہے۔ اس شمشابری نالو جس کو اسیں زندگی بچ جتنے اگاٹردے ہاں تہ
سامنے ایندیاں جلدیاں ہین، ہن شمشابری دے کیئں حصے ہوگئے دے ہین اِرد
نگی گلی داہرو کیئں نلے تہ کیریاں ہوگیاں سبے پاسیو پتھرے والے پاسیو ہک کنی
دنیا دسن لگی کون آکھدا آسا کے اسیں شمشابری کو جلدے ہاں ایاں لگن لگا جیاں
اسیں خواباں دی دنیا بچ صرف روح کہن کا سیل کردیاں۔

کیئں نلے اسیں چڑھ آیاں ہمت کھڑی کولو کھڑی جوان ہوندی جلدی
ہے پر ہک ہک نلّہ میلاں تے پھیلا یادا ہے اسیں جیاں جیاں اُچے ہوندے
جلدے ہاں ایاں شمشابری وی اساں کولو اُتاں اُتاں نسدی جلدی ہے ہر نلّہ تہ
ناڑ ہک کنی وادی ہے مکوایّاں لگدا آسا جیاں کشمیر کسی سُن کھلا کر چھوڑ یادا آسا۔
شمشابری تہ بس جیندی جاگدی خدادی قدرت دی نشانی ہے خدادی
عظمت دا ایہجا ثبوت ہے جے کوئی دواوی دِکھے تہ خدا کو منے بغیر نہ رہوئے،
چاشکائی ویلے اسیں توے اگا گچھ رہیاں خان پہاجی آکھن لگا ’’جنیو! تہ کھڑ یو
تسیں اتھوں ایہہ کھن کا جڑیاں کڈھ کنہو، کوٹھ بٹپیوا، چوٹیال، پتریس، زہرمہرا،
رتن جوگ، مسلون، گگل تھوپ، رچھ ہولا، ممیکھ، نیرا، چورا، گرم جڑی، ہور جس کو
جے کجھ کڈھنے تاول کروکیاں جے ایہہ پچھو چھڑادیاں پھٹیاں آگیاں مکوڑ لگدا
ہے اللہ نہ کرے کدے بارش آگئی تہ فراسیں زندے کھر نہ گچھ سکدے تُسیں
بہلیاں بہلیاں کم کرو۔ تہ ماہڑی سندیو تہ توے شوے کو چھوڑو‘‘۔ سلیمہ بولی ’’ماسڑا
اسیں اج آیاں صرف توے بچوں چھپ آندے کو‘‘ سلیمہ دی تائید نچ ہور کیئں
آوازں آیاں۔ سارے لگے رہے جڑیا شڑیاں کڈھے کو میں دوء یپا سے
پُہرزاں دے بناں نچ پہرزاں دیاں چھِلاں لہاڑ لہاڑ کا کلاوا پھریادا ہے۔ ہکیں
جائی آکھن لگے جے اتھو کسی بوٹے نال ہتھ نہ لا یو اتھا ارکھڑ ہوندا ہے بوٹے کو
ہتھ لائے ارکھڑ نکل گیندا ہے سارے بُجشے تے ترپھڑ ہی ترپھڑ ہو گیندے ہین
میں وی کسی بوٹے نال اتھا ہتھ نہیہ لایا جاوی سیہری آسی کدے کھری ہویا تاں
مت بوٹیاں نال ہتھ لینا پو یا کیاں جے تڑاہر ہوندا ہن میں پُہرزاں تو چھِلّاں لہاڑ
کا بٹلیاں کردا جلداں، ساریاں سُن جڑیاں کڈھیاں ماہڑے ہتھ متھے ہورے کجھ

وی نہ آیا، سراجا آکھن لگا "دہن دو پہر ٹہلن لگی تہ خبردار ہیئے مت کوئی کسی غار اِچ دِکھے یا ہتھ مارے، مدانیاں بچو پُہریاں بچو پھلوروتُساں جُگاں مچ ہے سارا کجھ کسی ہکیں جائی بٹلا کر کار کھونہ ٹُروتوئے داہر کدے گیننے" خان پہاجی تہ اکبرا ہور قاسم جان ایہہ پرانے سیانے آسے آکھن لگے "تسیں اسدا سنوتے آو مڑاں چکور چھڑوی فرن لگا"۔ میں بس حران تہ پریشان ہو گیاں رَتے پڑا تلادانا ڑدکھا جیاں اسیں توے داہر چڑھن لگیاں ایاں ماہڑیاں کناں بچ چڑچڑشوں شوں ہک ڈرونا جیا واز پیا میں غنیے کو لو پچھیا "ہیئے غنیا یرا ایہہ کیجا واز ایندا ہے" غنیا آکھن لگا "توں سچے پاسے تلاں تیہان نہ کریں اُتاں تہ کھبے کھبے نظر رکھ اُدر شمشابری دانا ڑ ہے جس بچ کدے کوئی چھڑ گچھے تہ راہ ہی نیالا ٹرٹ کا قصہ ہی ختم ہوئے"۔ غنیا حالاں ایہہ گلاں کردا آسا میں تلاں ہیریا کیئں گنا اُسدے اندازے سیں ڈونگا آسا مکوتے چکر این لگا عجیب وغریب وازاں آون اس اندروتلا تکر نظر نہ پہوچدی آسی منڈ و کجھ چٹیاں چٹیاں واہڑاں نکلدیاں آسیاں خدا جانے ایہہ ٹھنڈودیاں واہڑاں آسیاں یا فرشتے پر ماردے آسے اتھو کدے تلاں کوئی گچھے تہ اوہ اس تہندا جئی انہیرے بچ کے پتہ اوہ کُر گیا، گُڑیاں چھپ چُنے کو لگیاں دیاں ہین پر میں چھپ ہتھا بچ پکڑ کا اکھیاں کھول کا فیریاں تہ مکو لگا شمشابری دی شان بس خدا ہی چنگی طراں جاندا ہے کیا جے مکو ساری روئے زمین جتھا تکر ماہڑیاں اکھیادے دکھے دی طاقت ہی صرف ٹہا کے ہی ٹہا کے وسدے آسے ایاں لگدا آسا جے سوا ٹہا کیاں تھیں پوری دنیا تے اساں سوا ابن آدم گُہرے وی نہیہ مکو آیت دی تفسیر تھائی "والجبال اوتادا[1]" فر میں شان کبریائی کو سمجھیا جے"۔

---

[1] سورۃ النبأت "ہور پہاڑ زمین دیاں میخاں بنائے"

"وتکون الجبال کا اعھن المنفوش [1]" تھا کے ٹھیری دکھ کے میں بس
مبہوت ہوگیاں میں اسی سوچ بچ آساں کے اکبرے داواز کناں پیا"ٹروے
چھڑھ خیری دانھیہ لوواتھوتلاں" اسیں تو بچو لہے آیاں ہک دونلّے ہی لتھے
دے آسیاں دھنیہ دیگری کو لومندرا ہوگیا دا آسا اسیں اتنی چوٹی تے آسیاں جے
کدے سارے گرہے لہےوی گچھے آساں کودسدار ہوے آ۔ اتنے بچواکھیاں
آگا انھیر اہی آسا تھد اتنی پیٔ گئی جے اسیں ہکیں دوے کوڈنڈاں نال محسوس
کردیاں پیراں تکروی کجھ نہیہ دستا۔ خان پہاجی آکھیا کے تسیں غلطی کرر ہیوہُن
خطرہ راہ پہلے دااوہ ہی ہویا جسداڈر آسا راہ پہل گیا۔ پرایہہ بس خدا اُسن فرشتے
نال لائی دے آسے جیہڑے تھمدے آسے نیہہ تہ پتہ نہیہ کیہڑے چھنچھا تو
تلالگاں یا کسے ناڑا بچ ریتو تلا آواں، رُہڑدے چڑھدے، گُڑھدے پپلو سے
دیندے ہکیں دوے دے وازاتے کہڑی اوّاں کہڑی تلاں جُلدیاں جھنگاں
پہچ ترُٹ گیاں کونہیاں، جنو، گِٹے، ٹک وٹک ہوئے دے ہین کسی دے پیر پچ
گے دے ہین گرُیاں رون لگیاں جنیاں دی وی جنیائی غیرت پکڑ الدی رہی
نیہہ تہ جنے وی کدوں دے ہمت ہارر ہے دے آسے کدے خالی جنے ہی ہون
ناتاں تہ اوہ کسی پہاڑا تلاوی رات کڈھ کھڑدے، مکو خوف پیٔ گیا جے انہی
ڈوری نہ پکڑ کھڑے یا اساں کووی رتے پڑادی چوٹی اُتا بگڑی دی جنجو نالو پتھر نہ
بنا چھوڑے جدھر دکھیا انھیر اہی انھیر آسا پتھراں اگا نکے نکے تارے دسن لگے
غنیا آکھن لگا" ایہہ پہوتنیاں دی جنج ہے اتھا اس لانی کول دیووی ہوندے ہین
جہڑے ایہہ لانی چھک کا آندے آسے، ہُن اساں کو ایہہ ذرا ذرا کیاں

[1] اتھا کے پچھے دے پنجناتے روں جسراں اڑ دا ہے اسراں اڈسن"

دس لگا جیئے اسمان منہ تھو کا ہُن صاف ہو یادا آسا، نویں بھوٹی نالو مہکیش دار دو پٹہ ٹھک کا رنگین ہو گیا، خان پہاجی تارے دکھ کا راہ لوڑیا ہُن اسیں اس لانی والی جائی دے نیڑے آرہے دے آسیاں تلاں داہر وانساناں داواز این لگا عینی آکھن لگی ''جے ایہہ بن بڈھی ہے تسیں کوئی وی اسدا جواب نہ دیو''۔ روفی بولی نہ نہ ایہہ پچھ پیری پڑلی ہے ایہہ کلیجہ کڈھ کھڑدی ہے''۔ سراجا آکھن لگا ''دکھیومت کرے رچھ اُٹھ کھلا ہوئے تہ ایہہ بن بڈھیاں تہ پڑلیاں سیں نہ ڈرو صرف رچھا شچھا داتیہان کریو''۔ اچر بیہکا والے اساں کول آرہے دِلیاں ہُن تھوڑیاں رہ گیاں دیاں آسیاں اچر چن سامنے ہو یا تہ فر اسیں چناں دی لوئی کہر آکا پچھیاں اساں ساریاں کو ایہہ نصیحت لگی جے جس قدرت والے سُن ایہہ بنایا اوہ کتنا، وسیع، تہ عظیم ہوسی اسراں شمشابری سُن اپنی اُچائی اسدیاں سینیاں بچ پھری تہ بس مکو دنیا دے سفر داوی ایہی اندازہ نظر آیا دنیا تے آیاں کجھ کمیساں سبیلا ہی تیہان کرساں تاں کہر پچساں نیہہ تہ بس۔

چکولنی

دوّیاں سن شامی ملے داوعدہ کیتا کلاساں ختم ہویاں ایاز آ کا پار کا پج
اڑیکن لگا ''بیل پوری کہن کا منھ کرا کرا کرکنہاں'' ایاز سن آکھیا پچھواچرہویا''
اسلام علیکم! تسیں آرہے دے ہو'' ایاز وازسیان گیا ''روبی تو آرہی ہین'' روبی
سن کتاب سینے تے رکھ کے باہواں اتورکھیاں دیاں آسیاں سلام کر کے روبی
ایاز داہر مُڑے توڑیں نظراں چھاڑ کہدیاں سرتلاں کرکدیس روبی ہُن ایاز
دے نال نال ٹُردی ہے دوہئی گلاں کردے کردے جلدے ہین چھتری دے
بوٹے ہکیں تلا کچھ بیٹھے، روبی دیدہ نگاہی نال ایاز کو دکھدی ہے۔ کہڑی سجے،
کہڑی کھبے، کہڑی تلاں کتاب کھول کا اسدے ورقے پرتدی ہے بچو اک
نظر ایاز داہروی مار چھوڑدی ہے ''ایہہ جیہڑی توہڑی نظر ہے ناں روبی کلیجہ
کڈھدی ہے سدی دلا پچ لگدی ہے توں پوریاں پوریاں نظراں نال ماہڑے
داہر دکھ میں توہڑیاں اکھیاں بچ دِکھدا رہواں بس میں توہڑیاں اکھیاں بچ ڈب

گچھاں'' ایاز ہُن جذبات بچ آ گیا'' روبی توں کتنی سوہنی ہیں توہڑیاں اکھیاں توہڑے بال توہڑے ٹھڈ بس توہڑی اس ادا مکومکا چھوڑیا توں ماہڑے دلاتے ہتھ رکھ کا دِکھا اک طوفان اس بچ توہڑی محبت دا توہڑے حسن دا اوہ کسی شاعر سُن آکھیادا ہے۔

توہڑے حسن دی کے میں تعریف کراں
تکو رب نے بنایا ہتھوں آپ سوہنی

روبی آکھیا ''میں جُلدی ہاں مکوچر ہوگیا کہر لوڑ دے ہوسن اٹھوجُلاں''
ہُن ایاز مستانہ ہوگیادا ہے آکھدا ہے ''ابھی نہ جاؤ چھوڑ کے یہ دل ابھی بھرا نہیں ''روبی آکھیا'' تُسیں پڑھائی پوری کر کا شاعری کرو ہور ہور...... روبی اُٹھ کاٹر پئی ایاز سوچدا ہے جے کدے روبی ماہڑے کولوکنی نہ ہوّیا ہر ویلے ماہڑیاں اکھیاں اگاہی رہوئے تہ میں اسکو دکھدا رہواں، دوئی نکل کا شٹر کاتے آرہے تہ کہراں کہراں ٹرپئے۔

''اٹھ سال ہوگئے ایاز اساں کو ملدیاں تہ مگر بیاہ، کے ہوسی ہن تہ اسیں چکولنی تہ چڑھ کا فردے ہاں ہُن چکولنی اپنے ہتھا بچ نہیہ ہُن وقت پورا ہو کے چکولنی کھلے تے ہے۔ میں توہڑے بغیر نہ رہ سکدی نہ میں...... روبی اتنی گل کیتی کے گل بند ہوگئی ہور اتھروں بگن لگے ایاز کسے وی طراں روبی کو تسلی دینے دی کوشش کردا ہے پر روبی کو کیئں رشتے آئے اس موڑ چھوڑے ہُن جس ویلے ایاز کو لو پتہ لگیا کے ایاز دے کہرادے شادی تھیں منکر ہور ہے تہ روبی جیاں چکولنی تے کہلی رہ گئی فروی چکولنی حلاں فردی ہے کیاں کے ''ایہہ ناممکن ہے، ایاز آکھن لگا'' دکھ روبی ابا من گیسی توں فکر نہ کر بس کجھ تیہاڑیاں دی گل ہے''

روبی سن اپنے ڈوپٹے نال اتھروں پونجدیاں پونجدیاں آکھیا ''بس بس بچ ہوگی
میں آپا کو اپنے کہر قید کرساں میں تکو نہ مِل سکدی ماہڑی بدنامی ہوسی'' روبی کوئی
گل سنے بغیر ہی جُل گئی ایاز ہتھ ملدا اہی رہ گیا ایاز صرف پھٹد انہیہ ہور کجھ نہیہ
رہیا ایاز کہر مُڑ کا آیا پر نہ کسی نال گل کیتی نہ کجھ کھادا ہور...... اپنے کمرے دابوہا
ماریا ہور اندر بہہ سوچن لگا پلنگا تے لماں پیا جھنگاں تلا پھئی دیاں ہین......
روبی، روبی اج ماہڑی وجہ تو روبی کو کتنا دُکھ پہوچیا اوہ کتنی روئی میں تو ہڑا رونا نہ
چھل سکدا امیں تو ہڑے دوروں لنگدیاں دکھاں کو نہ دکھ سکدا امیں تو ہڑے بغیر نہ
رہ سکدا اروبی یا خدایا میں کے کراں دویاں ہتھاں نال سِر ادے بال پکڑ کا ایاز
سن پورے زورا نال چھکے ہور فر ہتھ ہولیاں ہولیاں ٹور کا منھواں اُتے کہن آیا
اکھیاں چھپایاں سوچے میں کدے ساری دنیا تھیں چھپ گچھاں مکو کوئی وی نہ
دِکھ سکے نہ میں کسی کو دِکھاں، روبی میں تکو کسی ہوریں داہوندیاں وی نہ دِکھ سکدا
تو ہڑے داہر میں غیر دی نظر وی نہ برداشت کر سکدا پر میں کے کراں ٹھک ٹھک
بوہے کو ہویا تہ ایاز دیاں ساریاں سوچاں دالٹر ٹرُٹ گیا ''پہاجی بوہا کھولو'' نکی
پہنوسن ڈنڈ کیتی'' نہ منی میں سے رہیاں توں جل تلا مکو نیندر آئی دی ہے'' ۔ پہاجی
دابوہا کھولو اسو یلے کہڑ انیندر اداویلا ہے تماشاں ہون لگیاں'' ماؤ سن واز سنیا تہ اوہ
وی آرہی ''منی کے گل ہے پہرا کرُ گئی'' اماں اندر ہے بوہا ہی نہیہ کھولدا
پہاجی، مجبوراً اُٹھیا ایاز ہور بوہا کھولس فر مڑ کا پلنگا اُتے آ چہڑھیا پہن تے ماء دوئی
اندر بڑیاں'' کے گل ہے بچہ'' ماؤ سن ایاز کو لو پچھیا منھوا گاں ہی موڑ کا '' کجھ نہ
اماں'' '' نہ فر وی کے گل ہے خیر ہے توں اُروجیاں آئیں تہ ہُنا تکر توں باہر نہیہ
نکلتھا نہ کجھ کھادا نہ پیتا پانیاں دی کہُٹ وی منھوا تے نہیہ تہری کے ہو یا مت

کسی نال کہُلیں'' ماء بے تاب ہوئی دی ہے مگر ایاز دندا تو دند نہیہ چیندا منی سن کول کُچھ کا ہتھ پکڑیا۔ اٹھ نا پہا جی چاء پیواں مکو پہکھ لگی دی ہے۔ جُل چنا جل توں چاء پی میں نہ اٹھد امکو پہکھ نہیہ'' ماء بولی'' کے گل ہے تو ہڑی صحت ٹھیک ہے''۔ ائیں ذرا طبیعت نہیہ ٹھیک'' ایاز جواب دتا ماؤ سن متھے تے ہتھ لایا تہ جیاں اگ بلے'' ہیں ابا ایاز ایہہ کے واتکو تہ مچ تپ ہے کجھ دواشوا کیاں نہیہ آندی بس اماں ہن ٹھیک ہوگیسی'' کچھ میرا کولو تب وی دکھال تہ دوادی کہن آ......ایاز اٹھ کاٹر پیا......

روبی کہر گئی تہ پہنوں سن پچھیا کے'' ایاز ملییئ'' روبی سن دوپٹہ ٹھپیدیاں ٹھپدیاں سر ہلایا ہاں'' فر کے ہویا'' سبیہ سن روبی کو پچھیا روبی سن فر سر ہلایا مگر پہلیاں ہاں بچ ہن نہ بچ سبیہ بے تاب ہوگئی دی ہے دس نہ لی کے ہویا کجھ نہ لی روبی سن سٹر کا جواب دتا روبی جھنجھلا گئی دی ہے روبی دسّے تہ کے دَسّے جد کجھ گل ہوئی ہی نہیہ'' نہ میں جے تکو آکھیا آسا کے توں مکو دس مخاج ایاز نال پوری گل کر کا آئیں تو فر کیاں......سبیہ بھلی فونا داہر دوڑی ججر سبیہ فونا دے نمبر ڈائیل کرسیا پر روبی مڑ آئی'' تکو کس کو فون کرنا ہے سبیہ کو آکھس ایاز اکو میں ہُن اس کو لو پچھساں کہ کے گل ہے توں مکو نیہہ دسدی پر اسکو میں بولال کہنساں'' روبی سن فون پکڑ کا موڑ کا چھوڑ الیا سبیہ کو مونڈھیاں سیں پکڑ کا بڑے لاڈا نال ادھر آ مکو توں کے پچھنا چہیندی ہیں'' روبی سن سبیہ کو آکھیا، سبیہ روبی دیاں ہتھاں بچو نکل کا سامنے آرہی'' میں......میں کے پچھدیاں میں کے اجاں تکر بکدی آسیاں تدھ ایاز اکو نہیہ آکھیا کے تدھ فر ماہڑے نال تہو کھا کیتا تدھ اج تکر مکو لاریاں کیاں لارکھیا تدھ پہلیاں کیاں نہیہ سوچیا جے ماہڑے کہرادے

من سن کے نہ تدھ نہیہ آکھیا کڑی کو اک واریں جس داناں لگ گچھے تہ اوہ ہی
اسدا سب کجھ ہوندا ہے ”روبی سارا کجھ سن کا منھ بنہا کا سر ہلایا ہور سبیہ کو
آکھیس ”سبیہ توں جو کجھ آکھدی ہیں ایہہ گلاں کیتے دیاں نہیہ ہوندیاں کیاں
کے غلط میں ہاں میں ہک گدری آسیاں مکوانہاں گلاں تے تیہان پہلیاں کرنا
آسا کدے تباہ ہوندیاں تہ اوہ وی اپنے ہتھو بدناں ہوندی ہاں تہ اوہ وی میں
اپنے ہتھوں اساں کو ایہہ گل پہل گیندی ہے کے حالاں تکر اسدے ضمیر مرے
نہیہ اسیں حالاں تکر فرنگی لوکاں نالو شرم حیا تھو کا نہ پی رہے اساں لوکاں دی
عزت حالاں تکر روپے پیے نال نہیہ پرکھے گیندی بلکہ شرم تہ حیا، ادب تہ
اخلاق ہور اخلاقی قدراں اسدی عزت ہور بڑائی دا معیار ہوندیاں ہین ”سبیہ دا
منھ کھل گیا دا ہے ہور تُر تُر منھ جڑی دی ہے فر روبی آکھیا ”سبیہ دکھ غلطی تہ اسدی
ہی ہوندی ہے“۔ سبیہ تاولی بولی کیاں اسدی غلطی ہوندی ہے اوہ نہیہ غلط
ہوندے جڑے تھو کھے باز ہین جھڑے بے وفا ہین۔ ایہہ ساریاں گلاں صرف
سوچاں دیا ہوندیاں ہین کیا نکہ تکو میں کدے آکھیا سبیہ اس طاقا بچو تلا چھال نہ
ماریں تو آکھیں واہ اُڈرے واسطے کتنا مزا ایسی کدے میں طاقا بچو تلا چھال ماری
تہ نتیجہ کے نکلسی جھنگاں باہواں پجسن توں فر آکھیں ایہہ کے ہویا طاقا دی غلطی
ہے طاق ماہڑا دشمن ہے نہ بلکہ توں اپنی دشمن آپ ہوسیں کیا نکہ تدھ طاقا بچ گچھ
غلطی کیتی ایہی مثال ہے ماہڑی وی اساں کو نہیہ چاہیدا کے اسیں بے وقوف
عمری بچ ایاں سراباں کو سمندر تہ جنگلاں کو باغ تہ بہار سمجھاں پکی عمر ہوندی ہی
ہے اجی اساں کو کہر نصیت نہ دیندے آسے بچیو کسی نال نہ کھلیو بس چھٹی ہوئی
سر منھ پلیٹ کا کہر آیو، سبیہ روبی توں کے آکھدی ہیں ماہڑی سمجھ بچ نہیہ ایندا گل

کے ہے تدھ کہرادی کہر چھک کھڑی، روبی بولی " نہ سبیہ اصل گل تہ ایہہ ہی
ہے......بس زندگی چکولنی نالوشروع پچ کتنی خوبصورت لگدی ہے پر فر کے
ہونداہے سردردبن گیندی ہےاخیرتوں چکولنی دی گہوج پہچی تہ ساری کھیڈ زندگی
دی مک گئی، سبیہ ہر ویلے ہکیں گدری کویادرکھناچاہیداکےاوہ کے کردی ہے بے
دینی دے باغ جیہڑے سرسبز دسد۔ے ہین ایہہ راہ پہلاوٗے ہین اس سچ دی
محبت ہی اصل ہے ایہہ بس جیہڑانہ مردنہ تہوکھادیوئے نہ جیہڑاکسی دے دباپچ
آوے سبیہ بس ہُن تہ مکو عشق ہویا محبت ہوگئی پراس یاردی یاری جیہڑایارسوہنا
رب سائیں سب دا......

کلکھی تھاڑ

اوڑک کے ہوسی میزائیلا نالو زہیریلے باطن کہن کا کُتھا تکر گیسن کھڑے پاسے گیسن تہ فرڈھپ ہوکا کسی ٹھا کے نال کسی کٹھے نچ کسی جنڈھا نچ کسی رُکھا نال کسی ناڑا نچ یا فر کسی مڑداراں نال پھری دی کسی نچ، اج تہ مکو جیاں ہر کوئی گولی، گرنیڈ تہ گولا دسدا جیہڑا جس نال لگدا اوہ اس کو نقصان تہ دُکھ، درد، خوف، تہ ملال ہور رنج ہی دیندا ایہہ خاصیت تہ اس نوع دی نہیہ شاید ایہہ کوئی ہور نوع ہے۔ ایہہ ابن آدم نہ ہوئے کوئی ہور ابن ہوئے فر کے ابن ہوسی مکو کے پتہ کے ہوسی پر مکو یقین نہیہ ایندا اجے ایہہ واقعی ابن آدم ہوّئے......

ناز محمد ایہہ گلاں اندرو اندری آپا نال کردا ہی آسا کے اگو گڈی رُک گئی تہ ناز محمد سن گڈی کو بریک ماری، پشلی، سٹیا تو ''کے گل ہے ناز''؟ ناز محمد'' کجھ نہ جی ایہہ اگا گڈیاں دا جام لگیا دا ہے۔ ایہہ پچھنے والی ناز محمد دی میڈیکل افسر آسی تہ ناز محمد اسی نال ڈیوٹی دیندا آسا، روز ناز محمد اسکو صبحی کہروں آندا آسا تہ شامی

ہسپتال بچوں کہر کھڑ دا آسا۔ ناز محمد خاصا وقت اڑیکدا رہیا پرا گو گڈیاں نہ ہلیاں
ناز محمد دیاں کناں بچ بانگا دا واز جیاں پیا مچھی نالو پھڑکن لگا کہڑی کہڑی سجے
پاسیو سر کہڈ کا گردن لمبی کر کا اگا داھر دکھدا مت اگو کوئی گڈی ہلی ہوئے میں
تاولا نکلاں تہ کسی جائی نماز پڑھاں۔ کدے افسر ادا مسئلہ نہ ہوندا تہ فر بھی ایہہ
گڈی اس کو میں اتھا ادھ پشکار شڑ کا دے بھی تہ نہ سٹ کا گچھ سکدا، ایہہ سارا
کجھ اشارے ہارن سوچاں جاری ہین پر ناز محمد سُن زبان تر رکھی دی ہے اس کو
جس تھیں پچھا زبان تر رکھے داہنر تھہایا تہ اس تھیں پچھا اس دی زندگی دے
حالات، خیالات، جذبات، ہر گل بدل گئی دی آسی، آخر کار گڈیاں چھٹیاں تہ
ناز محمد سُن سکھادا ساہ کہدا، تاولیاں افسر خاتون کہر کھڑ چھوڑی ہور ہتھ مُنھ تہو
کے میستی بچ نماز پڑھے کو جلن لگا۔

ہک اوہ ویلا بھی آسا جس ویلے ناز محمد پوری بوتل پی کا کسی نالی دی
گُہٹھا یا فر کسی ہٹی اگا مست یا بے ہوش پیا رہندا آسا کہرا دے ادھی ادھی راتیں
لوڑ تھونڈ کا کھڑ دے آسے۔ کدے کدے صبح سرگی کو بوہا ٹھکور دا آسا جس راتیں
کہرا دیاں کو نہ تھیندا آسا اس راتیں اسدی آمد قیامت نالو ہوندی آسی ایندیاں
سیت ہی بوہے کولتاں مارن لگ پوے اُچیاں اچیاں پٹن پے گچھے تہ کیئں
گماندی طاقاں دیاں شیشیاں بچو دکھن ایہہ زور دا کم آسہا۔

ہک روز راتیں ایہہ پی کا ڈگر دا ڈگر دا ٹر دا لگ ملکیاں گلاں لایاں
دیاں ہین اس سُن۔ اچن چیت کسی سُن ڈنڈ کیتی "ناز ادھر آ" ناز مُڑ کا دکھیا تہ "اوہ
جل واٹھینکی دیا توں کون ہوئیں مکوٹا کے والا ہمت ہیئی تہ آ کا ماہڑے نال چھی
لا گُشتی کر ناز ایہہ کجھ بکواس کردا آسا فر ڈنڈ ہوئی "ناز میں تکو آکھیا اِدھر آ" اتھا

ایہہ ہُن زیارتی دے نیڑے پگھ رہیا دا ایہہ دوئی ڈنڈ ذرا لہر و نال آسی فر بھی حالاں نشہ چڑھ تھادا ہے اگو فر کردا ''ہون بڑا آ گیا مکو ڈنڈاں کیتے والا فر ہک بارعب گرجدار واز آئی ناز محمد میں تکو آکھیا ادھر آ'' ہن ایہہ واز سن کا سارا نشہ لہے گیا اُراں پراں ہیریا تہ سجے پاسے زیارتی تے نظر پیئی ہور دوئی ہتھ جوڑ کا سر تلاں سٹ کہدا ''او مشر کا ایہہ کے کردا ہیں توں تکو میں رکوع کیتے دانہیہ آکھیا بلکہ ادھر آ توں موسیٰ نیہہ نہ میں خدا ہاں جے توں کوہِ طور تے آ رہیا دا ہو یں میں بھی بندا خدا دا۔ ناز محمد سن سر سدا کر کہدا ہور ہتھ کھول کہدے پچھے دیاں لنگاں باہر واندر ٹرن لگا اتھا اندر کیاں بٹکڑلاں تے توتاں دیاں رُکھاں بچ ہک زیارت ہے۔ ناز محمد بھی کدے کدے اتھا ایندا آسا پر اتھا اج تکر اندر کوئی نہیہ گیا۔ ایہہ گل مشہور آسی جے جیہڑا زیارتی اندر گیا اوہ پاگل ہو گیا تائیں کوئی بھی پاگل ہونے دے ڈرا نال اندر نہ گیندا آسا پر اج راتیں دے ہک ڈیڑھ بجے ناز محمد نہ چھندیاں بھی اندر بڑ گیا اندر جیہڑی جائی قبر آسی اتھا کوئی قبر نہیہ بلکہ قالینا دا فرش ہے پر ایہہ قالین ناز محمد کدے بھی کسی جائی نہیہ دکھی چمکاں ماردی ہور عجیب قسم دے تکیے لگے دے ہین قسما قسم میوے تازے نویں رکھے دے ہین۔

ناز محمد کو ایہہ گل ہی پُہل گئی کے اوہ اس زیارتی بچ آیا دا ہے جس بچ لوک تہاڑی بھی ایندیاں ڈردے ہین بو ہے کول گچھ کا کھلتا دا ہے اس شخص سن نظر چائے بغیر ہی اندر اپنے دا حکم دتا۔ ایہہ کون ہے کوئی فرشتہ ہے ایہہ آدمی تہ نہیہ سرا تے سفید پہگ بدھی دی ہے ہور چٹے سوہنے چمکدے لاٹاں ماردے پلے لائے دے ہین شفید چٹی ڈاڑھی اگا رحل رکھی دی ہے جس تے قرآن رکھیا دا ہے ہور سورۃ یٰسین دی تلاوت کردا ہے ایہہ آیت پڑھی ''جس ویلے

تُسدی جیبا کو مہر مار کا بند کیتا گیسی ہور تسدے ہُتھ تہ پیر گواہی دیسن کے تسیں کے کردے آسیو'' اس نیک سیرت وصورت جس ویلے ایہہ آیت پڑھی تہ مکو سمجھ بچ آ گیا کے ایہہ کے ہے۔ نیہہ تہ میں کدے قاعدہ بھی نہ پڑھیا دا آسا۔ میں صرف ہک ناں سنیاں دا آسا کے نکیاں پٹی پڑھنی پیندی ہے۔ پر اج میں قرآن پاک دی تلاوت سُن کا سمجھدا ہاں۔ ایہہ سوچدیاں ہی اس بزرگ سُن آکھیا'' ناز بان تر رکھ کسی کو کجھ نہ آکھیں نیہہ تہ لوک تکو بھی پاگل آکھسن جس ویلے قوماں دے دماغ فر گیندے ہین اس ویلے ہر پُٹھی گل ہر پُٹھی چیز سدھی تہ ہر سدھی گل پُٹھی لگدی ہے۔ اس ویلے لوک خدا کو بُھل گے دے ہین۔ توں اتھو کجھ دا کھاں دے پنج دانے کھا ہور زبان تر رکھ ناز محمد عرض کیتی جناب میں کس طراں زبان تر رکھاں جواب آیا ذکر الٰہی نال جُل توں تریہا کلمہ ورد کردا رہے د بارے مت ایہہ موتر پییں ناز محمد سُن دواں ہتھاں کن پکڑے توبہ کیتی حکم ہو یا دا کھاں کھا تہ جُل کسی کو ایہہ راز نہ دسیں نیہہ تہ کھاٹا کھسیں......

آیا ہتھ منہ تھوتا میستی ٹر پیا کجھ بھی کردا ہے پر جیب تر ہے بس سبحان اللہ، الحمد للہ، اللہ اکبر، دا ورد ہور ہیا ہے۔ نماز پڑھ کا کہر گیا چہرے تھیں جیاں لوہ لگدی ہے۔ کہرا دے پہلیاں دکھ کا تہ حیران رہ گئے پر فر کجھ شک کر کا چپ ہو رہے ناز محمد گیا قرآن پاک کھولیا ہور تلاوت کرن پے گیا۔ سارے جھوم ہو گئے پرا ایہہ کے گل پر ناز محمد سوہنی طراں تلات کیتی قرآن پاک ٹھپ کا غلافا بچ رکھیا ہور دعا منگ کا لنگرا بچ آیا سارے منہ منہ تکتے ہین پر اوہ نصیت ناز کو یاد آسی جے کسی کو کجھ نہ آکھیں تہ اس سُن بھی راتیں دا قصہ گُبے آدمیاں نالو اندر ہی چھپا کہدا۔ اج تکر کدے کسی کو اس قصے دے بارے بچ کجھ نہیہ دسیا۔

جس ویلے ناز محمد ہُن حقیقت سمجھ گیا فر اسکوا گا جیا ماحول نہ ملیا کیاں
جے اج لوک صرف اپنے مطلب واسطے سارا کجھ کردے آسے حرام حلال سب
کجھ برابر ہے۔ غیراں کُڑیاں دا غیراں جنیاں نال آشنائی ہک بڑی کمال تہ
ترقی دی گل سمجھے گیندی ہے۔ رشوتاں تہ سوددے بازار گرم ہین۔ عقلمند اوہی منے
گیندا ہے جیہڑا لوکاں کو سب تھیں زیادہ چونا لیندا ہوئے نوجواناں گدریاں اس
طراں آوارہ ہویاں جیاں ڈبوہکا دا کپا پٹے گیندا ہے ہور ہر پاسے ڈنگ مارے
کودوڑ دیاں ہین، پلے اس میل دے...... ہوگئے دے ہین جے اُنہاں کو لو ننگے
چنگے، ہوٹلاں دی آمدنی بدھ گئی خاص جائیاں بے حیائی واسطے مقرر ہویاں،
گیئں باغ بنائے گئے جتھاں بچ بے حیائی دے قصے فراچی تہذیب دی
فخریا عادتاں بنائیاں گیاں حکومتاں ایہہ سب کجھ کرائے واسطے روپے پانیا نالو
خرچ کیتے۔

ناز محمد ایہہ سارا کجھ یاد کردا ہے سوچدا ہے جے میں اٹھاں پرانیاں
قدراں جگالاں لوکاں کو خودغرضی تھیں کہڈاں حلال حرام دا نچھڑ اکراں حرام
کاری تھیں باز رکھاں تہ آکھاں کے ایہہ ترقی نہیہ بلکہ اسیں تباہی تہ بربادی داہر
جل رہے ہاں۔ نوجواناں کو حیا ہور خدمت حلق دا سبق پڑھالاں، قوم دیاں
بچیاں کو میں شرم داری تہ حیاداری دی تعلیم دیواں، میں لوکاں کو پلے لائے دا
ٹھنگ دساں، انہاں ظالماں ہوٹلاں والیاں کو سمجھاواں کہ تسیں ایہہ مندا کر دیو،
میں حکمرانوں کو سبق دیواں کے تسیں ایہہ روپے نوجواناں کو تباہ کیتے تے خرچ
کردے ہوأندی پہلائی ہور بہتری تے خرچ کرو لوک پہکھے تہ ننگے بے روزگار
تہ بے یار و مددگار مردے ہین کنواریاں داجاں دے کر کا بیاہ نہیہ کر سکدیاں،

لوکاں کوغلہ تہ اناج دیو،لوکاں کوستھرے پانی دیو، نہ نہ میں کدے آکھداں تہ گس منا۔ کیاں جے اج لوک چمچڑ لی نالوتہاڑی کورات آکھدے ہین ہن تہ بس اسرافیل ہی اندیاں کناں نچ حقیقت دی واز باہوے میں کون آں پڑھ لکھ کا اج انھے بچ ہو گئے پڑھی لکھی دنیا واسطے بس دنیا تھہا گئی ہُن کے لوڑ ہے علم دی لوانہاں تہ نہیہ پئی تاں تہاڑ بھی گلکھی ہوگئی۔

دو پھاڑ سوچ

ڈاکٹراں دی ہک ٹیم لگی رہئی پر اس دے اپریشن واسطے کوئی سبیل نہیہ نکل سکی نہ ہی اس کو جوڑ سکے۔ سر دو حصے ہو گیا دا ہے۔ فر اکھن لگے کہ باقی بدن ٹھیک ٹھاک ہے اس بچ کوئی وی خرابی نہیہ۔ سر کدے کنی ہے تہ فر کے ہو یا خرابی ایسی تہ سر اہچ ایسی۔ تجربہ کار تہ پرانے ڈاکٹر اکھن جے پہر اوُ اکدے سر ٹھیک ہے تاں ہی باقی جسم وی چنگا رہ سکدا ہے۔ نہہ تہ اسدی سمجھ تھیں باہر ہے ایہہ گل کہ سر ادے اس حصے کو تساں کنی کیتا دا ہے جیہڑا اکھیاں ہور دماغ دی جا ہے۔ اس بچ اس ویلے ڈاکٹر بن کا قاتلاں سن لوہے دی پتری رکھی دی ہے۔ تسیں ہُن اس پتری کو کڈھ کا تہنو ہور اس بچاری اماں دی حالت سدی کرو، نیہہ تہ ایہہ درد سارے جسم کو ہولیاں ہولیاں کھا گیسی۔ دکھو تسیں کہڑی گٹے بچ درد اُٹھد اہے، کہڑی پیر اہچ کہڑی جنگا بچ تہ درد ہر ویلے رہندا ہے۔ لک، بکھیاں بگڑے اندھراں، بجیاں کھبیاں ہتھاں، ہتھاں تہ بہاواں بچ انفکشن ہی ہو گیا دا ہے

مُنہ نک کن چہرے دا رنگ دِکھواسدی کے حالت ہے۔

کیئں ہسپتالاں بدلیاں پر درد بدھدا ہی گیا جیاں جیاں دوا کیتی۔ گل ہوئی آخیر دو ڈاکٹر چنگے سمجھدار جنہاں سن آکھیا کہ تسیں اس کو بچپنا چھندے ہوتہ آپریشن کرنے بند کرو۔ آخرکار اماں بچاری ایہہ دماغا دے آپریشن کتنے چھل سکدی ہے۔ اسدی جان کتنی ہے۔ ہُن ایہہ دو ڈاکٹر بڑے آسے ہور حکم وی ہسپتال بچ انداہی چلدا آسا۔ یک ڈاکٹرا اپنے ہسپتال دا آسا دوا وی اماں دے پُترا دی ہسپتال دا ڈاکٹر آسا۔ جس ویلے ایہہ فیصلہ ہویا تہ اس ویلے دوّے سارے ڈاکٹر رُس ہی رہے، یرا انہاں سن کیاں ایہہ فیصلہ کیتا کہ تُسیں آپریشن بند کرو، انہاں دواں ہی ہسپتالاں دیاں ڈاکٹراں دی روزی رُٹی بس اماں دے دماغا دا آپریشن کیتے نال جڑی دی ہے۔ انہاں سن اماں کولوخوب روپے کھادے، کیاں کہ اماں دولت والی ہے ہور سارے خرچے بند کر کا اپنا علاج کرلدی ہے۔

اج باقی بدن دے درد وی کھٹ گیئے، اماں کوہن سمجھ آئی جے ایہہ اُلٹیاں سدھیاں دوایاں کھوال کھوال کا مکوانہاں سن معذور کر چھوڑ یا دا آسا۔ اللہ پہلا کرے انہاں دواں ڈاکٹراں دا جنہاں سن مکو آرام دِتا، ہُن میں کدے وی انہاں دوّیاں ڈاکٹراں کولو نہ دوا کھنساں تہ نہ آپریشن کرالساں۔ میں اپنیاں ساریاں جندکاں کو آکھ کا رکھساں کہ تُسیں اپنیاں دویاں ہسپتالاں بچو انہاں ساریاں ڈاکٹراں کو کڈھو، کیاں جئے ایہہ اصل بچ ڈاکٹر نیہہ چور ہین، ”کسے آکھیا دا ہے کہ سنیارے سن ماو دی نتھا بچوں وی سونا کڈھیا“ او ہی ہین ایہہ بچیو میں تساں کو اپنا دودھ نہ بخشاں کدے تسیں مکو انہاں ظالماں دے ہتھاں چھاہڑسو۔ ایہہ کھڑی ماہڑے جنواں بچوں پہجاء کڈھدے ہین، کھڑی گل

کپڑے ہین، کہڑی آکھدے ہین بگڑے خراب ہین۔ کسے ویلے دِلا تِکر
نوبت آگیندی ہے، انہاں سن ماہڑے کولوں پچ دولت کھادی ہے تہ تُساں کو
بیوقوف بنیدے ہین پر ماہڑا وی خیال کرو۔ تُسیں ماہڑے ہور ٹوٹے کرنے
چیندے ہو۔ اسی طراں اساں کووی اپنی مٹھی اماں نصیحت کردی ہے جے
ہندوستان تہ پاکستان والیاں تھیں وی خبردار رہیو۔ کشمیر سر ہے تہ اس بچ کھول
ہور فساد نہ کرو، دوٹوٹے جوڑو تاں تُساں کووی سُکھ ہوسی۔ ہندوستان پاکستان
بچ جیہڑے فساد، تہ حالات خراب ہوندے ہین اوہ وی اسے سردردی نال
ہوندے ہین۔ ہک سال دے بعد اماں مکمل ٹھیک ہوگئی ہور بچے وی لگے اپنے
اپنے کماں کاراں کو بے فکر ہو کے، فکر تہ مکنیدی ہے آدم زاد کو، فکر عمر کھیندی
ہے۔ اسدیاں فکراں کدوں دور ہوسن، اسیں کدوں فکراں تھیں نکلساں۔ اسیں
ٹٹے پہاڑی رلساں فر دماغ جُڑسی فر سوچساں..........

ستویں دا امتحان

گلاں بچ پھلاں دے ہار پئے دے ہین جناب ڈاکٹر اشرف کواج اسیں سارے مبارک باد دتے کو آئے دے ہاں ہور انہاں کواج ڈاکٹری دی اضافی سند تھیں نوازیا جلدا ہے انہاں بڑی محنت ہور لگن نال کامیابی دیاں شیڑھیاں چڑھیاں ہور اج اسدے سامنے انہاں سن پی ایچ ڈی دی ڈگری مکمل کیتی سارے بڑے نکے جمع ہوئے دے ہین۔

اشرف اپنے گراں بچ پرائمری اسکول بچ دوسری دا امتحان دتا تہ اس کو اسلامی مدرسے داخل کر چھوڑیا، حفظ دے درجے بچ داخلہ ہویا ہور حفظ کرنا شروع ہویا، نال ہی مدرسے بچ مڈل اسکول آسا، جتھا تہاڑی کجھ وقت کڈھ کا مروجہ تعلیم وی دتے گیندی آسی، اشرف پہلیاں ناظرہ ہور تجوید پڑھنی شروع کیتی، سال ڈیڑھ سال بچ ایہہ مکمل کر کا حفظ شروع کیتا، فر تیر یہے سال بچ حفظ مکمل کیتا، چھمیں تکر تعلیم، ہور تجوید وحفظ وی نالو نال ہوندے رہے۔

اشرف مچ نکا آسا کہر یاد ایندا آسا ہور کہلا بہہ کے روّئے صبحی ترے چار بجے جاگنا فر حفظ شروع کرنا تاں، اٹھ نو بجے چاء پینی فر حفظ یاد کرنا سنیاں، فر حساب، اردو، جغرافیہ وغیرہ پڑھنا، اسی بچ دو پہر ہو گچھے باراں بجے پہت کھا کے آرام کرنا یعنی شامی نیندر آوے پہاویں نہ آوے پر نیندر جیا کم کرنا ضروری ہے۔ استاد آکھن جے اس نال صبح اُٹھے بچ آسانی ہوندی ہے، نظم وضبط دی پابندی پوری طراں کرنی ضروری آسی، فر نماز پیشیں دی پڑھنی نماز پڑھ کا دبارہ حفظ پشلا پارہ دیگری توڑیں، دیگر پڑھ کا کھیڈنا نماشاں تکر، نماشاں پڑھ کانواں سبق یاد کرنا قرآن شریف حفظ کرنا لوہے دے چنے چبھے دے برابر آسا، پر ذرا اِک مشکل تو بعد آسانی آسی، فر راتیں اِک بجے چھٹی ملدی آسی تہ دس منٹ سب سے گئے دے ہون۔

نیہہ تہ نہ سین والیاں کو سزا دتے جلدی آسی، ہن چھٹیاں ہویاں ہور اشرف بھی کہر جل گیا......

دو سال گذر گے اشرف کہر بس آوارہ فرد ادوستاں یاراں نال رہ کا اس کو خیال آیا اِک تیہاڑے کہ میں پڑھاں، مڈل سکول اندے کول ہی آسا، ہیڈ ماسٹر صاحب ملیا، ہیڈ ماسٹر "دس وا گدریا کے گل ہے" "ماٹھ صاحب میں چھیمیں تکر پڑھیا داہاں میں اس سال ستمی دا امتحان دینا چہیندا آساں مکو تسیں ستمی دا امتحان دین دی اجازت دیؤ" ایہہ اشرف سُن آکھیا تہ، ماسٹر صاحب سن سرا نال حامی پہری "جل وادِ کھساں" اشرف جیاں بوئے بچوں باہر نکلن لگا "ہے ادھر سننی" ماسٹر صاحب وی آواز گدرے دیاں کناں بچ پئی "میں تہ تکو امتحان نہ دوال سکدا توں کم کر زیڈا ای اُو صاحب کو لو لکھال آن" اشرف "چنگا

ماٹھ صاحب میں ہُن ہی جلداہاں'' اشرف گیا تہ کسی کولودرخواست لکھالی ہور
زیڈ ای او صاحب دی لوڑ ٹھونڈ ہون لگی، آخر کار دفتر تھہایا چپراسی ''ہوئے کے
گل ہے'' اشرف ''پہاجی مکوایہہ درخواست زیڈ ای او صاحب کو دینی ہے'' کھل
میں اندر توہڑی درخواست کھڑداں اندر افسراں دی میٹنگ چلدی ہے'' ''چنگا
پہاجی'' اشرف ٹولا کول کھل رہیا، چپراسی چھٹ کہڑی بچو مڑیا تہ تاولا تاولا ٹر گیا
اشرف پنج اُٹھ قدم اس پچھوں چائے پراوہ نکل گیا اشرف فرمڑ کا ٹولا کول کھل
رہیا، چپراسی فرمڑیا کوئی گل کیتے بغیر ہی اندر بڑ گیا، اشرف کھل کا دکھدا رہیا،
کہنٹے کھنڈادے بعد چپراسی اندرو نکلتھا اگوہٹ اگوہٹ'' اشرف کو ہِک پاسے کر
چھوڑیا، اشرف سمجھدا آسا، شاید بادشاہ ایجے ہی ہوندے آسے اس نکیاں
کہانیاں سنیادیاں آسیاں اندروایہہ کوٹ، پنڈاں والے لینا بچ آئے تہ گئے، کجھ
گلاں کرن ، چپراسی آیا تہ ''نکیا توں اتھا کے کردیں'' اشرف ''پہاجی ماہڑی
درخواست تُدھ کھڑی آسی، اندرو موڑ کا نہیہ آندی تُدھ دستخط کرالیا آسیں''
چپراسی ''ہُن نہیہ دکھیا صاحب نکل گیا ہُن توں صبح آئیں'' اشرف ''یا بڑی
کمال ہے میں دس واریں لکھال کہدا ادا ہویا'' اتنے بچو چپراسی ''ہور کے ناں
توہڑے اگا ہتھ بدھے کھلتے دے ہین'' اشرف سن مندا جیا منھ بڑایا فر آکھس
''پہاجی زیڈ ای او صاحب کُر گیا'' او گیا دعوتی بچ'' چپراسیا جواب دتا اشرف''
کاڑی دعوتی بچ'' ''ناڑا بچ زمان صاحب دی دعوتی بچ'' اشرف مڑیا تے ناڑا
داہر ٹران لگا ادھا کہنٹا لگا اشرف ناڑا بچ گچھ رہیا، زمان صاحب دا کہر لوڑیا تہ
پچھیا زیڈ ای او صاحب اتھی ہین، اشرف دی عمری دا گدرا ہک جیہڑا شاید زمان
صاحب دا پُتر آسا، اس آکھیا ''ہاں ہاں زیڈ ای او صاحب اتھی اندر پہت

کھیندے ہین، اشرف گیا تہ ڈباتے بہہ رہیا، کھاپی کے بڑیاں گپاں شپاں
چلدیاں رہیاں، آخر ترے بجے اٹھے اشرف بھی ٹر آیا، ہکیں جائی زیڈ ای او
صاحب کو نماز ادا کرن دا تیہان آیا، ہتھ منہ تھوئے واسطے کنی ہوئے تہ اشرف پچھ
کا درخواست اگارکھی۔ ''ایہہ کے ہی وا'' زیڈ ای او صاحب اشرف'' جناب مکولکھ
دیو میں اگا پڑھنا چھیندا اں میں ستمی دا امتحان دے کے فراٹھویں بچ پڑھساں''
زیڈ ای او صاحب چنتے بچوپین کڈھ کا ہیڈ ماسٹر دے ناں لکھیا۔ انگریزی بچ''
پلیز پرمشن دِیس کینڈی ڈیٹ اِن اگزام'' اشرف خوش ہویا ہور دوڑ دا دوڑ دا مڈل
سکول بچ گچھ پھو چیا اچر پونے چار بج گے دے آسے اگا پہاڑے چلدے
آسے، دوا کائی دو اُچیاں اُچیاں گدرے پڑھن، اشرف سکولا کول آ کا دکا دادک
کھل گیا ڈرجیا گیا۔ جیاں جند کاں کو چھٹی ہوئی ایاں اشرف اتا پچھ رہیا
درخواست کڈھ دیاں ہویاں'' ماٹھ صاحب میں زیڈ ای او صاحب کولو لکھاں
آندا، مگر ہیڈ ماسٹر ہُن درخواست نہیہ کہندا'' صبح آئیں وا...... اشرف کو راتیں
نیندر نہ آئی مساں مساں صبح ہوئی دھینہ جیاں چلکیا تہ اشرف سکول ٹُر پیا ماسٹر
آئے برابر دس بجے۔ اگدے ڈوگے بچ لینا بنائے گیاں فر پریئر پڑھے گئی،
اشرفِ کنی ہکیں پاسے کھلتا دا ہے، اندرو آکھے میں وی گچھ کھلاں فر دلا بچ آکھے
مکو ماٹھ صاحب کتھو کھلن دیسن گدرے کلاساں بچ بڑن لگے، ہیڈ ماسٹر
صاحب دے آئے دا ویلا ہویا، اشرف آفس بچ گیا اتھے ہیڈ ماسٹر تہ نہیہ ہور
ماسٹر بہہ کے گلاں کردے ہین، کسی رجسٹر چایا کسی ڈنڈی چائی کسی چاک چائی
اشرف ہکیں ماسٹر داہر'' ماٹھ صاحب ہیڈ ماسٹر صاحب نہیہ آئے'' ماسٹر'' ہیڈ
ماسٹر'' کھا کھاں چھک کے'' ہیڈ ماسٹر اسو یلے کشمیر اہوسی توں اتھا لوڑ داہیں''۔

''کدوں ایس جی'' اشرف پچھیا'' کے پتہ'' ماسٹر امُڑ کا آکھیا تہ کمرے بچوں نکل گیا اشرف اس پچھوٹریا پر ماسٹر کلا ساچ بڑ گیا اشرف مُڑ آیا اتنے بچ پچھو ہک ماسٹر آیا تہ خما ماریا اشرف دیاں موراں بچ اشرف کو لاٹھاں چڑھ گیاں، اشرف دُوھرا ہویا دا آسا ماسٹر اسن آکھیا ''توں کیہڑی جماعت دا ہیں'' اشرف ''ماٹھ صاحب میں سمتی، جماعت دا ہاں'' ''جل کلاس بچ بہیہ اشرف گیا تے اندر گدریاں بچ گچھ بیٹھا، سارے گدرے اشرف دا ہر دکھن لگے۔ اشرف جیاں کا گاں بچ انھا تھد ولگ گیا، ہک گدرا ''توہڑا کے ناں ہے وا'' ''اشرف'' دوا گدرا'' ہئے توں کُتھا رہندیں'' ''میں اتھا پشتے'' سوال جواب ہوروی مچ ہون ناپر اتنے بچ ماسٹر آ گیا۔

ماٹھ صاحب گدریا بچ چچول پئے گئی ''چُپ کرو'' ماسٹر ادے گجے دی آواز آئی ''ستویں والیو تساں کو اج ماہڑے نال جلنا، بنیا بچو ماہڑیاں چالیاں آننیاں ہین سارے گدرے اُٹھے بستے اُٹھی سٹے ٹرپئے نال ہی اٹھویں والے وی ہین اشرف وی نال ہی ٹُرپیا اشرف سن کدے ایہہ تماشے نہ ڈٹھے دے آسے۔ خیر راہ کو گدریاں نال رلمل گیا راہ بچ ماسٹرا دی نظر اشرف تے پئی ''منیاں ایہہ گدرا کون ہے وا'' ''ایہہ نواں گدرا ماٹھ صاحب ایہہ اگاں پڑھدا آسا ہن ایہہ اسدی جماعت بچ ہے'' ساڑھے باراں بجے بناں بچ گیاں آری کشاں سن چالیا چیر کا ڈھنپ لائی دیاں ہین۔ دو دو گدرے ہک ہک چالی چین لگے اشرف سن ایہہ پہار چینا دکھیا دا نہ آسا اُکے ہکیں پاسیو چالی پکڑی اشرف پکڑا ایہہ میں تے توں چیساں، اشرف سن من مار کا آکھ نہ سکیا کجھ کیاں جے اوہ ہُن سکول بچ داخل ہو گیا دا آسا، چالی جیاں چائی پیر چلہو تھرا تو تڑیا تہ گرم جھنگا تے لگی چالی،

اشرف کولگ گئی جھنگا کو ہور تہ کجھ نہ تھہایا نیلا پتر ہک پٹ کا اُتواری کشاں داسوتر بدھا، اُکا آسا سیانا کیاں جے اوہ ٹکیاں بچ تہ بہکاں بچ گیندا رہندا آسارہ گیا اشرف تہ ایہہ اوپرا آسا انہاں ٹکیاں تھیں، فر اشرف چالی چائی دس بیئی قدم مساں ٹریا تہ بس، لہاڑ لہاڑ اشرف سن اُکے کو آکھیا، اکے سن ٹکا کا چالی تلا چھوڑی تہ دوڑ کا گیا اشرف دے مونڈھے توں چالی لہاڑی سارے اگا جل گئے دے ہین، شامی آکے اشرف ہورا کا ماسٹر صاحب دے کہر پہچے ماسٹر ''ہین واتسیں ہُن آکا پہچیوا'' اکا آکھن لگا ماٹھ صاحب ''اسدی جھنگا کو لگ گئی ہے، چاہی نہ سکدا آسا، ماسٹر آکھن لگا'' اشرف تکو کہرادے پہئت نہیہ دیندے'' اشرف دے مونڈھے تو قمیھا بچولہو نکل آیادا آسا، ماسٹر'' گچھ اتھا کہر کجھ ہلدر شلدر لوالیں'' اشرف منڈا منڈا اٹر دا کہر پہچیا، ہور ماء سارے کرے لوڑ کا آرہی دی آسی اشرف کو دکھتیاں ہی گلاں نال لاکا ''ہیں لگیں تو صبح تھیں ہونا تکر کتھا آسیں پھکھا پہانا کورے فاقے توں صبحی کہروں گیں میں جنیں ہن ہیڈ ماسٹرا کو درخواست دے کا ایندان ایہہ مونڈھے کو کے ہویادا ہئی'' اماں مونڈھے دی خیر ہے۔ جنہگا کو کجھ لا'' ماء ''جھنگا کو کے کیتی'' تبنی اُتاں کیتی تہ جھنگ سج کا ٹھول بنی دی آسی ''اوے ماہڑیا اللہ ایہہ کے قہر کیتا دااس سُن'' اشرف سُن ساری کہانی سنائی، ماء اٹھی تہ جلدی ہی ہلدر آندی ہور لیر ساڑ کا بہائی پاساں لس مٹی دالیپ کیتا ''ہیں میں لگیں توں کیاں گیا آسئیں تو آکھیاں نا ماشٹرا کو میں لکڑیاں شکڑیاں نہیں ٹھوئی دیاں'' اشرف ''ہیں اماں میں اج ہی سکول بچ گیاں اج ہی میں کسراں مُنکر ہور ہواں پچھا آکھن ناں نامن گدرا ہے مکو امتحان نہ دین دون آ......

نو تہاڑے ہو گئے اشرف کو سکول گیندیاں پر ہیڈ ماسٹر نہیہ آیا اج نو ماں

تہاڑا ہے اج پتہ لگیا جے ہیڈ ماسٹر آ گیا، اشرف وی اپنی عرض کہن کا گیا درخواست ہیڈ ماسٹر ادے منھواں اگا کھڑ تہری'' ''ایہہ کہنو ماٹھ صاحب میں زیڈ ای او صاحب کولو لکھال آندا'' ہیڈ ماسٹر درخواست ہتھا بچ چا کا کھبے پاسے تہنی ''جل وا گدریا اتھوں سٹوفکیٹ آن آگیندے ہین چڑتھدے دے امتحان کوئی چوکھر چرالنے داناں نہیہ'' اشرف ''ماٹھ صاحب میں بھی پڑھیا دا ہے میں تُساں کولو چنگی تعلیم پڑھی دی ہے، تُساں سُن تہ تعصب ہی پڑھیا ہور بڑے نکے نال تُساں گل کیتے دی تمیز نہیہ تساں کو کتنیاں کتاباں زبانی یاد ہوسُن، مکو تہ پورا قرآن پاک زبانی یاد ہے۔ میں تہ بڑیاں دا ادب نکیاں نال شفقت دا علم پڑھیا دا ہے، میں تُساں نالو کوڑوی تہ نہ مار داجیاں تُساں آکھیا زیڈ ای او کولو لکھال آن میں امتحان دوالساں چھٹی ویلے آکھے صبح ملساں اج نومے تیہاڑے مُڑ کا منھ دسیا'' اشرف سُن درخواست چائی تہ آکھیس اللہ کرسی میں پڑھ کہنساں پر تعصب نہ پڑھدا اخلاق تہ ادب وی کوئی چیز ہے۔

اشرف صبح ویلے پلے تہ دو اسمان چا کے چھولے بچ باہیا تہ ٹر پیا آخرکار اس سن محنت، شرافت، اخلاق دا دامن نہیہ چھوڑیا، اپنیا سُن اس کو گانہ بدھن دتا پر غیراں اوپریاں چوپریاں لوکاں اکھیاں بچ بہا کے رکھیا ہور اشرف سن زندگی بچ کدھے وی ہیڈ ماسٹر ادی یاد نہیہ پہلائی ہور اسدا سلوک یاد رہیا، اج سولہ سال دے بعد اشرف سُن دینی تعلیم نال نال دنیاوی تعلیم بچ اعلیٰ معیار قائم کیتا جیہڑا ہیڈ ماسٹر آسا اس کو اج پندراں سال ہو گئے دے ہین فالج ہوئے دیاں، شائد اس کو اشرف جیہڑا معصوم ہور سچا گدرا آسا اس دی بد عالگی، آکھدے ہین مظلوم دی بد دعائی کولو بچو کیاں جے مظلوماں دی بد دعا عرش عظیم کو ہلا کار کھ چھوڑ دی ہے۔

اشرف اج خوش نہیہ بلکہ سنجیدہ ہے کیاں کے اس کو اوستویں دا امتحاں واقعہ یاد ہے کدے خدا مدد نہ کردا تہ اشرف اج ہک کمزور، مجبور، تہ لاچار آدمی ہوندا اشرف دلا بچ ہی ایہہ دعا کیتی کے ''یا خدا! توں کدے وی اس جے ہیڈ ماسٹر نہ بنائیں جیہڑا مکو وی زندگی دے ہک موڑ تے ملیا آسا خدایا! تو ہڑا بڑا شکر ہے بس اج تدھ ہی مکو عزت بخشی نیہہ تہ میں تہ ہک نکما جیا گدرا آساں، خدایا! مکو اوہ ویلا وی یاد ہے جس ویلے میں پیو دے فوت ہونے تے کہر آیاں فر کہر سر پے گیا پر تدھ مدد کیتی، ہور میں اپنی تعلیم جاری رکھی، ماہڑے کول کوئی خزانہ نہ آسا بلکہ میں ہر قسم دی جائز محنت کیتی ہور تدھ مکو اس محنت دا پھل دتا'' اشرف سن وعدہ کیتا جے میں نہ کدے تعصب کرساں نہ دوئے کو ایہہ بیماری لگن دیساں ہور کوئی وی مایوس ہو کے بہہ نہ رہوئے مکو خدا عقل دتی ہر ہر ہکیں کو اسراں نہیہ ہوسکدا، اشرف اکھیاں بچ اتھروں کہدے دیاں کہئر اکوٹر یا..........

مِٹھا دُکھ

چولھا نہ بلیا پتہ نیہہ اج چولھے کو کے ہویا دا ہے، گلشن سُن پچ زور لایا پر چھنگاں نہ بلیاں، منظور جیاں اندر بڑیا گلشن ہس کے اُٹھ کھلی ہوئی اگے آ کا مونڈ ھے توں کھَل لہاڑی "مُڑ آیو" "احالی مُڑ آیاں جندرا تے اج پھیڑ نہ آسی مکو باندا تھا گیا تہ میں چھٹ دانے لائے جندروی بڑا چنگا ہے، غلاماں ہر ویلے میہڑا اپچ ہی بڑیا رہندا ہے کدے چھَل اس کردا کدے کھمڑاں کو بودے کڈھ کا نویں کھہڑ کالیندا ہے، کدے جندر ہوڑدا ہوندا توں اسدے جندرا دیاں ٹھِلکڑیاں کدے دِکھ پچھیں تاں انگلیاں چپن پے گیسیں" "اچھا چھوڑو بہو میں ٹکڑے دا چپہ ساگا نال دیندی ہاں" منظور "اوہ کے چاء نیہہ بنائی" "میں کدوں دی لگی دی ہاں اگ نیہہ بلدی چولھا مانج کے چھوڑیا بس جیاں کورا لگ گیا داہیس" منظور مُشک کا "اوہ ولپھو لیئے توں وی شکوفی ہیں تکو اگ نیہہ بلدی تکو اج اوہ آرام یادا ایندا ہوسی آ کھدی ہوسیں جے میں کس بلائی نال لگ گیاں، کس فقیرا دے کہر آ رہیاں" گلشن لہرو نال مگر پیار دی لہر آسی "میں تساں کو ہر ویلے آکھیا ماہڑے نا اہچیاں گلاں نہ کردے کرو"۔

منظور کو جس ویلے اپنے علاقے بچ کم کار نہ تھہایا ہور روپیہ پیسہ وی اس کول اتنا نہ آسا کہ اوہ ہٹی باہویا، بس اُٹھ کے اپنے کھر بار کو چھوڑ کے نکل گیا اللہ دے آسرے تے اس سُن ہک بڑے شہر بچ کھڑ ڈیرا لایا مزدوری لوڑن لگا، غربت ہور افلاس وی کتنے ظالم ہوندے ہین، انساناں کو ایہہ ہر محبوب چیز تھیں کدے کدے کنی کر چھوڑ دے ہین ہور انسان چھہیندیاں وی اوہ کم کردا جیہڑا نہ کرنے دی مرضی ہوئے۔

پنج سال ہو گے منظور کو بینڈ سا آری دی مشیناں تے کم کر دیاں، منظور آسا بڑا جانی والا ہور محنتی ایاں پہاڑی محنتی ہی ہوندا ہے مگر منظور کجھ زیادہ ہی محنت کرن لگا، منظور جس ویلے سجانے دی مشیناں تے کم کرن لگا، گلشن اس کو صبحی منہ لگدی آسی گلشن اُندے گمانڈھاتے ہی رہندی آسی، منظور کو کے لگے کے اوہ کسی داہر دکھے گلشن ہوئے یا گلزار ہوئے۔ اس کو اپنی حیثیت داعلم آسا۔ پر گلشن طاقہ تے بہہ رہوئے گلشن دا مکان آسا یا تاج محل دا پہرا آسا، منظور اپنی مشیناں تے کم کردا رہیا لکڑیاں چیرنیاں گن کا کہنیاں ہور گن کے حساب نال دینیاں ادھر گلشن بی ایس سی کردی آسی، پر اس کو جس ویلے دکھو تہ اوہ طاقے تے بہہ کے منظور کو دکھتی رہوئے منظور ہک تیہاڑے ایاں ہی کارخانے تے بیٹھا دا ہے ”ہیں جی کے سوچدے ہو تسیں اساں کو وی اپنیاں سوچاں بچ شامل کرو“ منظور سن اُتاں دکھیا تہ صرف اتنا آکھیا ”کجھ نہ جی“ فر اتوں آواز آئی ”اسیں مندے لگدے ہین“ منظور ”اوہ نا جی خدا دی بندیئے“ دلا بچ منظور سوچیا جے مندی دی گل کردی ماہڑا وس چلے میں تکو اکھیاں بچ بہاہ کے رکھاں۔ فر آواز آئی گلشن دی ”تساں کجھ آکھیا“ نہ جی نہ میں کجھ نہ“ منظور پھتل کا آکھیا۔ اندرو

سجانے دی کہروالی سن ڈنڈ کیتی تہ منظور اندر جل گیا۔ گلشن کھڑی کھنڈ بیٹھی تہ فر اُٹھ گئی اندر کمرے بچ گئی ہور کتاب جیاں کھولی منظور دا معصوم چہرہ اکھیاں اگا فرن لگا جس بچ نہ کوئی بناوٹ ہے نہ دکھاوا جیجا اندر وسدھا سادھا اُو ہجا ہی باہر ووی پر جس ویلے اولکڑیاں آری تے رکھ کے تہکیلدا ہے اس ویلے اسدی سچائی اکھیاں دے سامنے ہوگیندی ہے ایہہ کدے رُکھی رٹی وی کھیندا ہوسی پر اس رُٹی بچ کتنا مزا ہوسی اُوہ رُٹی کتنی لذت دار ہوسی، محنت تے خون پسینے دی کمائی، گلشن سوچیا جے میں منظور کو اپنے دلا دا حال کس طراں سناواں، میں کسراں اس کو دل چیر کا دساں کے توہڑے سوا اتھا اندر کوئی ہور نہیہ بسدا، میں اتھادیاں لوکاں دے حالات ڈٹھے اتھا کوئی کسی نال پیار نہیہ کردا بس مطلب دا پیار مطلب دی یاری اتو ٹوہ ٹاہ اندر وسڑ دے رہندے ہین، شیش محلاں بچ پتھراں دے دل، سب کجھ دکھاوا ماہڑے نالا دیاں گدریاں دوستی لائی پر عزت کھڑائی، اج اتنے سال ہو گئے میں اس پچھا سارا کجھ قربان کیتا دا ہے، داماء بچیا فروی توں اکھ چا کا دکھ ہک واریں اکھ ملا میں توہڑیاں اکھیاں بچ ڈب گچھاں توہڑیاں اکھیاں دے سمندراں بچ چھال مارکا توہڑے ہرے پہرے دلا بچ ڈیرا لا واں میں کسراں اس سچے دی سچائی کو کھس سکدی ہاں، ہاں کدے ایہہ مکو زندگی بچ کر کہنے تاں میں وی اس نال ہک سچائی بن گیساں ایہہ تہ میں تہ ہک فریب ہاں مکو تے خدا سن اس سونے دے پنجرے بچ ڈہک چھوڑیا دا ہے......

''منظور میں توہڑے نال توہڑے گراں بچ گیساں میں رُکھی رہساں مکو کجھ نہیہ چاہی دا بس توں تہ توہڑا پیار توں تیہاڑی کدے چاولاں دا پا کما کا آن سیں میں شامی اوہ ہی پکا کے اسیں دوئی کھا کے رج رہساں'' ایہہ گلاں اج

گلشن منظور نال کردی ہے منظور آکھن لگا'' دکھ گلشن میں ہک غریب آدمی ہاں
کُتھا تو ہڑی ٹھاٹھ باٹھ تہ کُتھا ماہڑی ٹہاری اوہ وی چوندی توں ماہڑے نال یہہ
رہ سکدی اسیں ٹکیاں کما کا آندے ہاں اسیں مال چوکھر رکھدے ہاں، سر چھنڈا
منظور سُن سمجھائے دی گل کیتی پر گلشن کو جیہڑی اوہکھی سیں اوہکھی گل کرنی گلشن
خوش ہوئے'' ہاں مکو ایہہ چنگا لگدا میں وی اہیجی کرساں'' سبحا نے دی کھر والی
آئی اس سن ایہہ ساریاں گلاں سن کہدھیاں گلشن کو آکھن لگی'' دِکھ کڑیئے توں
اس کو نہ مرالیں تو ہڑا پیو ڈاہڈا جنے اوہ پیسے والا چلدا پُرزا تہ رہ گیا ایہہ بیچارہ
غریب اپنا کھر بارست کا آیا دا ہے ٹہڈ ادا ماریا دا توں امیر ا پیو دی تہئی ہیں تو ہڑا پیو
تکو اس نال بیاہ تہ دور رہیا آسا نال ٹُرن نہ دیسی'' گلشن سُن آکھیا'' کا کی دکھ
ماہڑا پیو اس کو کے کر کہنسی میں اپنے نفس دی آپ مالک ہاں میں کورٹ بچ
گیساں ہور اسدا فیصلہ اُتھی ہی ہو جُلسی'' ، گلشن منظور دا ہڑ مڑی'' منظور اُٹھ اسیں
نس گچھاں ہور اوتھی اسیں نکاح پڑھال کہنساں'' منظور اٹھیا تہ'' گلشن ہرگز نہ
میں نساں نہ تکو نال نساواں اسیں پہاڑی بے غیرت تہ بے ایمان نہ ہوندے
میں اتھا سبحان چاچے دا نمک کھادا دا ہے۔ اسیں کدے کسی دی عزت تے ہتھ
نہ بہندے نہ اپنی عزتی تے کسی کو اکھ چین دیواں اسیں پہاڑی غریب ضرور
ہاں، پر چور نہ، توں ماؤ پیو نال گل کر میں تو ہڑا ہتھ منکساں'' نہ نہ'' گلشن پڑی توں
ماہڑے پیو اگا اہیجی گل نہ کریں اوہ کدے وی تکو ایہہ گل سن کا برداشت نہ کرسی''
منظور بگڑ کا آکھیا'' دا چھوڑلی اسیں ڈرو نہ ہوندے جیہڑی گل سچی ہوئے اُس
تھیں کے ڈرنا گلشن دل پکڑ کا نکل گئی......

اخبار تلاں کیتا'' وعلیکم'' گلشن دے پیو سن جواب دتا، عینکاں لہاڑ کا

منظور "توں ہیں واکے گل ہے کدے نہ تہ اج کسراں" منظور "جی ایاں ذرا ہک کم آسا تُساں کول" "آبہہ اتھا" کُرسی دا ہر شارا کر دیاں۔ گلشن دے پیوسن آکھیا۔ منظور کرسی تے بیٹھا تہ اندرو گلشن دی نظر منظور تے پئے گئی دوڑی پر بو ہے بچ آ کا کھل رہی فرمڑ کا اندر دوڑی ممی ممی "کے ہے لی گلشن توں کیاں ہک سائی ہوئی دی ہیں" ممی ممی توں کچھ ناں منظور کو کہر جول" اتنے بچ گلشن دا پیو منظور کو کہن کا اندر بڑ آیا، گلشن دیا پیران تلوریت کر گئی جیاں اس کو فرشتے سٹ گئے پیوسن بڑ دیاں ہی گلشن دا ہر کر کھیاں دکھدیاں کہر اوالی کو ڈنڈ کیتیس دا توں ادھر آئیں کمرے بچ، گلشن دا پیو توں کے بکواس کر دا ہیں تو ہڑی حیثیت ہی کے ہے توں ہیں کون؟ کُتھا دا ہیں؟ گلشن دا پیو حقارت نال ایہہ گلاں کر دا آسا، منظور سن سو چیا شاید ایہہ مکو سوال کر دے "میں بکواس نہ کر دا میں سچ آکھداں ماہڑا ناں منظور احمد خان ولد سکندر خان وغیرہ سارا ناں پتہ دے چھوڑیا...... ایہہ سب کجھ سن کا گلشن دا پیو پھکھن لگا کہر اوالی دا ہر مڑیا تہ ایہہ سندی ہیں منظور دا ہر شارا کر دیاں "گلشن دا رشتہ منگے کو آیا دا ہے۔ کڑی سن ہتھ منھواں بچ دے کدھے "ہاں" اسدے منھواں بچو نکلتھا، منظور دا ہر مڑ یا تہ گلشن دا پیو آکھن لگا "ہوئے تکو جان کدے بکار ہئی تاں اتھو نکل کچھ یہہ تہ میں تکو جیندے کو نہ چھوڑ ساں فروی میں تکو نہ چھوڑ دا خیری دا، توں وی کے یاد کرسیں" منظور آکھن لگا "چاچا ماہڑا پیو بڈھا تہ کمزور ہو گیا دا ہے تُسیں ناراض ہوندے ہو ایہہ گل وی صحیح ہے مکو نہ اپنا آسا کیا نکہ انہاں کماں واسطے اسنتے دا ہر بڑے بڈیریے گیندے ہین مکو معاف کریو پر میں اتھا کس کو جولاں "گلشن دا پیو بس دکھتا ہی رہ گیا یراہ اس کو میں کتنا کجھ آکھیا ہور ایہہ کے سمجھدا ہے بڑا عجیب پھولا بندا ہے، "توں جُل توں جُل"

گلشن دے پیوسن منظور کو آکھیا منہ دوے پاسے موڑ دیاں منظور نکل گیا۔ گلشن پچھوجیاں ٹرن لگی پیوسن کیتا ''گلشن'' گلشن مویے دیاں قدماں ٹری گھیلی بچ کھل رہی گلشن غصے نال فرٹہا کی گلشن کو اندر بڑے بغیر کوئی چارہ وی نہ رہیا ''ایہہ کے گل ہے'' ''دا جی میں آپ پچھدی ہاں'' ماؤسن آکھیا ''توں چپ کریں'' ہیں لی دس کے گل ہے اے نوکر اُندا اسدے کہر کسراں آیا بڑا ہی بے باک گدرے اتھاج تکر کسی آپ جرات نہیہ کیتی بلکہ منزم یار دے ذریعہ رشتے طے ہوندے ہین مکو تہ کجھ وی سمجھ بچ نہیہ ایندا میں اس کو نہ چھوڑ دا'' ''ڈیڈی اوہ پہاڑی ہے'' ''ہک ہی گل ہے ماہڑے کول نوکر ہے'' ''اوہ صرف سبحان انکل دا نوکر ہے پر تسیں ساریاں لوکاں دے نوکر ہو غریب ہونا کوئی عیب نیہہ بلکہ ہک صفت ہے جدوں اسیں غرب ہوندے آسیاں تسیں بڑے سچے ہوندے آسیو تساں سیں کوئی وی ڈر دانہ آسا تساں نال نفرت وی کوئی نہ کردا آسا ایہہ تساں حرام دا مال جمع کیتا تسیں بدل گیو پر میں نہ بدلی ماہڑی سوچ الگ ہے ماہڑے خیال کنی ہین میں بس منظور کو زبان دے رہی دی ہاں'' گلشن دے پیو کو پتہ لگا کے ہُن گل اسدے ہتھا بچو نکل گئی دی ہے، گلشن کو دلا نال لا آکھس ہیں مائی سن تُدھ مکو پہلیاں کیاں نہیہ آکھیا میں کجھ سوچاں اچھا منظور کو شامی ویلے کو ادھر آکھیں......

''کھا کھا چاہ چا کے پی'' ''بس جی میں ہُن پی کے آیاں ہُن کم بند کیتا تہ چاء پیتی نماز پڑھ کا میں سدھا بس ادھر ہی آیاں اچھا تساں سُن مکو تھا کیا آسا میں ایہہ آگیاں'' ''اچھا ہک گل دس توں مکو کے توں کہر جماتری رہسیں'' منظور سرا نال نہ کیتی ''میں بڑیاں کو لو سینا دا ہے کے کہر جمائی تہ کتے دی جائی''

ہن گلشن دا پیو حیران ہو گیا پر اکس قسم دا آدمی ہے میں کدے شارا کراں تہ ماہڑی دولت دکھ کا ہزاراں تیار ہو گچھن پر ایہہ واقعی کنی قسم دا آدمی ہے "اچھا چھوڑ میں کدے تکو کنی مکان چاہڑ کا دیواں ہو کجھ کم کار دیواں فرتوں کے آکھدا ہین" منظورا اکھیاں ملدیاں ملدیاں" نہ جی مکو تسدی تکلیف کیتے دی ضرورت نیہہ ماہڑی قسمت بچ جو ہویا مکو اوہ خدا سن دینا ہے مکو اللہ ہتھ پیر دتے دے ہین میں اتنا کم کہنساں مکو بچ دولت بٹیل کے کے کرنی ہے رہ گئی گل ماہڑے اتھا مکان بنا کے رہی دی تہ میں اس ماحولا بچ نہ رہ سکساں اتھا دا طور طریقہ کنی اُسدا کنی اتھا لوک مکو بس صرف ہک مزدور دی حیثیت نال سیاندے ہین اُتھا ماہڑی عزت ہے مکو کوئی چاچا آکھدا ہے کوئی پہاجی آکھدا ہے کوئی ماواں آکھدے کوئی پتریا آکھدا ہے کوئی پہانجا آکھدا ہے ہُن تسیں دسو کدے آدمی خالی روپیاں نال جیندا اہو یئیا تہ تاں غریب کوئی وی نہ ہوئیا میں اپنی بستی اپنے کہر ہی سکھا نال رہ سکداں میں گلشن کو صاف آکھ چھوڑیا آسا جے توں ماؤ پیو نال گل کریں تکو دھال کا نہ کھڑ دا باقی رہ گئی تسدی مرضی میں اپنی مرضی دا مالک تسیں اپنی مرضی دے مالک البتہ کدے تسیں ہاں کر چھوڑو میں گلشن کو اس امیری کولوں زیادہ خوش رکھساں پیار دے کا ماہڑی غربت بچ تسیں دخل نہ دیو کیاں ہر کسی چیز دا مزا کنی ہے جیہڑی آزادی اس زندگی بچ ہے اوہ کسی پیسے والے کو ُتھا نصیب ہے گلاں سن کے گلشن دے پیو سن حامی پہر کدھی فر بیاہ ہویا ہور منظور تہ گلشن کو چار سال ہو گے کہر آئے دیاں دوئی خوشی نال مزے دی زندگی گذاردے ہین۔

□○□

بیمار شفا خانے

سومو کرائے تے آندی ،عرفان سن تروان جنیاں سمیت پھپوکو چاکا مساں مساں شیڑھیاں تو تھم کالہاڑیا تہ فر کنہاڑے تے چائیس گڈی بچ باڑ کے بہالیا عرفان کو پئے آکھن لگا ''بچیا ماہڑی سُندے تہ مکوتوں نہ کھڑ میں اتھی کہر ہی بل ہوگیساں'' اُس مڑکا جواب دتا کجھ پرواہ نہیہ ابا اسیں ہُن مڑکا ایندے ہاں فر مڑکا ڈرائیورا کو آکھس ٹروا پھیا ڈرائیور اسن گڈی موڑی تہ ہسپتال داہر ٹرپے۔

''بچا عرفان ماہڑے ٹھڈا کو درد اٹھد اہے دامیں سوچدا آساں جے مکو کسی ڈاکٹرا کو دسیاں ،کرے ہسپتال ہی جُلاں تکو تہ نہیہ کجھ پتہ جے اتھا ہسپتالا بچ چنگے ڈاکٹر ہین کناں نہ'' پھپوسن آکھیا۔

عرفان ''ہاں ابا اتھا بچ سارے ڈاکٹر شاکٹر ہین میں کتھا انہاں کو پھلور کا دکھیا آ وَ اسیں کسی چنگے جے ڈاکٹرا کو لو دکھالساں''

پھپو''ٹُر فر اسیں صبح پہلیاں ایہی کم کراں'' عرفان ''چنگا ابا میں صبح کماں

تے نہ گیندا تہ اسیں صبح ہی سارے کم سٹ کا تساں کو دسال آناں، اللہ تساں کو رام (آرام) دیوے تے فر کم بھی ہو گیسی'۔ صبح ہی عرفان پیو کو کہن کا ہسپتال آرہیا تہ باہر لوکاں دی بڑی پھیڑ بٹلی ہو گئی دی ہے۔ عرفان سن بنچ ہک دکھیا تہ پیو کو اُتھا بہال گیا فر ہکیں سوٹی پکڑے دے بیٹھے بڈھیڑا کو پچھیا "چاچا حالاں تکر کوئی بھی نہیہ آیا" "بڈھیڑ" نہ پچیا میں کلا دا آیا داہاں کل بھی آکھن لگے اج ڈاکٹر صاب کُرے شہر جل گیا داہے تہ فر میں رات اتھا ہی دوستا ہکیں دے کہر رہیاں"
"ہیں واگدریا تکو کے پتہ ہے اج کے ہوندا انہاں ہسپتالاں بچ بس عاشے گواشے فردے رہندے ہین، اتھا بھی لوکاں سن ہُن تھکن پورہ بنا کدھا اُگا اگا بادشاہ آپ دکھ پہال کردے رہندے اسے تہ ہن اوہ بیچارے سیٹاں سہالن کناں ایہہ دِکھن" چاچا گلاں کردا ہی اسا جے ہسپتال دا بوہا کھلتا لوگ پہار ہواں نالو اندر تہاوا کرن پے گے سب ہکیں دوئے کو پچھدے ہین ٹکٹ کہڑی جائی دیندے ہین کوئی اندر جلدا ہے تے کوئی باہر۔
"پئے دوڑیا اوہ ٹکٹاں والا آرہئی عرفان کو پیو سُن شارا کردیاں آکھیا، عرفان اگاں مُڑ کا دکھیا تہ ہکیں کھڑکی نال جیاں مکھوریاں چمڑیاں دیاں ہین عرفان بھی گیا دو روپے کہڈ کا ہتھا بچ رَکھے۔ بڑا زور شور دے کا کھڑکی دے نکے جئے آلے کول پہچیا تہ ہُن ٹکٹ کہننا باقی رہ گیا۔ اندر دکھیا تہ کوئی وی نہیں کوئی ادھے کہنٹے دے بعد فر اندر ہک آیا تے عرفان کو دو روپے کدھے بول جی ناں غلام نبی عرفان آکھیا عمر اندر ٹکٹ دہین والا ستر سال ہوسی عرفان ٹکٹ پکڑیا عرفان پیو کو آکھن لگا ابا ایہہ کہنو لیر منھواں اگا رکھ کہنو اتھا پھک کے میل دی ایندی ہے ایہہ بیڑا تہ بہولی کو آسا ہی ناں عرفان پکڑ کا چھکی بہولی تہ ناساں اگا

رکھ کہدی، آخرکار ڈاکٹرا دا کمرہ تھا ہی گیا" اتھا جیاں محشر بچ حساب دتے

والیاں دی لین ہے وا"۔ پیو عرفان کو آکھیا""ہاں ابا اتھا تہ ایہی قہر رہندا ہے ایہہ

اتنے لوک کُرو آ گئے"۔ "بچا ایہہ سارے بل نہیہ" پیو سن فر عرفان کو لو پچھیا

عرفان "فر کے ابا ایہہ سیل کیتے کو آرہے دے ہین"۔ یرا میں آکھدا ہیں آمڑ کا

کجھ چھا ہو شہا ہو لوڑاں تہ اوہ ہی کٹ کا پی کہناں مکو نہیہ وسدا اتھا الاج

(علاج) ہوندا ہوئے"۔

"تسیں بھی اللہ دے بندے اوہ خدا خیر کرسی تسیں کیاں دل نِکا نِکا

کردہو زرا اِک صبر کرو، ہُن اسدی بھی واری ایندی ہے"۔ میں ٹکٹ پھر آیا داہاں

دوپہر ہو گئی حالاں توڑیں اسدا ناں نہیہ بولیا لوک تے نہیہ کھٹ ہوندے ایہہ صبح

سیں ہُن تکر ڈاکٹر دے کمرے بچ بڑدھے ہیں پر کہٹدے نہیہ"۔ کول کھلتا دا سو ہنا

جیا نوجون بولیا چاچا تسئیں بھی کھجیاں گلاں کردے ہووا تھا پہلیاں شفارشاں

والے فر لحاظ دار نال ہی کوئی کدے اپنے چنتے تے ہتھ مار کا فراندی واری ایندی

ہے، ایہہ فر کدے کوئی کھڑی بچ گئی ڈاکٹراں کو فرصت ہوئی تہ غریباں دی واری

ایندی ہے، نیہہ تہ صبح آیو آکھ کا جُل گیندے ہین عرفان دا پیو بولیا اللہ توہڑی عمر لمیں

کرئے۔ ایہہ جے الان (اعلان) ہوندے ہین جئے ایہہ ہسپتالاں اساں غریباں

واسطے بنایاں حالاں اُس تیہاڑے جلسہ اسا جس بچ کے ناں ہے اس بین گلے دا

نوجوان بولیا بشیر صاحب ہاں ہاں او ہی باہواں ہلا ہلا کا آکھن لگا میں اس ہسپتال بچ

تمام سہولیات مہیا کر کا تساں لوکاں واسطے اس کو وقف کر چھوڑیاں۔

عرفان دا پیو آکھن لگا۔ نوجوان چاچا کے گل کردے ہوو جئے کجھ

جلسیاں بچ آکھن تے تسیں اسکو سچ سمجھ کہندے ہوو چاچا اوہ ہیلتھ دا وزیر ہے

جس سُن اسدیاں ساریاں دوایاں بیچ کا کھادیاں۔ ابا ابا اٹھو اسدا ناں بول گیا تے عرفان پیو کو کہن کا ڈاکٹر دے کمرے بچ بڑھ گیا، اگا ہور پھیڑ لگی دی ہے اکڑ کا عرفان دکھیا تہ ڈاکٹر دی کرسی خالی پیئی دی ہے۔ آپا اگا کھلتی دی کُرڑی ہکیں کو ماسی اتھا ڈاکٹر نہیہ۔ اس اگو ہتھا نال دسیا کے نہیہ یرا بڑی کمال ہے اسیں صبحا دے آ کا کھلتے دے ہاں ہُن پیش ہوگئی فاقے مرگیاں جیاں شومی لگی دی ہے۔ عرفان سُن ایہہ الفاظ احتجاجاً آکھے پر اوہ کیہڑے شہر بچ میڈیا اگا کھلتا دا آسا جے صبح سارے کُرے خبر ہوئے آ۔ ایہہ پہاڑاں بچ رہین والیاں لوکاں دی گمنام زندگی دا اِک ہسپتال آسا ہور ایہہ ہکیں ڈاکٹر ادا کمرہ آسا جس بچ سوا بے زبان مجبور بے کس بیماراں غریباں تو بغیر کوئی نہ آسا اسواسطے عرفان دا احتجاج بے معنی آسا۔

عرفان اگو کجھ ہل چُل ہون لگی پتہ لگا جے ڈاکٹر آ گیا۔

پونے چار بجے عرفان دے پیو دا نمبر آیا تہ ڈاکٹر صاحب دربین چاپئی گلا بچ بہا کا اُٹھ کھلتا بیماراں دی لین اسی طراں ہے جسراں صبح اسی آکھن لگا جس کو زیادہ تکلیف ہے تہ او مکو شامی دکان تے ملن۔

صبح میں شہر جلداں، دو چار تیہاڑے لکسن عرفان بولیا ڈاکٹر صاحب ماہڑے ابے کو دکھ کہنو کیاں جے انہاں دے ٹہڈا بچ درد ہے میں ہُن اس ویلے نہ دکھ سکدا مکو ضروری کم ہے۔ تسیں کتھا رہندے ہو عرفان اکھیا اسیں فلانے گراں بچ رہندے ہاں ڈاکٹر ہاں تہ ٹھیک ہے۔ تسیں اُتھا ہی آؤ اِتھا بھی میں چیک اپ کراں دوا تہ اتھا ایاں بھی نہیہ اج سب دوایاں مک گیاں دیاں ہین چنگا رہسی جے تسیں مکو ہُن دکان تے اکے مل کنہو عرفان ٹھیک ہے۔

اُٹھو مُڑے تہ پیو کو آکھن لگا ابا تسیں کجھ کھیسو، نہ نہ میں نہ کھیندا کجھ بھی' پیو۔ ٹردے ٹُردے ڈاکٹر صاحب کو کار آئی تہ اوہ فٹ بچ پھچ گیا، پنج بجے دکاناں تے پہوچے تہ پتہ چلیا جے ڈاکٹر بیماراں کو دکھ کا تحصیل دار صاحب دے رشتہ دار اکسی کو دکھے کو جل گئے دے ہین، عرفان دکاندار اکو اکھیا پہا جی توں مکوٹہڈا دے دردادی دوا دے چھوڑ اس سُن کجھ ٹکیاں تہ ہک پیلی جئی بوتل دتی۔ عرفان کتنے پیسے ہوئے نے اس سن کاغذ ادے لفافے تے حساب جوڑیا تے اک سو اکتری روپے، پیسے دے کاٹر پئے قسمت نال ٹرک ہک تھہا گیا تہ راتیں کھر گچھ رہے فر ہسپتالاں دا دوراا سراں لکیا جیاں تاریکاں لگ گیاں۔

اج پنج سال ہوگے عرفان کو ڈوگی بیچ رہیا کھوڑا داند سب کجھ بک گیا پر پیو تندرست نہ ہویا کدے کدے سخت بیمار بھی ہوئے پر ڈاکٹر کوئی نہ ہوئے تہ خالی فراسراں ہی مُڑ کا گینا پوئے چلو اسکو وارڈ ابچ کھڑ وایہہ بیمار تہ سخت حالات اختیار کر گیا دا ہے، اج عرفان اکھن لگا بے سُن سچ آکھیا آسا جے اسیں چھا ہو شہا ہو کُٹ کا پی کناں ایہہ جہڑے ہسپتال بنائے دے ہین ایہہ صرف دنیا دیاں آکھیاں بچ ہوڑ با ہے گئی دی ہے۔ عرفان سُن کیئں تیہاڑے اتھارہ کا دکھیا تہ فراس بغیر ڈسچارج ہوئے پیو کو شہر بچ ہکیں ڈاکٹر اکو آن کا دسیا گمانڈی ہک اتھار ہندا آسا اس دے کھر رہ کا علاج کرالیا ہور پندرویں تیہاڑے پیو کو ٹھیک ٹھاک حالت بچ کن کا کھر مُڑ یا ہور اج پنجی سال ہوگے فر کدے عرفان سُن اس ہسپتالا داناں نہیہ کہدا ہور فر آپ کماں تے گین لگا ڈوگی بھی موڑ کہدی داند کھوڑا بھی مل کہن آیا تہ فرا سطراں زندگی گذارن لگا جے کدے ویران ہسپتالاں داناں نہ کدھا.....

کھوُر

دھینھہ چلکنے نال ہی خبر سنی کے رُسلا چاچا فوت ہوگیا، دوتھاڑے پہلیاں چنگا پہلا آسانہ بیمار نہ کمزور فر کے ہویا حسنا آیا تہ آکھن لگا ابا فوت ہوگیا قبرادی تیاری کرو قبر کھنی غسلا دیاں تیاریاں ہون لگیاں......

غلام رسول ماؤ پیو پڑھال کا چنگے جے عہدے تے نوکری لوالیا سرکاری نوکری سمجھو خزانے دا منھ دولتی دا چشمہ جندرے دی کنجی پتیلے دا گلماں بڑی شان نال زندگی گذرن لگی، غلام رسول دا بیاہ وی ہویا موز بچ ہے اللہ مالک سن اولاد وی دِتی چھ پُتر ہِک تہی بڑے لاڈاں نال پالیا انہاں دا پالا نا کیتا پڑھالے اِچر غلام رسول بڈھا ہون لگا آنڈھی گمانڈی غلام رسولا کو کدے آکھن وی کے توں بچیاں کو دینی تعلیم وی دے آکھے ''انہاں کے مُلّاں بننا نمازاں دا ہرلا کے انہاں کے فقیر بننا، ہور کہر اِچ تمام دنیاوی ساز وسمان مہیا کیتا ٹی وی، وی سی آر، وی سی پی، سی ڈی وغیرہ کرکٹ دا سمان گالف دا سمان یعنی دنیادی ہر فضول چیز دے عادی بنائے۔

اج غلام رسول پنشن ہو گیا یعنی ریٹائرڈ ہو گیا جوانی ختم ہو گئی دی آسی، کھراوالی مَر گئی دی آسی روپیہ پیسہ بچیاں تے خرچ کر رہیا دا آسا، بدن دی طاقت جواب دے گئی دی آسی ،ستاں بچیاں دا بیاہ پڑھائی ہُن غلام رسول کو بچیاں دا سہارا ہی آسا کیا نکہ اللہ مالک دا سہارا تہ اس سُن پکڑیا نہیہ جے اوہ ہر بے سہارے دا سہارا ہے جسدا کوئی نہیہ اسدا خدا ہے۔

افضل بڑا پُتر ہے غلام رسول دا، پیو کو اوہ ہن ابّا نہیہ آکھدا بلکہ رُسلا آکھدا رہے، حسنا دو لا پتر ہے فیاضا تریا پتر ہے، رفیقا چوتھا پتر تہ پنجماں سرویا تہ فاروق چھیماں پتر ہے تہی نگہت۔

سباں دا بیاہ ہو گیا، کنی کنی ہون لگے پیو دا مکان بنڈھ کھڑیا کنی کنی لڑیاں چاہڑ کدھیاں پیور ہیا شٹر کاتے رشتہ داراں دے کھر ایندا اُجلدار ہیا، نگہت کو ترس آیا اس سن ست سال اپنے کھر رکھیا، فر پتر اُٹھے ناں جی رُسلا اساں نال رہسی نگہت مجبور ہوئی تہ پیو کو جول دتا، پتراں آندا گنے منے تہاڑے رکھیا فراں بن ہو گئی کھر وکڈھ چھوڑیا۔

حسنے سُن اس کو کھر رکھیا شرط رکھی پینشن ساری مکو دیسی میں کھر رکھساں، کچھ میٹرا تے چاہڑیا نونہہ سن آکھیا صبح نو بجے چا پیتے کو آئیں ہک بجے پہت کھادے کو آئیں پنج بجے شامی چاء ست بجے پہت ہو را تھا میں تکو دِکھنا وی نہ چھندی، راتیں آکا توں میٹرا تے سے رئیں۔ ہُن ہے بڈھیما کُھر جلے رُسلا چاچا بے چارا، ہک تہیاڑے میستی دا ہر تیہان گیا سوچن لگا ’’میں کیاں نہ میستی بچ بہے رہندا کراں‘‘ فر آپا کو ہی آکھن لگا میں اج توڑیں کدے میستی نہ گیا اج کسراں گیساں لوک مکو بڑن دیسن لوک مکو کے آکھسن ہک تیہاڑے ہمت کر کا

بڑھ ہی گیا، اندر دِ کھے لوک نماز پڑھدے قرآن پاک دی تلاوت کردے، رُسلا چاچا تہ ہک نویں دنیا بچ آ رہیا ابسوس کردا پر دلا کو ذرا ذرا سکون وی ملن لگا۔

رُسلا چاچا اپنیاں پتراں کو دکھداتہ اوہ صرف دنیا پچھا لگے دے ہین دین کے ہویا انہاں کولو وی کدے، ایہہ گل نہیہ لنگتھی، رُسلا ہُن اپنے متھے بچ کہڑی کہڑی ہتھ ماردا ہے لوک سوچدے ہین جے پاگل ہے پر ایہہ کسکو پتہ ہے کے رُسلا اج توڑیں پاگل آسا اج! اسدا دماغ جائی آیا ہُن نماز تھیں وی بے خبر ہے رُسلا ان گنے سجدے سٹدا ہے کہڑی کھل رہیندا ہے کہڑی تشہد بچ قعدہ دی صورت بنا کے بہہ رہندا ہے ٹھڈ ہلاندا لوک سوچن جے ایہہ شاید نماز پڑھدا اوہ ہک تیہاڑے بیٹھا دا آسا کجھ پڑھے دنیا واسطے دین گمایا دنیاوی ہتھ نہ آئی میں اولاد کو دین داری نہ دسی، بے دین ہویاں خدایا مکو اج احساس ہویا میں ساری عمر ضائع کیتی۔بس سجدے بچ پچھ رہوئے۔

جتھا کُہرے بہوے لوکاں کو آکھے ''تُسیں بچیاں کو قرآن پڑھالو باقی سب بکواس ہے'' اکرم ہک تیہاڑے آکھن لگا'' اچھا توں دس تُدھ دنیا بچ کے مزا دکھیا'' رُسلا چاچا آکھن لگا'' اکرم میں بربادرہیاں برباد ہویاں میں کجھ وی نہیہ ڈٹھا بس سپ پالے جنہاں مکو ڈنگیا زہر چڑھ گئی دی ہے مکو''۔ میستی بچ آوے تہ ہُن سُنی سناوی درود شریف دے لفظ دو چار یاد ہو گئے دے ہین اُچیاں اُچیاں پڑھدا رہوے دِلا دی ساڑ اُٹھے جس ویلے تہ روئے اتھرواں دے چھم جُلن، ہتھ چاوے فر شرم آوس خدا تھیں، ہتھ تلاں چھوڑ کا سر تلاں کر کا روئے آکھے'' میں اسی لائق ہاں مکو ایہہ وی تھوڑا مکو کدے کپ ٹک کا ٹکا کرن سولی دیون ٹھا کے تو روہڑن فر وی میں جیہڑا گناہ کیتا اوہ اس تھیں وی بڑا ہے، خیال

جیاں آوس تہ کمّے ٹھڈّ وی کمن فرپرسیادی چھٹ ہو گچھے......توبہ......توبہ......
منھواں تھیں نکلے۔

رُسلا چاچا اج اساں بچ نہیہ رہیا پر اسدی آہ وزاری آہ وفغاں، گریا زاری آخری عمری دیاں کھڑیاں، تیہاڑے اُسدی اکھیاں اگا ایندے ہین تہ اکھیاں تر ہوگیندیاں ہین، انسان کدے ایہہ گل ابتدائی عمری بچ سمجھ گچھے تہ فر اسدی حالت رُسلے چاچے نالو نہ ہوئے۔

کھوٹ

ہڑلہ بچو بٹے چاچا کا آندے اُٹ چاہڑ ھد اجُلد افیروز کوہُن کیئں مہینے لگ گیسن پراوہ ایہہ کند پوری نہیہ کرسکدا کدے فیروز پہلیاں تھیں ہوش کرسیا تہ اس کوایہہ تیہاڑے نہ دکھنے پون آ۔

فیروز جوان ہویا تہ پیوسُن اسواسطے بڑی زمی مال لڑی کوچھی، باڑی، ٹکی تہ ٹکیاں بچ کوٹھے بنائے دے وراثت بچ چھوڑے فیروز ہُن پیودا لاڈلا رہیا اسکو کدے کماں دا ہر تیہان نہ ایندا آسا بلکہ اومزورلا کا سارا کم کرال چھوڑے ہور زندگی پیودے نال بڑے مزے دی گذرن لگی نہ کوئی غم آسا تہ نہ کوئی فکر آسی بس کے عیش ہی عیش بونی دا بوٹا دکھیا اسدی چھاماں تلالماں ہور ہا۔ ماہلیاں دی سیل، شہراں فرِ نا ہر چیز نو بنوں مہیا آسی تہ فیروز دیاں عادتاں بگڑن لگیاں ہُن اوہ عجیب وغریب اوپرے پلّے لین لگا اسدے کھراوپریاں چویریاں چیزاں این لگیاں تہ اسراں اسدی زندگی نویں طرز تے گذرن لگی......

فیروز سن ہوترادی زمی نال بیلا دکھیا تہ کجھ بیلے بچ اٹ لایا ہر بیلا آن ہوترا نال رلایا کٹھے سُک گئے دے آسے زمیاں دی ہُن پیداوار وی نہ آسی جس ویلے فیروز دا پیو فوت ہویا اسو یلے زمی باڑی ہی بڑی چیز منے گیندی آسی۔ پر وقت دا کے ہے کدوں پرت کھاوے کیہڑے ویلے کہنڈی پہار کر چھوڑے اسدا کوئی وی کجھ نہیہ آکھ سکدا نہ کوئی اسکو قابو اچ رکھ سکدا او یلے نال اس سُن اپنی اصل زمی آپ نہ دکھی نہ سنی لوک کم کردے رہے لوک ہی سارا کجھ کرن ہک ویلا آیا جے اس سن ٹکی بچ جنے جولے کہاہ کپے کوا گو جان سن ڈمنا چا کے لواڑے سارے۔ فیروز جس ویلے گیا کے یراہ ٹکی ماہڑی مالک میں وراثت ماہڑے حصے دی تے جان کون ہے فیروز گیا تے جان آکھن لگا" ماہڑی اجازتی بغیر ماہڑی زمی تے پیر نہ تریں" فیروز آکھن لگا" اوہ پہایا توں کون ہیں کتھو آئیں تکو پتہ نہیہ ایہہ ٹکی ماہڑی ہے"۔ جان آکھن لگا" کجھ پٹواریاں کول کدے توہڑی ہے تہ توں کھڑ نہیہ تہ میں سٹ ہک مارسئیں تہ سر پھاڑ چھوڑسیں پلیس کدے آئی وی تہ میں آکھساں ایہہ ماہڑے کہر مکو مارے کو آیا دا آسا میں اپنے بچاؤ بچ اس کو ڈہکیا تہ ایہہ مارے گیا اتھو مکوانام (انعام) تھیسی......

فیروز پٹوار خانے گیا تہ پتہ لگا جئے فیروز یا اسدے پیو دے ناں ایہہ زمی کدے آسی ہی ناں، ایہہ جان دی جدی وراثت ہے حالانکہ جان اتھا دا نہ آسا فیروز ہُن واویلیا کیتا تہ چپراسیا پاگل سمجھ کے اس کو شڑ کاتے آن سٹیا فیروز سوچیا جئے ہُن میں کے کراں، کسی کول گیندا پراوہ آکھدے ہین یرا فیروز توں کیاں پرانیاں قبراں پٹدیں ہُن ایہہ کجھ کیتے نال کے تھیسی جب توہڑی ٹکی نہیہ توں کیاں ایہہ نکمی جان کھپیندا ہین فیروز سن جتن کیتے فریاداں کیتیاں

جنڈ تڑوڑی تلہ دی مٹی اُتا کیتی پر کاغذ نہ محافظ خانے تو تھائے نہ کسی سُن اُسدی گواہی دتی کے ایہہ ٹکی اسدی ہے۔ افریقہ دیاں پڑاں نالوں سڑ کارہ گیا ہر پاسے نہیر اہی انہیر اہے لوئی دی کرے ذرا اتھ نہیہ تھیندی، نہ کوئی غم بنڈے والا تھیندا ہے کہیجا ویلا آ گیا ماہڑ یا اللہ کوئی نہیہ ماہڑا، میں تہ ساری دنیا بچ کہل مکھلا رہ گیاں، کتنے دوست یار ہوندے آسے کتنے سنگی ساتھی ہوندے آسے جیاں ساریاں دے پر لگ گئے اڈر گئے میں پراں بغیر رہ گیاں ماہڑے کول پر نہیہ ساہ نہیہ ہور نہ ہی طاقت ہے میں کدے باٹا ہواں میں کدے اسراں ہاریا دانہ ہواں میں کدے اپنی ٹکی دی راکھی آپ کیتی دی ہویا میں کدے اپنی زمی کو نظر رکھی دی ہویا میں کدے ایہہ گل نہ پہلیا داہواں ٹکراں لگدیاں رہیا پیراں دے پوٹے پھٹ گے سوچاں بچ رہیا ہُن راہ دیاں کھیڑیاں داتیہان نہ رہیا کہیر مُڑیا......

ہک ہفتہ ہو گیا بارشاں لگے دیاں ہر پاسے کالا پانی بگدا کھٹھے چڑھ کا دریا بن گے، کہولاں کھٹھے بن گے مہیڑاں دے ڈنگے تُرٹ گئے، جندر پہیکو پانیاں نال پہرے گئے، چھتاں چون لکیاں ہر پاسے رگدڑ ہی رگدڑ ہے، بارش نہیہ طوفانِ نوح ہے لوک لگے دے ہین اپنیاں لڑیاں دا ہرو بٹے توڑیاں، لکڑیاں چھنگاں دتے کولڑیاں بچائیاں کہر بچائے پر صبح جے ہوئی تہ سارے کہرے رگدڑ ہی رگدڑ آسی زمیاں ملی تلا آ گیاں دیاں آسیاں۔ فیروز دی کندوی ہکیں پاسیو روہڑ گئی دی آسی کندادا گارا پانی نال کہن گیا بٹے ملی تلا آ گئے فیروز ہن غماں بچ کُجھ نہ کر سکیا۔

اُدھر کٹھے سن اپنا بیلا نال پہلیٹ آندا فیروز دی زمی اصل وی نال رُہڑ گئی دی ہے فیروز اسُن جیاں دکھیا تہ جہڑی ذرا ہک رتی رہ گئی دی آسی اوہ وی

مُک گئی فیروز ہُن دنیا دا بے بس تہ بے کس آدمی ہے جسدا نہ کوئی یار نہ مددگار ہے۔ فیروز کدے خدا ہی راضی کیتا دا ہوندا اوہ اس اکھے ویلے اسدی مدد کر دیا......

فیروز کجھ تیہاڑے پھکھا رہیا تہ مجبورن گچھ کا بیلے بچو بٹے بٹلے کرکے زمی دی کندھ چاہڑن لگا ہک بٹا مونڈھے تے رکھدا آسا ہتھا بچو چڑھیا تہ پیرا تے لگ گیا ضاعف کھا کا تلا بہہ گیا فر آپا نال ہی گلاں کرن لگا ''جے یرا میں کدے ٹکی کمائے کو آپ نہ گیا تہ لوکاں آن قبضہ کیتا خیر میں تہ جسراں تسراں کڈھ کھڑساں پر جس ویلے انہاں لوکاں دیاں مذہبی قدراں اخلاقی قدراں تے دوئے لوک قبصہ کرسن اسو ویلے ایہہ تہ پوری دنیا بچ رسوا ہوسُن جھڑے لوک اپنے مذہب تہذیب بچ غیراں دے مذہب تہ تہذیباں آن کا گڈدے ہین اُندا حال ماہڑی اس بیلے والی زمی نالو ہوسی۔ اج لوک اپنیاں بولیاں زباناں، پلیاں، سر پاواں کو بے قدری نال پہلدے جُلدے ہین اُنہاں دا کے ہوسی۔ فر فیروز بیلے بچ اُتاں اُٹھ کا زور زوردا آکھن لگا لوکو ماہڑے کولو عبرت کنہو مکو اللہ سُن اسو اسطے ایہہ دُکھ دتا جے تُسیں لوک جاگ پچھو اپنے مذہب، اخلاق تہ تہذیباں کو نہ رُلاؤ نہ پہلاؤ نیہہ تہ ساری دنیا بچ ماہڑے نالو بے یار و مددگار ہوسو پر کوئی مدد کرنے والا نہ ہوسے فر فیروز بٹا چایا تے آن کا اٹا تے لایا پیر بہن کا کھرا کو ٹریا۔

□○□

اتھرواں دی شِرٹک

''اج ساریاں جندکاں کومیں نویں پلّے آن کالوالے کتنے خوش ہو گئے
دے ہین بانکے بن کا سارے ٹنکٹاراعیدی دی نماز پڑھے کوجُل گے،ملکووی توں
پہتاداگراہ ہک تاولی دے تہ میں وی جُلاں دس بجے نماز رکھی ہے بالاتاولا ہو یا تہ
جسراں تسراں نمازاتے پہچ رہیا نماز پڑھ کا سارے لوک جُل گئے بالا دُعا
مندگیاں منگدیاں اتھرواں نال جکاتہ چھول سج کہ پناں ہو گئے۔

بالا ہک غریب عیالدار جنا آسا تھوڑا اچ پڑھیا لکھیا پیا ہجی داماریادا
گرف بچ کماں تے لگ گیا بالے دی عمر جس ویلے تیراں سال آسی اٹھانی
تیہاڑ آسی صبح لوہوندی تھیں پہلیاں ماءمکئی دیاں رُٹیاں پکا کاڈبے بچ باہہ دیوے
نال کسی ویلے کجھ ساگ ہوئے راتیں دابچیاداتہ اوہ وی باہوے نہ ہوئے تہ ہک
دومرچاں یاپیازہ دی گھنڈی تہ نال لون ذرا یک وی۔ راتیں کفتاں لوک پڑھ
رہے دے ہون تہ بالاتہ اسدے نالادے فرمُڑن ہُٹ تُرٹ کامساں کھئر پہو

چن تہ کجھ کھادا تہ نستے ہوکا پرالی یاترا ہنجا کھٹاتے بے ہوش ہو گچھے مہینہ پورا
اسراں تیہاڑ رات ہک ہوئے۔ ہتھ پھٹ کا کھکھرے ہوئے ہون پیراں دیاں
تلیاں گلیاں رلائیں تہ تنخواہ کہد ھے داویلہ آوے تہ کسی ویلے پندراں حاضریاں
ہون کسی ویلے بیئی کدے وی پوریاں حاضریاں میٹاسُن نہ لائی دیاں ہون
، حالانکہ صحی سارے قلی پیلچے ، گینٹیاں ، چھبل ، چاری ، دیاں سوتریاں ، پہتہ دے
ڈبے پٹوڑے ، کوٹ پار کے کسی کول مال تڑوروی ہوئے لیناں نچ کھل کا حاضری
کرالن سجا ہتھ چا کا حاضر جناب میٹ ساریاں دے ناں بولے تُلہ ، مُنیا ، اُکا ،
اجیا ، بالا ، رنزا ، بِشا ، شِبہ ، روفی ، سری...... ہور اسراں ساریاں دے ناں۔ ناں
کناںیاں نال اندے ناں رکھے دے آسے۔ پرانہاں کوہُن اس گلادا احساس وی
نہ رہیادا آسا کے انہاں جیئی شخصیت کس طراں ملن ولن ہوندی ہے۔

بابواج پارو تنخواہ کہن کا آیادا ہے کم کر کا چھٹی ویلہ ہویا بابوسُن میٹا کو
آکھیا قلی گہٹھے کر تہ تنخواہ دیواں میٹاسُن ڈنڈ کیتی ہوئیے! سارے ادھر آؤ قلیاں
سن سمان شمان بٹیلیا بٹالیا کھڑ کا جھنڈا ہکیں تلا کھڑ چھپا یکھ ، آسارے لین بنا
کھلتے۔ بابوسن حاضری رجسٹر چایا ہورناں بولن لگا۔ "تلہ کون ہے ادھر آؤ" بابو
سن آکھیا تُلہ چھٹ منھواں اگدے آسا "میں آں جناب" تُلے سُن آکھیا بابو "تم
ڈیلی کام پر کیوں نہیہ آتا"۔ "میں ڈیلی ایندا ں جناب" "تم ڈیلی آتے تو یہاں
تمہاری پی لگی ہوتی" بابوسن آکھیا تُلہ "نہ جناب تُسیں انہاں کولو پچھو اسیں
سارے ہر تیہاڑے کماں تے ایندے آں"۔ "دسنیئے تلا تم ڈیلی آتا تو ادھر کاغذ
ہوتا کیا میٹ جھوٹ بولتا ہے یا یہ رجسٹر"۔ تُلہ "نہ جناب میں کدوں آکھیا میٹ
صاب چھوٹھ آکھدے ہین" بابوسن روپے گنے تہ گن کا تُلّے داہر کر دیاں "یہ لو یہ

بارہ روپیہ ہے تمہارا چوبیس پی ہے اس مہینے کا ٹلہ" تہاڑ تہاڑ پٹد ے رہے دوئے
قلی وی بابو کول آ رہے" نہ جناب ایہہ ظلم ہے اسیں سرگی کو اُٹھ کاٹرے کو لگدیاں
ساری تیہاڑ کماں کو لکیاں لکیاں مرگیندے ہاں ادھی راتیں گچھ کہر پہچدے
ہاں کے مزال ہے کدے ہک تیہاڑ وی اسیں ارام کردے ہواں اج تسیں اتو
پیسے وی ادھے ہی دیندے ہو اساں کو پورے پندراں روپے دیوا ایہہ کے ہویا
اساں غریباں دا حق کھا کا تساں کو کے تھیسی" بابو میٹا داہر مُڑیا تہ" ہاں میٹ کل
سے نیا قلی لانا ان کی چھٹی کرو" اکبرا میٹ" ٹھیک ہے جناب میں کل ہور قلی
لاؤں گا" قلی سارے ٹاٹرے ہو کا ہکیں دوئے کو دکھن لگے اندر واندری پہچ گئے
یرا اسیں کوئی انہاں کو لو صدقہ تہ نہ منگدے، بابو" چلو تم کو پیے لینا ہے یا میں مہورا
واپس لے جاؤں"؟ اکا سیانا آسا آکھن لگا ٹروا پہرا اوہُن اے پیسے تہ چا ہکناں
جیاں ہر مہینے بابو تہ میٹ بنڈ باجر کا کھار ہندے ہین اسراں اج وی انہاں سُن
اوہی کم کرنا ہے کے فائدے چھیچ کیہتے دا"۔ سارے قلی ٹُرے تہ اٹھ دس، باراں
روپے کہن کا کہراں کہراں جُلن لگے بابو سُن مٹھی نِچ میٹا کو پہلیٹ کا روپے دتے
"ہاں میٹ تم ایسا ہی کرتے رہنا، ہم تم مالا مال ہو جائیں گے"" اجیا پشلے پاسے
بیاڑی پچھا باہرہ داہر نکلتھا آسا تہ ٹکا کا اُٹھیاٹر پیا کیئیں سا گذر گے......
مشین لگی دی ہے بڑے بڑے پڑپٹ کا اوہ تند ماردی ہے اگا سنتری
کھلتے دے ہین اپر پڑا کو شارے نال اگاٹرے دا آکھدے ہین قلی دوئے پاسیو
مٹی تہ بٹے چائے کو لگے دے ہین مونڈیاں اُتو چم لہے گیا ہتھاں کو پہوریاں
اتنیاں باٹیاں ہو گیا دیاں ہین جئے کدے کڑدے تیلا نِچ مارن تہ کدے نہ سڑن
مالتر وڑ تہ چاری چھکھ چھکھ کا ڈُہلے ٹرٹ گئے دے ہین۔ رُکھاں کو ڈوزر پرت

پرت مان باہے دے ہین۔ جیہڑے ٹک لائے تے ہین اوہ تہ ادھا توڑیں آرا
چھک کا ٹرٹ گیندے ہیں اتو ہین وی جگنا والے، بیاڑیاں کھوڑیاں چمروڑ تنگ
بچ کوئی پرتھ دا بوٹا وی آ گچھے ٹک لا کا نہ مکایا دا ہوئے تہ میٹ آ گچھے ''چلو انہاں
کو پھاڑو بڑے بڑے پھانے، او گیاں، اڑے، موگرے، موچھیاں کو ہکیں
سرے داہر و کہواڑے نال پھٹ بہا کا فراس جائی پھانا لاون مالتر وڑا دیاں ستاں
نال پھانا تلاں ٹھلن تہ نکی جئی بیتھ پوے پر یرے دوا پھانا لاون تے مالتر وڑا
دیاں ستاں نال اس کو موچھے بچ لہاڑں پچھوا و گیاں لا کا اس دے چیرا کو کھولن
مالتر وڑا والے کو پرسے گٹیاں داہر و وچو آ متھے اتو تہ حیاں اچھر واڑی دا چھم ہکیں
ہتھا نال متھے اتو ہتھ فیر کا پرسے ٹکن اکھیاں پھری دیاں ہون ایہہ پتہ کسی کو نہ
لگدا آسا کے ایہہ پرسے ہے یا اتھروں جیہڑے دلا بچو روئے بغیر ہی نکل آئے
دے ہین۔

اج پہلی ہے تنخواہ آ گئی دی ہے اسراں کا غذاں بچ تہ مہینے دا ترے سو
روپیہ ہے دس روپے تیہاڑ ہے پر غریباں دا خدا ہی ہے جس دی قسمت بچ سکا
ٹکڑا لکھیا دا ہوئے انہاں کو پلا کتھو تھاوے، کون ہوے، جیہڑا انہاں بے کساں
دے پرسیا دا خیال کرے جیئے ایہہ شرکاں تے پرسے ڈھلیا جنہاں سُن اے لُکا
دی جائی اپنا لہو تہ پھر سے ڈھایا انہاں کو ان دی محنت دا حق تہ دیواں پر کے
ہوندا۔ کسی زمانے یا کسی دور بچ اس غریبا قلیا دا احساس کسی نہ کیتا بڑے بڑے
شہر بسے بڑیاں بڑیاں بلڈ ینگاں بنیاں پر عیش تہ ارام میٹاں تہ بابواں سن کیتا ٹُلے
کو ایہہ خیال ایندا رہا سوچیں جے کدے کہٹ دین لگا میں ظلم دے خلاف اواز
اٹھالساں ٹُلے سُن بالے کو آکھیا ''بیئے بالیا یرا اج ماہڑی کبھی اکھ پھرکتی ہے مکو لگدا

اج کھول ہوسی ہیئے توں خدا واسطے مکودس جیئے اسیں کیہڑے ویلے آ کا لگدیاں
دھینہ لتھے تکرا نہاں ٹہا کیاں نال چھیاں لا رکھدے ہاں فرمڑ کا تنخواہ ادھی"۔

بابو تہ میٹ کنی بہہ کا صلاحیاں کردے ہین بابو میٹا کو آکھن لگا "ایہہ
میٹ اب تمکو بہت ہوشیار رہنا ہوگا آڈٹ جاری ہوا ہے کے سرکار نے حکم دیا
ہے کسی جگہ قُلی کی حق تلفی نہ ہوا لگ سے ایک ٹیم آنے والی ہے"۔ میٹ "دا
صاب تُسیں کہیاں گلاں کردے ہومیں تُساں کو ہر مہینے اُندے انگوٹھے نہ لولال
کا دیندا" بابو سُن کجھ سوچ کا آکھیا" کاغذ مضبوط ہو تو کوئی بات نہیں، اٹھو میٹ
ان کا تنخواہ دیدو" میٹ اٹھیا ٹروجی" قلی ڈوزرا کول اڑیکدے ہین بابو تہ میٹ
آئے اج فر کسی دیاں حاضریاں نہیہ پوریاں، اج فر قُلیاں دی تنخواہ دو سوٹہائی
سوتھیں اُتا نہیہ کھڑیا ایہہ دوئی گل ہے کے بابو تہ میٹ پلیاں دیاں لنگیریاں تہ
رجسٹراں دے پہورے کہن کا اُٹھے فرکدے میٹا تہ بابو سن قلیاں دی تیہاڑ نہیہ
دبائی۔

پگھیاڑا دی بادشاہت

اج گچھا دے جنڈ اتلا بہہ کے بادشاہ چھوردا ہے کھڑی کھڑی غرّ غرّ کردا ہے تہ سامنے دے دو دند نکل ایندے ہین جیاں اسدے دند باہر نکلدے ہین تہ انہاں نالو لہوا دے ناڑے کھڑٹ گیندے ہین، پر اج اوہ ایہہ دِکھ کالا چار ہوگیا دا ہے کہ میں ہُن اپنی مرضی نال بناں بچ جس دا چاہواں لہو نہ پی سکدا، ہورنہ میں ہر کسی دا شکار کرسکدا ں، بادشاہ دی بادشاہی مُک گئی تہ بس دنیا تے کس چیز اکو قرار تہ دوام ہے دوئے بادشاہ دی بادشاہی بڑے جوش ہور آن بان نال شروع ہوگئی ہے، پہلا بادشاہ تائیں چوہے نالو ٹھک کا بہہ رہیا دا ہے، تخت تے بہندیاں ہی نویں بادشاہ سُن حکم دتا جے "ہر فریادی آوے ہور پہلی بادشاہی بچ جس جس تے ظلم ہویا دا ہے اوہ بیان کرے"۔

رچھاں سن پر لے بناں تے قبضہ کر کے اتھا اپنا قانون نافذ کیتھا ہور سور گنڈا، بودیان وغیرہ چیزاں غیر رچھاں تے ممنوع قرار دتے گیاں، فیصلے وی

صرف دوڑیاں بچ ہوسن اسراں کیئں سال گذر گئے بناں دے سارے باسی اٹھ کھلے ہوئے ہور رچھاں دے خلاف آواز چائی رچھا بڑی منت سماجت کیتی آخر رچھاں کو کھڈ لواڑیا انہاں سبھاں۔

ہن سارے بٹلے ہوئے تہ اپنی بادشاہت دا مشورہ ہویا تہ سینہہ بادشاہ بنا کھدا ہور فر نویں ملکھ بچ رچھاں دے بنائے دے قانون ختم کر کے نویں قانون بنائے گئے ہر کسی ذات، سنہیہ، رچھ، پگھیاڑ، چیتیا، گدڑ، بوزنے، ہرن، بکرے، بارہ سنگیے، نیل گائیاں داند، پہاروں بکریاں، ہاتھی، کھوڑے، بن بڈھے، ہر چیز جاندار واسطے اسدے حقوق محفوظ رکھے گئے ہر جاندار بڑی خوشی ہور راحت نال زندگی گزارن لگے۔

کیئں سال دے بعد جانوراں کو تھوکھ دے کے پگھیاڑ کسی طراں بادشاہ بن گیا بس فر کے آسا ہر پاسے مارا ماری، پھاڑا پھاڑی نہ کسی دے حقوق محفوظ رہے نہ کوئی جاندار محفوظ رہیا، پگھیاڑاں دی بھکھ اتنی آسی جے انہاں سن باقی کسی وی ذاتی کو شکار کیتے تھیں نہ چھوڑیا ہور دوئے بناں دے پگھیاڑاں تکر وی نہیہ بخشیا، اس حکومت بچ، پگھیاڑ جس ویلے بادشاہ بنیا تہ آکھن لگا "اج تو بعد پگھیاڑ ذاتی کو کوئی وی کسی جائی کسی داوی کسی ویلے شکار کرنے تھیں نہ روک سی، بلکہ جس سُن وی پگھیاڑ تہ شکارا دے بشکار آئے دی کوشش کیتی تہ پہلیاں اس دا شکار کیتا گیسی" ایہہ تقریر سُن کا سب آپا بچ گوشے کرن لگے یرا اس کول جناب سہینہ صاحب دی وی کوئی عزت تہ شرم نہیہ رہیا ہور آکھدے ہین جے پگھیاڑ ہی ہر سیاہ تہ سفید دے مالک ہین، ہرن آکھن لگا "دوستو مکو ہُن کسی دی عزت یا جان محفوظ نہیہ دسدی"۔ گدڑی آکھن لگی "یرا آؤ اسیں بادشاہ

داتخت پرتاں" مگر جس ویلے ایہہ گدڑی اگا گئی تہ دوئی ہتھ جوڑ کا "میں خدمت
بچ حاضر ہاں ہور اتھا کوئی جانور تسدے دشمن یا مخالف وی ہین پر میں پوری خبر
رکھساں"۔

رِگرجاں، ہِلاّں، کاگ، بن ککڑ، طوطے، ٹھم ٹھوکے، چڑیاں،
پیگرے، رائیاں، گگیاں، کونک، تتریاں، شارکاں، شوہڑیاں، ککو باشاہ، ہور
باقی سارے پکھنو اکٹھے ہوئے تہ سبھاں اپنی اپنی رائے دتی بڑے مشورے
ہوئے۔ گرجاں آکھیا جے "ہُن اساں کومل کے کم کرنا ہے" ہلاں آکھیا "اسیں
یہہ تہ کدوں کنی ہوندیاں ہاں" کاگ بولے "پہنے اسیں کھوڑوی بنڈ کا کھیندے
ہاں ایہہ دوتی گل ہے کے اوہ گم گیندے ہین"۔

دویاں چُپ چاپ سنجیدگی نال مسئلے دی نوعیت کو سمجھنے دی ضرورت تے
زور دتا، شارکاں آکھیا "یرا اساں کو کے ہے اسیں تہ سختی اینیں والی دی پیشن گوئی
نماشاں کو چیں کار مچا کہندیاں ہاں" طوطا بولیا "بزرگو پہاندا ایندی ہے تہ اسیں
پھرن پے گیندے ہاں یہہ تہ اساں کو کرُ گینا ہے"۔

پگھیاڑ بادشاہی کردے رہے ہور اس بناں تو بغیر ہر بناں بچ آہو کار مچیا
دا ہے، شریفاں جانوراں دی جیاں قسمت ہی بگڑ گئی البتہ جیہڑا جانور منافق آسا
اوہ بڑے مزے کرن لگے پر انہاں کو لو مطلب کڈھ کا پگھیاڑاں سن اندی وی اوہ
حالت کیتی جے خدا دی پناہ پر ایہہ سلسلہ کیاں سالاں تکر چلدا رہیا، کیاں
جانوراں اپنی شکل پگھیاڑاں نالو بنا کہدی ہور آخر کار اندی خو بھی انہاں ہی نالو
ہوندی گئی فر انہاں بچ او ہی عزت والا سمجھیا گیندا آسا جیہڑا جگر پھاڑے بچ ماہر
ہوئے۔ کہاہ چگے والے اندی اجازتی ہور مرضی تو بغیر ہک تیلا کسی جا یو نہ چُگ

سکتے، ماس کھادے والے وی صرف بادشاہ دی اجازت نال ہی کجھ کھاسکدے
آسے، چوگ چگنے والے وی صرف اوہی دانہ چُگ سکدے ہین جس دا
پگھیاڑ اجازت نامہ دیون، کوئی دوڑ، کوئی گُٹھ، کوئی اہلنہ، کوئی گم نہیہ جس تے
پگھاڑیاں دی راکھی نہ ہوئے، ہر کسی دی زندگی پگھیاڑاں دے رحم وکرم تے
ہے۔ جس تے مہربان ہوچھن تہ ہوچھن جس تے ناراض ہون تہ اسدی قسمت
بگڑگئی اسدے نصیب ہی سڑ گئے۔

کھوڑے کو کسی سُن آکھیا جے ''ہن اسیں زندگی کس طراں گذار ساں
اسدیاں ایناں والیاں نسلاں اساں کو ہائے ہائے کرسن قبراں کٹھسن'' کھوڑا
آکھن لگا ''پھراؤ میں ہک تیہاڑے ہرناں نال کھول کرکا شکاریا کولو ہرن
مرالیا تے اپنے سرایہہ لگام لائی اج توڑیں میں نہ چھٹدا میں ہُن کسی ہوریں
پنگے بچ تہ پیندا میں ہُن بن چھوڑ دتا ہے تسیں اُروی ہوجاندیو تہ اِروی مگرا تھا
کس رہنا ہے؟ رہنا والی ذات اللہ دی ہور سب فنا توں جہڑی کہانی مکو سناندیں
ایہہ وی کہڑی چھٹا کو نہ سہی فر سال دوسال کو آخر مک ہی گیسی''۔

کھوڑے دی گل سنکیاں نال حالاں تکر مکی نہ آسی گدڑ ہک نچد اھسد اتہ
دوڑ دا آیا کھوڑے کو آکھن لگا'' چاچا! اج خوشیاں مناؤ سارے بناں بچ جشن منایا
جل رہیا''۔ کھوڑے آکھیا ''ہیں پتر اکیاں؟ کے گل ہے'' گدڑ ''اج.....اج
تساں کو کدوں پتہ لگسی اج پگھیاڑ ادی حکومت مُک گئی اُسدی سلطنت دا تختہ پر
تے گیا'' کھوڑا ''کسراں واکسراں کدوں کس پر تیا'' گدڑ دوڑ دا دوڑ دا بیاڑی
دیاں بوٹیاں توں جیہڑے حالاں چرو ہٹے آسے پلمد پلمد اوہلے ہوگیا۔
اُرو بادشاہ سلطان بہر سُن فریاداں سُن کا سزادی تجویز رکھی کہ کدے

کوئی اپنا حق بخشنا چاہوئے اُوہ بخشے مگر کسی سُن وی بخشنے دی گل نہ کیتی بلکہ سارے ہتھ چاچاء کا سزا دیوسزا دیودی آہ وبکا دا شور پیدا کرن لگے۔ بادشاہ ڈوئی ہتھ چاء کا اطمینان بخش رہنے دا حکم دتا ہور وعدہ کیتا جے انہاں کو اُندے ظلم دی سزا ضرور ملسی ساری رعایا بادشاہ کو نیک دُعائیاں دیندے اپنے اپنے کھرُاں کو مُڑے۔

سجری لخت

بچڑواں دی واز جیاں کناں بچ پئی تہ بختی سن پاس پر تیا کھٹا تو اٹھ کا
بوہے داہر لنگتھی چڑیاں دی چہچہاہٹ سن اسدی موئی دی جند وچ نویں طراں
جیاں ساہ باہ چھوڑیا کیاں سالاں دی ستی دی بختی ادھموئی ہوئی دی اپنیاں لنگاں
کجھ وی نہ کر سکدی آسی پر ہُن زندگی دی امید پیدا ہوگئی ہور زندگی بچ ہک
عجیب جئی ہلچل ہور جوانی دا احساس ہون لگا۔

بختی بڑی ہی معزز ہور خوش بخت آسی پر اچانک ہی اسدے خاندان
کو وبائی چھکھڑ لگ گیا تہ ہک ہک کر کا سارے کنبے تہ خاندان دے بڑے
بڈیرے ملک عدم کوٹرن پئے گئے۔ بختی سن جس ویلے ایہہ دکھیا تہ اس سُن اتھو
نسے دی سوچی ہور اوہ نس کا اِر اُر فرن لگی آخر اس سُن آپا کو زندہ رکھے واسطے
ترلے تروڑے پر وطن دا خیال پہل گئی اسراں اس اپنی جان تہ بچائی پر پردیس
ہور کہلاپن، غریبی، لاچاری، بے بسی دا احساس اس کو اندرو ہی اندر وکھین لگا اس

سُن ہُن آپا کو زندہ رکھے واسطے دویاں دی معاشرت اپنانے دی کوشش کیتی پر اسدے ضمیر سُن اسکو اجازت نہ دتی......

اسراں ویلہ ٹردا رہیا ہور بختی کو اپنے کہر ہور اپنے باغا دا خیال مُڑ مُڑ کا ایندا رہیا ہک تیہاڑے اوہ فرمڑ کا کہر آئی تہ اس سُن دکھیا کے اسدے کہرا تہ زمی ہر چیز تے دوئے قبضہ کر کے بہہ رہے دے ہین، ہُن ایہہ بڑی پریشان ہوئی۔ یرا ایہہ کے ہویا ایہہ کہر ماہڑا زمی ماہڑی باغ ماہڑا۔ ایہہ دویاں لوکاں آن کا دب کہدا ادا ہے۔ اس کو ایہہ گل برداش نہ ہوئی تہ سوچن لگی ''یرا اس ویلے ماہڑے کول طاقت نہیہ میں انہاں نال کدے کھول لیساں میں نہ جت سکساں ہُن میں کے کراں مکو تہ انہاں کو لوڈا اہڈا ہونا ضروری ہے میں اس اپنی جائیداد اکو کسراں انہاں کولو کہنساں......

جنہاں سن بختی دی زمی کہر باغ دب کہدے آسے اُندا دعویٰ آسا کے ایہہ جائیداد اسدی ہے ہو اسدے پیو دادے دی وراثت ہے اتھے کدے کوئی بختی یا اُس دا خاندان نہ تہ ایندے آسے ہور نہ اس ناں دے لوک اتھا کدے وی گذرے دے ہین انہاں سن کہرا دا نقشہ زمی دی حالت باغا دا موقع بدلا سٹیا دا ہے بختی کو ہُن ایہہ حاصل کرنا مشکل ہی نہیہ بلکہ ناممکن وی ہو گیا دا ہے ایہہ اوکھا کم بختی کہل مکہلی کسطراں کرسی ایہہ بڑی دردسری ہور چنے چبنے دے برابر آسا۔

عبداللہ جس سُن بختی دی جائیداد ملی دی ہے آکھدا ہے ''پہراؤ میں تُساں کو دسداں کے ایہہ زمی باڑی اسدے پیو دادے دی ہے اسیں اس زمی کو چھوڑ کا دوئے گراں بچ رہندے آسیاں اسدے پیو دادا اتھا ہی پلے بڑے

ہوئے ہُن اسیں اپنی اس غیر آباد زمی تے مُڑ کے آیاں تہ ایہہ بڈھی ہک جیہڑی پتہ نہیہ کیہڑے ملکھا دی ہے آکھدی ہے جے ایہہ زمی باڑی ماہڑی ہے تساں بچو کسی سن اج تکر اسدا ناں وی سنیادا ہے"۔ ہک بزرگ قسم دا جنا بولیا "عبداللہ میں آپنیاں بڑیاں کو لو سنیادا ہے کے اتھے ہک خاندان رہندا آسا جس سُن اساں لوکاں کو بسایادا ہے ہور اسدی زندگی دا ساماں مہیا کیتا"۔

ہک ہور جنا پچھدے بٹیاں تو اٹھ کے آیا تہ آکھن لگا "کھلو چاچا میں تساں کو ہک گل دسداں جے ماہڑی نانی آکھدی آسی کے پچھلے زمانے بچ اتھا دا ایہہ پورا گراں ہی بختی ناں دی گہڑی دا خاندان آسا بڑا ہی امیر و کبیر تہ علم دے زیور تھیں آراستہ آسا پر ایہہ گل اس زمانے دی ہے جس زمانے بچ وبا پھیل گئی آسی" اسراں مچاں لوکاں اپنا اپنا خیال ظاہر کیتا تہ اسراں کیاں گراواں دے لوک بٹلے ہوگے"۔

بختی سوٹی کہن کے آئی تے کمدیاں کمدیاں آکھن لگی "بچیو ماہڑی گل سنو ایہہ گدرا عبداللہ آکھدا جے ایہہ جائیداد اسدی ہے پر میں تساں کو کجھ پرانیاں نشانیاں دسدیاں کدے ماہڑیاں نشانیاں انہاں جائیاں تھیں نکل آیاں تہ فر تساں کو ایہہ منناپیس کے میں ہی بختی ہاں ہور ایہہ زمی باڑی ماہڑی ہی ہے۔ ایہہ جہڑے مل کا بیٹھے دے ہین ایہہ سارے اسدی جائیداتی تے قبضہ کر کا بہہ رہ دے ہیں کنڈا اوالی ڈوگی دے بنہے بچ میں ہک بٹالا یادا ہے جہڑا اچٹے رنگ دا ہے اس بچ سمے نال کھو بنایادا ہے اوہ میں جندرا تلو کہڈ کا آندا دا ہے جس ویلے میں جندرا تے نواں بٹالا یا تہ اوہ پچھیادا بٹا اس بنے بچ آن لایا، دوالڑی دی ہک کینچی برفو نال پہچ گئی تے میں پرانی مدانی دا چھڑ اس تلا کھڑ لایا، تریا ماہڑی کو چھی

دے مُنڈ دیارادیاں ڈلیاں تلا ہک لکڑ پُھرنگی دی لگی دی ہے۔ لڑی دے ڈبّہ
تے کڑی بچ اگلے پاسے میں ہک بٹکڑلہ تہ پُرزادی لکڑلوالی دی ہے ایہہ اس
زمانے بچ برکتی واسطے لیندے آسیاں، ماہڑے باغاں بچ سبّے ہتھا کوچوٹیاں دے
بوٹے آسے ہور کھبے ہتھا کوکھوڑیاں دے انہاں بغیر وی کیں قسم دے بوٹے
جتھاں بچ پُھلاں دے ہور داکھاں تہ سبزیاں ساگاں دے بوٹے ہین تسیں
آپ کچھودکھوفر فیصلہ کرو"۔

فر سارے لوک گئے تہ دکھیا برابر ہر جائی ساریاں نشانیاں پوریاں
ہویاں ہر جائی دسی دی چیز دکھی فرگراں بچ ہک جرگا بیٹھا تہ اس سن فیصلہ دتا کے
ایہہ واقعی سارا کجھ بختی دا ہے بڑی مشکل تہ جتن نال موڑ کا بختی سن اپنی جائیداد
کہدی ہور فراوہ رسن بسن لگی پر بانہہ نہ ہونے دی وجہ نال اس کو باغ جھڑا اجڑ
گیا دا آسا عبداللہ ہواراں سن اتھو سارے بوٹے کپ ٹک کا مدان بنا چھوڑیا دا
آسا البتہ بوٹیاں دے مُنڈ ے رہے گے دے آسے۔

بختی سوچن لگی "ماہڑیا خدایا میں کسراں اپنا باغ نویں طراں لیساں ہور
کدوں اوہ باغ بڑا ہوسی پھل کھلسن چڑیاں بولسن کدوں کوئیلاں دا کوُ کو
سنساں کدوں لگو تہ کگو باشاہ آکے انہاں ڈالیاں تے بہسن کدوں تریڑو نال
صبحی صبحی ہر چیز چمکتی ہوسی کدوں میں فر اس باغا دا پھل کھیساں" پر ایہہ سارا کجھ
سوچے دیاں گلاں ہوندیاں ہین ہور اصل کم کرن دا ہور ہوندا ہے پر جتھاں
دے ہتھ لمیں نہ ہون تہ انہاں دا کے حال ہوندا ہے اوہ خدا جاندا ہے، ہُن بختی
بیمار ہوگئی اس دے نجوڑ ہونے نال پہاندوی آئی باغ بھی بنیا تہ بختی کھٹا لگ
گئی۔ بختی جس ویلے باغا کو بریا لوکاں دیاں چوکھراں تھیں ڈہکیا تہ پرانیاں

مُہنڈ یاں بچو ہی سجریاں لختاں چڑھ آیاں اج بسا کھ پۓ گیا تہ گچھ کا انہاں لختاں
نال پتر تہ پھُل لگے ہور اس باغا تے فر بہار آئی اس بچ قسماں قسم پکھیروں آ کا
بولن پۓ گئے تہ اندرو بختی اُٹھ کے باہر آئی تہ بچڑوں تہ چڑیاں، باز رنگ برنگے
اڈن ایاں لگدا آسا کہ ایہہ دنیا دا کوئی باغ نہیہ بلکہ جنت دا کوئی ٹوٹا اتھا آن کا
رکھ سٹیا دا ہوئے بختی دے دُکھ درد مُک گئے ہور اسدی محنت تہ کوشش ہور طلب
اج پوری ہوئی، بختی سن کیاں سالاں دا ساہ اندر غماں نال ڈھک کا رکھیا دا آسا
ڈردی آسی کدے میں زور دا ساہ کہدا تہ ماہڑا ساہ ہی نہ نکل گچھے پر اج اس سن
سجریاں لختاں دا باغ دکھ کے ساس پہری ہور ہُن اس کو موتو دا غم نہ رہیا تاں
اُسدے باغا دی زندگی اوہ وی رُت بسا کھادی پھل کھیلی پکھنواں دا بولناں ایہہ
سارا کجھ دکھ کا بختی دی عمر بدھ گئی ہور ہُن اوہ وی فخر نال جین لگی پر ایہہ زندگی.
اسکو کدے نہ ملیا کدے پرانیاں مُہنڈ یاں بچو لختاں نہ نکلن آ۔

حق کسراں رِکنہاں

شڑ کا تے کُل لوک بٹلے ہوئے دے ہین گدرے دوڑ دے دوڑ دے آئے ''ابا ابا اسدے پاڑے نچ کوئی لوہے دے چین سٹدا اہے ہک جناں رجسٹراں تے کجھ لکھدا ہے'' مندرے سن جیاں سنیا تہ ''کون ہے وا؟ کھوتے دیا پُتر اتُدھ کجھ نہیہ آکھیا کیہڑے حرامی مکیئی ملدا ہین اندیاں اکھیاں پھٹی دیاں ہین، داواکڑیئے ماہڑی پٹوڑی ہور سوٹی اِرآن میں جُل کا دکھاں ایہہ کون ہے اکھیاں تہ نہیہ پھٹی دیاں مکیئ مل کا ذات نہ چھوڑسن'' کہراوالی سن دوئی چیزاں دتیاں تہ آکھس ''داجی تاولے لنگو جان مُک گئی پیہاجی کر کر کا مر گیاں اتو ساون ہے اج دانے جان جلے پر دانہ زیاں نہ ہوئے'' مندرابو ہے بچو نکل گیا۔

شڑ کا نچ جیاں پچیا تہ اس سن گراں دے سارے بٹلے دکھے پہلیاں کجھ ڈر گیا پر اگا لنگتھا تہ دکھس فر لوکاں داہر مُڑیا ''ہیں واانسان دیو بچیو تسیں سارے کھل کا تماشا دکھدیو ایہہ ماہڑی مکیئی لتاڑ کا انہاں کے تباہی تہ فنائی کر

چھوڑی تسیں کولوانہاں کو کجھ نوں آکھ سکدے"۔ بنے اتوچھڑ تھا تہ نسر دی مکئی دا
ٹانڈا پچھد ادکھیا تہ سوٹی کھڑکا کا" ہوئے اوئے پہیا تکو دسدا نہیہ جے توں رچھانا
لومکیئی بچ بڑ گیا ہیں ایہہ کے تباہئی پٹ کاسٹ چھوڑ ہی توں ہیں کون؟ تکومکئی
والے پاڑے بچ کس بڑن دتا توں اتھا کے کردیں" مندرے کو حالاں تکر کوئی
جواب نہیہ ملیا مُندرا بیٹھے کھیندا اتنے بچ مکیئی بچو ہک جنا کاغذاں والا مندرے
داہر ٹُریا تہ "چُپ" آکھدا اپنے منھواں بچ انگل رکھی دی قدم قدم مندرے داہر
ٹردا کول پہچ کا" ایہہ تدھ کے شور لایا داہے ایہہ صاحب ہے اسیں سرکاری
دفتر اواسطے توہڑی زمی میندے ہاں تکو پورا معاوضہ تھیسی شکر کر مکئی دے شڑ کاڑا
بچ صاحب سن نہیہ سنیا نہیہ تہ توں تہ گیا آسیں" حالاں توڑیں اس دفتریادی گل
مُکی نہ آسی مندرا بولیا" تو مکو تھمکیاں دیندا ہین ایہہ زمی کے توہڑے صاحب
دے پیئو دی زمی ہے میں مرگیاں ہلاں مار مار کا دند منگ کا آندے تر واریں
گوڈی تہ چھے تیہاڑے تالی کو لگے اج نسر دی مکئی کو تسیں ملواس صاب شاب کو
اتھو باہر کڈھ نیہہ تہ میں بٹیاں نال سر پھاڑ کا دو کرسیں" دفتری آکھن لگا ایہہ
تحصیلدار صاحب ہین تو ذرا ہک صبر کر" مندرا" میں صبر شبر نہ کردا توہڑے کلیجے
بچ میں قاچو تہ چھُریاں ماراں توں صبر کرسیں" دفتری بولیا نہ چاچا تکو اسدی وی
قیمت تھیسی توہڑی جہڑی مکئی گئی چنجیاں، چویں، پھلیاں دے لہاڑ جو کجھ وی ہے
اسدی قیمت تکو پوری ملسی "مندرا" پر کیاں تسیں مکو قیمت دیسو ہٹ مٹ پہنو
تہ فر قیمت دیو تسیں روپیاں والے ہو کسی وی غریبا دی لتاڑ کرو اسکو ملواس دا فصل
ملو نخر اروپیاں دا کرو میں تکو صلائی نال آکھداں کے اصیل گتی نال مکئی بچو نکلو نتہ مکو
ہوڑ آگیسیے فر بچ مندا ہوسے لوک تما شاد کھسنے۔

تحصیلدار صاحب سن دفتریا کوڈنڈ کیتی ''بابو اُتھاتوں کے کر دیں ادھر ٹرنا'' بابو سن مندرے دا ہر شارا کر دیا اس نال لگا دا آساں مچ سمجھایا پاگل ہے ہک ذرا وی گل نہیہ سمجھدا اگو بکواس کردا'' اتنی گل بابو دی آکھنی جے مندرے کو سچی مچی ہوڑ آ گئی اٹا تو بڑے چیندا تہ صاحب تہ اسدیاں سنگیاں دے سراتے بارش برین پے گیا ہکئی چیاوٹ تہ چچر پونچی لگ گئی مندرا بس کیتے داناں ہی نہیہ کہندا مساں مساں لوکاں سن تحصیلدار ہور اندے کارندے بچائے پر لہولہان ہو گئے دے ہین۔

جریب وی اتھیئی رہار جسٹری وی اتھی رہے مندرا آکھدا ہے ''یرا غریباں ہی دیاں زمیاں تساں کو شرڑکاں واسطے دفتراں واسطے مداناں واسطے کیاں لوڑ پئے گیندیاں ہین امیر دی زمی وی کدے تُساں کو دفتر بنائے کو نہیہ لگدی کیاں نہیہ لگدی میں کے بے عقل سمجھیا داہاں تساں سُن''۔

شامی ویلے پولیس آئی تہ مندرا تہ استے کہرا دے سارے کھڑ تھانے بچ ڈکے پر مندرا جناوی ہمت والا ہے اتھا وی کئیں تیہاڑے بندر ہیا پچھوں اِچر مندرے دی زمی بچ بلڈنگ بن گئی ہور ہک ہفتہ حوالات بچ رہیا مُڑ کا کہر آیا تہ اس کو چپراسی آیا ہور اس تحصیل بچ اکا کاغذ تیار کرنے دا حکم دتا اس سُن آکھیا ''صاحب سن آکھیا داہئی جے پٹواریا کو لو کاغذ کہن کا دفتر بچ آئیں''۔ مندرا دوئے تیہاڑے انتخاب کہن کا دفتر پچیا تہ اتھے اسکو درخواست دین واسطے آکھیا مندرے سن سارے لوازمات پورے کیتے تہ ہُن ہک فائل بن گئی۔

تحصیلدار ''کچھ اس نال کلر کا کول تہ ایہہ اُتھا ہی دسی تکو کے کرنا ہے مندرا آکھن لگا'' صاحب اِتھا اُتھا مکو نہ فیرو مکو زمی دی تہ فصلا دی قیمت دیو''

تحصیلدار'' کچھ کچھ اس نال اتھی اوہ قیمت دیسی ماہڑے کول تہ روپے نہیہ روپے اسی کول ہین''۔ مندرا نکل کا آیا تہ دوئے ہکیں کمرے بچ بڑ گیا ایہہ اس کمرے تھیں بڑا کمرا ہے اتھا کجھ ہوروی لوک کم کردے ہین کلرکا کول پہچ کا چپراسی ''مقبول صاحب ایہہ فائل صاحب سن دتیی دی ہے ہور ایہہ ہے اوہ سائل تہ اسکو ڈیٹ دکھو''۔ مندرا کلرکا داہر مُڑ کا'' ہے نکیا توں مکو ماہڑے پیسے دے تہ میں راہ پواں مکونہ اتھا کھلیارکا ماہڑی تیہاڑ پہنو...... کلرک ''جُل جی توں اگلے ہفتے آئیں اج منگلار ہے توں سنوار امنگلا راہی کو آئیں'' مُندرا پھڑ کیا پر ساریاں سُن سمجھا شمجا کا کہرا کو جول دِتا۔

مُندرے کو اُٹھ سال ہوئے نوماں سال وی چھڑھ گیا پر ایہہ فائل اس کلرکا دے کمرے بچو ہلی نہیہ، مُندرا وی دوئے ترئیے تیہاڑے دفتر گچھ رہندا ہے بس اگو آکھیا گیندا اج صاحب نہیہ آیا کدے اج کلرک نہیہ آیادا کدے اج ٹائپ کرنے والا نہیہ آیادا کدے کہہ پہانہ تہ کدے کے پہانہ مُندرا ایندا گیندا رہیا پر اج مُندرا کھوریاں اکھیاں نال آکھ گیا'' جے کل کدے ماہڑا کم نہ ہویا تہ تسدی خیر نہیہ''۔

دوئے تیہاڑے مُندرا بڈھی کو نال ہور نونہہ تہ یتیم پوترے وی نال کہن کا آرہیا جیاں اسکو دفتر اچ آکھیا کے اج نہیہ توں کل آئیں بس اتنا آکھنا آسا کے مُندرا جیاں ڈڈار آ گیا ''تُساں سرکاری کتے ہور اج تساں کو دس کا چھوڑساں''، اتنے بچ دفتر بچ ملازم آکھن لگا ''نہ پہونک توں جُل صبح آئیں'' مندرا بولیا میں پہونکدا اں توں نے پہونکدا سرکار یو کتیو تُسیں سرکاری کتے نہ سرکار دے ہونہ لوکاں دے میں وی کُتاں اج پہونکساں میں خدائی کُتا بنساں مکو

پتہ میں جب تو ڑیں پھونکدا نہ اچرتسیں مکو ماہڑی قیمت نہو دیندے تدھ مکو
آکھیاناں کتا تو ہڑا صاحب نہیہ کُتا میں کتاں میں اج لڑساں سبھاں کولڑساں“
سارے دفتر بچ ہل چل مچ گئی اسی ویلے اسدے کاغذ تیار ہو گئے چیک اسدے
ہتھا بچ باہے گیا مندرا چیک کہن کا باہر نکلتھا لوک دِکھے انہاں کو آکھن لگا” پھونکو
کسی کولڑو چک دیو تکا پٹوتاں کم ہوسن نیہہ تہ بسوردے رہو ہوردفتراں دے
غلام بنے رہوا ٹھوسرکاری کتیاں کولورُٹی کھس کا کھاؤ نیہہ تہ ایہہ سارا سرکاری
خزانہ ہضم کرگیسن تُساں کوتھیسی ڈوڈو“ اپنا انگوٹھا دسدا دسدا النگ گیا۔

کون سائی لیسی

ہر ہک بوٹا چنجیاں کڈھ رہیا آسا ہوتراں نچ تہ پاڑیاں نچ سریاں دیاں گندلاں پھُٹ کا نکل آیاں آسیاں نال پیلے پیلے پھُل لگ گئے آسے ہر پا سے رونق ہی رونق آسی ہاڑی دیاں بوٹیاں نال پھلاں دے ہیرے چمکدے آسے ،شولچیاں دے بوٹے جیاں شوہالا سہرا بہن کا کھلتا دا آسا چوٹیاں دے بوٹے نکیاں نکیاں پھُلاں نچ کسی معشوم دی صورت دسدے آسے ،داکھاں دیاں بِلّاں پسلیٹے کھییاں ہویاں پتراں دی جیبھ ذرا ذرا باہر کڈھن لگی بٹاروں نیلے ہو گے بینساں دیاں لویاں لویاں پتراں کو ہوا ماؤ نالو ہولیاں ہولیاں پتراں چھو لی نچ رکھ کا لوری دیندیاں اللہ اللہ کر دی ہے زرچے اپنیاں باہواں انگلیاں سدھیاں کرن لگے گیاں کہ اوہ اتنے نرم دل تہ نرم پنڈا ہوندے ہین جے برفو کو اپنے سراتے چا کے رکھدے ہین فر جسلے برف کنڈیو اُچی ہو گیندی ہے تہ اُس ویلے اوہ دفن ہو گیندے ہین پر ہر پہاندا انہاں جُگی صورِ دوم

داکم کردی ہے لوچے تہ گلاس جان چھنڈن لگے کھوڑیاں نال چنجیاں نکل کا زندگی نویں طراں تازہ ہوکا آئے دا اعلان کردیاں ہین نال ہی ڈنڈوروی اپنیاں رگاں کو سمجھالن لگے مدانیاں بچ نیلوری اُتا تریڑوسن جیاں اسمانوں تارے آن کا زمی تے ڈھائے دے ہین۔ بنا، پھورا، تھاپلی ہر جا نیلی ہوگئی دی ہے۔ کندے دی خوشی دا کے اندازہ کراں کندے سوچیا جے ہر پاسے رونق ہی رونق ہے بناں بچ دکھیا تے گچھ پھلن، پشیڑیاں اُتاں اٹھ کا سلام کیتے دی تیاری کرن سمبل اپنیاں کنڈیاں کو چھپائے دی کوشش بچ مصروف دکھے، بیاڑیاں سن اگلا چاہو تھر ٹھک کا اپنی حجامت بنائی دی آسی تے انہاں کو نوایں بال این لگے، بیروٹے کیسٹیاں دے کا کھلتھے دی ہمت پیدا کیتے بچ لگے دے ہین، اِروشو لچے اپنی شاں نال پہاندی کو دکھ کا منواں بچولھیلاں کیرن لگے دوئے پاسے بونیاں سن اسراں نیلے نیلے پتر کڈھ آندے جسراں کوئی یتیماں دے سرا تے ہتھ رکھے واسطے ہتھ کھول کا ہمدردی تہ پیار نال کھڑا تہ اس کو سہارا دیندا بس اسطراں بون وی برہیا دی تپتی تھپا بچ ٹھنڈی چھام دتے واسطے امیداں کہن کا آ گئی۔ ہر پاسے گُل بنفشہ کھل گئے دے ہین ہندا دے پُھل شگھڑے دے پُھل بارا گیرا دے پتر جیاں کسی چھہڑے دے کو چائے واسطے باہواں (کھلیار کا تھمے دی کوشش کردی ہے تچھے پتر فرشادا فرش ٹھڈا دی اگ بجھائے واسطے قربان ہونے کو بیتاب ہویادا ہے)

کھواں بچوبیاں دیاں منڈیاں کڈھ کا باڑی بچ نویاں گندلاں کڈھ کا پھلیاں لگن لگیاں ماہنہ دیاں باہڈاں لائی دیاں اج نویاں شاخاں کڈھ رہیاں ہین ہر پاسے سیالے دی موئی دی ہر چیز جاگ گئی زندہ ہوگئی، کندے سُن ایہہ

سارا کُجھ دکھیا تہ آکھن لگا ''اے خدایا ہر چیز اتے سیال اپنڑا فنا ہوندی ہے ہر چیز
مر جئی گیندی ہے پر تدھ پہاندر کھی جے پہاند اپنیاں سیت ہی ہر موئی دی چیزاں
کو زندہ کر دی سُتی دی زمی کو جگالدی ہے پر اساں پہاڑیاں کو کوئی جگالے والا
نہیہ کوئی اسدی موئی دی پہاڑی جند وچ زندگی بہائے والا نہیہ فراٹھ کانویاں
باہڈاں کو کنڈے تہ بوریاں بدھے کوٹر گیا اس سن سنبھلا دے ہور سنلگی دے
کنڈے کپ کا کھڑے تہ باہڈا کو کھوڑیاں تھیں محفوظ رکھن لگا کندا کنڈے
بہندیاں بہندیاں سوچن لگا کدے اسیں اج باہڈاں کو کنڈے نہ پلیٹ ساں
تاں کہیہ رہسی کھوڑے چھل کا چھڑلی لاہڑ گیسن تہ فر کیہہ ہوسی باہڈ ہک ڈنڈا
سکیا دارہ گیسی بس فناء جس تے کدھے بہار نہ ایسی جس نال کدے پتر نہ لگسن
جس نال پھُل نہ کھلسن جس نال پھل نہ لگسی جیہڑا چھام نہ دیسی پہکھیاں
پٹیاں کو ایہہ کھادے جُگا کجھ وی نہ دیسی، کندا سوچدیاں سوچدیاں آکھن لگا
کدے انہاں باہڈاں تہ نکیاں بوٹیاں کو اسیں نہ سمجھا ساں فر کے ہوسی او یکھے
ویلے مایوسی ہوسی نا امیدی ہوسی فر کندے کو خیال آیا یرا ایہہ اج نوجوان گدرے
راہ ٹہلن لگے انہاں کو کدے سدھے راہ تے آن کا آساں پاساں باہڈاں نالو
اخلاقی کنڈے نہ بدھے تہ فر ہوسی کل کو پوری قوم تہ پورا ملکھ سُل گیسی جس بچ
زندگی دی رس نہ ہوسی جس بچ پھل نہ کھلسن جیہڑی پھلاں دی امید دیالن آ۔

کون ہوسی اس ویلے جیہڑا ملکھاں کو بچیسی فر مُڑیا ''اے خدیا توں
ماہڑی قوم تہ وی اسراں پہاند آن ساری مخلوق تہ پہاند آن جیا جون تے پہاند
آن لوک کُھلنا چھوڑ دیون ماہڑے ملکھا بچ آ کا پہاندی دی اس رونقا دالطف
چاون اندے دل باغ باغ ہون انہاں کو کھول پہل کچھن اوہ بس پیار ہی پیار

کرن اس پھل کھیلی کو دکھ کون ظالم کھلے دی سوچ سکدا ہے''۔ کندا اٹھ کادرائی تہ
کھواڑی چاء کہرا کوٹر یا فر آکھن لگا اساں تے پہاند کدوں ایسی اسیں کدوں
پُھل کھلیاں دِکھساں، کدوں پہاڑیاں کوفر زندہ رہے دا حق تھیس کدوں پہاڑی
اس باڈرا دے سیالے تھیں سر پٹسی کدوں ایہہ باڈراں دا کورا گلسی کدوں تکر
کھوڑے اسدی چھڑلی لاہڑ دے رہسن کون ہوسی جیہڑا اس قوم دا درد جان سی
ہور اسدا امداوا کرسی۔ فر اسماناں دا ہر مُڑ کا آکھن لگا''اے خدایا توں ہی ہیں جیہڑا
ایہہ سارا کجھ کر سکدیں ہو کوئی وی نہیہ''۔

سڑدی چھام

''فدیا تہ لگن نئ ماتمتے تہ لا اللہ انیھری کوٹھی بچ اگا آنئیں سپ بن کا
چک مارسنیں اٹھویں لڑسنیں ڈاہڈے دی عدالت بچ توں کے کرسیں قبرار دیو
پردیو کھوٹسئ تہ پسلیاں پھٹا کاہکیں دوۓ بچ رُم چھوڑ سئ تت تپا تپا کالسینی
اکھیاں بچ ،ہتھ ٹُک کا کنی کرسنیں لک توہڑا اللہ ماہڑا پھئ توں کیاں اٹھے دی
براند کر دہین چیز چا کھڑ دیں تدھ کیاں میں ابیزار کیتی دی اکھیاں کوکو کرے پے
سنسی کوڑھ ہوسئ جوانی مر گالانی جگیا تکو ہو کے گیا توں کیا اس مندی کلاتی کوہل
گے تکو کے بنیں کے بگ گیئ ۔تکو کھڑی چیڑ ادا کھاٹا۔ پرتوں کھا کا فرمرض پیندی
ہئ تہ توں کوئ چیز وی جریھہ سکدا تکو کے ہویادا ہےتوں کدوں باز ایسیں
کدو تکوان کڑکی دی ایسی تو مرے تے اٹھیادا ہیں تدھ نہیہ رہنا''۔

خانم جان اپنے پوترے کو بد دعائیاں کڈھے کو لگی دی ہے۔ پردے
چنے نال فدیا چھپ چھپ کا سر اُراں کڈھ کا ''داہلی دادی میں نہیہ چھپائے مکو
بدوایاں ہیرنا کڈھدی میں آکھداں اللہ پاک دی قسم قران دی قسم لی زیارتی دی
قسم میں نہیہ چھپائے کسی ہوریں چھپا کھڑے ہوسن، میں کیاں چھپاواں اپنی
چیز وی کوئ چھپیندا اہے''۔دادی ''موتو جگیا میں اج تیہاڑی مرگیاں کھل کھل کاماء

پے وی تدھ کھادے توں نہ موئیں توں گنداگاں مکیا دا ہویاں توہڑی کھپ مکی
دی ہوویا تکو کجھ بلاپیٔی دی ہویا ماہڑی جان رام کرہیا تدھ میں مکا چھوڑیاں
تدھ مکو کیاں قصیے اگا لایادا ہے وا کتنے تیہاڑے ہوئے ان ٹڑکا تہ ان لونا
کھیندیاں اتھا چیز ہوندی ہے کہرا بچ تہ سارے ایہہ مسافراں دے مسافر ہتھ
تھرے دے آرہندے ہین۔ کہرو چیز مکی تہ کسی کہرسڑے کولو کجھ وی نہیہ تھیندا
تریئے کے چوتھے مہینے اج پنشن جئ تھائی آسی پراوہ وی توہڑے کرٹے لگی
ایواں دس ناں اوکرلائے نیئی'' اگاں ٹر دیا ہویاں سجا ہتھ اگاں کوئی چیز پکڑے
دے انداز بچ ''آن اُراں آن مکودے پچھا چر ہو گیا اُتوہُن نماشاں ہوگیسن
میں ادھ مانوں کُڑی کُرفرساں ہٹیاں بند ہوگیسن رحمانا ہُن ہٹی مارکا کہرا کو جل
گیسی'' دادی کجھ وی کررہی ہے پراسکو جیاں جومش ہی نہیہ ہوندی، فدیا، دادی
دادردکھو سمجھے اس کو بس مٹھائیں تہ بیٹریاں شیٹر یاں ہون دادی چنے نال پچھی تہ
فدیاں لڑی پچھواُتانس گیا تہ چھورادیاں بوٹیاں بچ بڑگیا۔

فدیے دے ما، تہ پیو بس رہڑھی تے اس بچ دوئی مر گئے کھلی دادی
دے سرہُن اسی دادی سُن پالیا سکول جولیا ہے جیاں سکول لگدا ہے بستہ کہن کا
کہرآرہندا آکھدا'' دادی اماں اج چھٹی ہے، سکول بچوناں کٹے گیندا فر دادی
دے لحاظا نال اوہ اس کو داخل کر چھوڑ دے ہین اسراں اس سن دادی کو جیاں
روالنا کیتا دا ہے کہر بڈھی دادی قصیہ کرکا کوئی چیز آندی ہے تہ ایہہ اسکو چھپا
کھڑدا اوہ جیون جڑی کرکا کرکا کہر جوڑدی ہے جے اسی گدرے کو لگسی پر ایہہ
کھڑ کا لوکاں کو کھوٹیاں پیسیاں بیچ آوے پر اس تیہاڑے دادی کو پنشن تھائی تہ
فدیا کُرے دکھتا آسا خانم جان سُن کھڑ اپنا پرانا صندوق کھوڑی دی لکڑی دابنیا دا

اس بچ پلیاں تلا رکھ چھوڑے اس صندوق بچ ایاں مچ ساریاں مُٹلیاں وی ہونڈیاں آسیاں انہاں بچ کے آسا اوہ کسے سُن وی نہیہ دکھیا۔

قبراتے تلقین آکھ کا سارے گرائیں جُل گے، دادی لڑی اگا بہہ کا روندی ہے میں قبرا بچ ہاں لوک سلاں لا کامٹی سٹ کا پانی ترمک کا چیک کا قبراتو راس کر کا واپس مُڑ گئے۔ چھٹ ہک ہویا تہ دو جنے موٹیاں تہ کھوریاں اکھیاں والے ماہڑے کول آرہے مکو آکھن لگے "اٹھ" میں آکھیا "میں مر گیا داہاں میں کتھواُٹھساں" انہاں سُن مکواٹھال کا بہال سٹیا تہ آکھیکھ "تکو پتہ ہے توہڑا رب کون ہے" مکو جیاں دندن پئے گئے میں اتنا چھک گیاں جے مکوواز ہی نہ نکلدا آسا میں دلیلاں بچ پئے گیاں انہاں مکو ہور مچ سارے سوال کیتے پچھا ماہڑے دماغا کو کجھ ہو گیا تہ کھکھ ذرا وی اندی سمجھ نہ آوے انہاں سُن پاسا نالو بوہا اک کھولیا تے اگاں داہر و تپی۔ دیاں واٹراں آون تہ ماسادے سڑے دیاں مشکاں سُن ماہڑا جیاں مغز ہی پھٹا چھوڑیا اتنے بچ ماہڑے پاسانال ہک امیر جنا آسا اسکو گنجا سپ ہک آوے تہ چکا بچ پکڑ کا اُتاں تہندے فرتلو اسدے تکِے پٹ پٹ کا کھاوے تے اوہ جناں تہاڑ و تہاڑ کرے واسطے بہاوے مگر اوہ سپ اسکو اسراں ہی لڑدا رہوئے جسلے اوہ سپ ساہ چھوڑے پھونکارے تہ اسدے منھواں بچواگی دے شہول نکلن فرا تنے بچ دو جنے ہور آئے بڑے بڑے چھُرے چائے دے میں ڈر کا اگاں گٹھا ہکیں بچ نسیاں تہ پرانہاں کولو میں چھپ نہ سکیاں تہ بس کے آسا اوہ ہکیں دوئے کو آکھن لگے۔ اسدے دوئی ہتھ کپنے ہین ایہہ چوریاں کردا آسا تہ اسکو کھڑو پہلیاں ہتھ ٹکو انہاں سن ہکیں مندی جائی کھڑ مکو ڈکیا تہ میں روندا ں کرلیند اں تو اہیاں تو اہیاں کرداں ہتھ بہن

کا معافی منگداں مگر اوہ نہیہ چھوڑ دے انہاں سُن مکو آکھیا توں لوکاں دیاں
چھپائی دیاں چیزاں تہ روپے کڈھ اتھا ایہہ تہ توہڑے اسیں ٹوٹے ٹوٹے کرساں
توہڑے ہتھ کپساں، اکھیاں کڈھساں سلائیاں تپا تپا کالیسیں اگی دیاں المیاں
بچ سٹ کا ساڑسیں میں توبہ توبہ کرداں پر اوہ اک نہیہ مندے اتنے بچ اردیو
پردیوزمی ماہڑے نیڑے ہون لگی میں آکھاں یا اللہ میں کرے نساں اتھو کرے
نسے دی جاہی نہ رہی کڈل کڑچ کروپ ہویا تہ ماہڑیاں پسلیاں ہڈیاں سارا کجھ
چور چور آسا چھٹ ہک ہویا تہ اوہ ہی دو فر آرہے آکھن لگے ہن اسدے ہتھ اگی
دیاں ہتھ کڑیا باہو تہ فر اسدے ہتھ ٹک کا اسکوسجین بچ تحت الشریٰ دے کھوا بچ
سٹو میں انہاں کو کجھ وی آکھدا رہیاں پر انہاں سن نہ سدھ دکھی نہ پوٹھ تہ مکو اتھو
جندے پھکھا والے بچ پلہیٹ کا تلاں تُھندیکھ میں چینکیاں دادی دوڑی تے مکو
لگ گئی دی آسی میں راتیں چھپ کا ڈبا اُتا سے رہیا دا آسا کہرے راتیں پاس
پرتیا تہ میں ڈبا تو تلا کُجھ لگاں شُکر ہے جے اتھا پشیڑی دیاں لکڑیاں رکھی دیاں
آسیاں تہ مکو خمبے شمبے چھبے پر بچ گیاں اسی ویلے میں اٹھیاں تے میڑا اتو کڈھ کا
دادی اماں کو روپے دتے مکو پتہ لگیا جے میں جو کجھ خواب دکھی او سارا کجھ دادی
اماں سن دکھیا دا ہے ایہہ جے آکھدی ہوندی ہے میں قبرادے دندے کھلتی دی
ہاں'' میں ہن کدے دادی اماں دی کوئی چیز کسی دی وی نہ چیساں بس ماہڑی توبہ
دادی اماں تکو پتہ میں مرگیا دا آسیں......'' دادی'' میں صدقا ہوئیں توہڑی بلائی
میں لگیں تکو اللہ لمی عمر دیوے اللہ ماہڑی عمر وی تکو دیوئی توں کیاں ایجیاں گلان
کرداہیں میں کدے پھونک رہیاں تدھ ماہڑا دل ساڑ چھوڑیا آسا سینے نال چمڑا
کا اکھیاں بچ اتھروں پھرے گئے'' ماہڑیا ایڑیا ماہڑا اللہ باج توہڑے سواگن ہے

توں اَن پڑھ تہ جاہل رہے گیس اہئیں تہ نہیہ آکھدے یتیماں کو چالسی سال لیٹر ہوندی ہے تکو پتہ چوری کرنا گناہ ہے قیامتی کو چ عذاب ہوسی" فدیا "بولیا ماہڑ یئے دادی اماں توں قیامتی دی گل ہی نہ کریں دکھ آیا داہاں سارا کجھ مساں مساں ماہڑے (اپنے دوئی ہتھ دادی داہر کردیاں ہویاں) اے ہتھ پچنیس نیہہ تہ اج گئے آسنیں تہ تکو چولہے بچ لکڑیاں کون لاوی یا ہٹی تو دساں روپیاں دا تیل کون آن کا دیویئیا باڑی بچ کون نال کھنا لیا آ" اتنے بچ دادی کلوک دے گئی تے روندیاں روندیا "یا اللہ ماہڑے بچے داتوں ہی ہیں توں اسکو سلامت رکھیں ماہڑا ہور کون ہئی ایئی ماہڑیاں باہواں تہ اکھیاں دی لووی ہے ماہڑیا اللہ توں اسکو کجھ نہ کریں میں مرکا تو ہڑا کے ہوسی ٹکڑا ہر کوئی چا دیندا پر نصیت کوئی وی نہیہ دیندا، میں لگیس ماہڑیا فدیا توں راہ تے آر ہو تہ میں اکھیاں بچ بہا کار کھسیں" فدیا بولیا بکلی دادی دی بچو سر کہڈ کا "اماں قرآن دی قسم اللہ دی قسم زیارتی دی قسم میں ہن کدے وی چوری نہ کردا ایہہ کہن (ڈبے بچو کہڈ کا فدیے سن روپے دادی دے ہتھا بچ باہے تہ دادی آکھن لگی دلا نال لاکا "میں سارا کجھ تو ہڑ واسطے تہ ہی کردی آں نیہہ تہ مکو کے ہے میں روزہ دی مالک آں ماہڑا کے ہے کدے نہ وی کھاواں مردی ناں اُتوں اُٹھ دا پتہ نہیہ ادھ رات ہوگئی کجھ کھا کن فدیئے فر کدے کسی دی چیزا نال ہتھ نہیہ لایا فدیا ایہہ گلاں کردار ہیا اتنے بچ سے گیا، فدیے دا پُتر آیا تے اباجی تسیں ارام کروا ایہہ بچ ہی بڑا آدمی بن گیا دا آسا فدیا گچھ کا ستھرے تے بیٹھا تے سرہاندوراس کر کا اوہ ویلا یاد کر کا سے رہیا۔

□○□

پھٹ نہیہ مولیا

نصیر صاحب ہکیں بڑی کرسی تے بیٹھادا ہے اس دے ٹیبلا تے چار پنج فون رکھے دے ہین اگا اڑ دلی وی کیئں کم کر دہین نصیر سن کمپیوٹر آن کیتا تہ کی بورڈ تے انگلیاں چلین پئے گیا۔ بو ہے بچو ملازم ہک ''مہے آئی کم اِن سر'' نصیر صاحب ''کم ان آؤ آؤ لنگ آؤ'' کمپیوٹرادہر نظراں جمائے دیاں ''ہاں کے گل ہے،'' بشیر'' جناب میں تساں کو پہلیاں وی عرض کیتی آسی جے ماہڑے پرمٹ واسطے بشیر اتنی گل کیتی آسی نصیر سن ڈرائیرہ بچو کڈھ کا اک لفافہ بشیر کو پکڑا لیا'' ایہہ کہن یار توں ماہڑے تکر جو کجھ ہویا میں اوہ کرساں البتہ اتو جس ویلے کوئی کاغذ ماہڑے کول نہ پہچے تب توڑیں میں کے کرساں ایہہ ہے توہڑا پرمٹ آڈر تکو مارچ سیں پچھا پوری چودہ ہزار روپے تنخواہ تھیسی'' بشیر ''تھینکیو سر تھینکیو'' بشیر بو ہے بچو باہر نکلھتا تے نصیر کو اوہ ویلا یاد آ گیا۔ دِھدیاں دِھدیاں اسدیاں ٹھڈاں تے پھولی دے آثار دسن لگے رنگ تبدیل ہون لگا متھے بچ ہک عجیب

جئ لکیر پے گئی تہ فر نصیر سوچاں دی دنیا بچ پندراں بیہہ سال پرانیاں یاداں بچ ڈُب گیا۔

''سلام علیکم فاروق پہا جی'' وعلیکم ایواں تو گُر'' ایہہ جواب فاروق سن دِتا نال ہی پچھیس توں کرُ فاروق نصیر دے بڑے پہراوُ دادوست آسا ہور ہکیں محکمہ بچ نوکری کردا آسا، اسدی ڈیوٹی شہر بچ آسی فاروق ''نصیر کھل میں اتھو کجھ سبزی وبزی کہن آواں فراسیں دوئی ڈیرے تے جلدے ہاں'' نصیر سن نال سمان چوالیا تہ دوئیئی سرکاری کوارٹراتے گچھ پہچے۔ دوچار تیہاڑے گزر گے فاروق آکھن لگا ''نصیر یراتوں مکو دس توں کردا کے ہیں تہ جُلدا کرُ ہیں'' نصیر آکھن لگا میں گُرے وی نہ جی بس ایں در پدر ہویاداہاں فاروق ''یراتوں کم کرآ درخواست ہک لِکھ تہ توں اپنے ایم ایل اے صاحب کول گچھ کا نوکری لکھاں آن اوہ اج منسٹر وی ہیں۔

فر بزار بچو نصیر سن اٹھانی دی لیڈ تہ چوانی دا کاغذ کہدا ہور اتھی بہہ کے درخواست لکھی اوہ پرانے پُلا کول مکو پورا یاد ہے اجاں توڑیں نہیہ پہلیا تہ فر نصیر منسٹر صاحب کول پہچ گیا اندے گیٹا تہ جیاں پہچیا تہ اگو نور محمد جیہڑے نصیر دے گمانڈھی آسے باہر نکلدے مِل گئے نور محمد ''ہیں نصیر توں گُر'' نصیر سن درخواست دسی تہ نور محمد نال کہن کا اندر بڑ گئے منسٹر صاحب اندر بٹھے دے ہین نور محمد ''اسلام علیکم'' منسٹر صاحب ''وعلیکم تسین فر کیاں مُڑیو خیر ہے'' نور محمد ''ہیں جی ایہہ گدرا ایہہ وی اساں دا اپنا ہے اسکو وی لکھ دیو جیاں ماہڑے گدرے کو لکھ کا دتے'' منسٹر صاحب '' آن وا مکو دے اچھا توں اکبر پہا جی دا پُتر ہیں'' نصیر ''ہاں جی'' لکھ کا دتا منسٹر دے دستخط ہو گے دوئی نکل آئے۔

بلاک دا ضلعی دفتر بزار پچھدے آسا نصیر کہن کا گیا ایہہ درخواست جستے منسٹر صاحب سن لکھیا دا آسا اندر دفتر پج گیا تے کلرک ہک پچھن لگا" کے ہئ وا گدریا"، نصیر سن درخواست اس داہر کردیاں ہویاں" ایہہ میں نوکری واسطے لکھال آندا ہے تہ ہُن بڑے صاحب کول مکوائے دے کا آرڈر کہننا ہے۔ کلرک "دا اوراں دے کے ہئ ایہہ" کلرک "اتھا بڑے صاحب نہیہ اوہ بڑے شہر گئے دے ہین میں تکو رسید دینداں تہ توں ہفتے دے بعد اپنے بی ڈی او صاحب کول گچھیں توہڑا آڈر اُتھا ہی پہچ گیا دا ہوسی"، نصیر اتھوں رسید کہن کا باہر نکل آیا ہور کہرا کو جُل گیا ایہہ ہفتہ نصیر واسطے ست سال بن گیا، کدوں ایہہ ہفتہ مکسی تہ میں آرڈر کہنساں فر میں نوکری کرساں میں تنخواہ آن ساں میں نویں پلے آن سا میں اما جگے وی تہ ابے جگے وی نویں سوٹ سیٹر الساں لڑی اتو ایہہ بودے تختے پٹ کا نویں ٹینا دی چھت لیساں کتنیاں ہی سوچاں آیاں تہ گیاں......

اج ہفتہ ہو گیا میں اج بلاک دفتر گیساں ہور خیر صبح ہوئی تہ نصیر وی ٹر پیا ملازماں والی ٹور ہے اج اندر واندری پھُنڈیا پھُنڈیا گیند اٹھڈاں تے مسکان ہے اکھیاں نچ چمک ہے جانی پچ ترڑ ہے۔ نصیر دفتر پچ پہچ گیا بی ڈی او صاب کول 'جناب ایہہ رسیت ہے ماہڑے کول تسیں مکو آرڈر دیو" بی ڈی او" کہیجا آڈر" کھبے ہتھا نال رسید تہن کا ماری" انہاں رستیاں تے نوکریاں تھیندیاں ہین جل اتھو پتہ نہیہ کتھو آرہندے ہین" منشی دا وا توں کس واسطے گیٹ کیپر رکھیا دا ہیں جس کو مرضی ایندی ہے توں اس کو اندر داخل کر چھوڑا ہین" انچک ہی نصیر کو جیاں کسی اسمانوں چا کازمی تے ماریا مایوسی دی ہک لکیر اسدے چہرے سیں صاف دسن لگی نصیر کجھ آکھنا چھیندا آسا پر زبان کو کنگروں پئے گے نصیر پچھے دیاں لنگاں

بوہے بچو باہر نکل گیا بڑا پہراوی فوت ہو گیا دا آساتہ اوہ ہُن کس کو نال کھڑے آ۔

''منشی ہوئے منشی'' بی ڈی او سن اواز ماری منشی اندر آیا تے بی ڈی او ''دا وا مغلا کو اراں اندر پہیج''۔ ''چنگا جی'' منشی ایہہ آکھ کا نکل گیا فر مغل وی آ گیا ہور ''اسلام علیکم جناب'' ''وعلیکم''، مغل ''جناب کہہ حکم ہے'' بی ڈی او'' اے اوہی گدر آسئی آیا دا''، مغل ''کہڑا جی'' بی ڈی او ''بسر توہڑا جسدا آرڈر میں بٹا کا تکو دتا کدے پچھا کچھ رہے تاں تہ گیا اسدا سارا کجھ کیتا کرتا یا دا تہ فر ٹھیک ہے'' مغل ''نصیر! جناب ایہہ کجھ نہیہ کر سکدا اسکو بڈھے ما ء تہ پیو ہین ایہہ انہاں کو کُر تہر ہو کا کھڑسی ہک ہفتہ گزر گیا تہ بی ڈی او سن فر مغلا کو ٹھاک کا آکھیا'' کے توں ماہڑے ترے ہزار ہور زمینداری دی گل ہن یا درکھیں میں ہن تکو قانونی ملازم بنا چھوڑ ساں'' ٹھیک ہے جناب میں تسدے دوئی کم کر چھوڑ ساں'' مغل ایہہ آکھ کا نکل گیا۔

کیئں سال مغل کم کردار ہیا بی ڈی او نال کجھ ان بن ہوئی تہ بی ڈی او سن غفارے کو آکھیا ''تو راتیں سٹور بچ چوری کرل ہور بیہہ ہزار روپے وی تیار رکھیں تہ نوکری توہڑی''، غفارا راتیں سٹور دا طاق پٹ کا چوری کرالدا ہور صبح کو مغل حوالات بچ بند آسا۔ کیاں کہ مغل سٹور کیپر آسا، مغلا سن ہتھ بہن کا جان چھڑالی تہ نوکری رہئی دوئی جائی تہ اسراں بی ڈی او دا کم سکھلا ہو گیا۔ سپ وی مر گیا سوٹی وی نہ پہجی، ہُن غفارا نوکری کرن لگا ہُن کہیہ پتہ کے غفارا وی نوکری کردا یا کوئی ہور ملازم پنجاہ سٹھ ہزار دے کا کم کردا ہے۔

نصیر انہاں سوچاں بچ ہی آسا جے ٹریں ٹریں فونا دی گھنٹی بجی ہور نصیر سن سوچاں دی ڈور تروڑ کا فون چایا نصیر کو جس ویلے بی ڈی او سن نوکری دا آرڈر

نہ دتا نصیر سن لک بہن کا محنت ہور تعلیم جاری رکھی آخر ہک تیہاڑے اخبار بچ ایئر لائنز دا اشتہار دکھیا تہ انٹرویو دتا ہو کجھ تیہاڑے بعد آرڈر وی آ گیا اتھے اوہ اپنی محنت تہ لگن نال ترقی کردا رہیا سیکورٹی انچارج بن گیا دا ہے۔ ہور اسکو ہجاں تکراوہ بی ڈی اونہیہ پہلیا اج وی اسدی رسیت تہند نی یاد ہے اسراں اوہ بی ڈی اودی افسری نہیہ رہئی نصیر مجبور وی نہیہ رہیا پر پھٹ نہیہ مولیا۔

لنجہ لیریاں

سلطان پہاجی دا کہر ہک ماکھیاں دی گیئی آسا جتھا مکھوریاں کٹھیاں
ہوکار ہندیاں ہین ہور اندا فائدہ کیاں بیماراں کو ہوندا اسراں ایہہ سلطان پہاجی
دے کہر سارے رل مل کار ہندے آسے ہکیں دوئے دا آکھیا دا سننا ر ہور او ہی کم
کرنا جس دا کہرادے بڑے حکم دیندے آسے کے مجال کوئی ان سنی کرے یا اوہ
کم نہ کرے جس دا آکھیا دا ہوئے پر گراں دے بڑے بڑے لوک وی انہاں
نال گل کردیاں چہکدے آسے کیاں جے اندی بدھی تہ ہکیں دوئے نال پیار تہ
محبت نال رہنا ہکیں دوئے واسطے دلاں بچ میل نہ رکھنا ادب تہ لحاظ پیار تہ محبت
شفقت تہ تمیز نال ہر ہک فرد کہرادا پہریادا آسا تائیں کوئی مائی دا لال اُندے
خلاف گل کردیاں سو واریں سوچدا آسا کے ایہہ گل کراں یا نہ کراں ایاں اُندا
دبدبہ تہ رعب ساریاں دے سر اُتا سوار آسا۔

سلطان پہاجی دا فوت ہونا شرط ہوئی اندے کہرادے پچھے دی سلطان

پہاجی حالاں کھٹاتے ہی آساتہ اندی پھیڑ و دامُنڈ بدھے گیا اوہ اسراں جے
سلطان پہاجی اپنیاں جندکاں کو منڈیاں سنگاں نال نہ ٹُرن دیندا آساہور آکھے
کچھ وہر کسی دی مدد کرو پر کسی دی منڈی عادت نال نہ لگن دیو ہُن بڑی نونہہ اُٹھی
تہ گدری کو"دا بچیئے مکو اس ترامے دے گلا ساپچ پانی آن دے" درانی بولی "اس
بچ کیاں ہور کوئی پہانڈا نیہہ اوہ مکو ماؤ سن داج دتادا ہے"۔ بڑا پہرا آکھن لگا
"اگاں ہیرنا بے مقوفا داہر بڑے لوک کھلتھے دے ہین تہ اس داہر ہیرنا ایہہ
اسلے داج تہ دکھن پر کھدی ہے اس کسی واسطے توں پچھاٹیم کڈھ کینی خدا واسطے
اسلے اسدا نک رہن دے (گدری داہر مُڑ کا) کٹورے کسی بچ دے چھوڑنا لی
توں وی ایہہ کڑی وی ترامے سوا پانی ہی نہیہ پی سکدی" کہرا آلی "ہور کے ناں
اسدے پہانڈے آندے سیں پہلیاں اسیں شید پانی ہی نہ پیندے آسیاں" نکی
نونہہ بولی "مکو سیہو تسیں بڑے بختور ہن رہن دے" نکی نونہہ دا کہرا آلا "تدھ
کے جنازے تے ٹرٹر لا کدھا ہن بس کرا بے کو دفن کرن دے توں اپنے
پہانڈے سمہال کار کھ کہنی" اُٹھو جی غسلا دی تیاری کرو تہ فر سلطان پہاجی کو لوکاں
سن قبرستان پہچا کا دفن کیتا اس نال کہرادی بدھی تہ ادب وی دفن ہو گیا۔
"ہے پہاوی ایہہ پروندعا توں مکو چادے ماہڑے کول مچ پرونڈیاں
آسیاں میں ساریاں کو بنڈ چھوڑیاں" نکی درانی سن بڑی جھٹانی کو صندوق
کھولدیا دکھیا تہ پرونڈی منگی۔ کیہڑی پرونڈی آ آپ ہی چن جہڑی مرضی ہی رکھ
کہن" درانی گئی تہ اس سن ہکیں دی جائی دو چاہیاں "ہک ایہہ پہاوی تہ دوئی
ایہہ گھوری لگن لگا آسا جے ہُن فراک واری ایہہ کہر بدھی بچ آ گیا پر اسی
تیہاڑے شامی نچھی جیہڑی نکی نونہہ آسی چلہے نال ٹکی لا کا بیٹھی دی سسو کو آکھن

لگی "ہن تہ اتھو اُٹھ ناں تدھ تہ کہرا کو جیاں باوے دی وراثت سمجھیا دا ہے،ہن تہ کہرا اوالا گئی اساں کو ذرا ہک سِر کڈھن دے توں" سس تہ دکھدی رہی اسکو تاولیاں تاولیاں اسدی گلا داہر تیہان وی نہیہ گیا اسکو یقین ہی نہ ہوندا آسا کے اسکو اسدی انگریزی پڑھی دی نونہیہ اسراں آکھ وی سکسی۔نسیمہ بولی" ہے کڑیے توں کے بکدی ہیں تکو کے ہویا داتوں کے کجھ پڑھ لکھ کاروہڑ گئی دی ہیں میں کدے حرف نہیہ ڈھٹے پر نکے بڑے داادب کرنا مکو کہرادیاں سن دیسیا دا ہے" نچھی بولی" توہڑی کے سڑدی ہے تکو کیاں اس بڈھی اتو اگ لگ گئی دی ہیئی فر کے اسیں ہن اسدے ٹر کے کواڑیکدیاں رہیاں کدوں کے تھیلی چھوڑسی تہ اسیں کہر سمہالساں" نسیمہ بولی" ہے توں تہ بڑی منھوں گئی دی کڑی ہیں لی میں تکو پتہ نہیہ کے سمجھدی آسیاں مگر توں تہ پھک نکلتھی ہیں توبہ توبہ اماں کو توبڈی تہ پتا نہیہ کے کے پڑھ گیتیں ایہہ توں نیہہ بولدی ایہہ توہڑے اندرو توہڑی پڑھائی بولدی ہے تدھ اتنی ہی پڑھائی پڑھی دی ہے ایجیاں پڑھایاں کولو اسیں ان پڑھ ہی چنگے نکے بڑے داادب جیہڑی پڑھائی نہ دسے تہ اوہ وی کوئی پڑھائی ہے" اٹھی تے اٹھ کا سسو کو بانہہ سیں پکڑ کا اپنے کمرے بچ کہن گئی۔

برکت اللہ وی جیہڑا انگریزی پڑھیا دا آسا شامی ایہہ بڑی پہر جائی داہر ہمرٹ ہومڑ ایندا ہے" اوہ میں سر پھاڑ چھوڑسیں خبردار ہے کسی کو ماہڑی کہرا آلی نال بولے تسیں ان پڑھ تے جاہل رچھ ہو رچھاں بچ تہ تساں بچ کہہ فرق ہے اوہ ذرا بناں بچ رہندا تہ تسیں اتھا ماہڑے کہرا بچ ریندے ہو"۔ بڑا پہرا اُٹھیا اماں اللہ آکھن لگا" برکت اللہ تکو کے ہویا دا ہے" بڑے پہراؤ اتنا آکھیا تے نِکا پہرا آکھن لگا" اوہ جاہلا ایہہ پرانے زمانے دے کھور گر ماہڑے نال چٹڑ

ہندیں تکو میں لکھ واریں آکھیا ماہڑاناں بنٹی ہے بنٹی بس بنٹی ایہہ برکتے ٹرکتے
کے ہویا میں اتناپڑھیاں تہ فروی ایہہ پرانیاں بودیاناں سوا ہور کوئی ناں نہیہ تکو
ایسی وی کے تو نکلتھیں جٹ تہ جاہل انھا جاہل برابر ہوندے ہین ایہہ کلواٹی
کہراوالی کوتوں سمجھا چھوڑیہہ تہ میں گہرے منہ پہن کا ہتھاں نچ دیسیں ۔امان
اللہ آکھن لگا''اتناپڑپڑنہ کرداکرتکو ہویا کے میں کدوں آکھداں کے ان پڑھ نہ تکو
شونقاں نال پڑھالیا ابا ہوریں اک نہ منندے آسے یرا انگریزی پڑھے میں
منت عاجزی کرکرکا تکو پڑھالیا ابا پہلیاں ہی آکھدے آسے کے اے انگریزی
کدے کہرآئی کہرادی تباہی آئی اللہ بخشے انہاں کوآکھدے آسے بچا ایہہ چا آئی
تہ چاہ گئی، اج اندیاں گلاں مکو پوریاں ہون لگیاں میں مگر اُسلے ناسمجھ آساں تہ
خیرتوں چپ کرتکو کے ہویابنٹی'' بوگدرو ہویا داہیں تکو تمیز نہیہ پیودیاں گلاں تکو
اتنیاں چنگلیاں لگدیا ہینیی تہ اسی کول کجھ رہوا تھا اساں کو جاء وی کرے باندی
ہوئے'' امان''او بے مقوفا ماہڑے ہتھاں نچ تہ موت نہیہ کے پتے پہلیاں کاہڑی
تہ پچھا کاہڑی، مکوہُن یقین ہویا جے تدھ ہی اوہ بزاری رن باولیاں لائی دی
ہے اج امان کو آکھن لگی پھنڈی چھوڑ'' بنٹی''ہاں ہاں میں وی ایئی آکھداں
تسیں اساں کو اپنی مرضی نال جین دیوا اسیں تسدے ایہہ اصولاں ششولاں
دے بابند نہ رہندے اسیں اسلے یورپ تہ امریکا دیاں لوکاں نال مقابلہ
کرناچھندیاں پرتسیں کے سمجھسوا ایہہ کہڑی بلائی داناں ہے تسیں کڑی کو کہروباہر
نوں ہلن دیندے اسیں ایہہ کجھ نہ منندے بلکہ کُڑی جنا کھٹے مونڈے نال
مونڈھا لا کا اج کم کردین'' امان''یرا ابرکتیا تسیں یورپ دیاں لوکاں نال مقابلہ
کرو یا امریکا دیاں نال جو چاہوئے کرو پر اسیں نہ کسی نال مقابلے کراں تہ نہ

اسدیاں کڑیاں لوکاں نال مونڈھے لاون تہ نہ کجھ رہے، گیوتسیں لوکاں نال کھرا
والیاں کو مونڈھے لوالویا کجھ ہور اسیں تہ اپنی اصلا کو نہ چھوڑ سکدے'' ایہہ ٹاکرا
راتیں چرکیاں تک لگار ہیا بڑا پھرا نکے کو سمجھائے دی کوشش کر دار ہیا پر اوہ اپنی
ضد تے اڑیار ہیا۔

اسراں ماء بڑے پھراوٗ نال رہی تہ نکا ٹھاٹھ باٹھ دی زندگی گذارن لگا
بڑے سُن غربت تہ مفلسی بچ وی رہ کے پہاڑی تہ انسانی قدراں کو سمہال کار کھیا
کدے سختیاں سن چن گرونالومل کدا پر اس سُن کدے اصولاں دا سودا نہیہ
کیتا۔ بنٹی سُن ساریاں حداں پہن چھوڑیاں انہاں دے نیڑے کڑی جنے
مرضی دے مالک ہیں جسراں چاہون جس نال چاہون زندگی گذارن اسراں
ایہہ نکھڑ گئے تہ سلطان پہاجی دا کہر پہچیا ہور ایہہ پھرا بنٹی ٹرپیا تہ آخر ہکیں
چھماں تے کھل کا لانی کو اڑیکدے، بڑا پھراہ زمی تے تر دار ہیا تہ کدے
چھڑیانہیہ۔

A Collection of Pahari Short Stories

SLO

By: Molve Shabir Ahmad Khan Shamas

شبیر شمسؔ ہک ہجا ناں ہے جیہڑا کجھ برہے پہلاں پہاڑی زبان دے ادبی حلقے بچ متعارف ہویا آسا۔ جدوں پہلی واری اوہ اپنی پہلی کہانی 'کھن' کے پہاڑی سیکشن بچ وارد ہوے تہ میں اُندی کہانی پڑھ کے کدے اُنہاں داہر تہ کدے کہانی داہر نظر مار دارہ گیاں۔ مکو اِس پہلے تعارف نال ہی اندازہ ہو گیا آسا کہ پہاڑی زبان دے افسانوی مدان بچ اک ہور شہسوار بڑے حوصلے ہور ہمت نال داخل ہو رہیا ہے۔ اللہ دا شکر ہے شمسؔ سن ماہڑے حسنِ ظن دی لاج رکھی تہ اَج پہاڑی فِکشن بچ اُس اپنی معقول جا حاصل کر کہدی ہے۔ میں ایہہ گل دعوے نال آکھساں کہ مستقبل [illegible] جس ویلے پہاڑی افسانے دے حوالے نال گل کرسی تہ اوہ شبیر شمسؔ کو کسے [illegible] انداز نہ کر سکسی۔ شبیر افسانے تھیں علاوہ ہک دلا ہنگ ہور ماری ہے تہ تحقیق [illegible] دلچسپی دھس کا اَسدے دلاں بچ اُمیداں دانواں دِیا بال چھوڑیا ہے۔ اللہ اِن[illegible] شمس کو ہور طاقت بخشے تہ پہاڑی زبان وادب دی خدمت دی توفیق دیوے۔ آمین

ڈاکٹر مرزا فاروق انوارؔ

Quaf Printers # 9419055644